

**OSMANLIDAN BUGÜNE MARAŞLI
KADIN ŞAİRLER**

Büşra SEÇEN

**Yüksek Lisans Tezi
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

Büşra SEÇEN

OSMANLIDAN BUGÜNE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

ERZURUM 2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "OSMANLIDAN BUGÜNE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

x Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

26.12.2024

Büşra SEÇEN

Aslı ıslak imzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN danışmanlığında, Büşra SEÇEN tarafından hazırlanan bu çalışma 26 / 12 / 2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Hanifi ŞAHİN
Enstitü Müdürü
Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR DİZİN	IX
ÖN SÖZ.....	X
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
IV. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

MARAŞ'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE TARİHİ

1.1. MARAŞ'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	10
1.2. MALAZGİRT'TEN BUGÜNE MARAŞ TARİHİ.....	12
1.2.1. Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi (1071-1308)	14
1.2.2. Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi (1337-1522)	17
1.2.3. Osmanlı Devleti Dönemi (1522-1923).....	18
1.2.4. Cumhuriyet Dönemi (1923 Sonrası)	25
1.2.5. Maraş Tarihinde Kadın Kahramanlar.....	26
1.2.5.1. Ceritli Kara Fatma Hatun	27
1.2.5.2. Bitlis Defterdarının Hanımı	28
1.2.5.3. Naciye Nine.....	28
1.2.5.4. Senem Ayşe.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ EDEBİYATI

2.1. MARAŞ'TA HALK ŞİİRİ	31
2.2. MARAŞ'TA DİVAN ŞİİRİ	51
2.3. MARAŞ'TA YENİ TÜRK ŞİİRİ.....	59
2.4. MARAŞ'TA DERGİCİLİK FAALİYETLERİ.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLIDAN BUGÜNE KADIN İMAJI VE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

3.1. MARAŞLI KADIN ŞAİRLERİN HAYATLARI.....	95
3.1.1. Hasibe Hanım (d. 1835-ö.?).....	95
3.1.2. Gülendem Ketizmen (Gül Hatın) (d. 1847-ö. 1942).....	95
3.1.3. Mahsuse Hanım (d. 1865-ö. 1925).....	96
3.1.4. Hasibe Türkmen (Hasibe Hatun) (d. 1882-ö. 1945)	96
3.1.5. Mutebere Bilgin (d. 1885-ö. 1964)	98
3.1.6. Hatice Binboğa (Dirgen Hatça/Kaderikara) (d. 1886-ö. 1964).....	98
3.1.7. Feleknaz Ketizmen (d. 1888-ö. 1952).....	99
3.1.8. Hava Çay (d. 1892-ö. 1982).....	101
3.1.9. Kul Latife/Latife Bacı (d. 1892-ö.)	101
3.1.10. Habibe Özer (Habibe Bacı) (d. 1901-ö. 1961).....	102
3.1.11. Gülekız Güven (Gülekız Bacı) (d. 1902-ö. 1986)	102
3.1.12. Fadime Günay (d. 1905-ö. 2015)	103
3.1.13. Fatma Dal Güler (d. 1905-ö. 1982).....	104
3.1.14. Eşe Cırık (Eşe Ebe) (d. 1906-ö. 1988)	104
3.1.15. Fadime Demirci Sarı (d. 1909-ö. 1998)	105
3.1.16. Âdile Necla Kandeğer (d. 1910-ö. 1965).....	106
3.1.17. Elif Çomruk (d. 1916-ö. ?).....	107
3.1.18. Yeter Yıldırım (d. 1923)	107
3.1.19. Fatma Hatun Akat Ketizmen (d. 1925)	107
3.1.20. Elif Öztürk (d. 1926-ö. ?).....	109
3.1.21. Fatma Genç Dede (d. 1926-ö. 2014).....	110
3.1.22. Güllü Gözükara (d. 1926-ö. ?)	110
3.1.23. Güllü Koyunca (d. 1928-ö. 2005)	111
3.1.24. Muammer Ketizmen Sinan (Manni) (d. 1930-ö. ?).....	111
3.1.25. Elif Yıldırım (d. 1931-ö. 2021)	112
3.1.26. Meyse Doğan (d. 1932-ö. ?).....	113
3.1.27. Eşe Çay Taş (d. 1934-ö. ?)	114
3.1.28. Fatma Kahramanoğlu (Zarifoğlu) (d. 1941- ö. 2018)	115
3.1.29. Fatma Türkşen Nakiboğlu Yenel (d. 1941)	116

3.1.30. Hayat Soydan Gürünlü (d. 1943)	117
3.1.31. Ayşe Dede Çabuk (d. 1948).....	118
3.1.32. Döne Çoban (d. 1949-ö. 2020).....	119
3.1.33. Seher Türker (d. 1949)	119
3.1.34. Özden Ketizmen Arığ (d. 1950)	120
3.1.35. Zübeyde Nakiboğlu Saraç (d. 1950)	120
3.1.36. Mehtap Tekinşen (d.1953).....	121
3.1.37. Nafiye Türkmen (d. 1953).....	122
3.1.38. Ümmü Soğancı (d.1956)	122
3.1.39. Münevver Soydan Özgenç (d. 1957)	123
3.1.40. Zübeyde Kozanoğlu (d. 1957).....	124
3.1.41. Asuman Soydan Atasayar (d. 1959)	125
3.1.42. Meryem Kalkandelen Cücük (d. 1959).....	125
3.1.43. Meliha Ünal Kar (d. 1959).....	126
3.1.44. Leyla Koçak Oruç (d. 1963).....	127
3.1.45. Bejan Matur (d. 1968)	127
3.1.46. Neşe Balıkçı (Dilana) (d. 1968)	129
3.1.47. Hatice Altuk Keşoğlu (Âşık Selvinaz) (d. 1969)	130
3.1.48. Kadriye Arslan Kırdök (d. 1970)	130
3.1.49. Rahime Kışlal (d. 1970)	133
3.1.50. Yeter Şarlak (Yeter Bacı) (d.1970)	134
3.1.51. Esmâ Yakar Ötüç (d. 1971-ö. 2022).....	134
3.1.52. Hatice Çolakoğlu (d. 1971).....	135
3.1.53. İnci Okumuş (d. 1971)	135
3.1.54. Nurgül Kaynar Yüce (d. 1971).....	137
3.1.55. Kezziban Götürler (d. 1972)	143
3.1.56. Necla Küçükburman (d. 1972).....	144
3.1.57. Serap Taşan (d. 1972).....	144
3.1.58. Zekiye Tolu (Tolunay) (d. 1972)	145
3.1.59. Sema Sabuncu (d. 1973)	146
3.1.60. Sibel Orçan (d. 1973)	147
3.1.61. Zahide Eskici (Aykız) (d. 1974).....	147

3.1.62. Dilek Eker Özyurt (d. 1976).....	148
3.1.63. Sümeyye İnce (d. 1976)	150
3.1.64. Eylem Demir Şentürk (d. 1977)	150
3.1.65. Tezay Tezcan Akkurt (d. 1977)	151
3.1.66. Mürvet Sarıyıldız (d. 1978).....	154
3.1.67. Ayşe Karataş (Şah Sultan) (d. 1979)	155
3.1.68. Ayşegül Taşkın (d. 1981).....	156
3.1.69. Süreyya Üdürgücü (d. 1981)	157
3.1.70. Gülşen Kırmacı (d. 1982).....	158
3.1.71. Özlem Polat (d. 1982)	159
3.1.72. Tuğba Tezcan Akkurt (d. 1982).....	160
3.1.73. Şadiye Aydoğan (d. 1983)	162
3.1.74. Şule Yeşil (d. 1984)	162
3.1.75. Selma Dolgun (d. 1986)	163
3.1.76. Gamze Gökçek (d. 1987)	167
3.1.77. Nazife Yetişgen (d. 1988).....	169
3.1.78. Gülşah Dilbirliği (d.1992).....	170
3.1.79. Şeyma Karakoç (d. 1996).....	170
3.1.80. Mücella Kaya (d. 1996).....	171
3.1.81. Naime Nur Gümüştoka (d. 2001).....	172
3.1.82. Fatma Gümüş Nehir	172
3.1.83. Fatma İnan.....	173
3.1.84. Hatice Güzel.....	173
3.1.85. Hâfız Kız	175
3.1.86. Lütfüye Deveci Karaca	175
3.2. MARAŞLI KADIN ŞAİRLERİN ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	178
3.2.1. Muhteva Bakımından Değerlendirilmesi	178
3.2.1.1. Allah’a Yakarış, Dua	179
3.2.1.2. Hz. Peygamber’e Sevgi.....	181
3.2.1.3. Övgü, Güzelleme	183
3.2.1.4. Aşk, Sevgi	185
3.2.1.5. Ayrılık	194

3.2.1.6. Yalnızlık.....	199
3.2.1.7. Aldatılmak.....	200
3.2.1.8. Hastalık	202
3.2.1.9. Acı, Keder, Üzüntü	203
3.2.1.10. Gurbet, Hasret, Özlem	206
3.2.1.11. Kadere Sitem.....	213
3.2.1.12. Şikâyet, Hiciv/Eleştiri	216
3.2.1.13. Dert Yakınma, İçini Dökme.....	220
3.2.1.14. Öfke, Pişmanlık.....	226
3.2.1.15. Beddua	229
3.2.1.16. Temenni, Hayal.....	230
3.2.1.17. Umut, Umutsuzluk.....	233
3.2.1.18. Dünyanın Geçiciliği	237
3.2.1.19. Ölüm.....	240
3.2.1.20. Nasihat	245
3.2.1.21. Merasim	248
3.2.1.22. Toplumsal Olaylar.....	249
3.2.1.23. Vatan, Memleket.....	258
3.2.1.24. Direniş/Mücadele	260
3.2.1.25. Tabiat	262
3.2.1.26. Yerel Kelimeler.....	267
3.2.2. Tür Bakımından Değerlendirilmesi.....	269
3.2.2.1. Münâcât.....	270
3.2.2.2. Na‘t.....	275
3.2.2.3. Şefâatnâme	281
3.2.2.4. Maktel-i Hüseyin.....	283
3.2.2.5. Medhiyye	284
3.2.2.6. Güzelleme	286
3.2.2.7. Şehr-engîz	293
3.2.2.8. Koçaklama	304
3.2.2.9. Zafernâme	313
3.2.2.10. Varsağı.....	315

3.2.2.11. Nasihatnâme.....	316
3.2.2.12. Ramazâniyye.....	326
3.2.2.13. Bayrâmiyye.....	329
3.2.2.14. Nevrûziyye.....	332
3.2.2.15. Bahâriyye.....	333
3.2.2.16. Hazâniyye.....	336
3.2.2.17. Kıyâfet-nâme.....	341
3.2.2.18. Hicviye.....	342
3.2.2.19. Taşlama.....	343
3.2.2.20. Atışma.....	345
3.2.2.21. Değişme.....	355
3.2.2.22. Ağıt.....	363
3.2.2.23. Mânî.....	370
3.2.2.24. Türkü.....	372
3.2.2.25. Serbest Şiir.....	376
SONUÇ.....	384
KAYNAKÇA.....	387
ÖZ GEÇMİŞ.....	408

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLIDAN BUGÜNE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

Büşra SEÇEN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

2024, 408 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN (Danışman)
Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ
Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

Zengin kültür ve edebiyat birikimiyle Kahramanmaraş, Türk edebiyatında önemli bir yer tutsa da yapılan incelemelerde kadın şairlerin hak ettikleri değeri görmedikleri anlaşılmıştır. Oysa yapılan görüşmelerde bu kadınların şiiri bir sanat dalı olmaktan ziyade yaşamın ta kendisi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Çalışmada şiirlerinde hem bireysel duygularını hem de toplumun duygu, düşünce ve sorunlarını dile getirerek sonraki nesillere aktarmış; bu yörenin kültüründen, coğrafyasından beslenerek özgün seslerini oluşturmayı başarmış olan bu kadın şairleri, şiirlerini edebiyat dünyasına kazandırmak, hak ettikleri değeri görmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu çalışmada kadın şairlerin yetiştiği coğrafya ve tarihi anlamak bağlamında birinci bölümde Maraş coğrafyası ve tarihi incelenmiş; ikinci bölümde bu şairlerin beslendiği edebî ortam tanıtılmıştır. Çalışmanın esas konusunu içeren üçüncü bölümde ise hakkında bilgiye ulaşılabilen ve görüşme yapılan kadın şairlerin hayatlarına, şiirlerinden örneklerle yer verilmiş; şiirleri muhteva ve tür açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş, Kadın, Şiir, Muhteva, Tür.

ABSTRACT

MASTER THESIS

WOMEN POETS OF MARAŞ FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO TODAY

Büşra SEÇEN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

2024, 408 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN (Advisor)

Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Assoc. Prof. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

Although Kahramanmaraş has an important place in Turkish literature with its rich cultural and literary accumulation, it has been understood that women poets do not receive the value they deserve. However, it was determined in the interviews that these women see poetry as life itself rather than a branch of art. In this study, it is aimed to bring these women poets, who have succeeded in creating their unique voices by feeding on the culture and geography of this region, to the world of literature and to ensure that they are valued as they deserve. In this study, in the context of understanding the geography and history in which women poets grew up, the geography and history of Maraş are analysed in the first part; in the second part, the literary environment in which they were nurtured is introduced. In the third part, which contains the main subject of the study, the lives of the women poets about whom information could be found and who were interviewed, examples of their poems were included; their poems were evaluated in terms of content and genre.

Keywords: Kahramanmaraş, Woman, Poetry, Content, Type.

KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ö.F.	: Açık Öğretim Fakültesi
AUZEF	: Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi
b.	: bin/ibn
Bk.	: Bakınız
Der.	: Derleyen
dğr.	: diğerleri
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
km	: kilometre
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
M.Ö.	: Milattan Önce
s.	: sayı
s.y.	: sayfa yok
ss.	: sayfa sayısı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	: tarih yok
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
vb.	: ve benzeri
vs.	: ve saire

ÖN SÖZ

Şiir, insanın duygu, düşüncelerini aktarmanın en etkili yollarından biridir. Ayrıca şiir, oluşturulduğu toplumun değişim ve dönüşümünü de yansıtmada hususunda bir araç olmuştur. Bu sebeple geçmişten bugüne şiir; toplumun kültürünü, yaşam biçimini, düşünce yapısını, tarihini nesilden nesile aktaran bir miras niteliğindedir. Bu zengin kültürel mirasın içerisinde yetişen kadın şairler şiirleriyle gerek yaşadıkları dönemin gerek sonraki nesillerin ilham kaynağı olmayı başarmışlardır.

Türk edebiyatı incelendiğinde kadınların şiir dünyasında şair olarak var olmalarının hiç kolay olmadığı görülür. Kadınlar; toplumun kendilerine biçtiği anne ve eş olma gibi toplumsal roller, ahlâkî-dinî yapı, edebiyatın erkek egemen durumu, kurallarının erkekler tarafından belirleniyor oluşu gibi sebeplerle önce maruz kaldıkları engellemeler, kısıtlamalar, baskılar, yaftalanmalar, iftiralar ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Şiir konusundaki yeteneklerini ortaya koymaları işte bu ön yargıları görmezden gelebilme veya yıkabilme şartlarını sağlamalarına bağlı olmuştur. Bu ön yargı, baskı ve kısıtlamalarla mücadele etmek istemeyen kadınlar ya şiir söylemekten kaçınmış ya şiirlerini birilerinin duymasını engellemiş ya da bir yakınının ölümü üzerine, çocuğunu uyuturken, kadınlar arasında düzenlenen eğlencelerde şiirlerini dile getirmiştir. Toplumun gelişmesi ve dönüşmesi sonucunda sesini duyurma gücünü kendinde bulan kadınlar ise ön yargı ve baskılarla mücadele etmek için şiirlerini yazma yolunu seçmiştir. Ne yazık ki kimi zaman şiirleri erkek şairler tarafından beğenilmemiş, kimi zaman isimleri gölgelenmiş olan kadın şairler mücadeleyi asla bırakmamış ve kalemlerinin, ince ruhlarının, kelimelerinin gücüyle erkek egemen bu sahada kendi yerlerini kendileri oluşturmuştur.

Abdurrahim Karakoç, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu gibi Türk edebiyatının önemli şairlerini yetiştiren Kahramanmaraş'ta kadın şairlerin toplumsal baskı, engelleme ve hor görülmelerle mücadele ettiği görülmüştür. Öyle ki söylediği şiirlerin duyulmasını istemeyen, yazdıklarının birinin eline geçmesi korkusuyla şiirlerini yakan ve basılmasından çekinen kadınların sayısı tahmin edildiğinden fazladır. Coğrafya, tarih, kültür ve edebiyat anlamında bu kadar zengin bir şehirde kadın şairlerin hak ettikleri değeri göremiyor olmaları, birçoğunun şiir yazmaktan hâlâ çekinmesi, şiir yazarların ise gölgede kalması şaşırtmaktadır. Kahramanmaraş'ın kapalı, kendine dönük coğrafyası ve

toplumsal yapısı göz önünde bulundurulduğunda bu durum kısmen doğal görünse de edebiyat dünyasına zenginlik ve renk katacak bu şairlerin mutlaka tanıtılması, hak ettikleri değeri görmeleri gerekmektedir.

“Osmanlıdan Bugüne Maraşlı Kadın Şairler” başlıklı tezin giriş bölümünde araştırmanın konu, kapsam, amaç, yöntem ve literatürdeki yeri mevzuları ele alınmıştır. Birinci bölümde Maraş coğrafyası ve tarihi hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Maraş edebiyatı incelenmiştir. Üçüncü bölümde Maraşlı kadın şairleri bir kısmının hayatına, şiir örneklerine, şiirlerinin muhteva ve tür açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışma hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bu çalışma “SYL-2024-13368” proje numarası ile “Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi” tarafından desteklenmiştir.

Saha araştırması yapılırken Kahramanmaraş’ta birçok kaynak kişi ile iletişim kurulmuş ve katkıları sağlanmıştır. Kahramanmaraşlı kadın şairlere ulaşmamda yardımcı olan *Edebiyatın Başkenti* dergisinin imtiyaz sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Murat ZENCİR’e, Ulusal Kadın Yazarlar Derneği kurucusu ve başkanı Kadriye ARSLAN KIRDÖK’e ve Ulusal Kadın Yazarlar Derneği başkan yardımcısı Tezay TEZCAN AKKURT’a; isimlerini tek tek zikredemeyeceğim, yaptığımız görüşmelerle çalışmama katkı sağlayan tüm kadın şairlere teşekkür ederim.

Çalışmanın konusunun belirlenmesinde, çalışmanın hazırlanmasında emeği olan; bilgi ve birikimiyle bana rehberlik eden, ilgisini ve desteğini daima hissettiğim danışmanım Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN’e; hocalarım Prof. Dr. Reyhan KELEŞ’e, Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ’a, Öğr. Gör. Muhammet Güray BİZKEVELCİ’ye teşekkürü bir borç biliyorum.

Beni daima destekleyen anneme, babama, ağabeyime, yengeme; çalışmanın her aşamasında yardımcı olan kız kardeşim Kübranur SEÇEN’e ve bu yorucu süreçte bana eşlik eden arkadaşım Semiha Sümeyye ŞEGAVLİ’ye teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, kapsamı, amacı, yöntemi, literatürdeki yeri ve öneminden bahsedilmiştir. Birinci bölümde araştırmanın asıl konusuna bir hazırlık olması mahiyetinde Maraş'ın coğrafi özellikleri ve Maraş tarihi incelenmiştir. Bu kapsamda Maraş coğrafyasının genel özelliklerinden bahsedilmiş ve tarihi, Türklerin hakimiyeti sürecinden itibaren ele alınmıştır. Maraş'ın kapalı coğrafyasının bir sonucu olarak edebiyatta mümbit bir şehir olması ve kadim tarihiyle şairleri beslemesi hususları göz önünde bulundurulduğunda şehrin coğrafi özelliklerinin ve tarihî ortamının analiz edilmesi, araştırmanın esas problem konusunun doğru şekilde anlaşılması ve sağlam bir zemin oluşturulması bakımından gerekli görülmüştür. İkinci bölümde ise Maraş edebiyatı incelenmiş ve kadın şairlerin hangi edebî gelenek içerisinde yetiştiği bu sayede göz önüne serilmiştir. Bu bölümde Maraş edebiyatı dönemlere ayrılarak her dönem kendi içerisinde belli bir sistematikte ele alınmıştır. Dönemler incelenirken önce Türk edebiyatı ele alınmış ardından bu dönemler Maraş özelinde değerlendirilmiştir. Ayrıca konunun somutlaştırılması açısından bu dönemler anlatılırken öne çıkan şairlere ve şiirlerinden örneklerle de yer verilmiştir. Fakat bu bölümde araştırmanın asıl problemini oluşturması sebebiyle Maraşlı kadın şairlerin sadece isimlerine yer verilmiş olup ayrıntılı bilgilere değinilmemiştir. Bu iki bölüm ile konunun temellendirilmesi sağlanmıştır. Üçüncü bölümü, araştırmanın asıl konusu olan Osmanlıdan Bugüne Maraşlı Kadın Şairler oluşturmıştır. Bu bölümde kadın şairlerin bir kısmının biyografilerine kronolojik olarak yer verilmiş, şiirleri üzerine muhteva ve tür bağlamında tahlil yapılmıştır. Tespit edilen şairlerden sekizi Maraş'ta dünyaya gelmemiş fakat sonradan yerleştikleri bu şehri ve insanını benimsemiş olmaları sebebiyle çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın genel bir değerlendirilmesi ve elde edilen bulgular ele alınmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Türk tarihi boyunca çeşitli alanlarda erkeklerle aynı saflarda yer alan kadın ne yazık ki edebiyat sahasında erkekler kadar söz sahibi olamamışlardır. Tarihin çeşitli

dönemlerinde toplumsal baskı, engelleme ve kısıtlamalara uğrayan kadın şairler, edebiyat dünyasının içinde kendilerine yer edinebilmek için farklı aşamalardan geçmişlerdir. Önceleri şiirlerini duyurmamak için çabalamak ya da yazdıklarını kimse görmesin diye yakmak zorunda kalmışlardır. Daha sonra toplumda yaşanan değişimler sayesinde kadın şairler şiirlerini yayınlamak ve dillendirmek konusunda daha cesur davranmışlardır. Şiirlerinde kimi zaman bireysel duygularını, aşkı, hüznü, yalnızlığı; kimi zaman toplumsal sorunları dile getirerek edebiyat dünyasında yer edinmiş kadınların güçlü bir örneğini de Maraşlı kadın şairler oluşturmaktadır. İsmi Türk edebiyatı kitaplarında geçmeyen, hatta tamamının ismini Maraşlı şairler ile ilgili hazırlanmış çalışmalarda bulamayacağımız kadınlardan bahsetmek elbette güçtür. Bu hususta isminin dahi unutulduğu, sadece şiirlerine ulaşılan; hayatına dair bilgi bulunmayan, şiirleri kaybolmaya yüz tutan kadınlar olduğu unutulmamalıdır. Bu çalışmada zengin bir edebî birikime sahip olan Maraş'ın kendine özgün üslupları olan, edebiyat dünyasına derin izler bırakabilecek, gelecek nesillere ilham olacak kadın şairlerinin unutulmalarına engel olmak, hak ettikleri değeri görmelerini sağlamak ve isimlerini literatüre kazandırmak amaçlanmıştır. Ayrıca bu şairlerin edebiyat dünyasına katkılarını belirlemek için şiirlerinin muhteva ve tür açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu sayede Türk edebiyatının önemli birçok erkek şairini yetiştiren Maraş'ın kadınlarının da iyi birer şair olduğunun anlaşılması istenmiştir. Çalışma ile ilgili hedeflerin yerine getirilmesi konuya dair bir ön hazırlığı gerektirmiştir. Bu bağlamda beslendikleri Maraş coğrafyası, tarihi ve edebiyatı incelenmiştir.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türk-İslâm edebiyatı alanında yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri esas alınmıştır. Birinci bölümde Maraş coğrafyası ve tarihi incelenirken doküman araştırması ile şairlerin yetişmesini sağlayan ortamın analizi yapılmıştır. Maraş tarihi kronolojik olarak Türklerin hakimiyetinden itibaren ele alınmıştır. Bu bölümde tarih ve coğrafyanın edebiyatla ilişkisi üzerinden Maraşlı şairleri besleyen unsurlar değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde Maraş edebiyatı tümdengelim yöntemi esas alınarak incelenmiştir. Maraş edebiyatı halk, divan, yeni Türk şiiri ve dergicilik faaliyetleri bağlamında ele alınmıştır. Halk, divan ve yeni Türk şiiri incelenirken tümdengelim yöntemi doğrultusunda önce Türk edebiyatı çevresinde incelenmiş, ardından Maraş edebiyatı

hakkında değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde tüm başlıklarda örneklenme yöntemi kullanılarak mevzunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Halk, divan, yeni Türk şiiri incelenirken Maraş'ın önemli temsilcileri ele alınmış, biyografik çalışma yapılarak hayatları hakkında bilgiye ve şiir örneklerine yer verilmiştir. Her dönemin temsilcisi kendi dönemi içerisinde kadın ve erkek şairler ayrı ayrı belirtilmiştir. Ayrıca kadın şairler üçüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alındığı için bu bölümde sadece isim olarak zikredilmiştir. Dergicilik faaliyetleri de önemli örnekleri ayrıntılı olarak ele alınmış olup, dijital çağdaki dönüşümlerine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde de tündengelim yöntemi esas alınarak önce Türk edebiyatında, daha sonra Maraş edebiyatında kadının yeri hususu değerlendirilerek araştırmanın asıl konusu olan Osmanlıdan Bugüne Maraşlı Kadın Şairler bahsine geçiş yapılmıştır. Bu değerlendirme yapılırken alıntılara sıkça yer verilmiştir. Bu bölüm şairlerin hayatları, şiirlerin muhteva ve tür açısından incelenmesi şeklinde üç başlık altında incelenmiştir. Şairlerin hayatları biyografik çalışma yöntemi bağlamında kronolojik olarak ele alınmış, bilgiye ulaşamayanlar ise sadece isim olarak zikredilmiştir. Hayatları hakkında bilgi verilen şairlerin şiirlerinden örneklere yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Maraş'ta kadın şair olma hususunu ve hayatlarını kendilerinden dinleme fırsatı bulunan şairlerle görüşme yapılmış, ulaşılan bulgular ikinci ve üçüncü bölümlerde yer almıştır. Bu bölümde muhteva ve tür değerlendirmesi yapılırken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan incelemede şairlerin bireysel ve toplumsal konularda fazlaca örnek vermiş oldukları anlaşılmıştır.

Sonuç bölümünde ise çalışma sürecinde elde edilen tüm veriler değerlendirilmiş, bulgulara yer verilmiş ve alanda sağlanan katkı açıklanmıştır.

IV. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Birinci bölümde Maraş coğrafyası ve tarihi, edebiyatla ilişkisi çerçevesinde ele alınmıştır. Maraş coğrafyası incelenirken Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*, Besim Atalay'ın *Maraş Tarihi ve Coğrafyası* isimli eserleri; tarihi anlatılırken Yaşar Akbıyık'ın *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Arifi Paşa'nın *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükûmeti* ve Ahmet Eyicil'in *Yakın Çağda Kahramanmaraş* isimli eserleri gibi birçok kaynaktan faydalanılmıştır.

İkinci Bölümde Maraş edebiyatından bahsetmek üzere bir giriş yapılmış ve dört başlığa yer verilmiştir. Her başlık kendi içerisinde detaylı olarak incelenmiştir. Halk, divan ve yeni Türk şiiri hakkında yazılmış edebiyat kitapları genel olarak taranmış ve Maraş'taki temsilcileri üzerine yapılmış akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Halk şiiri temsilcileri hakkında taranan tezlerden birkaçı: Karacaoğlan hakkında hazırlanan Bülent Arı'nın "Adana'da Geçmişten Bugüne Aşıklık Geleneği (Karacaoğlan-1966) (2 Cilt)" (1998) başlıklı doktora tezi, Adem Sevinç'in "Karacaoğlan'ın Hayatı ve T.R.T. Repertuarında Olan Türkülerin İncelenmesi" (1998), Dilan Görgülü'nün "Karacaoğlan, Âşık Veysel ile Neşet Ertaş'ta Kadın" (2019), Mehmet Çelikkol'un "Karaca Oğlan'ın Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi" (2022) yüksek lisans tezleri; Abdurrahim Karakoç hakkında hazırlanan Gülsüm Saldere "Abdurrahim Karakoç'un Lirik Şiirlerinde Kelime Dünyası" (2001), Mehtap Filiz "Abdurrahim Karakoç'un Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi" (2010), Orhan Ertürkmen "Abdurrahim Karakoç'un Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Temalar" (2019), Mustafa Çiçek "Abdurrahim Karakoç'un Şiirlerinde Hiciv" (2020), Selda Alkan "Abdurrahim Karakoç'un Eserlerinde Din Ve Dindarlık" (2021), Mustafa Kemal Dağdelen "Abdurrahim Karakoç'un Vur Emri Adlı Eserinde Fiiller" (2022), Şeyhmmus Başaran "Abdurrahim Karakoç'un Şiirlerinde Dinî ve Millî Unsurlar" (2023) yüksek lisans tezleri; Bedri Özçelik'in "Elbistan Kültür Havzası Halk Şairleri ve Abdurrahim Karakoç'un Şiir Dünyası" (2021) doktora tezi; Âşık Mahzûnî Şarîf hakkında hazırlanan Aynur İnce'nin "Âşık Mahzunî Şerîf ve Şiirlerinde Sosyal Konular" (2005), Murat Aksakallı'nın "Âşık Mahzunî Şerîf'in Şiirlerinde Söz Varlığı" (2015), Songül Gündoğan "İnternet Dolayımında Müzikal İçeriğin Yeni Üretim Biçimleri: Âşık Mahzunî Şerîf Örneği" yüksek lisans tezleridir. Divan şiiri temsilcileri hakkında taranan tezlerden birkaçı: Halîl-i Mar'aşî hakkında hazırlanan Emine Kuşçu'nun "Halîl-i Mar'aşî'nin Ravzat'ül-Îmân Adlı Mesnevisinin Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü" (2021) yüksek lisans tezi; Sümbülzâde Vehbî hakkında hazırlanan Recep Küçük'ün "Sümbül-Zâde Vehbî'nin Farsça Divançesi" (2010), Meltem Kara'nın "Sümbülzâde Vehbî Divânı'nda Maddî Kültür Unsurları ve Toplumsal Hayat" (2015), Özlem Yolaçan'ın "Sümbülzâde Vehbî'nin Kasideleri ve Kasideciliği" (2020) yüksek lisans tezleridir. Yeni Türk şiiri temsilcileri hakkında taranan tezlerden birkaçı: Necip Fazıl Kısakürek hakkında hazırlanan İlyas Ersoy'un "Necip Fazıl Kısakürek Düşüncesinin Felsefî Yönü" (2007), Yeşim Kaya'nın "Necip Fazıl Kısakürek'in

Tiyatrolarında Kadın Kimliği” (2009) yüksek lisans tezleri, Burak Sönmezer’in “Necip Fazıl Kısakürek’in Düşünsel Hayatı (1923-1950)” (2014) doktora tezi; Bahaettin Karakoç hakkında hazırlanan Mehmet Narlı’nın “1950 Sonrası Türk Şiirinde Bahaettin Karakoç” (1996), Fadime Karabıyık Kotan’ın “Bahaettin Karakoç’un Şiirlerinde Dinî Unsurlar” yüksek lisans tezleri; Sezai Karakoç hakkında hazırlanan Kadir Analay’ın “Sezai Karakoç ve Diriliş Düşüncesi” (2009), Seyfettin Demir’in “Sezai Karakoç’un Şiirlerinde Gelenek” (2011) yüksek lisans tezleri; Nuri Pakdil hakkında hazırlanan Tuğba Doğan’ın “Nuri Pakdil’de Protest Tavrı” (2017), Hatice Esendemir’in “Nuri Pakdil’in Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme” (2019), Nurcan Adıgüzel Kaydan’ın “Nuri Pakdil’in Hayatı-Eserleri ve Hayatı Ekseninde Tiyatrolarının İncelenmesi” (2020) yüksek lisans tezleri; Erdem Bayazıt hakkında hazırlanan Murat Turna’nın “Erdem Bayazıt’ın Hayatı-Sanatı-Eserleri” (2004) yüksek lisans tezi; Alaeddin Özdenören hakkında hazırlanan Şerife Özdemir’in “Alaeddin Özdenören Hayatı-Sanatı-Eserleri” (2014) yüksek lisans tezi; Cahit Zarifoğlu hakkında hazırlanan Rıdvan Çınar’ın “Cahit Zarifoğlu’nun Şiiri Üzerine Bir İnceleme” (1999) yüksek lisans tezi, Cennet Esen’in “Abdurrahman Cahit Zarifoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri” (2023) doktora tezi; Mehmet Akif İnan hakkında hazırlanan Zekai Karakaya’nın “Mehmet Akif İnan Hayatı, Sanatı, Eserleri” (2014) yüksek lisans tezidir. Ayrıca dergicilik faaliyetleri hakkında yapılan değerlendirmelerde de akademik çalışmalar incelenmiştir: Hazan Kuru’nun “Türkiye’de Antisemitizm ve Büyük Doğu Dergisi” (2010), İlhan Sadıkoğlu’nun “Modern Türk Edebiyatı İçinde Nuri Pakdil’in Edebiyat Dergisinin Yeri ve Rolü” (2013), Tuğba Saygılı’nın “Mavera Dergisi Tahlili (Seçilmiş Metinler-Fihrist)” (2019), Rabia Aşçı’nın “Büyük Doğu Dergisinde Kadın” (2021), İdil Övgün Armut’un “1950–1960 Yılları Arasında Kahramanmaraş’ta Edebî Ortam: Hamle Dergisi Örneği” (2022), Haşmet Budak’ın “Türk Kültür, Sanat Ve Edebiyatında Necip Fazıl’ın Ağaç Dergisi” (2023) yüksek lisans tezleri ile Büşra Sürgit’in “ Bir Edebiyat Dergisi Olarak Mavera Ve Mavera Topluluğu” (2014), Şule Çetin’in “Bir Edebiyat Dergisi Olarak Büyük Doğu” (2016) doktora tezleri. Maraş edebiyatı hususunda yapılan okumalar kadınların yetiştikleri ve beslendikleri edebî ortamın doğru şekilde anlaşılması, bu gelenek içerisindeki yerinin belirlenebilmesi hususlarında önem arz etmektedir. Akademik çalışmalar üzerine yapılan taramalar bu konuda zengin bir temel oluşturma amacına dayanmaktadır.

Çalışmanın sistematığının belirlenebilmesi açısından daha önce hazırlanmış olan bölgesel araştırmalar incelenmiş; Bedri Özçelik'in "Elbistan Kültür Havzası Halk Şairleri ve Abdurrahim Karakoç'un Şiir Dünyası" isimli doktora tezi ile Hamidullah Bashqaban'ın "Afganistan'daki Özbek Kadın Şairler" isimli yüksek lisans tezi referans alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın Maraş coğrafyası, tarihi ve edebiyatının incelendiği temele oturtulmasının yerinde olacağı düşünülmüştür.

Maraş edebiyatı hususunda Ömer Yalçınova'nın *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, Ramazan Avcı'nın *Kahramanmaraş Halk Şairleri*; Yaşar Alparslan, Lütfi Alıcı ve Serdar Yakar'ın *Türk Edebiyatında Maraşlılar* isimli eserlerinin giriş bölümleri esas alınmış olsa da yapılan araştırmalarda Maraş edebiyatı hakkında detaylı çalışmalar bulunamamıştır.

Üçüncü bölümde kadın şairlerin edebiyattaki yerinin belirlenebilmesi açısından Türk toplumunda kadının konumu; destanlarda, farklı eserlerde, mitolojilerde kadının ele alınışı değerlendirilmiş; Ahmed Rasim'in *Matbûat Hâtıralarından Muharrir, Şair, Edib* adlı eserinde yer alan "İstibdâd-ı Edebîde Kadınlar" ile İskender Pala'nın *Aşina Güzeller* adlı eserinde yer alan "Kadın Şair Olursa Gör Başına Ne Gelir" başlıklı yazıları; Betül Dünder'in *Konuşmalar Kitabı Şairler Arasında Kadın Olmak* isimli eseri, Feyza Betül Köse'nin editörlüğünü yaptığı *Müslüman Kadının Tarihi* (1-5) serisi ve görüşme yapılan Maraşlı şairlerin görüşleri esas alınmıştır.

Maraşlı kadın şairlerin belirlenebilmesi için tezkireler, Alevî-Bektaşî şairler antolojileri incelenmiş olup yalnızca bir isme ulaşılmıştır. Fakat bu ismin Ezeli Doğanay'ın *Kızılbaş Kadın Şairler* adlı eserinde ve Reyhan Keleş'in "Alevi-Bektaşî Edebiyatının Kadın Şairleri ve Bazı Tartışmalar" başlıklı makalesinde aslında bir erkek tarafından kullanılan mahlas olduğu tespit edilmiştir. Bu şairlerin tespiti amacıyla Osman Baymak ve Canseli Donat'ın *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*; Mustafa Sever'in *Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi*, Şemsettin Küzeci'nin *Nevruz Çiçekleri Türk Dünyası Kadın Şairleri*, Afşinli *Şairler Antolojisi*, Arif Bilgin'in *Elbistanlı Hanım Şairler Antolojisi 1847-2015*, Yaşar Alparslan, Lütfi Alıcı ve Serdar Yakar'ın *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, Cemil Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar, Alimler*, Ramazan Avcı'nın *Kahramanmaraş Halk Şairleri* ile *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi* ve *Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*; Yaşar Alparslan, Serdar

Yakar'ın *Maraş Meşhurları*; Mehmet Gözükara ve Ömer Hakan Özalp'in *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk I-II*, Ramazan Koca'nın *Göksun Ağıtları*, Celalettin Kurt'un *Elbistanlı Şairler Antolojisi*; Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir'in *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I-IV*, Betül Durdu'nun *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu* adlı eserleri; Ayşe Hilal Kalkandelen'in "Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar" başlıklı makalesi ve *Edebiyatın Başkenti* dergisinin yetmiş sayısı ile bazı web siteleri esas alınmış olup üç yüz elli dokuz şair belirlenmiştir. Bu şairlerin tespiti bağlamında birçoğunun hayatı hakkında bilgi bulunmaması, şiirlerinin birçoğunun yok olması, yetiştikleri edebî sahanın belirlenmemesi, isimleri belli olmayan kadınlara ait şiirlerin varlığı durumu güçleştirmiştir.

Zengin bir edebî birikime sahip olan Maraş'ta kadın şairlerin tespiti ve kaynaklarda yer verilmesinin ihmal edildiği görülmüştür. İncelenen kaynaklarda ya birkaç kadının ismine ulaşılmış ya da hiçbir kadın ismine rastlanmamıştır. Kadın şairler özelinde yapılan tek çalışma Arif Bilgin'in *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015* adlı eseridir. Bu eserde de isminden anlaşılabileceği üzere yalnızca Elbistanlılara yer verilmiştir. Hal böyleyken kadınların şiirlerinin muhtevası ve türü hususunda bir incelemenin yapılmamış olması tabiidir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden birinde geçen "Ben yazdığım şeylerin şiir olduğunu dahi bilmiyordum" ifadesi bu yörede kadınların edebiyattan uzakta tutulmaya çalışıldığının bir yansımasıdır.

Daha önce Maraş edebiyatı hususunda bu kadar detaylı bir araştırmanın yapılmamış olması, Maraşlı kadın şairlerin tamamının bir arada olduğu bir kaynağın bulunmaması, hatta birçoğunun isminin sadece satır aralarında geçtiği için unutulması, bu kadınların şiirleri hususunda muhteva ve tür açısından herhangi bir çalışmaya rastlanmaması yapılan çalışmanın literatüre büyük katkısı olacağını göstermektedir. Bahsedilen tüm hususlar incelendiğinde çalışma içeriğiyle literatürdeki özgün ve detaylı ilk örneği oluşturmaktadır. Muhteva üzerine yapılan içerik analizinde kadın şairlerin hem bireysel duygularını hem de toplumsal olay ve sorunları şiirlerinde dile getirdikleri görülmüştür. Çalışmada çoğunlukla mâni, ağıt, türkü türünde eserler kaleme aldığı düşünülen kadınların farklı türlerde de şiirleri bulunduğu tespit edilmiştir. Halk şiiri sahasında geleneğin önemli türleri olan atışma, deyişme ve taşlama türlerinde, lebdeğmez tarzında şiirler kaleme alındığı görülmüştür. Maraş'ta divan edebiyatı üzerine yapılan çalışmalarda herhangi bir kadın şaire rastlanmamış olmasına rağmen bir kadın divan şairi olduğu tespit

edilmiştir. Şairler serbest şiir türünde de çok fazla ürün vermiştir. Çalışma sayesinde edebiyat dünyasında kadın şair sayısının artmasının sağlanması, şiir dünyasının zenginleşmesi ve Maraş edebiyatı ile kültürüne bir katkı yapılması hedeflenmiştir. Özgün bu çalışmanın bölgesel çalışmalar için bir kaynak olması temenni edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MARAŞ'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE TARİHİ

Edebiyatın oluşmasında; toplumun dili, dini, yaşam tarzı, coğrafi özellikleri, tarihi ve kültürü oldukça etkili olmuştur. Edebî eserlerin incelenmesi ve tahlilinin yapılması esnasında o toplumun coğrafi özelliklerinin, kültürel unsurlarının ve tarihinin görmezden gelinerek sadece estetik unsurların dikkate alınmasının o eseri doğru şekilde anlamayı zorlaştıracak yadsınamaz bir gerçektir. Zira coğrafya ve tarih hem edebiyatın malzemesi hem de şairleri besleyen unsurlar olması bakımından önemlidir. Şiirle bu kadar hemhâl olmuş bir şehir olan Maraş da coğrafi özelliklerinden ve kadim tarihinden ayırt edilmeden ele alınmalıdır.

Rasim Özdenören; Maraş'ın edebiyat alanında böyle mümbit bir şehir olmasını, Maraş'ın dışa kapalı bir coğrafyada konumlanmış olmasına, dışarıya doğru açılmayı ve genişlemeyi düşünmediği için de içe, kendine doğru derinleşmede mesafe almış olmasına bağlamaktadır.¹ Ayrıca Antikçağlardan beri sürekli yerleşime sahne olan ve müstahkem kalesiyle önemli bir ticaret yoluna sahip olan Maraş, Ortaçağlarda Bizans ile İslâm dünyası arasında sınır bölgesinde bulunması sebebiyle sık sık tahribata uğramış; tarihi boyunca birçok kez saldırılara maruz kalmıştır. Hal böyle olunca da çeşitli kahramanlıklara şahit olmuş, birçok kahraman yetiştirmiştir. Maraş'ın coğrafi konumunun önemi sebebiyle yaşanan tarihî olaylardan anlaşılacağı üzere coğrafya ve tarih birbirinin ayrılmaz parçasıdır.

Maraş'ın dışa kapalı coğrafi yapısı ve kahramanlıklarla dolu tarihi, toplumun özünden kopmamasına sebep olmuş ve bu durum yörede ağıt, türkü, destan gibi halk kültürü geleneğinin önemli ürünlerinin oluşmasına zemin oluşturmuştur. Bu bağlamda Maraş edebiyatı ve Maraşlı kadın şairler bahsine geçmeden önce onların yetişmelerini sağlayan bu kadim şehrin coğrafi özellikleri ve tarihî seyri içerisinde incelenmesi gerekmektedir.

¹ Rasim Özdenören, “Benim Maraşım”, <https://www.marastaedebiyat.com/rasim-ozdenoren-benim-marasin/>, (Erişim Tarihi: 23.12.2023).

1.1. MARAŞ'IN COĞRAFÎ ÖZELLİKLERİ

Evliyâ Çelebi (d. 1611- ö. 1682), *Seyahatnâme* adlı eserinde Maraş'tan şöyle bahsetmiştir: “Hz. Ömer hilafeti döneminde Esved ibn Mikdad aracılığıyla Maraş Kayseri Cimcime ve Maraş halkına bir mektup yazarak İslâm'a davet etmiş, kalenin teslim edilmesini ve harâc vermelerini istemiştir. Bunun üzerine halk şehri terk ederek dağa kaçmış ve şehir yıkılmıştır. Eski büyük Maraş, Maraş'ın kible yönünde, bağların bulunduğu yerdedir ve kalıntıları vardır. Daha sonra Dulkadiroğulları'ndan Alaüddevle, Maraş'ı yeniden kurmuş ve Maraş Kalesi'ni inşa ettirmiştir. Kale; bir vadinin ortasında, dağın eteğindedir. Şir Dağı'ndan buraya Pınarbaşı akmaktadır. Burası şehrin tüm bilgi erbabının cilvelendiği yerdir. Elmalı köyünden de başka bir ırmak şehre akmaktadır. Şehrin bir yanında yaylak yüksek bir dağ vardır. Bu yüksek dağın zirvesinde Karagöl denen büyük bir havuz bulunmaktadır. Şehrin doğu tarafında dağların ardında Elbistan sahrası yer almakta ve buradan Aksu nehri akmaktadır. Bu nehrin bir tarafı Maraş, öteki tarafı Ayntab, arasında da Şir dağı vardır. Bu dağlarda ve beldelerde tamamen Türkmen kavmi oturmaktadır.”²

Besim Atalay (d. 1882-ö. 1965), Maraş coğrafyasını şu cümleyle tanıtmaya başlamıştır: “Maraş, Halep'in 154 km kuzey batısında; Ahır Dağı'na yaslanmış, yeşil bir ovayı kucağına almış, harap halde uykuya dalmış bir kasabadır.”³

Maraş, 37° 11' ve 38° 36' kuzey enlemleriyle 36° 15' ve 37° 42' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Şehir, Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda; Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinin kesiştiği noktada, Toroslar'ın Güneydoğu uzantısı olan Ahır Dağı'nın eteklerine kurulmuştur. Tarihten bugüne Irak, Kuzey Suriye, Anadolu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan; Amik Ovası'ndan Halep'e, oradan Irak'a kadar geniş coğrafyalara egemen olmak açısından önemli bir konuma sahiptir.⁴ Maraş; kuzeyden Sivas, kuzeydoğudan Malatya, doğudan Adıyaman, güneyden Gaziantep, batıdan Adana ve Osmaniye, kuzeybatıdan Kayseri illeri ile çevrili bir şehir olup⁵ 14.346

² Seyit Ali Kahraman (Haz.), *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 7-10. Dizin (Cilt:3)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013,129-130.

³ Besim Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008, 192.

⁴ *Kahramanmaraş “Şehir Kimliği” Çalıştay Sonuç Rapor Ocak 2015*, Şehir Kimliği Çalıştay, Kahramanmaraş 2015, 65.

⁵ Orhan Doğan, Ramazan Avcı, Serdar Yakar (Ed.), *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kahramanmaraş 2014, 95.

km² yüzölçümü ile Türkiye'nin on birinci büyük ilidir. Maraş'ta konumu gereği birçok coğrafi özelliğin geçiş yeri olmasından dolayı yeryüzü şekilleri çeşitlilik göstermektedir. Şehir, havza ve dağ sıralarının birbirini izlediği engebeli bir topoğrafyaya sahiptir. Bu yüksek, engebeli sahayı yörenin önemli akarsuyu Ceyhan nehri ve kolları yer yer 1500-2000 metre derinliğinde vadilerle aşındırarak, arazideki engebelerin artmasına neden olmuştur. Şehrin arazisinin %59,7'sini dağlar, %24'ünü platolar ve %16,3'ünü ovalar oluşturmaktadır. Şehir merkezi ve Ahır Dağı'nın hemen batısından güneye inen Ceyhan ırmağı ve kollarının parçaladığı saha gerek barajların yapımı için uygun ortam oluşturması gerek tür zengini tarım ürünleri yetiştirilmesini sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca şehir sınırlarının güneyinden gelen ve Afrika'dan başlayan Büyük Rift Vadisi, Türkiye'de Kahramanmaraş-Hatay grabeni adını almış ve şehir sınırlarının güneydoğusunda verimli sulak alanlar oluşturmuştur.⁶

Orta İklim Kuşağı'nda yer alan Maraş şehir merkezinde Bozulmuş Akdeniz iklimi görülmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Ilıman iklime sahip şehir, sıcak bölgelere yakın olup sıcak aylarda esen garbi⁷, sıcaklığı hafifletmektedir. Bu rüzgâr şubat ayının ortasından başlayarak ağustos ayına kadar devam etmektedir. Ayrıca yazın çok fazla yağmur görülmeyen şehirde bitkiler ihtiyaç duydukları nemi bu rüzgârdan almaktadır.⁸ Maraş'ın rüzgârından Besim Atalay şöyle bahsetmiştir: “Tazyîk-i nesîmî mütehavvil olup, poyraz eserken ağaçları ve bazı hafif ve ihtiyar evleri yıktığı vaki olur. Şiddetli estiği günler taş binaları dahi sarsar.”⁹

Şehrin kuzeyine gidildikçe yükseltinin artmasından dolayı Göksun, Afşin, Elbistan ilçelerinde yaz ile kış mevsimleri arasında sıcaklığın fazla olduğu ve yağışların ilkbahar mevsimine kaydığı karasal iklim; doğudaki Pazarcık ilçesinde Güneydoğu Anadolu iklim özellikleri görülmektedir. Ayrıca güneyden kuzeye gidildikçe ortalama sıcaklıklar azalmaktadır. Maraş'ın güneyinde Akdeniz Termik Rejim Tipi, kuzeyinde ise Karasal

⁶ Emin Toroğlu, “Kahramanmaraş”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş, 4. Cilt, 290.

⁷ Garbi, batıdan esen rüzgâr anlamına gelmektedir. Bk.: Arif Bilgin, *Elbistanca Sözlük Örnekleriyle Elbistan Ağzı*, Pınar Giyim, Elbistan 2006, 147.

⁸ Kemalettin Koç, *Kahramanmaraş'ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Yapı ve Şehirleşme Tarihi*, UKDE, Kahramanmaraş 2010, 85-86.

⁹ Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, 199.

Termik Rejim Tipi etkili olmaktadır. Bu farklılıklar Maraş'ın yükselti, bakı, hava kütleleri, orografik özellikler ve özel konum özelliklerinden kaynaklanmaktadır.¹⁰

Maraş coğrafi konumu ve iklimi dolayısıyla zengin bitki örtüsüne ve canlı çeşitliliğine sahip bir şehirdir. Burada; üzüm, pirinç, buğday, arpa, mısır, mercimek, pamuk, susam, mazi, zeytin ağacı, fıstık gibi her türlü meyve, baklagil ve hububat yetiştirilmektedir. Ayrıca çam, pelit, servi gibi ağaçların olduğu büyük ormanlar bulunmaktadır.¹¹ Maraş'ta 2500 çiçekli bitki ve eğrelti otu bulunmakta olup bunlardan %20'sinin endemik olduğu bilinmektedir. Maraş'ın yükseltisine bağlı olarak bitki örtüsünde çeşitlilik bulunmakta ve çalı, orman, step, alpin ot formasyonları olmak üzere dört farklı bitki formasyonuna rastlanmaktadır. Akdeniz iklim topluluğu şehrin güneyinde 1000-2000 metreye kadar olan yükseltilerde görülmektedir. Burada yaygın olarak Kızılçam ormanları bulunmaktadır. Sahada ortaya çıkan maki toplulukları içerisinde Kermez meşesi, Tespih çalısı, Laden gibi türler yer almaktadır.¹²

Şehrin coğrafi konumu, fizikî coğrafya şartları kış ve bahar mevsimlerinde yerleşimler arası iletişime engel olurken, topoğrafya ve iklimin zor şartları da yöre halkını başka işlerle meşgul olmaya itmiştir. Yörenin kapalı toplum kültürüne bağlı olarak her evden mutlaka sanatla uğraşan biri çıkmıştır. Maraş halkı, fizikî ve beşerî coğrafya şartlarının yetersizliklerine bağlı olarak kendine yetebilme hususunda ustalaşmıştır. Çilenin, yokluğun ve yoksulluğun birçok türünün görüldüğü bu topraklarda; anlatı imkanlarının mekânda zenginleşme fırsatını, içerisinde bulunduğu coğrafya sağlamıştır.¹³

1.2. MALAZGİRT'TEN BUGÜNE MARAŞ TARİHİ

Maraş ve yöresi Anadolu'nun en eski çağlarından beri önemli bir tarih ve yerleşim merkezi olmuştur. İç Anadolu'yu, Suriye ve Mezopotamya'ya bağlayan kavşak yollar üzerinde olması; şehre askerî ve ticarî önem kazandırmıştır.¹⁴ Tarihi Hitit dönemine kadar uzanan Maraş'a; Hititler, Asurlular, Medler, Persler, Makedonlar, Kapadokyalılar,

¹⁰ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 101.

¹¹ Yaşar Alparslan, Sedat Yakar, (Haz.), *Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş*, Ukde, Kahramanmaraş 2009, 130.

¹² Toroğlu, "Kahramanmaraş", 295-297.

¹³ Nadire Karademir, "Kahramanmaraş'ta Coğrafi Bir Mekân: Edebiyat Mahfilleri", *Mecmua Ulusla arası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/12, 2021, 244.

¹⁴ İsmail Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009, 22.

Romalılar, Bizanslılar, Ermeniler, Araplar ve Türkler hâkim olmuşlardır.¹⁵ Maraş kelimesinin “re’aşe-yer’aşü”nün ism-i mekân sığası olan “mahall-i ra’şe” demek olduğu ve Maraş’ın pirinç hasılatı sebebiyle sıtmal olmasına bağlı olarak bu ismin verildiği rivayet edilmiştir. Fakat bu kelimenin Arapça olmadığı, Asurlular zamanında da buranın Maraji olarak isimlendirildiği tarihî metinlerde açıkça görülmüştür. Araplar Maraj veya Margas kelimesini kendi dillerine uyarlayarak Mer’aş şeklinde telaffuz etmişlerdir.¹⁶ Maraş isminin, büyük bir ejderhanın çıkıp tüm halkı yediği ve bu sebeple Mâr-ı Îş’ten bozulma Maraş olduğu da rivayet edilmiştir. Farklı bir rivayette ise bu şehir Sultan Dahhak’ın şehriydi. Şeytan, Sultan Dahhak’ı aşçıbaşının kılığında gelip öpmüş ve iki omuzunda iki yılan ortaya çıkmıştır. Sultan Dahhak, şehir halkından suçsuz olanları öldürüp onların beyinlerini yılanlara yem etmiş ve halk çaresiz kalıp Demirci Gâve’ye onu öldürtmüşlerdir. Sultan Dahhak’ın yılanlar için halkını öldürmesi sebebiyle şehre, Mâr-ı Îs’ten bozulma Maraş ismi verilmiştir. Anadolu’nun en eski eyaletlerinden olan Maraş, İslâmiyet öncesi dönemlerde Ermenilerin önemli merkezlerinden olmuştur. Maraş’ın Müslümanlar tarafından fethedilmesinin ardından da Ermeni halkının isyanlarıyla mücadele edilmiştir.¹⁷

M.Ö. 637 yılında Hz. Ömer’in hilafeti esnasında Halid bin Velid tarafından Bizanslılardan Maraş’ın alınması sonrasında şehir, Emevîler ve Abbasîler döneminde birkaç kez Bizans işgaline uğramıştır. Maraş, Müslümanlar için Anadolu’ya yapılan seferlerde bir geçiş noktası görevi görmesi sebebiyle önem arz etmiştir. 1085 yılında Türkler Maraş’ı fethedene kadar Araplar ve Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmiştir.¹⁸ Türkler Selçuklular, Dulkadirîler, Osmanlılar döneminde Maraş’a hâkim olmuşlardır. Cumhuriyet’in ilanından bugüne hala Türkiye’nin bir şehri olarak varlığını sürdürmektedir.

Maraş ve çevresi; eski çağlardan beri çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış, birçok medeniyet ve devletin hakimiyetine girmiş bir bölge olması sebebiyle geniş bir tarihe sahiptir. Çalışmanın asıl problem alanına bir hazırlık mahiyetinde olması sebebiyle Maraş

¹⁵ Yaşar Alparslan, Sedat Yakar (Haz.), *Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Cağrafiya Kitaplarına Göre Maraş*, 15.

¹⁶ Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafiyası*, 17.

¹⁷ Kahraman, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 7-10. Dizin (3. Cilt)*, 197.

¹⁸ İbrahim Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, Akçağ, Ankara 2004, 25-26.

tarihini, var olduğu en eski çağlardan itibaren ele almak yerine Türklerin hakimiyetinde olduğu dönemler üzerinden incelemenin yerinde olacağı düşünülmüştür.

1.2.1. Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi (1071-1308)

1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun kapısı Türklere açılmış ve bunun sonucunda Türkler Anadolu'nun iç bölgelerine kadar ilerleme imkânı bulmuşlardır.¹⁹ Selçuklular Maraş'ı fethetmeden önce Maraş bölgesinde Ermeni nüfusu artmış ve bölge Bizans'a bağlı Ermeni valiler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Fakat Bizans, Ermenilere Ortodoks mezhebini dayatmaya çalışınca Ermeniler Bizans'a karşı direnişe geçmiş ve Türklerin bölgeyi fethine yardımcı olmuşlardır.²⁰

Süleyman Şah, 1075 yılında İznik'i ele geçirerek Anadolu'da Büyük Selçuklulara bağlı bir devlet kurmuştur.²¹ 1084 yılında Süleyman Şah Antakya'yı ve 1085 yılının başlarında generallerinden Emir Buldacı da yukarı Ceyhan havzası yani Elbistan, Huni, Göksun, Maraş, Behisni ve Kaysun şehirlerini fethetmiştir.²² Böylece Maraş, Anadolu Selçuklu devletine bağlanmıştır. 1097 yılına kadar Türklerin hakimiyetinde kalan Maraş, Haçlı istilasına uğramış ve Haçlılar, burada Katolik Kilisesi ve Latin Piskoposluğu kurarak Antakya'ya ilerlemişlerdir. Haçlılar, Elbistan'ı da ele geçirerek burada bir Haçlı Prensiği kurmuşlardır. 1100 yılında Antakya Prensi Bohemond, Malatya'yı işgal etmek üzere kuzeye doğru ilerlerken Maraş ovasında Danişmend Gazi tarafından mağlup edilmiş ve böylece Maraş yeniden Türk hakimiyetine girmiştir. Fakat kısa sürede Maraş yeniden Haçlıların eline geçmiştir. I. Kılıçarslan; 1105 yılında şehri almış, ardından vezir Ziyaeddin Muhammed'e bağış olarak vermiştir. 1107 yılında ise I. Kılıçarslan'ın ölümünün ardından Maraş yeniden Haçlıların eline geçmiştir.²³

1114 yılında Maraş'ta, büyük tahribata neden olan bir deprem meydana gelmiştir. Depremle birlikte yıkılan şehrin yerinin bugün Kara Maraş olarak bilinen Namık Kemal mahallesi civarında olduğu düşünülmektedir.²⁴

¹⁹ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 24.

²⁰ Ahmet Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009, 26-27.

²¹ Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, 26.

²² Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Selçuklular Devri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları Edebiyat Fakültesi Tarih Zümresi Neşriyatı, İstanbul 1944, 124.

²³ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 27.

²⁴ Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, 26.

1124 yılında Malatya'nın Danişmendli Emir Gazi tarafından fethinin ardından Elbistan ve çevresi de Danişmendlilerin eline geçmiştir. I. Mesud Danişmendlilerin Anadolu'daki hakimiyetine son vermiştir. 1143 yılında Elbistan'ı²⁵; 1149 yılında da oğlu II. Kılıçarslan ile doğuda yerleşmiş olan Franklara karşı harekete geçerek Maraş'ı kuşatmış ve Anadolu Selçuklu topraklarına katmıştır. 1150 yılında da Haçlıların elinde bulunan Göksun, Behisni, Göynük, Ayntab, Duluk ve Raban şehirlerini ele geçirmiştir. I. Mesud; fethettiği yerleri, merkezi Elbistan olan bir eyalet haline getirerek oğlu II. Kılıçarslan'ın idaresine vermiştir.²⁶ Bu tarih itibarıyla Musul atabeyi Nureddin Mahmud Zengi ve II. Kılıçarslan arasında Maraş hususunda çekişmeler yaşanmıştır. Nureddin Zengi 1172 yılında Maraş'ı almış fakat Selçuklulara iade etmek zorunda kalmıştır. Bu olaylar yaşanırken Maraş, Haçlıların yardımıyla Kilikya'da bir prenslik kuran Ermenilerin saldırılarına da maruz kalmıştır.²⁷

II. Kılıçarslan sürekli Danişmendlilerle mücadele etmiştir. 1169-1178 yılları arasında Kayseri, Zamantı, Sivas ve Malatya şehirlerini alarak Danişmendlilere son vermiştir. Elbistan ve çevresinin idaresini oğlu Mugisüddin Tuğrul'a vermiştir.²⁸ II. Kılıçarslan, bir yandan Kilikya Ermenilerinin diğer yandan da Antakya Haçlılarının saldırılarına karşı Maraş'ta, 1180 yıllarının sonunda 1259 yılında Ermenilerin eline geçinceye kadar devam edecek bir uç beyliği kurmuştur. Bu beyliğin başına da komutanlarından Emir Hüsameddin Çoban'ı getirmiştir. Emir Hüsameddin Çoban'dan sonra bu beyliğin başına oğlu İbrahim, ardından da onun oğlu Nusrettin Hasan Bey geçmiştir.²⁹

1201 yılında Saltukluların ortadan kalkmasıyla Elbistan, merkeze bağlı bir vilayet haline getirilmiş; Maraş ise XIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar Emir Hüsameddin Çoban Bey soyundan gelen valiler tarafından yönetilmiştir.³⁰

1240 yılında Maraş, Adıyaman, Kahta, Gerger, Elbistan, Kefersud, Harran ve Urfa ile Amasya ve Tokat yörelerinde bulunan Türkmen kitleleri, Baba İlyas Horasanî adında bir Türkmen şeyhi tarafından Selçuklu idaresine karşı ayaklandırılmıştır. Bu ayaklanma

²⁵ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 25; Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 27.

²⁶ Zeki Atçeken, Yaşar Bedirhan, *Malazgirt'ten Vatan'a Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2014, 178-179.

²⁷ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 27.

²⁸ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 25.

²⁹ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 28.

³⁰ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 25.

birçok yan faktörün yanı sıra politik ve ekonomik olmak üzere iki temel sebebe dayandırılmıştır. Bu sebeplerden ilki, Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu sultanlarının devletin kurucu ve temel unsuru olan Türkmenlere karşı izledikleri hatalı politika, ikincisi ise Türkmenlerin, ayaklanmadan sonra Anadolu’da yaşamış oldukları ağır ekonomik sıkıntılarla ilgili olmuştur.³¹ Bu isyan Selçuklu Devleti’ni sarsmıştır. Selçuklu Devleti’nin bu durumundan istifade eden Moğollar, 1243 yılında Köseadağ Savaşı ile Selçukluları ağır bir yenilgiye uğratmış ve bunun neticesinde devletin otoritesi zayıflamıştır. Bu otorite zayıflığını fırsat bilen Ağaçeri Türkmenleri; şehirleri basmaya, köyleri soymaya ve kervanları vurmaya başlamışlardır. Bu sebeple Maraş’ta emniyet ve asayiş bozulmuş, halkın can ve mal güvenliği de tehlikeye düşmüştür. II. İzzeddin Keykavus, Moğollara yenilmesinin ardından tahtı kardeşi Kılıçarslan’a bırakarak Bizans’a sığınmıştır. Selçuklunun bu idarî boşluğundan faydalanan Ağaçeriler tekrar eşkıyalık hareketlerine başlamışlardır. Bunun üzerine Keykavus’un veziri Ali Bahadır, Ağaçeriler üzerine gönderilerek isyan bastırılmıştır. Böylelikle Maraş ve Elbistan’da asayiş yeniden sağlanmıştır. Selçukluların, Moğol baskısı altında çöktüğü dönemde Memlûkler Yakındoğu’da güçlü bir devlet konumundaydılar ve Moğolları yenilgiye uğratarak Suriye sınırlarını aşip Anadolu içlerine girmeye başlamışlardı. Memlûkler, Moğollar ve Ermenilere ağır zayıat vermişler fakat 1274 yılında Maraş’a yaptıkları taarruz sonuç vermemiştir.³²

1277 yılında Memlûk Sultan’ı Baybars, Elbistan Savaşı’nda Moğol ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Bölgeyi Moğolların elinden almasına rağmen Selçukluların desteğini elde edemediği için Anadolu’yu Moğol istilasından kurtaramamıştır.³³ 1296 yılına kadar Kilikya Ermeni Prensiğinin elinde kalan Maraş, Memlûkler tarafından fethedilmiştir. Ayrıca Memlûkler döneminde bölgede Türkmen nüfusunun artması sebebiyle Maraş bölgesine “Vilâyet-i Türkmen” denilmiştir.³⁴ Şehir Dulkadirli Beyliğinin kuruluşuna kadar yarım asır Halep valiliğine bağlı Türkmen beyleri tarafından idare edilmiştir.³⁵

³¹ Yaşar Bedirhan, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2022, 436.

³² Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 25-26.

³³ İlyas Gökhan, Selim Kaya, *İlkçağdan Dulkadirli'lere Kadar Maraş*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008, 136-137.

³⁴ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 28.

³⁵ Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, 26.

1.2.2. Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi (1337-1522)

Mısır ve Suriye'ye sahip olan Memlûk Sultanı En-Nâsır Muhammed b. Kalavun ülkesinin sınır güvenliğini sağlamak için 1337 yılında Dulkadirîlilerden Zeyneddin Karaca Bey'i Elbistan naibliğine atamıştır. Zeyneddin Karaca Bey böylece bölgede kendine bağlı yerlerde idare hakkını elde etmiş ve Dulkadir Beyliğini kurmuştur.³⁶

Anadolu'da Moğol hakimiyetinin çökmesinin ardından Karaca Bey, hakimiyet sahasını genişleterek Eretnaoğullarından Darendi'yi almıştır.³⁷ 1344 yılında Karaca Bey ve Halep valisi Yelboğa'nın arası açılmış ve Yelboğa, Karaca Bey üzerine çok sayıda asker göndermiştir. İlk muharebede Karaca Bey mağlup olmuştur. Maraş'ın güneydoğusunda bulunan Düldül dağına çekilmiş ve burada askerlerini yeniden tanzim etmiştir. Böyle sarp dağlarda savaşmaya alışık olmayan Mısır askerlerini dağıtmış ve bunun üzerine Mısır valisi Karaca Bey'e esirleri iade etmiştir. Karaca Bey 1347 yılında Mısırlılara haraç vermekte olan Sis tekfuruna üzerine yürümüş ve mağlup etmiştir. Haracın artık kendisine gönderilmesini istemiştir. Bu sebeple de Mısır hükümeti ile arası açılmış ve Mısır sultanının emriyle Şam valisi, Karaca Bey üzerine ordu göndererek mağlup etmiştir.³⁸

Karaca Bey'den sonra yerine oğlu Halil Bey geçmiş ve Mısır sultanına itaat etmiştir. Halil Bey, Mübarek Şah üzerine yürümüş fakat yapılan ilk muharebede mağlup olmuştur. Yapılan ikinci muharebede ise Halil Bey galip gelmiş, Mübarek Şah'ı öldürerek Elbistan'ı ve yavaş yavaş da Maraş, Malatya ve Harput'u hakimiyeti altına almıştır.³⁹ Daha sonra gönderilen Malatya valisi Yelboğa da Halil Bey'in ordusu karşısında yenilgiye uğramıştır. 1379 yılı başlarında Halil Bey, Halep valisi Timurbay kumandasındaki orduyu Ayaş'ta, 1379 yılının sonlarında ise Hacib Çöğen kumandasındaki orduyu Maraş önlerinde mağlup etmiştir. Bu zaferlerin ardından Dulkadirîliler, Amik ovasına ve Tizin'e inerek Halep civarını yağmalamaya başlamışlardır. Bunun üzerine Memlûkler 1381 yılında Dulkadirîlilere bir sefer düzenlemişler ve Maraş önlerinde yenilgiye uğratmışlardır.⁴⁰

³⁶ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 29.

³⁷ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 28.

³⁸ Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, 76.

³⁹ Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar (Ed.), *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008, 21.

⁴⁰ Altınöz, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, 29.

Mısır ve Şam valileri askerleriyle Dulkadirli ülkesine girmiş, Maraş ve Elbistan arasında Zinnûn adı verilen mevkiye savaş vaziyeti almış fakat Süli Bey askerleriyle mağlup etmiştir. Mısır sultanlığı tarafından Süli Bey'in Elbistan hakimiyeti tasdik edilmiştir.⁴¹

1354 yılında Dulkadir hükümdarı olan Melik Arslan, Akkoyunlularla savaşmıştır. Dulkadirlielerin hakimiyetinde bulunan Harput, Uzun Hasan tarafından alınmış; merkez olan Elbistan ise Akkoyunlular tarafından tahrip edilmiştir. 1480 yılında Dulkadir hükümdarlığını ele geçiren Alaüddevle Bozkurt Bey, beyliğini devam ettirebilmek amacıyla Osmanlı ve Memlûklülerle yakın ilişkiler kurmuş fakat 1501'de Safevi devleti ile mücadeleye girmiştir. Anadolu'yu ele geçirmek isteyen Safevi hükümdarı Şah İsmail 1507 yılında Elbistan'ı ve Maraş'ı hakimiyeti altına almıştır.⁴²

1514 yılında Osmanlı ve Safeviler arasında meydana gelen Çaldıran Savaşı'nda; Dulkadirlilerden Alaüddevle Bozkurt Bey'in yeğeni Şehsuvaroğlu Ali Bey, Osmanlı ordusuna yardımda bulunmuştur. Bu sebeple I. Selim, kendisine Bozok ve Kayseri sancaklarını vermiştir. I. Selim 1515 yılında Elbistan'a bir ordu göndermiş ve Ördekli mevkiinde Dulkadirliyle karşılaşmışlardır. Bu muharebede Dulkadirlieler mağlup olmuştur. Dulkadirli Beyliğinin başına I. Selim tarafından Şehsuvaroğlu Ali Bey getirilmiştir.⁴³

I. Süleyman döneminde, 1522 yılında Dulkadirli Beyi Şehsuvaroğlu Ali Bey ölünce Maraş ve çevresi tamamen Osmanlı Devleti'nin idaresine girmiştir.⁴⁴

1.2.3. Osmanlı Devleti Dönemi (1522-1923)

Osmanlı Devleti'nde yönetim mutlak merkeziyetçilik anlayışı yerine alınan her bölgenin kendine has durumu için farklı idare şekilleri uygulamıştır. Osmanlı döneminde sınırların genişlemesiyle birlikte oluşturulan eyalet ve sancak sayıları da artmıştır.⁴⁵

⁴¹ Arifi Paşa, *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükûmeti*, Yaşar Alparslan, Serdar Yakar (ed.), Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2011, 28.

⁴² Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 30-31.

⁴³ H. Basri Karadeniz, "Dulkadir Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış", Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar (Ed.), *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008, 29-30.

⁴⁴ Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, 27.

⁴⁵ Solak, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, 28.

1522 yılında Osmanlı'nın idaresine giren Maraş ve Elbistan sancakları Dulkadir etkisinden uzaklaştırılmak amacıyla Rum Eyaletine bağlanmıştır. 1523 yılında ise Rum Eyaletinden ayrılarak Karaman Eyaletine bağlanmıştır. Bununla birlikte Kayseri Sancağı, Paşa sancağı olarak kabul edilmiş ve Karaman Eyaletinin yönetim merkezi haline getirilmiştir.⁴⁶

Osmanlı Devleti, Dulkadirlilerden sonra kendi idarî anlayışına uygun olarak Maraş ve çevresini teşkilatlandırdığı esnada bölgede idarî, ictimai, iktisadî, dinî ve mezhebî sebepli Bozoklu Celal, Sökenoğlu Musa, Atmaca, Dulkadirli Zünnunoğlu ve Kalender Çelebi isyanları meydana gelmiştir. Bu isyanlar devleti uğraştırmış fakat nihayetinde devlet kuvvetlerince bastırılmıştır.⁴⁷

1531 yılında Maraş merkezli Dulkadir Eyaleti kurulmuş ve Antep, Sis, Bozok bu eyalete dahil edilmiştir. 1570 yılında Osmanlı'nın Kıbrıs seferine Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa da katılmış, beraberindeki asker ve süvariler Magosa istikametine gönderilmiştir. Kıbrıs'ın fethinde bu askerler önemli başarılar elde etmiş ve adaya yerleştirilen Maraşlı Türkler, Magosa Limanı'nın hemen güneyinde bugünkü Maraş şehrine isimlerini vermişlerdir.⁴⁸

XVI. yüzyılın sonları ve XVII. yüzyılda Maraş bölgesinde; Osmanlı Devleti'nin diğer vilayetlerinde ortaya çıkan ve bölgeye yayılan Celâlî isyanları, aşiret mensuplarının neden olduğu isyan hareketleri etkili olmuştur. 1599 yılında Celâlî lideri Hüseyin Paşa, bölgedeki en büyük eşkıya liderlerinden Karayazıcı'ya katılmak üzere Maraş vilayetine geçmiş ve bölgede büyük bir korkuya sebep olmuştur. Bu isyanlar sebebiyle Maraş ve Urfa çevresinde halkın iktisadî durumu bozulmuş ve göç etmek zorunda kalmışlardır. 1607 yılında Celâlîleri bastırmak üzere Kuyucu Murad Paşa görevlendirilmiş ve Celâlî büyüklerinden Canbuladoğlu'nun öncü kuvvetleri Güvercinlik denilen yerde mağlup edilmiştir. 1605 yılında Celâlîlerden Kalenderoğlu isyan etmiştir. Kuyucu Murad Paşa, Kalenderoğlu'nu ortadan kaldırmak üzere Maraş ve Göksun taraflarına ilerlemiş ve isyancılarla yapılan şiddetli çatışmanın ardından isyancılar mağlup edilmiştir. Kuyucu

⁴⁶ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 42.

⁴⁷ Hasan Arslan (Haz.), *17. Yüzyılda Maraş Sancağı (Siyasi, İdari, İktisadi ve İctimai Tarihi)*, Dulkadiroğlu Belediyesi, Kahramanmaraş 2014, 26.

⁴⁸ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 33-34.

Murad Paşa, Anadolu'da Celâli isyanlarına büyük darbeler vurarak asayişî sağlasa da XVII. yüzyıl boyunca isyanlar devam etmiştir.⁴⁹

XVIII. yüzyılda Zeytun bölgesinde bulunan Ermeniler arasında asayişsizlik ve isyan ortaya çıkmıştır. 1808 yılında Maraş valiliğine atanan Bayazıdoğullarından Kalender Paşa, isyanı bastırarak bölgede düzeni sağlamıştır. 1835-1839 yılları arasında Kalender Paşa'nın oğlu Süleyman Paşa, Maraş valiliğinde bulunmuştur.⁵⁰ 1839 yılında Maraş, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı ile Mısır mücadelesi esnasında Nizip yenilgisinin ardından kısmen İbrahim Paşa orduları tarafından istila edilmiştir. Bir buçuk yıldan fazla İbrahim Paşa'nın hakimiyetinde bulunan Maraş, 1840 yılında yeniden Osmanlı egemenliğine girmiştir. Bu olayların ardından Maraş kaza haline getirilerek önce Adana Eyaletine, daha sonra Halep Eyaletine bağlanmış ve ardından il olmuştur. İdarî yapısında sık sık değişiklikler yaşanan Maraş, daha sonraki yıllarda yeniden Halep Eyaletine bağlı bir sancak haline gelmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nda da Halep Eyaletinin sancağı olarak bulunmuştur.⁵¹

1839 yılında ilan edilen Islahat Fermanı'nın getirdiği Müslüman ve gayrimüslim eşitliği sonrası meydana gelen olaylar sebebiyle Maraş halkı isyan etmiştir. 1853 yılında Kırım Savaşı'nda ordunun asker ihtiyacının karşılanması için Maraş, Adana ve Kozan bölgeleri aşiretlerinden asker talep edilmiş fakat devlete muhalefetleri dolayısıyla bu talep gerçekleştirilmemiştir. Savaşın ardından 1865 yılında Fırka-i Islâhiye birliği, Osmanlı Devleti tarafından, orduya asker temin etmek, bölgeyi itaat altına alarak güvenliği sağlamak, vergileri düzenli almak, karışıklığa sebep olan konargöçerleri yerleşik hayata geçirerek ziraata teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. XIX. yüzyılın sonlarında meydana gelen Zeytun İsyanı'nın bastırılması için Mustafa Remzi Paşa gönderilmiştir. Çevredeki Ermeniler temizlenmiş; İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Avusturya ve Almanya'nın müdahalesiyle Zeytun'daki Ermenilerle devletin anlaşması sağlanmıştır. Bu devletlerin baskısıyla Osmanlı Devleti, Zeytun'da genel af ilan etmiş ve bazı tavizler vermek zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda da Ermeniler daha da şımarmıştır. I. Dünya Savaşı esnasında Ermeniler, bir Ermeni devleti kurmak istemişler ve Maraş'ta isyan başlatmışlardır. İtilaf Devletleri'nin de kışkırtmasıyla şiddeti artan Ermeni isyanlarının bastırılması amacıyla

⁴⁹ Arslan, *17. Yüzyılda Maraş Sancağı (Siyasi, İdari, İktisadi ve İctimai Tarihi)*, 27-31.

⁵⁰ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 35.

⁵¹ Yaşar Alparslan ve dğr., *Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş*, 191.

1915 yılında Kanun-ı Muvakkat (Geçici Kanun) uygulanmıştır. 1918 yılında Mondros Ateşkes Antlaşması'nın yedinci maddesi sebebiyle Adana, Maraş, Urfa, Antep ve Antakya yöresi işgal edilmiştir.⁵²

I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Sykes-Picot Antlaşması ile Maraş, Fransa hakimiyetindeki bölgede bırakılmıştır. Fakat 22 Şubat 1919'da da İngilizler Maraş'ı işgal etmiş ve İngilizlerin teşvikiyle burada Ermeni varlığını artmıştır.⁵³ 15 Eylül 1919'da İngiltere ve Fransa arasında yapılan Suriye İtirafnamesine göre Fransa; Maraş, Antep, Urfa sancakları karşılığında Musul ve çevresini İngiltere'ye bırakmıştır. 29 Ekim 1919'da Fransızlar Maraş'ı işgal etmeye başlamışlardır. Maraş'ta bulunan Ermeniler Fransız işgal ordusunu büyük bir sevinçle karşılamışlardır. Ancak Fransa, Ermenileri Türklere karşı kullanmış, tehcir ile Suriye'ye gönderilen Ermeni askerlerini Maraş'ı işgal etmek üzere getirmiştir.⁵⁴

Fransızların Maraş'ı işgalinin ardından Ermeniler; Türk halkının dinine, kutsallarına hakaretlerini ve saldırılarını arttırmışlardır. 31 Ekim 1919 Cuma günü; Fransız üniforması giymiş sarhoş bir Ermeni askeri, bir Türk kadınına saldırmış “Artık burası Türklerin değildir, Fransız memleketinde peçeyle gezilmez” diyerek peçesini yırtmıştır. Bu hadiseyi gören Türkler hadisenin yaşandığı yere gelmiş, Ermenilerle aralarında bir tartışma yaşanmıştır. Bu esnada Çakmakçı Sait bir Ermeni tarafından vurulmuş ve şehit olmuştur. Vuku bulan hadisenin tamamına şahit olan Sütçü İmam, bir Ermeni askerini vurmuş ve oradan uzaklaşmıştır.⁵⁵ H. Reşit Tankut bu hadise hakkında şunları zikretmiştir:

“Sütçü İmam işgal kuvvetine karşı silah çeken ilk Maraşlıdır. O, Türk kadınlarına saldıran şımarık, silahlı düşman neferlerinin üzerine atılmış ve tabancasını boşaltmıştı. Attığı kurşun tek bir nefer öldürdü. Fakat bir halk bütünlüğünün birden ayaklanmasını diriltti. Sütçü İmam, Kurtuluş Savaşı'mızın hem büyük müjdecisi hem kumandası oldu. Onunla Maraş, bir şey yapmaya gücünün olduğunun farkına vardı. Yine onunladır ki ölümü göze alınca herkesi olduğu gibi her şeyi ve her hali öldürmenin mümkün olduğuna

⁵² Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 36-40.

⁵³ Tufan Gündüz, “Kahramanmaraş”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, 24, 194.

⁵⁴ İlyas Gökhan, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı- Kurtuluş Savaşı- Cumhuriyet Dönemleri) II*, Niğde 2019, 706-707.

⁵⁵ Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999, 124.

inandı. Sütçü İmam'dan sonra işgal kuvvetleri Maraşlının gözünde durmadan küçülüyor, durmadan horlaşıyordu.”⁵⁶

Sütçü İmam tarafından yaralanan Ermeni ölünce Fransız-Ermeni iş birliği artmıştır. Sütçü İmam bulunamayınca dayısının oğlu Tiyeklioğlu Kadir'in ellerini ve ayaklarını arkasından bağlayarak burnunu ve kulaklarını kesmiş ardından boğazlayarak şehit etmişlerdir.⁵⁷

Maraş'ta yaşanan çirkin olaylar ve Ermeni askerlerinin tutumu gerginliğin artmasına sebep olmuş ve şehrin ileri gelenleri 2 Kasım 1919'da Fransızların Antep'teki komutanlığına başvurmuştur. Buna karşılık İngiliz ve Fransız komutanlar artık güvenliğin sağlanacağına dair bir beyanname yayınlasa da durumda bir değişiklik olmamıştır. Güvenliği sağlamak üzere Cebel-i Bereket (Osmaniye) Guvernörü Andre, Maraş Guvernörlüğüne tayin edilmiştir.⁵⁸ 26 Kasım 1919'da Yüzbaşı Andre Maraş'a gelmiş ve büyük bir kalabalıkla hükümet binasına doğru yürümüşlerdir. Yüzbaşı Andre ve tercüman dışında kimse hükümet binasına alınmamıştır. Andre'nin kendisini askeri vali olarak tanıtmaya üzerine bu sıfatla kabul edilmemiştir. 27 Kasım 1919'da Andre tarafından görüşme yapmak üzere davet edilen Maraş'ın ileri gelenleri millet için zararlı olacağı endişesiyle toplantıya katılmamışlardır. Bunun üzerine toplantı birkaç gün ertelenmiştir. Ermeniler, Yüzbaşı Andre'yi Maraş kalesindeki Türk bayrağını indirmesi hususunda teşvik etmişlerdir. Ayrıca Hırlakyanların evinde düzenlenen ziyafette Hırlakyan'ın torunlarından Hovsep'in kızı Helena'yı dansa daveti “Ne Fransız ne Ermeni bayrağının bulunduğu bir şehirde dans etmeyi sevmem” ifadeleriyle reddedilmiştir. Bunun üzerine Andre askerlerine Maraş kalesindeki Türk bayrağının indirilmesini emretmiştir.⁵⁹ 28 Kasım 1919 günü Maraş halkı için kara bir sabah olmuştur. Kalenin karşısındaki evinde hasta yatağında Türk bayrağının dalgalanmadığını gören Kısakürek ailesinden Mehmet Ali Bey, “Âlem-i İslâm'a Hitap” adıyla bir beyanname yazmıştır. *Beyannameyi* yedi nüsha olarak çoğaltmış; ikisini kendi, diğerlerini ise oğlu Şahap Ulu Camii, Sarayaltı Camii ve Arasa Camii'nin görülecek yerlerine asmışlardır.⁶⁰ *Beyanname* şu şekildedir:

⁵⁶ Hasan Reşit Tankut, *Maraş Yollarında*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008, 29.

⁵⁷ Gökhan, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı-Kurtuluş Savaşı-Cumhuriyet Dönemleri) II*, 708.

⁵⁸ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş* 47-48.

⁵⁹ Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, 134-137.

⁶⁰ Gökhan, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı-Kurtuluş Savaşı-Cumhuriyet Dönemleri) II*, 710.

“Ey Millet-i Necibe-i Osmaniye, vaktine hazır ol. 1300 küsur seneden beri Hazret-i Allah’ı ve Peygamber-i Zîşan’ının hizmetine razı ettiğin bir din ölüyor. Yani ecdadının kanı pahasına fethettiği bir kalenin bayrak direğindeki al sancak bugün Fransızlar tarafından indirilip yerine kendi bandıraları konuldu. Şimdi acaba bunu yerine koyacak sende birkaç yüz İslâm gayreti hiç mi yok? Coşkunluk arzu etmeyelim. Yalnız ağırbaşlılıkla ve azamet olarak ol al sancağımızı geri yerine koyalım. Tekrar kemâl-i mehabetle yerlerimize avdet edelim. Korkma, korkma seni buradaki birkaç Fransız kuvveti kıramaz. Sen mütevekkilen alellah kendi mevcudiyetini gösterecek olursan, değil birkaç Fransız kuvveti, hatta bütün Fransız milleti kıramaz. Buna emin ol. Şöyle bilmek lazım ki muzaffer bir kalenin üzerinde bir yabancı bayrağın dalgalanması ile kılacağın namaz sakattır. Haydi, haydi vakit tamam, burada göstereceğin fedakârlık Kâbe yolunda yeşil sancağın gölgesinde can vermeye benzer.”⁶¹

Beyanname’nin bıraktığı etki ve Kahramanmaraş Ulu Camii’nde görevli imam Rıdvan Hoca’nın “Hürriyeti olmayan bir milletin Cuma namazı kılması caiz olmaz” sözüyle halk kaleye doğru yürümüş ve Fransız bayrağı indirilmiştir. Bu olay sonrası halk ve askerler Fransızlara karşı beraber mücadele etmiştir.⁶²

29 Ekim 1919’da direnişin örgütlenmesi maksadıyla Maraş Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Maraşlı Doktor Mustafa ve arkadaşları, Maraş’ta Kuvâ-yi Milliye teşkilatının kurulması için Mustafa Kemal ile görüşmüş ve Sivas kongresinde bu doğrultuda bir karar alınmıştır. Fransızlar, Kuvâ-yi Milliyecilerin baskınına uğramış ve yaşanan çatışmalar şehre de sıçramıştır. Doktor Mustafa Bey, Yumurtatepe’deki Fransız karargahına saldırılar düzenlemiş, bu hadise üzerine Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti de harekete geçirilmiştir.⁶³ 9-10 Şubat günlerine gelindiğinde şehir artık yanmış, yıkılmış ve harabeye dönmüştür. 11 Şubat 1920’de Fransızlar geri çekilmeye başlamış olmasına rağmen Ermeniler ateşe devam etmiş fakat kısa sürede teslim olmuşlardır. 12 Şubat 1920 günü Maraş düşman işgalinden temizlenmiştir. 12 Şubat günü Maraş’ta bir bayram olarak her yıl coşkuyla kutlanmaya başlamıştır.⁶⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar *Yaşadığım Gibi* adlı

⁶¹ Osman Akandere, Yaşar Semiz, *Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2018, 102.

⁶² İsmail H. Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit, Namık Çeçen (Ed.), *Çağdaş Türkiye Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2009, 200.

⁶³ Gündüz, “Kahramanmaraş”, 194.

⁶⁴ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 64-65.

eserinde 1943 yılında Maraş'ta bulunduğu esnada 12 Şubat'ın nasıl kutlandığını şöyle anlatmaktadır:

“Bütün şehir çok evvelden bugüne iyice hazırlanır. Maraş'ın kanlı savaş günlerinde çetelere yiyecek, giyecek hazırlayan, silahlarını yağlayan, çocukların ellerine Kafkas'ı, Kırım'ı, belki Girit'i görmüş tüfekler, kılıçlar, bıçaklar teslim eden, içlerinde zıfafın zevkini, annelik gururunu tattıkları, hanım olarak yaşadıkları, misafir ağırladıkları evlerini kendi eliyle ateşleyen Maraşlı kadınlar yahut onların kızları, torunları, bugünü yapılan işin büyüklüğüne layık bir şekilde kutlamak için sabahlı akşamlı çalışırlar, şehrin gururu olan delikanlıların giyeceği yerli elbiseleri hazırlarlar. Ben 1943 Şubat'ında ilk defa bu bayrama şahit olduğum zaman şaşırmışım. Bütün şehir altüsttü. Takvimin dışında bir zamanı yaşıyordu. Daha bayramdan üç gün evvel bütün şehir ayaktaydı. Herkes eski zaman modası elbiseler giymişti. Davullar çalınıyor, oyunlar oynanıyordu. Alain, güzel sanatlara dair sohbetlerinden birinde modern erkek kıyafetinin fakirliğinden, resme gelmeyişinden şikâyet eder. Maraş'ın inişli yokuşlu yollarında, küçük meydanlarında bu alaca renkli kıyafetleri gören bir insanın bu şikâyete hak vermesi güçtü. Hemen her vücut, Pisanello'nun desenlerinden çıkmış gibi zarif ve edalıydı. Sanki Şark'ın büyük ressamı Behzatlar, Levni Çelebiler dirilmişler, dünle bugünün elele verdiği bu bayramı kendi minyatürlerine göre onarmışlardı... Böylece iki gün hayretten hayrete düşerek Maraş sokaklarında dolaştık. Üçüncü sabah asıl bayram günüydü. Biz davul sesleriyle uyanıp sokağa çıkınca şehri bir daha değişmiş bulduk. Gerçi gene eski bayram manzarası devam ediyordu, fakat bu sefer daha ağır başlı hava içindeydik. Bütün şehirde, bir şey bekleyen hâl vardı. Nihayet biz belediye meydanına henüz gelmiştik ki gürültü koptu. En süslü, en renkli kıyafetler içinde genç, ihtiyar, yüzlerce erkek koşa koşa kaleye doğru hücum ediyorlardı. 12 Şubat sabahının bir eşini yaşıyorduk. Kaleden yabancı bayrak indirilecek, bizim bayrağımız asılacaktı. Bir taklit veya hatırlama olduğunu bilmemize rağmen ürperme içindeydik... Maraş kurtuluş bayramı, bana topluluğun kudretini bir daha öğretti. Hiçbir tiyatro bu kadar muntazam ve güzel hazırlanamazdı. Zaten bu, tiyatrodan çok üstün bir şeydi... Ve Maraş, kendisini birdenbire insanoğlu seviyesinin üstüne çıkaran ve yıkık şehri tanrılaştıran bu saati her yıl bir kere yaşıyordu.”⁶⁵

⁶⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000, 226-230.

1.2.4. Cumhuriyet Dönemi (1923 Sonrası)

24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasıyla ülkede barışın sağlanmasının ardından 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ülkede büyük bir kalkınma hamlesi ve inkılap hareketleri başlamıştır. Maraş'ta da 12 Şubat 1920'nin bıraktığı tahribat giderilmeye ve iyileştirilmeye başlanmıştır.⁶⁶

I. Dünya Savaşı'ndan önce şehrin 32.704 nüfusu varken Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan sayımda nüfusun 25.671 olduğu tespit edilmiş, bu da Fransız işgalinin olumsuz etkilerini göstermiştir. 5 Nisan 1925'te TBMM tarafından şehre İstiklal Madalyası verilmiştir.⁶⁷

Cumhuriyet Dönemi'nde Maraş; Pazarcık, Elbistan, Göksun ve Andırın kazalarından oluşan bir vilayet olmuştur. İstiklal Savaşı sonrası Maraş şehirde oluşan tahribatın yanı sıra birçok sorunla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında artan sıtma hastalığının en büyük sebebi olan bataklıkların kurutulması on yıllık programa alınmıştır. Aynı yıllarda trahom adı verilen bir göz hastalığı, Mısır'dan Anadolu'ya gelerek yayılmıştır. 3 Mart 1938'de Maraş'ta bir trahom dispenseri açılmıştır.⁶⁸

II. Dünya Savaşı öncesinde durgun olan ekonomik faaliyetler savaşın ardından 1945 yılından itibaren hız kazanmıştır. 1948 yılında Malatya demiryolu hattı üzerinde Maraş'a bir demiryolu hattı bağlanmıştır. Ulaşım şartlarının kolaylaşması şehirde sanayi ve ticaretin de gelişmesini sağlamıştır. 1955 yılında Maraş'ın ilk önemli tesisi Sümerbank Pamuklu Dokuma Endüstrisi kurulmuş, 1956 yılında üretim başlamıştır. 1970'li yıllarda Maraş'ta özel teşebbüs ile fabrikalar açılmıştır. 7 Şubat 1973'te Maraş'a TBMM tarafından "kahramanlık" unvanı verilmiş ve şehrin adı "Kahramanmaraş" olarak değiştirilmiştir.⁶⁹

1970'li yıllar Maraş'ta birtakım siyasi olaylar yaşanmıştır. 1978 yılında sağ-sol grupları arasında çıkan çatışma, Alevi-Sünni kavgasına dönüşmüş ve tarihe Maraş

⁶⁶ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 66.

⁶⁷ Metin Tuncel, "Bugünkü Kahramanmaraş", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, 24, 196.

⁶⁸ Resul Köse, "Cumhuriyet Dönemi'nde Maraş'ın Bazı Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları (1939-1950)", *Belgi Dergisi*, s.22, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Denizli 2021, 379-384.

⁶⁹ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 67.

olayları olarak geçmiştir. Maraş olayları 1980 darbesine ortam hazırlamıştır. Zira bu olaylar gerekçe gösterilerek 12 Eylül 1980’de silahlı kuvvetler yönetime el koymuştur. Çete bayramı olarak da adlandırılan Maraş Bayramı bu darbeye kadar tüm halkın birlikte büyük bir coşkuyla kutlandığı bir bayramken artık devletin resmî prosedürle kutladığı bir etkinliğe dönüşmüştür. Halkın katılımı zamanla azalmış, günlerce süren bayram artık birkaç saat içinde tamamlanan bir tören haline gelmiştir. Fakat son zamanlarda belediye öncülüğünde halk katılımıyla kutlamaların canlandırılması sağlanmaya çalışılmıştır.⁷⁰

1975 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gaziantep Mühendislik Fakültesi’ne bağlı Kahramanmaraş Meslek Yüksek Okulu, 1987 yılında Ziraat Fakültesi, 1992 yılında Tugay Komutanlığı kurulmuştur. 1992 yılında Sütçü İmam Üniversitesi kurulmuş ve bugün de devam eden eğitim-öğretim faaliyetleri 1993 yılında başlamıştır.⁷¹ 2018’de ikinci üniversite olarak Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi kurulmuştur. Elbistan’da bulunan Meslek Yüksekokulu, Elbistan Sağlık Yüksekokulu ve Mühendislik Fakültesi İstiklal Üniversitesi’ne bağlanmıştır.⁷²

6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ta; ilki 04.17’de Pazarcık merkezli, ikincisi 14.24’te Elbistan merkezli olmak üzere iki deprem meydana gelmiştir. Deprem; Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye, Adıyaman, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya, Adana ve Kilis’te yoğun bir şekilde hissedilmiştir.⁷³ Depremlerin ardından 11.020 artçı depremin meydana geldiği⁷⁴, on ilde etkili olan depremde yaklaşık 50.000 kişinin vefat ettiği ve yaklaşık 107.000 kişinin yaralandığı bildirilmiştir.⁷⁵

1.2.5. Maraş Tarihinde Kadın Kahramanlar

Türk tarihi boyunca Türk kadını savaşlara bilfiil katılmışlardır. Türk kültüründe, örf ve adetlerinde kadının en kutsal görevi olan anneliğin yanı sıra onlar, ihtiyaç durumlarında orduda birer asker olmuşlardır. Kahramanmaraş da tarihi boyunca çeşitli saldırılara uğramış, savaşlar görmüş bir şehirdir. Özellikle Millî Mücadele döneminde

⁷⁰ Gökhan, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı-Kurtuluş Savaşı-Cumhuriyet Dönemleri) II*, 768-827.

⁷¹ Eyicil, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, 68.

⁷² Gökhan, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı-Kurtuluş Savaşı-Cumhuriyet Dönemleri) II*, 818.

⁷³ <https://www.afad.gov.tr/kahramanmaras-pazarcikta-meydana-gelen-deprem-hakkinda-bilgilendirmee-merkezicerik> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

⁷⁴ <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

⁷⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96-> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

savaş ve savunma imkanlarındaki kısıtlılık sebebiyle halk her şeyini satarak silah ve cephe temin etmiştir. Kahramanmaraş'ta her cephede çoğunluğunu kadın ve çocukların teşkil ettiği ancak yüz kişi mevzi alabilmiştir.⁷⁶ Türk kadını yalnızca cephede savaşmamış cephe gerisinde de orduya ekmek pişirmiş, miting meydanlarında millî mücadeleye teşvik için teşkilatlanmıştır. Tanzimat döneminden itibaren toplumdaki varlığını belirgin hale getiren kadınlar hem I. Dünya Savaşı yıllarında hem de Kurtuluş Savaşı boyunca gösterdikleri özveriyle toplumun vazgeçilmez bir unsuru olduklarını ispatlamışlardır.⁷⁷ Kahramanmaraş tarihi de sayısız kahraman Anadolu kadını sayesinde düşman elinden kurtulmuştur. Kahramanmaraş tarihi boyunca tüm kahraman kadınların ismine ulaşılması mümkün olmadığı için bu başlık altında yalnızca dört isimden bahsedilmiştir.

1.2.5.1. Ceritli Kara Fatma Hatun

1853'te patlak veren Kırım Harbi'nin efsanevî kahramanlarından. Oğuz Türk boylarından Bozok'un Bayazıt koluna dahil Türkmen aşireti olan Cerit'in kethüdasıdır. Kırım Savaşı esnasında Bayazıtoğlu Ahmet Bey, Göksun'daki konağında bölgenin tüm Türkmen aşiret kethüdalarının davet edildiği büyük bir toplantı düzenlemiş ve devletin Ruslara karşı vermiş olduğu mücadeleyi anlatarak kendilerinin de bu savaşa katılmaları gerektiğini anlatmıştır. Cerit aşiretinin reisi olan Kara Fatma Hatun cihada ilk kendinin katılacağını söylemiştir. Bu savaşta önemli faydası olmuş, padişah tarafından takdir görmüştür. Mücadelenin ardından yurduna dönmüştür.⁷⁸ 1854'te kendisine “Şevkat Nişanı” verilmiştir. Kendisine bir ev ve yetecek kadar maaş bağlanmıştır. Osmanlı askerî yapısı içerisinde kendine yasal bir pozisyon bulmuş ve ilk defa bir kadın asker statüsüyle maaş alabilmiştir. Kara Fatma Hatun Batı medyasına da sıklıkla konu olmuş bir isimdir. *Illustrated London News* 1854'te yayınlanan haberlerde Kara Fatma Hatun'dan bahsetmiştir. Fakat Kara Fatma'nın gerçek ismi olup olmadığı haberlerde yer almamıştır, yine de bu haberlerde bahsedilen kişinin Ceritli Kara Fatma Hatun olduğu hususu net değildir.⁷⁹ 1865'te Derviş Paşa komutasındaki Fırka-i İslâhiye ordusu İskenderun'dan

⁷⁶ Mustafa Kılınç, “Millî Mücadelede Maraş'ta Siyasi Ve Sosyal Gelişmeler Ve Millî Mücadelede Maraş Şehitleri”, *Asia Minor Studies*, 6/12, 2018, 181.

⁷⁷ Beral Alacı, *Cumhuriyet ve Kadın*, Ötüken, İstanbul 2023, 56-57.

⁷⁸ Yaşar Alparslan, *Maraş Meşhurları*, T.C. Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş 2009, 60.

⁷⁹ Esma Torun Çelik, “Türk Kadın Kahramanlarından Kara Fatma”, *Turkish Studies*, 11/16, 2016, 136.

karaya çıkıp faaliyetlerine başladığı esnada da Kara Fatma Hatun yine ordunun yanında olmuştur.⁸⁰

1.2.5.2. Bitlis Defterdarının Hanımı

Kahramanmaraş'ta Fransızlarla savaş 21 Ocak 1920'de başlamıştır. Fransızların Maraş'tan çekilmesini sağlayan kadın kahramanlardan biri de Bitlis defterdarının eşidir. Evinde hazırlamış olduğu mazgalda sekiz düşmanı öldürmüş ve akşam üzeri erkek kıyafeti giyerek İslam mücahitlerinin arasına katılmıştır.⁸¹ Kahramanmaraş'ın kurtuluş mücadelesinde Bitlis defterdarının eşinin bu cesareti, Türk kamuoyunda büyük yankı yapmış ve halkın moralini yükseltmiştir. Birçok kadına örnek olan bu kadın, erkekleri de heyecanlandırmış ve harekete geçmelerini sağlamıştır.⁸²

1.2.5.3. Naciye Nine

Kahramanmaraş'ta Millî Mücadele'ye katılan kadın kahramanlardan biri de Naciye Nine isimli Türk kadınıdır. Birinci Dünya Savaşı başlarında seferberlik ilan edilince eşi Mustafa Efendi savaşa gitmiş ve kısa bir zaman sonra şehit olduğu haberi gelmiştir. Eşinin şehadet haberini alınca inanmayıp dönmesini beklemiştir. Bu süre içerisinde komşusu olan Ermeni bir kadın yapmadığını ve demediğini bırakmamıştır. Naciye Nine bunlara dayanamayıp bir teneke gazyağı ile kendi evini de komşusunun evini de yakmıştır.⁸³

1.2.5.4. Senem Ayşe

Kahramanmaraş'ta Millî Mücadele'nin öne çıkan kadınlarından biridir. 1879'da Adıyaman'ın Silvanlı nahiyesinde doğmuş sonraki yıllarda ailesiyle birlikte Kahramanmaraş'a göç etmiştir. Kahramanmaraş'ta evlenmiş ve çocuğu olmuştur. Savaşta kocası ölmüştür. Kocasının cenazesi kaldırılmadan önce ve cenazesinin kaldırılmasının ardından bilfiil savaşa katılmıştır.⁸⁴ Evinin yakınında bulunan bir Ermeni evinin cephanelik olarak kullanıldığını fark etmiş ve kendi evini атаşe vererek cephaneliği

⁸⁰ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 60.

⁸¹ Fevziye Abdullah Tansel, *İstiklâl Harbi'nde Mücahit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991,41.

⁸² Tuba Emlek, *Millî Mücadele Kahramanı Kahraman Kadınlar*, Halk Kitabevi, İstanbul 2017, 174.

⁸³ <https://kahramanmaras.bel.tr/maras-mudafaasi-ve-kahraman-kadinlarimiz> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

⁸⁴ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 185.

havaya uçurmuştur. Ermeni ve Fransız askerlerinin mevzilendiği Hemhane Kilisesine üç arkadaşıyla baskın düzenlemiş ve buradaki silahları ele geçirmişlerdir.⁸⁵ Bu kahraman kadın ömrünün geri kalanını fakirlik içinde yaşamış; kocakarı ilaçları yaparak, kırık çıkık sararak kazandığı paralarla geçimini sağlamıştır. 8 Şubat 1954'te vefat etmiştir.⁸⁶

Türk tarihi boyunca Kahramanmaraş gerek dışarıya kapalı coğrafyası gerek vatanın istikbali için mücadele ve öncülük etmesinin yanı sıra edebiyat sahasında da birçok önemli şairin yetişmesini sağlayarak Türk edebiyatına katkı sunmuş ve öncülük etmiştir. Bu sebeple Kahramanmaraş coğrafi özellikleri ve tarihinin ele alınmasının ardından, edebiyatının incelenmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür.

⁸⁵ F. Rezzan Ünalp, “Birinci Dünya Harbi Sonunda Maraş’ın İtilaf Devletlerince İşgali ve Maraş Savunması”, *Akademik Bakış*, 11/22, 2018, 229.

⁸⁶ Emlek, *Milli Mücadele Kahramanı Kahraman Kadınlar*, 183.

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ EDEBİYATI

Kahramanmaraş, şair ve edipler bakımından oldukça zengin bir şehirdir. Dünden bugüne yüzlerce şair ve edip yetiştirmesi sebebiyle bugün şiirin başkenti, şiir ve yazarlar şehri olarak anılmaktadır. Kahramanmaraş'ın edebiyat potansiyeli hakkında fikir vermesi açısından “Maraş'ta üç kapının ikisinden şair çıkar” sözü önemlidir.⁸⁷ Kahramanmaraş'ın edebiyatının ve halk hikayelerinin Kahramanmaraş versiyonunun tümüyle kendine özgü olduğunu vurgulayan Rasim Özdenören, bu zengin halk edebiyatının kayda geçirilmemesinden ve kaybolmaya yüz tutmasından yakınmaktadır.⁸⁸

Kahramanmaraş'ta kültür ve edebiyat faaliyetleri oldukça gelişmiştir. Bu gelişmenin sebepleri arasında Türkiye'deki ilk imam hatip okullarından birinin Kahramanmaraş'ta açılmış olması sayılabilir. Zira açıldığı ilk yıllarda yedi yıl boyunca Arapça ve Farsça dersleri verilmiştir. Bu da öğrencilerin Türkçeyi daha iyi öğrenmelerini, kullanmalarını ve zengin bir kelime dağarcığına sahip olmalarını sağlamıştır. Birçok şair ve yazarın imam hatibin ilk yıllarında öğrenim gördükleri bilinmektedir. Başka bir sebep ise Kahramanmaraş'ın “hanım okur” kitlesidir. Altmışlı yılların sonuna kadar Kahramanmaraş'ta erkeklerin aksine kadınlar son derece mütedeyyindir ve birçoğunun mütevazı birer kitaplığı bulunmaktadır. Kahramanmaraş'ta “ohuma” denilen eski mahalle mekteplerinin büyük kısmı kadın hocaların eviydi. Yaşlı kadınlar; *Ahmediyye*'den *Muhammediyye*'ye, *Envârü'l-Âşıkîn*'den *Tûtînâme*'ye, *Kısas-ı Enbiyâ*'dan *Müntehâ*'ya, *Tezkiretü'l-Evliyâ*'dan *Yusuf ile Zeliha*'ya, muhtelif divanlara kadar Osmanlıca yazılmış onlarca kitabı torunlarına neredeyse her gün okumuşlardır.⁸⁹ Ayrıca Kahramanmaraş; millî, hamasi duyguları besleyen destansı şiirlerin yazılması için gerekli manevî, kültürel ve tarihî kahramanlıklara sahiptir.⁹⁰

⁸⁷ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 413-423.

⁸⁸ Rasim Özdenören, “Benim Maraşım”, <https://www.marastaedebiyat.com/rasim-ozdenoren-benim-marasim>, (Erişim Tarihi: 23.12.2023).

⁸⁹ İsmail Göktürk, Mehmet Yılmaz, “Kahramanmaraş Şehir Kimliği Üzerine Toplumsal Yapı Çözümlemesi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/2, 2018, 31.

⁹⁰ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 423.

Kahramanmaraşlıların kültür temelinde şiir bulunmaktadır. Her Kahramanmaraşlı çocuk; şairin ve şiirin yüce olduğunu önce ailesinden sonra çevresinden öğrenmektedir.⁹¹ Kahramanmaraş'ta şiirin önemin ve Maraşlı kadın şairlerin yetiştiği edebî ortamın değerlendirilmesi açısından “Maraş Edebiyatı” başlığı önem arz etmektedir. “Maraş Edebiyatı” başlığı altında, Kahramanmaraş şiiri incelenmiş olup bu husus; halk şiiri, divan şiiri, yeni Türk şiiri ve dergicilik faaliyetleri başlıkları altında ele alınmıştır. Bu başlık tündengelim yöntemi esas alınarak her şiir dönemi önce Türk edebiyatı içerisinde kısaca incelenmiş, ardından Kahramanmaraş özelinde bu dönemler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca halk şiiri, divan şiiri ve yeni Türk şiiri dönemleri içerisinde Kahramanmaraş'ta eser veren şairlerin isimlerine değinilmiş, öne çıkan isimlerin biyografilerine ve şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir. Fakat çalışmanın esas konusunu kadın şairlerin oluşturması sebebiyle bu başlık altında kadın şairlerin biyografilerine ve şiir örneklerine ayrıca yer verilmemiştir. Kahramanmaraş'ta bir okul, bir gelenek haline gelen dergicilik faaliyetleri de bu başlık altında ayrıca ele alınmıştır.

2.1. MARAŞ'TA HALK ŞİİRİ

Halk şiiri; halkın içinde yetişmiş halk şairleri, saz şairleri, âşıklar ve anonim sanatçıların daha çok hece vezni ile halkın dilini kullanarak ve özel biçimlerde ortaya koymuş oldukları manzum ürünlerdir.⁹²

Halk şiiri geleneği, İslamiyet öncesi döneme ait ozan-baksı geleneğinin devamı olarak nitelendirilebilir. Ozan ve baksılar İslamiyet öncesi dönemde büyücülük, şiir söyleme gibi çeşitli görevleri bünyelerinde toplasa da toplumda yaşanan değişim ve gelişmeler sonucu görev ayrılığı yaşanmıştır. Baksı ve Kam'lar birer büyücü ve Ozan'lar da şair-çalgıcı haline gelmiştir. Ozan kelimesi, kopuzlarıyla şiir söyleyen halk şairleri olarak tanımlanmıştır. Çeşitli toplumsal olayları çalgıları eşliğinde ezgili bir şekilde dile getiren ozanlar için saz şairlerinin ataları denilmektedir. Ozanlık geleneği XV. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş, daha sonra İslam kültürünün etkisiyle yerini âşıklara bırakmıştır. Saz çalıp şiir söyleyen şairler için kullanılan âşık terimi saz şairi terimi ile ortak manada kullanılmıştır. Âşıkların bir kısmı ümmîdir; şiirlerini hece ölçüsüyle, saz

⁹¹ Ömer Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2021, 20.

⁹² Hamdi Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, Kriter, İstanbul 2011, 463.

eşliğinde ve irticalen söylemektedirler. Bir kısmı ise öğrenim görmüş, şiirlerini saz eşliğinde, aruz veya hece vezniyle söylemişlerdir. Bunların dışında saz çalmayı bilmeyen şairler de “kalem şuarası/kalem şairi” olarak adlandırılmaktadır. Kalem şuarası, belli bir öğrenim görmüş hem hece hem aruz vezniyle şiir yazan şairlerden oluşmaktadır. Halk şairi terimi âşık ve kalem şuarası terimlerini de kapsayarak genel bir manayı ifade etmektedir.⁹³

Âşıklık geleneği yalnızca çalıp söylemeye dayanmaz aynı zamanda bir usta tarafından da öğretilmesi gerekmektedir. Esnaf teşkilatlarında olduğu gibi âşıklıkta da usta-çırak ilişkisi gereği çırak yetiştirmek bir gelenektir. Zira kişinin âşık olarak nitelendirilebilmesi için çağlar boyu gelişen geleneğe uyması gerekmektedir. Usta âşık, saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak olarak alır ya da âşık olmak isteyen genç bir ustanın yanına verilir ve usta bu genci yanında gezdirir. Çırak da ustasının ölümünden sonra meclislerde, sohbetlerde onun şiirleriyle söze başlar, adını yaşatır ve izinden gider. Usta çırağa meydan açmayı, geleneğin gereklerini, divana çıkmayı, yarışmayı, hikâye anlatmayı vs. öğretir. Çırak ustasıyla gezerken diğer âşıklarla da tanışır ve onların bilgilerinden istifade eder. Çırağın yetiştiğini düşünen usta çırağına icazet verir. Usta-çırak ilişkisi sayesinde âşıklık geleneği gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Genellikle usta âşıklar çıraklarına bir mahlas verirler. Âşıklık geleneğinde mahlas kullanma, geleneğe bağlı bir kuraldır. Mahlas kelimesi yerine “tapşırma” ifadesi de kullanılmaktadır. XIII-XIV. yüzyılda mahlas alma geleneği sistemleşmiştir. Ustanın mahlas vermesi dışında mahlasını kendi seçen şairler de vardır. Bazı âşıklar mahlaslarını gördükleri rüyaya bağlar, bazıları ise mahlas olarak ad-soyadlarını kullanmaktadırlar.⁹⁴

Osmanlı döneminde yaşayan âşıkların şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk, yiğitlik, dünyanın geçiciliği, vefa, samimiyet, dürüstlük, adalet, hak, birlik, kader gibi konular işlenmiştir. Âşık şiirinin daha somut olması yaşadıkları şehir, kasaba ve köylerin durumuna, toplumsal şartlarına, dertlerine ve güncel hayatlarına dair bilgilerin aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Birinci Dünya savaşına doğru XIX. yüzyılda bu muhtevada değişiklikler olmuştur. Daha önce işlenen konularla birlikte artık vatan, şehitlik, gazilik gibi konular da işlenmiştir. Bu yüzyılda insanlar kendilerinden,

⁹³ Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde Türler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1969, 11-20.

⁹⁴ Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, Karahan Kitabevi, Adana 2011, 62-65.

inançlarından, doğrularından şüphe etmeye başlamıştır. Yüzyılın insanı kendinden şüpheyi düşüren özellikleri ise şiirlerinde daha çok soru işaretinin olmasını beraberinde getirmiştir. Şairler bu sebeple şüphe edilmeyen konulara daha çok sarılmışlardır. Kahramanmaraşlı şairler de bu durumlardan etkilenmiştir. Âşık edebiyatında bu değişim daha yumuşak bir geçişle gerçekleşmiştir. Çünkü hece vezni, kafiye, redif hiçbir zaman değişmemiştir.⁹⁵

Türk halk şiirinin nazım birimi dörtlük, ölçüsü hece ölçüsüdür. Halk şairleri hece ölçüsünün daha çok 7, 8 ve 11’li kalıplarını kullanmıştır. Divan edebiyatının son dönemlerinde halk şairleri, divan şairlerine özenerek aruzla da şiir yazmıştır. Bu durum Türk halk şiirinin asıl nazım ölçüsünün hece ölçüsü oluşunu değiştirmez.⁹⁶ Destan, güzelleme, taşlama, koçaklama, ağıt, varsağı, semai Türk halk şiiri ürünlerinden birkaçıdır.

Halk şiiri geleneği içerisinde “karşılaşma, atışma ve deyişme” önemli bir yere sahiptir. Karşılaşma; en az iki âşğın irticali olarak dinleyicilerin önünde veya herhangi bir yerde, birbirlerini sazda ve sözde belli prensipler içinde denemeleridir. Âşıklar birbirlerine karşı üstünlüklerini sergileme, rakiplerini sınama, yenme çabalarında soru-cevap usulü, dar ayak veya çift kafiyeli ayak kullanmıştır.⁹⁷ Karşılaşmalar; “merhabalaşma, hatırlatma, tekellüm ve uğurlama” bölümlerinden oluşmaktadır. Karşılaşmalar “hoşlama/merhabalaşma” bölümüyle başlar ve dinleyiciler selamlanır. “Hatırlatma/canlandırma” bölümünde ise âşıklar, kendilerinden önce yaşamış sevilen âşıkların şiirlerini sırayla söylerler. “Tekellüm” bölümü âşık karşılaşmalarında en geniş ve beceri isteyen bölümdür. Koşma dörtlüklerinin paylaşılarak sırayla karşılıklı olarak çeşitli konularda ve çeşitli ayak düzenine uyularak yapılan karşılaşmalardır. Usta âşıklar dahi seyrek kullanmıştır. Karşılaşmanın son bölümü olan “uğurlama”da ise âşıklar birbirlerini rahatlatmak, beraberliği kabul etmek için güzelleme adı verilen birer koşma söylerler. Ardından bir koşmanın dörtlüklerini paylaşarak birbirlerini överler. Bu bölümde âşıklar birbirlerine söyledikleri kırıncı sözler için karşılıklı olarak özür dilerler ve birbirlerinin üstün yönlerini sıralayarak sonlandırırlar. Âşıklar bu bölümde

⁹⁵ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 19.

⁹⁶ Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, 465- 468.

⁹⁷ Bedri Özçelik, Fatma Ahsen Turan, “Elbistan Havzası Yazılı Kültür Ortamında Yer Alan Karşılaşma-Atışma-Deyişme Örnekleri”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (22), 2020, 377.

dinleyicilerden de kusur işledilerse özür dilerler.⁹⁸ Kahramanmaraş halk şiirinin önemli isimlerinden Ahmet Çıtak (d. 1893-ö. 1963), Elbistanlıların kış mevsiminde çektikleri zorlukları konu alan bir şiir kaleme almıştır. Fakat bir süre sonra yörenin bir diğer önemli ismi olan Abdurrahim Karakoç (d. 1932- ö. 2012), Çıtak'ın kış ile ilgili şikayetine karşılık vermiştir. 1957'de gazete çevresinde meydana getirdikleri karşılaşma şu şekildedir:

Çıtak

*Gazâb-ı ilâhî tükenmez kışın
Söylesem derdini roman Elbistan
Odun yok, sahip yok, belalı başın
Uçan kuştan yardım uman Elbistan*

Karakoç

*Tanrı'nın kışına gazaptır dersin
Sözün saçma-sapan bil Ahmet Çıtak
Muhit başkalaşır değişir mevsim
Yağar yağmur, akar sel Ahmet Çıtak*

Çıtak

*Esnaflar açamaz çarşı pazarı
Buz tutar kaş, kirpik, bıyık üzeri
Don olur deşilmez ölü mezarı
İçinizde gevrer iman Elbistan*

Karakoç

*Hangi kışın kaldık çarşı pazarsız?
Hakikatın aksi şiir yazarız
Söyle kaç ölümüz kaldı mezarsız?
Lütfeyle cevabın sal Ahmet Çıtak*

Çıtak

*Sovuktan büzülür, yan yan yörürler
Kazançların kahveciye verirler*

⁹⁸ Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 88-118.

*İkide bir yağan garı kürürler
Gaz içinde dolup tuman Elbistan*

Karakoç

*Yağan kar kürünür bırak orasın
Kahveci çay yapar, alır parasın
Zenginler terkedip gitse burasın
Girer mi kesene pul Ahmet Çıtak?*

Çıtak

*Ahmet Çıtak ayık gözün yumma
Böylesi belde rahatlık umma
Kışınızdı kaçtım kurtuldum amma
Naciye'm yok halım yaman Elbistan*

Karakoç

*Yumma hey hemşerim ayık gözünü
Her hususta kaim eyle sözünü
Sayıklama bu beldenin kızını
Ara bir başkasın bul Ahmet Çıtak⁹⁹*

Atışma; en az iki âşıktan birinin rakibini hedef alan, âşıklık konusunda yeterli olmadığını savunan, zaman zaman aşağılayan ve kendinin daha yetenekli olduğunu ifade eden şiirlerden oluşur. Bu şiir türünde saldırı ve savunma anlayışı hakimdir.¹⁰⁰ Kahramanmaraş'ın iki büyük halk şairi olan “Behlül Ali (d. 1881-ö. 1956)-Derdiçok (d. 1874-ö. 1937)” atışması sözlü kültür ortamlarından bir düğünde şu şekilde gerçekleşmiştir:

Aldı Behlül Ali

*Eğlen âşık eğlen ne deyim sana
Durmayıp söylerim ben de Derdiçok
Sefalı mağara aslan yatağı*

⁹⁹ Özçelik ve dğr., “Elbistan Havzası Yazılı Kültür Ortamında Gazetelerde Yer Alan Karşılaşma-Atışma-Deyişme Örnekleri”, 387.

¹⁰⁰ Artun, *Âşıklık Gelenegi ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 92.

Pis çahal ne gezer inde Derdiçok

Aldı Derdiçok

Ne olmuş bilmiyom şu bana n'olmuş

Ağlarım dideler kan içre dolmuş

Kalbin kar için hırınan dolmuş

Bilirim içerin kinde Kul Ali

Aldı Behlül Ali

Pervâz edip göy yüzünde uçmadım

Kışlakçı geldim de bura göçmedim

Hatırını saydım ağzım açmadım

Sen bana taş vurdun dün de Derdiçok

Aldı Derdiçok

Çok da değil kardaş daha küçüksün

Hele dur bakalım daha çocuksun

Cip horoz değilsin daha cücüksün

Daha cik cik eden pinde Kul Ali¹⁰¹

Değişmeler, en az iki âşığın herhangi bir konuda manzum olarak söyleşmeleridir. Değişmede galip gelme, rakibe takılma, laf atma yoktur. Verilen bir ayakla veya âşıklardan birinin açacağı ayakla duyguların, kanaatlerin, kabullerin, inançların, tavırların ortaya konulmasıdır. Karşılaşma “mat etme”, atışma “eğlendirme”, değişme “sohbet” kavramlarıyla özdeşleştirilmiştir.¹⁰² Kahramanmaraş yöresine ait ilk değişme örneklerinden olan “Âşık Virâni (d. 1831-ö. 1911) ile Behlül Ali”nin yapmış olduğu “dede-torun” değişmesi şu şekildedir:

Torun (Behlül Ali)

Dolandım geldim obayı

Cecine soktum yabayı

Torununa sırmalı abayı

¹⁰¹ Bedri Özçelik, *Elbistan Kültür Havzası Halk Şairleri ve Abdurrahim Karakoç'un Şiir Dünyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021, 102.

¹⁰² Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 90.

Alsan n'olur dedeciğim

Köyde duramam avara

Arpalar kesti zavara

Torununa bir ciivere

Versen n'olur dedeciğim

Dede (Virâni)

Âşıklar seri sağ olsun

Bastiğın güller eğilsin

Kuzum tireki değilsin

Ne edersin ciiverey,¹⁰³

Anadolu Türk tarihi incelendiğinde Türkmenlerin en fazla rağbet ettiği yerin Kahramanmaraş olduğu görülmektedir. Türkmenlerin yoğun olduğu Kahramanmaraş'ta azınlık unsurlar burada Türkçenin yapısını etkileyememiştir. Bu da Kahramanmaraş'ta Türk halk şiirinin gücünü artırmıştır.¹⁰⁴ Zira Âşık edebiyatında Türkçenin en sade hali görülür ve yerel kullanımlara sıkça rastlanır.¹⁰⁵ Halk şairlerinin ve âşıklık geleneğinin güçlü bir şekilde yaşadığı Kahramanmaraş; geçmişten günümüze Anadolu halk kültürünün oluşmasında ve geleceğe taşınmasında önemli rol üstlenmiştir. Halk şairlerinin yetişmesi için gerekli olan halk kültürü Kahramanmaraş'ın coğrafyasında zengin ve canlı bir şekilde yaşamıştır. Karacaoğlan'ın, Dadaloğlu'nun, Gündeşlioğlu'nun (XVIII.-XIX. yüzyıl) iz bıraktığı Binboğa, Engizek, Berit, Nurhak gibi yüksek dağları; Göksun, Tekir, Başkonuş gibi yaylaları ve Maraş, Elbistan, Afşin, Pazarcık ovaları arasında yaz-kış süren konar-göçer yaşam kültürü âşıklık geleneğine ortam oluşturmuştur.¹⁰⁶ Ayrıca Alevi- Bektaşî kültürünün saz ve söze dayalı ozanlık geleneği; Köroğlu, Battal Gazi Destanları; Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Dede Korkut gibi halk hikayeleri ve Yûnus Emre (d. 1241?-ö. 1321?), Karacaoğlan, Dadaloğlu, Seyrânî'nin (d.

¹⁰³ Özçelik ve dğr., *Elbistan Kültür Havzası Halk Şairleri ve Abdurrahim Karakoç'un Şiir Dünyası*, 21.

¹⁰⁴ Yaşar Alparslan, Lütfi Alıcı, Serdar Yakar, *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009, 19.

¹⁰⁵ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 13.

¹⁰⁶ Ramazan Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2023, 28.

1808?- ö.1866?) şiirleriyle beslenen, sözlü kültürle mayalanan bu coğrafya halk şairlerinin yetişmesini sağlamıştır.¹⁰⁷

Cumhuriyet döneminde Kahramanmaraş'tan ayrılan Bahçeli köyünden olan Karacaoğlan, XVI. yüzyılın sonları ve XVII. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Karacaoğlan Halk şirinin güçlü isimlerindendir ve Kahramanmaraş'ta halk şiiri geleneği ona dayanmaktadır. Böyle büyük bir şairin bu bölgeden çıkması bölgedeki Türk halk şiiri alt yapısının güçlü olmasını gerektirmektedir. Fakat bununla birlikte Kahramanmaraş'ta XIX. yüzyıl ortalarına kadar Türk halk şiirine ait pek malzeme bulunmamaktadır. Bu durum malzemelerin korunamaması ve malzeme biriktirme, saklama alışkanlığının olmaması gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.¹⁰⁸ Karacaoğlan Kahramanmaraşlı halk şairlerinin manevi ustasıdır. Çünkü bu şairler Karacaoğlan'ın şiirlerini dinleyerek, ezberleyerek ve söyleyerek kendilerini geliştirmişlerdir.¹⁰⁹ Karacaoğlan bir şiirinde yaşadığı toplumun kötü yönlerinden şu şekilde bahsetmektedir:

*Dinleyin ağalar zamâne azgın
Yiğidin başında döner bir kuzgun
Tohumu almış da tarlası bozgun
Yiğit de ne desin day' olmayınca*

*Söylerim söylerim sözümden almaz
N'ideyim cahildir hâlimden bilmez
Bu dostluğun senin boyuna sürmez
Anadan atadan soy almayınca¹¹⁰*

XVIII. yüzyılın sonları ve XIX. yüzyılın ortalarında Kayseri-Kahramanmaraş-Adana üçgeni içinde yaşamış olan güçlü saz şairi Dadaloğlu da Kahramanmaraş'ta halk şairlerinin yetişmesinde önemli rol oynamıştır.¹¹¹ Dadaloğlu, XVIII. yüzyılın sonlarında yaşamıştır. Torosların Erzin, Payas, Adana ve Kozan çevrelerinde konup göçen aşiretlerdendir. Asıl adı Veli'dir. Babası da Âşık Musa diye tanınan bir aşiret şairidir. Dadaloğlu'nun birçok şiirinin kaybolduğu düşünülmektedir. Bugüne ulaşan şiirler ise ağızdan ağıza aktarılarak asılları belli olmayan, eksik parçalar halindedir. Şiirlerinin

¹⁰⁷ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 388.

¹⁰⁸ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 19-20.

¹⁰⁹ Avcı, *Kahramanmaraşlı Halk Şairleri*, 28.

¹¹⁰ Mustafa Necati Karaer, *Karacaoğlan Hayatı ve Bütün Şiirleri*, Dergâh yayınları, İstanbul 2008, 72.

¹¹¹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 28.

konusu, dili, yiğitçe söyleyişi ile hemen kendini benimseten bir şairdir. Şehir kültüründen uzak olan şair üslup ve edasıyla çağdaşı olan şairlerden ayrılmaktadır. Karacaoğlu ve Köroğlu geleneği içinde güçlü ve orijinal kalmıştır. Şiirlerinde; Avşar Türkmenlerinin çetin hayat mücadelelerini, yaylaları için isyan, direniş ve vuruşmalarını, birbirlerine bağlılıklarını şiddetli ve duygulu şekilde söylemiştir. Sert ve korkusuzca Türkmen ruhunun direnişini gösteren koçaklamaları meşhurdur. Aşk şiirlerinde dahi Karacaoğlu gibi katı ve serttir.¹¹² Aşk üzerine söylediği şiirlerden biri şöyledir:

*Andırın boğazı ufacık taşlı
Ağlama sevdiğim gözlerin yaşlı
Beyleri gelir de hep eli kuşlu
Karışmış curası bazınan gelir
Evimizin önü ova-yazılı
Neçe yiğidimiz yanı tazılı
Koyunumuz gelir körpe kuzulu
Karışmış curası bazınan gelir
Dadal'ım der geldim pınarbaşına
Dost top kadifeler almış döşüne
Elvan elvan yazma atmış başına
Karışmış gelini kızınan gelir¹¹³*

Kahramanmaraşlı şairler, Karacaoğlu ve Dadaloğlu etkisi üzerinden iki çizgiye ayrılabilir. Şiirlerinde aşk ve tabiatı işleyen Karacaoğlu geleneksel bir çizgidedir. Bu çizgide ilerleyenler arasında Ahmet Çıtak ve Derdiçok görülmektedir. Dadaloğlu'nda ise kafa tutma, isyan etme, otoriteye boyun eğmeme ve kavga bulunmaktadır. Ayrıca modernizm çizgisindedir denilebilir. Bu çizgiyi takip edenler arasında Dostozan (d. 1931- ö. 2008), Hayati Vasfi Taşyürek (d. 1931- ö. 1990), Âşık Yener (d. 1928-ö. 2009), Abdurrahim Karakoç ve Âşık Mahzûnî Şerif (d. 1940- ö. 2002) bulunmaktadır.¹¹⁴

XX. yüzyıla gelindiğinde gelişen teknoloji halk şiirini olumsuz etkilemiş ve gerilemesine sebep olmuştur. Fakat Kahramanmaraş ve çevresinde bu gelenek tüm canlılığıyla devam etmiştir. Bu yüzyılda asıl adı Lütfi olan Derdiçok gibi güçlü şairler

¹¹² Ahmet Kabaklı, *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, 119-121.

¹¹³ Saim Sakaoğlu, *Dadaloğlu*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, 63.

¹¹⁴ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 17.

yetiştir. ¹¹⁵ Derdiçok, Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğdu. Köy imamı olan babası Hafız Mehmed Efendi'nin yanında hafızlığa başlamıştır. Fakat şiire ilgisi sebebiyle hafızlığı devam ettirememiştir. Babası, kendisinin âşık olmasına karşı çıkmıştır. Bu sebeple Derdiçok Elbistan'dan ayrılıp Afşin'e yerleşmiştir. Afşin'de çeşitli köylerde imamlık yapmıştır. Fakat bu süreçte saz çalmayı ve deyiş söylemeyi bırakmadığı için eleştirilmiş ve bu sebeple imamlığı bırakmıştır. Zamanının en tanınan ve en usta âşıklarından olmuştur. Arif Nihat Asya, Derdiçok için "Zamanının en büyük halk şairiydi. Değeri; Dertliler, Gevherîler hatta Karacaoğlanlarla mukayese edilebilecek kadar yüksektir." demiştir. Şiirleri hala yaygın bir şekilde halkın dilinde dolaşmakta ve bazıları bestelenmiş olup Türkiye radyolarında sanatçılar tarafından söylenmektedir. ¹¹⁶ "Diye" şiirinden de anlaşılacağı üzere şiirlerinde genellikle güzel, sevgili ve sevgi konularını işlemiştir:

*Hergün gönlüm ister seni görmeğe
Korkarım arada söz olur diye
Elâ gözlüm sana umut tutardım
Güzelin ikrârı tez olur diye
Beni öldürücü derdin elemin
Duydukça dilinden tatlı kelâmın
Gönder kurban olam kuru selâmın
Çekinme boşuna az olur diye¹¹⁷*

Abdurrahim Karakoç 1932'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. 1944'te Ekinözü'nde ilkokulu tamamladıktan sonra eğitim hayatına devam edememiştir. Babası Ümmet Efendi, hece vezniyle halk şairleri tarzında şiirler yazan ve çiftçilikle uğraşan biridir. Abdurrahim Karakoç'un dedesi ve kardeşleri de şairdir. Bu sebeple şiirle tanışması küçük yaşlarda olmuştur. İlk şiirlerini iki kitap olacak hacimdeyken beğenmeyerek yaktığı söylenmektedir. Eserleri ilk olarak Elbistan'da çıkan *Engizek* gazetesinde yayımlanmıştır. Şiirlerini ve yazılarını *Fedai*, *Töre* ve *Bizim Ocak* dergileriyle, Ankara'da kurduğu *Yeni Ufuk*, *Yeni Düşünce*, *Yeni Hafta* ve *Gündüz* gazetelerinde yayımlamıştır. 1960 sonrası

¹¹⁵ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 28.

¹¹⁶ Ramazan Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, T.C. Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş 2008, 122.

¹¹⁷ Celalettin Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, Yenimalatya Gazetesi, Malatya 1993, 107.

Türkiye'sinin günümüze kadar kültürel, sosyal, sanatsal, iktisadî, siyâsî alanlarda yaşadığı değişimin şiirle karikatürize edilmiş hikâyelerini kaleme almıştır. 7 Haziran 2012'de Ankara'da vefat etmiş ve Bağlum Mezarlığı'nda Şeyh Abdülhakim Arvâsî Türbesi'nin yanına defnedilmiştir.¹¹⁸ Abdurrahim Karakoç'un; *Hasan'a Mektuplar* (1965), *El Kulakta* (1969), *Vur Emri* (1973), *Kan Yazısı* (1978), *Suları Islatamadım* (1983), *Beşinci Mevsim* (1985), *Dosta Doğru* (1994), *Akıl Karaya Vurdu* (1994), *Yasaklı Rüyalar* (2000), *Gökçekimi* (2000), *Gerdanlık I* (2000), *Gerdanlık II* (2002), *Parmak İzi* (2002) isimli şiir kitapları bulunmaktadır.¹¹⁹ Halk şiirinin kalem şuarasından olan ve çağdaşı pek çok şairi etkileyen Cumhuriyet dönemi mizah ve hiciv edebiyatının güçlü şairi Abdurrahim Karakoç; sosyal içerikli taşlamaları ve şiirleriyle Kahramanmaraş yöresinde yetişen halk şairlerinin rehberi olmuştur.¹²⁰ Abdurrahim Karakoç'un hiciv türünde yazdığı şiirlerinden biri şöyledir:

...
*Büyük oğlan asker, öteki çırak,
 Han için param yok, oteli bırak...
 Mevsim kış, yollar sarp, köy hayli ırak
 Bir değil, beş değil yara Tohdur Beğ.*

*Memur gelir, karşılırsın köşeden,
 Zengin gelir, kırılırsın neşeden.
 Öte kaçma bizim garip Eşe'den,
 Bakıp boynundaki kire Tohdur Beğ.*

*Hemi Müslümanım, insanım hemi;
 Hâlimi arz ettim darılma e mi?
 İçinde mangır yok, gördün kesemi
 Bir de ceplerimi ara Tohdur Beğ.*

*Daha sayayım mı? Noksan mı daha?
 Yalvara yalvara tükendim aha...
 Bu yüzle mi çıkacaksın ALLAH'a?*

¹¹⁸ Betül Durdu (Ed.), *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2021, 57.

¹¹⁹ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 21.

¹²⁰ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 29.

*Vallahi yanarsın nârâ Tohdur Beğ.*¹²¹

Kahramanmaraşlı halk şairlerinin ilham kaynağı olan şairlerden biri halk şiirini kırsaldan kente taşıyarak şiirin alanını genişleten Âşık Mahzûnî; bir diğeri ise kalem halk şairi olan Hayati Vasfi Taşyürek'tir.¹²²

Âşık Mahzûnî Şerif, 1940'ta Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Asıl adı Mehmet Şerif Cırık'tır. Daha sonra ismini Şerif Mahzûnî olarak değiştirmiştir. Elbistan medreselerinde Kur'an öğrendikten sonra ilkokula başlamıştır. 1959'da Mersin 3. Astsubay Hazırlama Okulu'ndan mezun olmuştur. Daha sonra Kuleli Askerî Lisesi'ne kaydolmuştur. Fakat maddî sıkıntılar sebebiyle devam edememiştir. Küçük yaşlarda amcası Âşık Fezâli'den (Behlül Baba) saz çalmayı ve deyiş söylemeyi öğrenmiştir. Şiirlerinde bilhassa Pir Sultan, Âşık Veysel ve Davut Sulârî'den etkilenmiştir. Daha sonra kendine has bir tavır geliştirmiştir. Türkülerinden hemen her dönemde kovuşturmaya uğramıştır. 1960'lı yıllardan bu yana özellikle politik taşlamalarda ekol olmuş âşıklardandır. Yaklaşık üç bin kadar şiiri, dört yüzün üzerinde 45'lik plağı ve elliden fazla kaseti vardır. Âşık Mahzûnî Şerif, Türkiye'de ve yurt dışında birçok ülkede konserler vermiş ve çeşitli şenliklere katılmıştır.¹²³ 1972'de, âşık geleneğinin en büyük temsilcilerinden Âşık Veysel Şatıroğlu'nu köyünde ziyaret etmiş ve ayakta karşılanmıştır. Tasavvuf dersleri aldığı Cırık Baba, mahcupluğu nedeniyle kendisine "Mahzûnî" mahlasını vermiştir. Askeriye hayatının ardından müzik hayatına yoğunlaşan şair 1967'de "Çeşm-i Siyahım" türküsüyle ilk plağını çıkarmıştır.¹²⁴

İşte gidiyorum çeşm-i siyahım

Önümüze dağlar sıralansa da

Sermayem derdimdir hey hey servetim ahım

Karardıkça bahtım karalansa da

Haydi dolaşalım yüce dağlarda

Dost beni bıraktı ah ile zarda

Ötmek istiyorum hey hey viran bağlarda

¹²¹ Abdurrahim Karakoç, *Vur Emri*, Kadim Yayınları, Ankara 2018, 271.

¹²² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 28-29.

¹²³ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 82.

¹²⁴ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 85.

Ayağıma cennet kiralansa da

Canımı bağladım zülfün teline

Dost beni bıraktı elin diline

Güldü Mahzunî'nin hey hey berbat hâline

*Mervanın elinde paralansa da*¹²⁵

Âşık Mahzûnî Şerif'in yazıları *Milliyet*, *Meydan*, *Anadolu'nun Sesi* gazeteleriyle *Pir Sultan*, *Hacı Bektaş*, *Kızıldeli*, *Ozanca* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Pir sultan Abdal Dernekleri Genel Merkezi Disiplin Kurulu başkanlığı, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı yönetim kurulu üyeliği, Ozan-Der Onur Kurulu başkanlığını yürütmüştür. 1989-1991 yılları arasında Halk Ozanları Federasyonu tarafından dünyanın en büyük üç ozanı arasında gösterilmiştir. 2002'de Almanya'da vefat etmiştir. Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesindeki Hacı Bektaş Veli Külliyesi'nin yakınında Çilehane denilen yere defnedilmiştir.¹²⁶

Hayati Vasfi Taşyürek, Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesine bağlı Tanrıbucağı'nda doğmuştur. Asıl adı Hayati Taşyürek'tir. Ustası Ferrahi Sağ kendisine “Vasfi” mahlasını vermiştir. Şiir yeteneği kendileri de âşık olan annesi ve dayısından gelmektedir. Saz çalmayı bilse de çalmamıştır. Âşıklık geleneğinin dudak değmez (lebdeğmez) dışında çoğu gerekliliklerini yerine getirmiştir. Bu sebeplerle kalem şuarasından sayılmıştır.¹²⁷ Afşin'de ilk matbaayı kurmuş ve 1964'te *Efsus* isimli bir gazete çıkarmıştır. Şiirlerinde genellikle kahramanlık, memleket, hasret ve sevgi kavramlarının üzerinde durmuştur. Yurt içinde ve dışında çeşitli yerleri gezmiş ve gördüklerini hece ölçüsü kullanarak yazdığı şiirlerinde aktarmıştır. Yunus Emre hayranıdır. Edebî yönden en belirgin özelliği Mehmet Âkif Ersoy tarzında şiir yazmasıdır. “Lügatçemiz” isimli eseri ile meşhur olmuştur. “Afşar Kızı-Türkmen Beyi” isimli kendisinin düzdüğü türkölü hikâyeleri de bulunmaktadır. Hayati Vasfi Taşyürek'in şiirleri Taner Şener, Güzide Tarancıoğlu, Zekai Tunca, Tufan Şentürk, Mustafa Yıldızdoğan gibi isimler tarafından bestelenmiştir. 20 Nisan 1990'da vefat etmiştir.¹²⁸ Hayati Vasfi Taşyürek'in yaşadığı, yetiştiği, düşünce dünyasını geliştiren şehri “Kahramanmaraş” şiirinde şöyle anlatmaktadır:

¹²⁵ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 86.

¹²⁶ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 85.

¹²⁷ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 149.

¹²⁸ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 53.

Vatan, bayrak, iman, namus uğruna
Şahlanan aslandır Kahramanmaraş
Düşman orduları girdi bağrına
Kahreden tufandır Kahramanmaraş

Kimse yan bakamaz hürriyetine
Toz kondurmamıştır haysiyetine
Fatihler mi gerek TÜRK millete
Valide Sultan'dır Kahramanmaraş

Madalyalı şehir dünyada birdir
İçi dışı aynı sözünde erdir
Koç yiğidin harman olduğu yerdir
*Mertliğe vatandır Kahramanmaraş*¹²⁹

Halk şiiri söylerken önemli bir sembol olan saz (bağlama) Kahramanmaraşlı halk şairlerinin neredeyse yarısı tarafından çalınmamıştır. Bu durum yabancı kültürlerin etkisiyle oluşturulan hurafelerden kaynaklanmıştır. Türk milletin millî enstrümanı olan sazın çalınması günah sayılmış ve bu inancın etkisiyle âşık tarzı halk şairliğine özenen genç sanatçılar çok isteseler de saza sahip olamamış, hatta şiire başlarken biriktirdikleri paralarla aldıkları sazlar da babaları tarafından kırılmıştır.¹³⁰

Âşıklık geleneğinin tekamülünde birçok kurumun etkisi yadsınamaz. Birer eğitim merkezi olan medreseler âşıklık kültürünü beslemiş, tekkelerde âşıklık geleneği aracılığıyla halk ile iletişim güçlendirilmiştir. Hanlar ve kervansaraylar âşık tarzı ürünlerin yayılmasında önemli rol oynamıştır. Âşıklık geleneğinin en önemli icra mekanları kahvehanelerdir. Âşık kahvehaneleri hem geleneğin icra edildiği hem de yeni âşıkların yetiştirildiği mekanlardır.¹³¹

Âşıklar ilk zamanlarda eserlerini köy odalarında, sıra gecelerinde, düğünlerde, bayramlarda, kasaba veya şehir kahvehanelerinde sözlü olarak vermiştir. Âşıkların yeniçeri ortalarında, askerî karargâhlarda kahramanlık duygularını pekiştirecek destanlar söyledikleri bilinmektedir. Ayrıca saraylarda ya da şehrin ileri gelenlerinin konaklarında

¹²⁹ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 152.

¹³⁰ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 29.

¹³¹ Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 39-40.

sanatlarını sergilemişlerdir. Sonraki dönemlerde yazılı kültürün yaygınlaşmasıyla birlikte âşık tarzı ürünler yazıya aktarılmıştır. Bu ürünler, yazılı ortamda cönkler ve mecmualarda ortaya çıkmaktadır. Cönk ve mecmuaların en fazla kaleme alındığı dönem XIX. yüzyıldır. Bu yüzyılda âşıklar, şiirlerini içeren müstakil divanlar tertip etmişlerdir. Cumhuriyet'in ilanından sonra folklor araştırmaları kurumsallaşmış ve 1927'de kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği'nin kitap ve dergi çalışmalarıyla âşık tarzı ürünler geniş kitlelere tanıtılmıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gazete, dergi ve kitapların yanı sıra üniversitelerdeki araştırmalara konu olmasıyla âşık edebiyatı ürünleri yazılı ortama aktarılmıştır. Teknolojinin gelişmesi, âşık tarzı ürünlerin icra edilmesi için yeni olanakları da beraberinde getirmiştir. XX. yüzyılda âşıklık geleneği elektronik kültür ortamıyla tanışmıştır. Radyo yayınlarında âşık tarzı ürünlere yer verilmiş ve bu sayede gelenek geniş kesimlere tanıtılmıştır. Plak ve kaset yapımı, geleneğe yeni bir boyut kazandırmıştır. Zira bireylere zamana ve mekâna bağlı kalmadan dinleyebilme kolaylığı sağlamıştır. Daha sonraki yıllarda ise televizyon, âşık tarzı ürünler için yeni bir icra ortamı haline gelmiştir. Gelenek ve âşıklar tanıtılarak gelenek canlandırılmıştır. Âşıklığa yeteneği olan gençler, usta-çırak ilişkisine gerek duymadan kendilerini yetiştirmiştir.¹³² Kahramanmaraş yöresinde yetişen halk şairleri karşılaşma, atışma, deyişme tarzında şiirler yazarak yerel gazetelerde yayımlatmak suretiyle geleneği yeni şartlar içinde yaşatmaya çalışmışlardır. Yüz yüze gelememenin ve irticalen söyleyememenin dışında sözlü gelenekle aynı özellikleri gösteren bu atışmalarda şairler mizah, hiciv ve yergi gibi türlerde üstünlüklerini gösterme gayretine girmişler ve dikkate değer karşılaşmalar, atışmalar ve deyişmeler ortaya koymuşlardır. Yerel gazetelerde sürdürülen bu etkinlikler yeni halk şairlerinin ortaya çıkmasına da ortam hazırlamıştır. Elbistan havzasındaki yerel gazetelerde yayımlanan karşılaşma, atışma ve deyişme örnekleri Arif Bilgin ile Mehmet Gözükara tarafından kitaplaştırılmıştır.¹³³ XXI. yüzyılda sosyal medya uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte âşıklar sanatlarını çeşitli sosyal medya uygulamalarında icra etme fırsatı bulmuşlardır. Gerek "Instagram", "Facebook" vb. sosyal medya hesaplarında gerek "YouTube" kanallarında gerçekleştirdikleri icralarla daha geniş kitlelere ulaşılmış ve eserlerin sonraki nesillere hem sözlü hem de görsel olarak aktarılması sağlanmıştır.¹³⁴

¹³² Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 80-81.

¹³³ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 29-30.

¹³⁴ Bk. Âşık Kul Nuri Youtube Kanalı, https://youtube.com/channel/UCrIt2tXtU2i_9o8VIOJiSCw?feature=shared (Erişim Tarihi: 10.07.2024);

Âşık dendiğinde ilk akla gelen erkek âşıklardır. Bu durumun çeşitli sebepleri bulunmakla birlikte birkaçı şu şekilde özetlenmiştir: başlıca sebep erkek egemen bir toplum yapısına sahip olunması ve kadına biçilen roller içerisinde âşıklığın yer almaması olmuştur.¹³⁵ Zira kadın kendisine biçilen bu rollerin dışına çıkarsa toplumun düzeninin bozulacağına inanılmaktadır. Ele alınacak diğer tüm sebepler de esasında bu ana sebebe dayanmaktadır. Âşıklık geleneğinin önemli icra ortamlarından olan kahvehaneler, sıra geceleri gibi erkek egemenliğindeki ortamlarda kadınların saz çalıp şiir söylemesi şöyle dursun bulunmaları dahi toplumun dinî-ahlakî yapısına uymamaktadır. Geleneğin öğrenilmesi ve aktarılması için oluşturulan usta-çırak ilişkisine dayalı eğitimin gereği olarak çırağın daima ustasının yanında bulunması, onunla gezmesi gibi durumlar kadının evini, eşini ve çocuğunu ihmal etmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca yapılan incelemelerde kadın âşık sayısının azlığının yanı sıra usta -çırak ilişkisi içerisinde kadınların çırak vasfında olduğu birçok örneğe rastlansa da usta vasfında olduğu bir örnekle pek karşılaşılmamıştır. Bu bağlamda bir kadının erkek bir ustanın yanında bulunması hoş karşılanmayacaktır. Bu sebeplerle kadınlar aile büyükleri, eşleri, erkek âşıklar ve çevreleri tarafından dışlanmış, hor görülmüş ve iftiralara uğramışlardır. Kadın âşıklar, başlangıçta sanatlarını kadın meclislerinde, kına gecesi gibi merasimlerde sergilemişlerdir. Ayrıca, yazdıkları şiirleri de anonim türkü gibi söyleyerek çevrelerinden gelebilecek olumsuz tepkileri engellemişlerdir. Zamanla erkek meclislerinde çalıp söylemeye başlamışlar fakat erkek âşıklar tarafından yadırganmışlardır. Tüm engellemelere rağmen pes etmeyen, boyun eğmeyen kadınlar olmuş ve âşık tarzı şiir geleneği içerisinde kendilerine yer bulabilmişlerdir.¹³⁶ İcra ortamlarında erkek âşıklar tarafından istenmeyen sözlere ve itibarsızlaştırmaya maruz kalan kadın âşıklar, katıldıkları icra ortamlarında seçici davranmış, tanıdıkları âşıklarla birlikte bu ortamlara girmiş ve atışmışlardır. Erkekler tarafından meslekî ve sosyal anlamda küçümsenen kadın

Âşık Gülfani Youtube Kanalı, <https://youtube.com/@askgulfani3262?feature=shared> (Erişim Tarihi: 10.07.2024); Hilmi Şahballı Youtube Kanalı, <https://youtube.com/@hilmisahballi?feature=shared> (Erişim Tarihi:10.07.2024); Hatice Altuk Keşoğlu Instagram Hesabı, <https://www.instagram.com/hatice.altuk?igsh=YnFzMmx6aHF4emVj> (Erişim Tarihi: 10.07.2024) ve Facebook Hesabı, <https://www.facebook.com/100002546767469/posts/5288627134565460/?mibextid=rS40aB7S9Ucbxw6v> (Erişim Tarihi: 10.07.2024); Sibel Orçan Facebook Hesabı, <https://www.facebook.com/sibel.orcan.12> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

¹³⁵ Mustafa Sever, “Âşık Tarzı Kültür Geleneğinde Günümüz Kadın Âşıklar”, *Türkbilig*, 20, 2010, 99.

¹³⁶ Büşra Seçen, Ayşe Hilal Kalkandelen, “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Kadın Âşıklar: Kahramanmaraş Örneği”, Zhuldyz Sakhi, Aslı Balcı (Ed.), *III. International Turkic and Women's Studies Congress* (ss.1-13), UBAK, Erzurum 2024, 3.

âşıklar zaman içinde kendilerini kanıtlamış ve kabul görmüşlerdir. Kadın, her alanda olduğu gibi âşıklık geleneğinde de kendini kabul ettirebilmek için önce önyargılarla baş etmiştir.¹³⁷ Son dönemlerde kadın âşıklar kendinden bahsettirmiş ve sanatlarıyla, kişilik özellikleriyle ön plana çıkmışlardır. Aşk temalı halk hikayelerinde “âşık-sevgili-rakip” üçgeninde daima sevgili konumunda hatta baş kahraman olmasına rağmen pasif bir ruh hali içinde ele alınan kadınlar bu zinciri kırmayı başarmış ve âşık konumuna yerleşmişlerdir. Âşıklık geleneğinde, âşık adayında heves; saz, söz ve musiki konusunda yetenek; güçlü bir hafıza, hazır cevaplılık, geniş kelime dağarcığına sahip olma gibi özellikler aranmıştır. Âşıklığa hevesli olan kadınlarda diğer özellikler de bulunuyorsa erkek âşıkların yardımıyla saz çalma ve söz söyleme hususunda, usta-çırak ilişkisi içerisinde kendilerini eğitmeleri mümkün olmuştur. Çağın teknolojik gelişmeleri sonucunda bu geleneksel zemin değişmiştir. Kadın âşıklar radyo, televizyon, internet gibi elektronik kültür ortamlarında sanatlarını icra ettirmişlerdir. Saz eğitimini de artık usta-çırak ilişkisi içerisinde değil bazı kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen kurslarda öğrenmişlerdir. Kadın âşıklara özellikle XX. yüzyıl itibariyle rastlanmıştır.¹³⁸

Kadın âşıkların, erkek âşıklarla yaptıkları atışma örnekleri incelendiğinde toplumsal rollerinin bir uzantısı olarak kadın âşıklara “bacı, ana, kardeş” şeklinde hitap edildiği görülmüştür. Ayrıca erkek egemen bu geleneğin kurallarını yine erkeklerin şekillendiriyor oluşu kadın âşıklar tarafından eleştirilmiş, saz ve sözle dile getirilmiştir.¹³⁹

Kadın âşıklar bugün geçmişe oranla daha fazla ilgi ve itibar görmektedir. Bugün birçok kadın âşık, geleneğin otoriteleri tarafından “usta âşık ödülleri”ne layık görülmüştür. Ayrıca Kültür Bakanlığı, valilikler ve belediyelerin yörenin kadın âşıklarını tespit ve teşvik etmesi; onlara yapılacak etkinliklere daha fazla yer vermesi, eserlerinin kalıcı hale gelebilmesi için kitap ve albüm çalışmalarına olanak ve destek sağlanması halk kültürü açısından oldukça önemlidir.¹⁴⁰

Kadınların doğup büyüdüğü ortam, yetiştirilme biçimleri, yaşadıkları olaylar ve şiirle olan münasebetleri şair olmalarında etkili olmuştur. Halk şiirinin canlı bir şekilde

¹³⁷ Serenat İstanbullu, “Orta Anadolu’da Kadın Âşıkların İcra Ortamları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2019, 160.

¹³⁸ Metin Özarslan, “Türkiye’deki Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Kadın Âşıklar Üzerine Bazı Düşünceler”, *Tarihi Değiştiren Toplumu Dönüştüren Kadınlar Sempozyumu*, (24-25 Kasım 2014), 169-171.

¹³⁹ Seher Tetik Işık, İnanç Aras, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Âşıklar: Âşık Şahsenem Örneği”, *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 241-242.

¹⁴⁰ İstanbullu, “Orta Anadolu’da Kadın Âşıkların İcra Ortamları”, 160.

yaşadığı Kahramanmaraş'ta birçok kadın halk şairi yetişmiştir. Kadınların yetişmesinde Kahramanmaraş'ın coğrafî, tarihî ve edebî yapısı; ailelerinde bulunan başka şairler etkili olmuştur. Yörede tespit edilen ilk kadın halk şairi olan Hasibe Hanım'ın ismine XIX. yüzyılda rastlanmıştır.¹⁴¹

Kahramanmaraş'ta halk şairlerinin dayanışması, yeni âşıkların yetişmesi, âşıklık geleneğinin icra edilmesi için dernekler kurulmuştur. Bunlar arasında; Afşin Halk Ozanları Derneği, Kahramanmaraş Halk Ozanları Kültür ve Dayanışma Derneği, Kahramanmaraş Ozanlar ve Şairler Kültür Derneği, Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği bulunmaktadır.¹⁴²

Kahramanmaraşlı halk şairlerinden bazıları; Âşık Mısdılı (d.1 880-ö. 1952), Pehlil Ali (d. 1886-ö. 1957), Meluli (d. 1892-ö. 1989), Ahmet Çıtak (d. 1893-ö. 1963), Âşık Hüseyin (d. 1896-ö. 1945), Mehmet Kiper (d. 1911-ö. 1965), Kâmil Bozkurt (d. 1912-ö. 1982), Durdu Yoksul (d. 1923-ö. 2012), Mustafa Zülkadiroğlu (d. 1927-ö. 1994), Âşık Yener (d. 1928-ö. 2009), Hacı Hasan Uğur (d. 1928-ö. 2016), Osman Konak (d. 1929-ö. 2022), Dostozan (d. 1931-ö. 2008), Abdurrahim Karakoç (d. 1932-ö. 2012), Kul Ahmet (d. 1932-ö. 1996), Kul Hasan (d. 1933-ö. 2010), Süleyman Bulut (d. 1935-ö. 2006), Osman Dağlı (d. 1936-ö. 2007), Âşık Mahzunî (d. 1939-ö. 2002), Âşık Hüdayi (d. 1940-ö. 2001), Âşık Kalender Eren (d. 1942), İsmail İpek (d. 1942),), Mehmet Ayar (d. 1942-ö. 2008), Mustafa Uğur (d. 1942), Âşık Meçhuli (d. 1946-ö. 2011), Ahmet Bulut (d. 1947-ö. 2021), Sıddık Özer (d. 1947), Karaozan (d. 1947), Ali Demir (d. 1948-ö. 1987), Âşık Ali Ataş (d. 1948), Âşık Selamî (d. 1953), Hilmi Şahballı (d. 1953), Âşık Devaî (d.1957), Ozan Bulut (d. 1957-ö. 2013), Öksüz Ozan (d. 1959), Mahir Başpınar (d. 1961), Mehmet Gözükar (d. 1962), Haşım Kalender (d. 1963), İsmail Kutlu Özalp (d. 1966), Ramazan Pamuk (d. 1966), Figânî (d. 1967), Âşık Nuri (d. 1968), Ozan Nuri'dir (d. 1968).¹⁴³

Kahramanmaraşlı kadın halk şairleri; Hasibe Hanım (d. 1835-?), Gülendem Ketizmen (d. 1847-ö. 1942), Mahsuse Hanım (d. 1865-ö. 1925), Hasibe Türkmen (d. 1882-ö. 1945), Mutebere Bilgin (d. 1885-ö. 1964), Hatice Binboğa (d. 1887-?), Feleknaz Ketizmen (d. 1888-ö. 1952), Hava Çay (d. 1892-ö. 1982), Habibe Özer (d. 1901-ö. 1961), Gülkız Güven (d. 1902-ö. 1986), Fadime Günay (d. 1905-ö. 2015), Fatma Dal Güler (d. 1905-ö.

¹⁴¹ Seçen ve dğr., “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Kadın Âşıklar: Kahramanmaraş Örneği”, 4.

¹⁴² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 30.

¹⁴³ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 389.

1988), Eşe Cırık (d. 1906-ö. 1998), Fadime Demirci Sarı (d. 1909-ö. 1965), Âdile Necla Kandeğer (d. 1910-ö. 1965), Elif Çomruk (d. 1916-?), Yeter Yıldırım (d. 1923-?), Fatma Hatun Akat Ketizmen (d.1925-?), Elif Öztürk (d.1926-?), Fatma Genç Dede (d. 1926-ö. 2014), Güllü Gözükkara (d. 1926-?), Zülfüye Kabalcı (d. 1927-ö. 2021), Güllü Koyunca (d. 1928-ö. 2005), Muammer Ketizmen Sinan (d. 1930-?), Elif Yıldırım (d. 1931-ö. 2021), Meyse Doğan (d. 1932-?), Eşe Çay Taş (d. 1934-?), Fatma Kahramanoğlu (d. 1941-ö. 2018), Fatma Türkşen Nakiboğlu Yenel (d. 1941), Ayşe Dede Çabuk (d. 1948), Döne Çoban (d. 1949-ö. 2020), Özden Ketizmen Arıg (d. 1950), Zübeyde Nakiboğlu Saraç (d.1950), Nafiye Türkmen (d. 1953), Ümmü Soğancı (d. 1956), Meryem Kalkandelen Cücük (d. 1959), Leyla Koçak Oruç (d. 1953), Neşe Balıkçı (d.1968), Hatice Altuk Keşoğlu (d. 1969), Rahime Kışlal (d. 1970), Yeter Şarlak (d. 1970), Hatice Çolakoğlu (d. 1971), Nurgül Kaynar Yüce (d. 1971), Necla Küçükurman (d. 1972), Zekiye Tolu (d. 1972), Sibel Orcan (d. 1973), Zahide Eskici (d. 1974), Ayşe Karataş (d. 1979), Şadiye Aydoğan (d. 1983), Gamze Gökçek (d. 1987), Adile Kaya (Afşin) (?), Ağca Elif (Göksun) (?), Asiye Kebapçı (Afşin) (?), Aşir Veli'nin Kızı Zeynep (Göksun) (?), Ayşe Bekar (Andırın) (?), Ayşe Can (Afşin) (?), Ayşe Çağlayan (Andırın) (?), Ayşe Evcan (Andırın) (?), Ayşe Gürbüz (Andırın) (?), Ayşe Hanım (Afşin) (?), Ayşe Hanım (Göksun) (?), Ayşe Hatun (Andırın) (?), Ayşe Hüsne Hanım (Afşin) (?), Ayşe Karamaz (Afşin) (?), Ayşe Kesme (Andırın) (?), Ayşe Öksüz (Afşin) (?), Ayşe Temiz (Patlakızı) (Andırın) (?), Bahar Hanım (Göksun) (?), Ballı Hatun (Belkise) (Andırın) (?), Banu Hanım (Afşin) (?), Caneser Özarıslan (Afşin) (?), Cemal'in Anası (Elbistan) (?), Cemile Hanım (Afşin) (?), Cemile Şahin (Afşin) (?), Cennet Er (Elbistan) (?), Cennet Hanım (Afşin) (?), Culfa Esme (Göksun) (?), Çerkez Kızı Hatice (Göksun) (?), Döndü Alkılınç (Afşin) (?), Döndü Hanım (Afşin) (?), Döndü Köker (Afşin) (?), Döndü Özden (Afşin) (?), Döndü Tahta (Andırın) (?), Döne Bakacak (Andırın) (?), Döne Ekici Gök (Andırın) (?), Döne Höbek (Andırın) (?), Durdiye Çınar (Andırın) (?), Elif Ana (Afşin) (?), Elif Bilici (Andırın) (?), Elif Budak (Andırın) (?), Elif Dalkıran (Foter Elif) (Andırın) (?), Elif Hanım (Afşin) (?), Elif Hanım (Göksun) (?), Elif Kavak (Afşin), Elif Kıvrak Duman (Andırın) (?), Elif Kuru (Andırın) (?), Elif Tahta (Andırın) (?), Elife Salan (Andırın) (?), Elmas Hanım (Göksun) (?), Emine Dikici (Afşin) (?), Emine Hatun (Andırın) (?), Emine Hatun (Göksun) (?), Emine Höbek (Andırın) (?), Emiş Bülbül (Afşin) (?), Esme (Göksun) (?), Esme Palalı (Andırın) (?), Esme Saz (Elbistan) (?), Eşe Baraklı (Andırın) (?), Eşe

Ebem (Göksun) (?), Eşe Hanım (Afşin) (?), Eşe Hanım (Göksun) (?), Eşikkız (Afşin) (?),
 Fadıma Hatun (Andırın) (?), Fadime Ayten Koyuncu (Andırın) (?), Fadime Çoban (Afşin)
 (?), Fadime Genç (Afşin) (?), Fadime Hanım (Afşin) (?), Fadime Hanım (Göksun) (?),
 Fadiş Gıvrak (Andırın) (?), Fatiş Hatun (Andırın) (?), Fatma Benli (Andırın) (?), Fatma
 Boyraz (Andırın) (?), Fatma Çelik (Zamantı) (?), Fatma Gülnden (Afşin) (?), Fatma Höbek
 Bakacak (Andırın) (?), Fatma Höbek Kahveci (Andırın) (?), Fatma İnan (Elbistan) (?),
 Fatma Kocabaş (Andırın) (?), Fatma Korkmaz (Afşin) (?), Fatma Temiz (Çoban Kızı)
 (Andırın) (?), Fatma Teyze (Afşin) (?), Fatma Yıldız (Elbistan) (?), Fethiye Hanım (Afşin)
 (?), Fındık Akkaya (Afşin) (?), Fındık Karı (Göksun) (?), Fikriye Arık (Andırın) (?),
 Gamer Hanım (Göksun) (?), Gelin Kız (Elbistan) (?), Gırmızı Eşe (Göksun) (?), Gökşen
 Hatun (Andırın) (?), Güldane Hatun Uçak (Elbistan) (?), Gülhanım Teyze (Afşin) (?),
 Gülistan Hanım (Göksun) (?), Gülkız İpek Kaya (Elbistan) (?), Güllü Bibi (Afşin) (?),
 Güllü Gülmez (Andırın) (?), Güllü Hanım (Afşin) (?), Güllü Koyunca (Elbistan) (?),
 Güllü Yener (Andırın) (?), Gülsüm Hanım (Göksun) (?), Gülsün Seyran Aygün (?),
 Gülnur Demirel (?), Gümüş Yücel (Afşin) (?), Habibe Akkaya (Afşin) (?), Habibe
 Cinpolat (Afşin) (?), Habibe Hanım (Afşin) (?), Haccalı Hatun (Andırın) (?), Hacce
 Narter (Elbistan) (?), Hacce'nin Anası (Elbistan) (?), Hacer Hanım (Afşin) (?), Hacer
 Temiz (Andırın) (?), Hacıkız Şahinkaya (Elbistan) (d.?-ö. 2020), Haççe Hanım (Göksun)
 (?), Halime Doğan (Andırın) (?), Hamide Hanım (Andırın) (?), Hapa (Afşin) (?), Hasibe
 Hatun (II. Hasibe) (Andırın) (?), Hatın Eşe Bostan (Elbistan) (?), Hatice Gelin (Göksun)
 (?), Hatice Hanım (Afşin) (?), Hatice Hanım (Göksun) (?), Hatice Hatun (Hacı Hatun)
 (Afşin) (?), Hatice Kadın (Zamantı) (?), Hatice Salan (Andırın) (d. 1943-ö. 2023), Havva
 Demir (Elbistan) (?), Havva Hanım (Elbistan) (?), Hayriye Karakaş (Elbistan) (?), Helime
 Hanım (Andırın) (?), Hilal Sakar (Afşin) (?), Hurşide Karpuz (Andırın) (?), Hürü Bakacak
 (Andırın) (?), Hürü Hanım (Göksun) (?), Hürü Salan (Andırın) (?), Hüsne Bacı (Andırın)
 (?), Hüsne Belli Atmalı (Afşin) (?), Hüsne Çınar'ın Yengesi (Andırın) (?), Hüsne Teyze
 (Afşin) (?), Kara Sultan Temiz (Andırın) (?), Karaca Hatice (Göksun) (?), Karağız
 (Afşin) (?), Kıymet Gelin (Göksun) (?), Latife Yaycıoğlu (Andırın) (?), Lütfüye Deveci
 Karaca (Elbistan) (?), Mahire Yaycıoğlu (Andırın) (?), Meçhul Bir Hanım (Elbistan) (?),
 Melek Hatun (Afşin) (?), Melek Köker (Elbistan) (?), Menzi Hanım (Göksun), Meryem
 Duman (Andırın) (?), Meryem Elmas (Andırın) (?), Meryem Hatun (Andırın) (?),
 Meryem Nehir (?), Meryem Teyze (Göksun) (?), Meyise Hanım (Göksun) (?), Mine

Hanım (Elbistan) (?), Minik Fadime (Göksun) (?), Mor Hatun Özberk (Afşin) (?), Münevver Gök (Andırın) (?), Müslüme Hanım (Afşin) (?), Naciye Kılıç (Elbistan) (?), Nadire Erkek (Andırın) (?), Nadiriye Hanım (Afşin) (?), Nafiye Bülbül (Kör Nafiyece) (Afşin) (?), Nar Eşe (Afşin) (?), Nazlı Özdemir (Afşin) (?), Nazlı Soydan (Afşin) (?), Nihal Tüztürk (Elbistan) (?), Pakize (Afşin) (?), Paşalı Hatun (Andırın) (?), Rahime Çiçekli (Elbistan) (?), Raziye Iraz Çağlar (Afşin) (?), Raziye Şensoy (Andırın) (?), Remziye Bektaş (Afşin) (?), Rukiye Gürbüz Sert (Andırın) (?), Safiye Temiz (Andırın) (?), Saadet Derindere (?), Sahriye Şahinkaya (Elbistan) (?), Seher Bülbül (Afşin) (?), Selver Hanım (Afşin) (?), Sevim Hanım (Göksun) (?), Sıdıka Hanım (Andırın) (?), Sırriye Hanım (Afşin) (?), Songül Bozdoğan Pinegöz (Andırın) (?), Sultan Aksakal (Afşin) (?), Sultan Hanım (Göksun) (?), Sultan Ocak (Andırın) (?), Sultan Sakar (Afşin) (?), Sultan Türkkahraman (Afşin) (?), Şemsi Hanım (Göksun) (?), Şerife Hanım (Göksun) (?), Şerife Hatun (Afşin) (?), Şerife Hatun (Andırın) (?), Şerife'nin Analığı (Elbistan) (?), Telli Hatça (Avşar Kızı) (Andırın) (?), Telli Hatun (Andırın) (?), Teslime Hanım (Afşin), Teslime Hanım (Andırın) (?), Topuz Arefe (Afşin) (?), Türkan Kurtaran (Afşin) (?), Türkmen Kalem (Afşin) (?), Uzun Elif (Göksun) (?), Ümmühan Hanım (Andırın) (?), Ümüs Hanım (Göksun) (?), Ünselekızı (Andırın) (?), Yeter Bölükbaşı (Elbistan) (?), Yeter Hanım (Elbistan) (?), Zala Hanım (Afşin) (?), Zekiye Hanım (Göksun) (?), Zeynep Hanım (Elbistan) (?), Zeynep Hanım (Afşin) (?), Zeynep Kahveci Kayıran (Andırın) (?), Zeynep Kayran (Andırın) (?), Zeynep Kılıç (?), Zeynep Safi (Afşin) (?), Zeynep Teke (Afşin) (?), Zeynep Türkmen (Afşin) (?), Zeynep Yazgan (Afşin) (?), Zilfice Hanım (Afşin) (?), Zöhre Kasap (?), Zülfüye Kabalcı'dır (d. 1927-ö. 2021).¹⁴⁴

2.2. MARAŞ'TA DİVAN ŞİİRİ

Divan edebiyatı, Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesinin ardından İslâm medeniyetinin bilim, inanç ve kurallarının etkisinde ortaya çıkmıştır.¹⁴⁵ Türkler, İslâmiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve İran edebiyatlarını model alarak eşyayı, dünyayı ve insanı yeni hayat görüşlerine göre yorumlayan bir edebiyat geliştirmişlerdir.¹⁴⁶ Arap

¹⁴⁴ Arif Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, Özgü Yayınları, Elbistan 2005; Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir, *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları IV.*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012.

¹⁴⁵ Âlim Yıldız, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2020, 317.

¹⁴⁶ Cemal Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, 232.

ve İran edebiyatlarının etkisi XIII-XV. yüzyıllarda kendini fazlasıyla gösterse de Türk dil, edebiyat ve kültürünün kendi kimliğini oturtması ve millî unsurları da içine alarak gelişmesiyle bağımsızlaşmıştır. Bununla birlikte Arap ve İran edebiyatlarıyla etkileşim devam etmiştir.¹⁴⁷ Temelleri XI-XII. yüzyıllarda atılan Divan edebiyatı, XIII. yüzyıl ile XIX. yüzyılın ikinci yarısı arasında gelişmiştir. Zaman içinde bu edebiyata “Edebiyât-ı Kadîme” ve “Şiir-i Kudemâ” adları verilmiştir. Daha sonraki dönemlerde “Osmanlı Edebiyâtı”, “Yüksek Zümre Edebiyâtı”, “Osmanlı Edebiyâtı”, “Sarây Edebiyâtı”, “Klasik Türk Edebiyâtı” gibi adlar verilmiş ve son olarak “Dîvan Edebiyâtı” ifadesi kabul görmüştür.¹⁴⁸

Divan şiiri içerisinde kadın şair sayısı erkeklerle kıyaslanamayacak derecede azdır. Mürettep divanlarıyla bugüne ulaşanların sayısı ise altıdır. Osmanlı’da şiir, kültürel bir etkinlik olmasının yanı sıra itibar kazanmanın, mesleki kariyerde yükselmenin bir aracı olmuştur. Fakat kamusal alanın dışında kalan kadınların böyle bir mecburiyeti bulunmamaktaydı. Bu sebeple de eğitimlerine önem verilmemiştir. Kadın şairler incelendiğinde çoğunun konaklarda eğitim alan üst kesim Osmanlı kadınları olduğu görülmüştür.¹⁴⁹

Kahramanmaraş divan edebiyatı, XVI. yüzyıl şairi olan Halîl-i Mar’aşî’den (d.?- ö. 1590) başlatılabilir. Şair, döneminin sanatsal faaliyetleri için bir temsil ve nirengi noktasıdır. Halîl-i Mar’aşî ve Gaffar Baba (d.?- ö. 1891) Türk İslam edebiyatının güçlü temsilcileri olmalarının yanı sıra yaşadıkları dönem içerisinde Kahramanmaraşlı edebiyatçıların da temsilcisi olmuşlardır.¹⁵⁰

Halîl-i Mar’aşî XVI. yüzyıl mutasavvıf şairlerindendir. Asıl ismi, şairin kendi eserlerinin ketebe kaydında yer almakta olup Halîlî bin Yûsuf bin Hayreddîn bin Hatîb Mar’aşî’dir. Ayrıca *Divançe*’sinde yer alan “Silsile-nâme”de Halîlî el-Mar’aşî ifadesi bulunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Halîlî’nin Kahramanmaraşlı olduğu anlaşılmaktadır. Halvetî mürşidi olan Halîlî bazı eserleriyle türbesinde Şeyh Halîl olarak anılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa 1121/1’de kayıtlı bir mecmuada

¹⁴⁷ Bayram Ali Kaya, Ozan Yılmaz, Vildan S. Coşkun, Orhan Kaplan (Haz.), *Klasik Türk Edebiyatı Temel Bilgiler*, Kesit, İstanbul 2018, 16.

¹⁴⁸ A. Naci Tokmak, *Dîvan Edebiyatı (Muhtasar-Örnekle-sözlüklü)*, Demavend, İstanbul 2018, 17.

¹⁴⁹ Talât Sait Halman, Osman Horata, Yakup Çelik, Nurettin Demir, Mehmet Kalpaklı, Ramazan Korkmaz, M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi II*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2007, 672-673.

¹⁵⁰ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 12.

Halîlî Efendi'nin vefatına düşürülmüş iki tarih mevcuttur. Ebcedle düşülen ve altına rakamla açık olarak yazılan bu tarihlere göre Halîl-i Mar'aşî, 1589-90 tarihinde vefat etmiş ve türbesi Konya Musalla Mezarlığı'ndadır.¹⁵¹ Fatih Sultan Mehmet dönemi hattatlarından Amasyalı Şeyh Hamidullah'ın Hocası Hayreddîn-i Mar'aşî soyundandır.¹⁵² Şiirlerinin çoğunda Halîlî mahlasını kullanırken bazılarında Halîl mahlasını kullanmıştır. Eserlerinin geneli dinî-tasavvufî ve ahlâkî muhtevaya sahiptir. *Divançe*'sinde yer alan şiirlerde bazen Eski Anadolu Türkçesine dair izlere rastlanmaktadır. *Divançe*'nin yurt içi ve dışında on bir nüshası tespit edilebilmiştir. *Etvâr-ı Seb'a* isimli eserinde nefsin mertebelerini konu almıştır ve yurt içinde beş nüshası bulunmaktadır. Dinî-tasavvufî didaktik bir mesnevi olan *Ravzatü'l-Îmân*'ın yurt içi ve dışında on beş nüshası bulunmaktadır. *Risâle-i Ahlâk I-II*, mensur ve tercüme bir eserdir ve klasik ahlak anlayışı çerçevesinde yazılmış dinî-tasavvufî küçük birer sözlük mahiyetindedir. *Lübni'n-Nasâyih*, ahlâk ve nasihat konulu manzum eseridir ve iki nüshası bulunmaktadır.¹⁵³ Halîl-i Mar'aşî'nin *Divançe*'sinde yer alan "Hicrân-nâme" başlıklı gazel şöyledir:

Bugün ney gibi nâlânam cüdâ düşdüm nigârundan
Felek bülbülveş ayırdı beni gül yüzlü yârümden
Niçe yıllar ki sa'y itdüm müfîd olmadı yolunda
'Aceb mi hayrete varsa melekler âh u zârundan
Sanavber gibi bağrum başlu olsa yiridür çünkim
*Murâdım meyvesi bitmez boyı servi çînârundan*¹⁵⁴

Gaffar Baba olarak bilinen Hâmî-i Abdulgaffar Baba XIX. yüzyılda Kahramanmaraş'ta yaşamış bir mutasavvıf şairidir. Eserlerinden elde edilen bilgilere göre Kahramanmaraş'ta Alaüddevle evkafında bulunan Çarşı Tekke'sinde bir süre mesnevihanlık yapmıştır. Şiirlerinin bazılarında Bektaşî neşvesi bulunsa da daha sonra Mevlevî tarikatına geçtiği düşünülmektedir. Bazı şiirleri sebebiyle dönemin alimlerinin eleştirilerinin odağında olmuştur. İleri derecede Arapça ve Farsça bilmektedir. Bugüne ulaşan tek eseri *Divan*'ıdır. *Divan*'ın iki nüshası bulunmaktadır. *Divan*'ın tenkitli metni ve tıpkıbasımı Lütfi Alıcı (d. 1963) ve Gülcan Tanıdır (d. 1975) tarafından *Divan-ı Hâmî-*

¹⁵¹ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halili-halili-marasi> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

¹⁵² Lütfi Alıcı (Haz.), *Halîl-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a Tenkitli Metin-Tıpkıbasım*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2010, 19.

¹⁵³ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 11.

¹⁵⁴ Lütfi Alıcı, *Halîl-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a*, 107.

i Mar'aşî adıyla yayınlanmıştır. Şiirlerinin ekserisi dinî-tasavvufî muhtevaya sahiptir. Derdli (d. 1772- ö. 1845), Hamamcı-zâde Hâfız (d.?-ö.?), Kâmil (d. 1825- ö. 1899), Nâbi (d. 1642- ö. 1712), Eşref (d. 1847-ö. 1912), Rızâ (d. 1764-ö. 1855) ve Âkîf'in (d. 1821- ö. 1879)gazellerini tahmis etmiştir.¹⁵⁵ Gaffar Baba'ya ait gazellerden biri şöyledir:

Gam artar dilde cânâ eylesem seyr-i çemen sensiz

Olur baktıkça giryân dideme her gül diken sensiz

Esîr-i dâm-ı aşkın olalı ey Yûsuf-ı sâni

Gülistân-ı cihân oldu bana beytü'l-hazen sensiz

Lebin bilmem ne efsûn etdi kim bî-tâb-ı gam ile

*Dağıldı akl u fikrim naleden lâl oldu ben sensiz*¹⁵⁶

Sünbülzâde Vehbî, XVIII. yüzyıl şairlerindendir. Asıl ismi Mehmed olan şair Kahramanmaraş'ın Sünbül-zâdeler olarak tanınan meşhur ailelerindendir. Babası şair Reşid Efendi, dedesi müftü ve alim Mehmed Efendi'dir. Sünbülzâde Vehbî, çocukluğunu ve gençlik yıllarını Kahramanmaraş'ta geçirmiş, medrese tahsilinin ardından İstanbul'a gelmiştir. Burada dönemin önemli şahsiyetlerine kaside ve tarihler sunmuştur. Vehbî ismini şair Seyyid Vehbî'nin isteği üzerine almış ve Vehbî ismiyle tanınmıştır. Kadılık yapmıştır. Sünbülzâde Vehbî'nin hem arkadaşı hem de muarızı olan şair Sürûri, Vehbî'yi hicrettiği *Hezeliyyât* isimli eserinde onun Yaş ve Bükreş bölgelerinde on yedi yıl kadılık yaptığını; Eflak, Boğdan ve Siroz'da da bulunduğunu söylemiştir. 1768'de hâcegânlığa geçmiştir. I. Abdulhamid tarafından 1775'te, Bağdat valisi Ömer Paşa'dan şikayetçi olan Kerim Han Zand'ın iddialarını incelemek ve anlaşmazlığı çözmesi için İran'a gönderilmiştir. Vehbî burada Kerim Han Zand ile dostluk kurmuş ve Vehbî valiyi, vali de Vehbî'yi şikâyet etmiştir. Bu şikayetlerin ardından vali haklı bulunmuş ve Vehbî'nin idamına karar verilmiştir. Fakat Vehbî gizlice Bağdat'tan İstanbul'a gelmiş, daha sonra dostları sayesinde¹⁵⁷ ve *Tannâme* kasidesini I. Abdülhamid'e sunarak kendisini padişaha affettirmiştir.¹⁵⁸ Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın yardımıyla kadılık görevine üç derece üst rütbeyle yeniden dönmüştür. Rodos kadısı iken Kırım Han'ı Şahin Giray'ın yargılanıp

¹⁵⁵ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 27.

¹⁵⁶ Lütfi Alıcı, "Tezkirelere Göre Kahraman Maraşlı Divan Şairleri", *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/2, 2004, 6.

¹⁵⁷ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 12.08.2024).

¹⁵⁸ Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2012, 604.

idam edilmesinde önemli rol oynamış ve bu sebeple Eski Zağra kadılığı esnasında Şahin Giray'ın intikamını almak isteyen Tatarlar tarafından evi ve mahkemesi talan edilmiş, ailesiyle kırk beş gün tutuklu kalmışlardır. Bu olaylar esnasında arkadaşı Sürûri ile araları açılmış ve onun yazdığı bir hiciv sebebiyle görevden alınmıştır. *Divan*'ını takdim ettiği III. Selim tarafından affedilerek görevine dönmüştür. Kadılık görevinin ardından İstanbul'a dönmüş, burada nikris hastalığına yakalanarak görme yetisini ve şuurunu kaybetmiştir. 29 Nisan 1809'da vefat etmiştir.¹⁵⁹ Sünbülzâde Vehbî'nin şiirleri söz sanatlarının zenginliği bakımından oldukça önemlidir. Hayatı hakkında birçok bilgi özellikle kasidelerinden çıkarılmıştır. Şiirleri mahallî kelime ve deyişler açısından oldukça zengin ve şiirlerinde Nedîm ve Sâbit etkisi açıkça görülmektedir. Çağdaşı Keçecizâde İzzet Molla, onu asrının reîsü's-şuarâsı kabul etmiş, Ziya Paşa çölde yetişen kokusuz güle benzetmiştir. Muallim Nâci ise orjinallik özentsisiyle şiirselliği kaybettiği için onu eleştirmiştir. Ali Canip Yöntem de Sünbülzâde Vehbî'nin şiirleri arasında divan edebiyatı estetiğine uygun ve başarılı pek çok örnek bulunduğunu belirtmiştir. *Divan, Lutfiyye, Tuhfe-i Vehbî, Nuhbe-i Vehbî, Şevk-engîz, Münşe'ât* isimli eserleri bulunmaktadır.¹⁶⁰ Sünbülzâde Vehbî, Halîl-i Mar'aşî ve Gaffar Baba'dan daha çok tanınmıştır ve yaşadığı dönemde Osmanlı şiirinin temsilcisi olmuştur. Sünbülzâde Vehbî yaşadığı dönemde "Sultanu's-Şuarâ" unvanını almıştır. XVIII. yüzyılın büyük şairi Şeyh Galib'le aynı yüzyılda yaşamasına rağmen bu unvanı alması Sünbülzâde Vehbî'nin ne kadar güçlü bir kaleme sahip olduğunu göstermektedir. Sünbülzâde Vehbî, sözlük yazabilecek derecede Farsça bilgisine vakıftır. Sünbülzâde Vehbî, çağdaşları ve önceki divan şairlerinden Türkçe hassasiyeti ve edebî sanatların ustalıkla kullanılması açısından ayrılmaktadır. Şair Kahramanmaraşlı edebiyatçıların temsilcisi olmasıyla birlikte yaşadığı yüzyılın ve kendinden önce yaşamış olan divan şairlerinin de özelliklerini *Divan*'ında toplamıştır.¹⁶¹ XVII. yüzyılda Sünbülzâde Vehbî'yi yetiştiren bu ilmî ve edebî muhit, XIX. yüzyılda da etkisini sürdürmüş ve yeni şiirin eski şiirden el almaya başladığı XIX. yüzyılda Kahramanmaraş'ta birçok divan şairi yetiştirmiştir. Kahramanmaraşlı divan şairlerinin diğer asırlara göre daha çok XVIII. ve XIX. yüzyıllar arasında yoğunlaşmıştır.¹⁶² Sünbülzâde Vehbî'ye ait gazel şöyledir:

¹⁵⁹ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 12.08.2024).

¹⁶⁰ Selim Sırrı Kuru, "Sünbülzâde Vehbî", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 38, İstanbul 2010, 140.

¹⁶¹ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 12.

¹⁶² Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 413.

*Bahş eyledüm İrânı ben hâl-i ruh-ı cânâneye
 Şîrâz u Keşmîr ü Hoten olsun fedâ bir dâneye
 Tasvîr-i hûbân-ı Acem revnakda dârü's-sanem
 Şâyeste teşbih eylesem her şehri bir büt-hâneye
 Bâzîgerân-ı Kâbili câdüveşân-ı Bâbili
 Bî-hûş ider cân u dili efsûn okur peymâneye
 Her çifte perçemli püser bir şâl-i sürh etmiş be-ser
 Sevdâsı etmez mi eser seyr eyleyen dîvâneye¹⁶³*

XIX. yüzyıl divan şairlerinden Gebeli-zâde Rahmî, şiirlerinde “Rahmî” mahlasını kullanmaktadır. Şair, Kahramanmaraş’ın köklü ailelerinden Gebeloğullarındandır. Bu ailede birçok şair, arif, âlim, edip yetiştiği bilinmektedir. Şairin adı, Rahmî’nin şiirlerini ihtiva eden mecmuanın kenarında “gebeli-zâde Rahmî, Rahnî-i Gebelizâde, Rahmî Baba” olarak kayıtlıdır. Rahmî’ye ait on şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin tamamı aruz vezniyle yazılmış olup şiirlerin 4’ü müseddes, 5’i gazel, 1’i ilahi şeklinde yazılmıştır. Şiirlerinden Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ve ehl-i beytine duyduğu sevgi açıkça anlaşılmaktadır. Şairin na’t ve matemiyyelerinde yaptığı ayet ve hadis iktibasları onun dinî-tasavvufî lügate hâkim mutasavvıf bir şair olduğunu göstermektedir. Şiirlerinde sosyal olaylara dair eleştirilerine de rastlanmaktadır.¹⁶⁴

*Matla-ı hûrşid-i “mâ evhâ” habîb-i kibriyâ
 Mâh-ı tâb-ı “leyletü'l-esrâ” habîb-i kibriyâ
 “Ve’d-duhâ” gül ruhları ve “ve’l-leyli” sünbül saçları
 Vasf-ı pâk-i “Sûre-i Tâ hâ” habîb-i kibriyâ
 Gözleri hakkında mestur oldu “Necm Sûresi”
 Kaşları “kavseyni ev edhâ” habîb-i kibriyâ
 Cebhe-i nakşını nakkâş eylemiş nakş-ı ezel
 Hâl-i ruhsârı “izâ yağşa” habîb-i kibriyâ¹⁶⁵*

¹⁶³ Ahmet Yenikale (Haz.), *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri, Kahramanmaraş 2012, 499.

¹⁶⁴ Lütfi Alıcı, Gülcan Alıcı (Haz.), *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*, Noyamedya, Kahramanmaraş 2014, 99-100.

¹⁶⁵ Alıcı ve dğr., *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*, 111.

XIX. yüzyıl divan şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî, şiirlerinde “İlmî” mahlasını kullanmaktadır. Asıl adı Ali İlmî’dir ve Çelebi-zâde olarak tanınmıştır. Çelebi-zâde Ali İlmî’nin şiirleri ile istinsah ettiği eserleri ihtiva eden yazma bir eser Yaşar Alparslan’ın şahsi kütüphanesinde bulunmaktadır. Bahsedilen eserin birçok yerinde mühür bulunan şair, künyesini; “Ali İlmî eş-Şehîr bi-Çelebiefendi-zâde el-Mar’aşî İbn-i Ahmed bin Ahmed bin Ali Efendi Elbistânî el-Müftî bi-Medinetü’l-Mar’aş el-Müderres bi-Medreseti’l-Ashâb-ı Kehf-i Şerîf” olarak kaydetmiştir. Çelebi-zâde Ali İlmî, XV. yüzyılda Dulkadiroğulları döneminde Elbistan’a yerleşen, Hz. Hüseyin ve Zeynelâbidîn neslinden, Nurullah Çelebi soyundandır. Çelebi-zâde Ali İlmî’nin babası Ahmed Efendi mufassal bir *Fâtîha-i Şerife Tefsiri* yazan Elbistanlı ilim adamıdır. Ali İlmî’nin Kahramanmaraş’ta müftülük, Afşin Ashâb-ı Kehf Medresesi’nde müderrislik yaptığı bilinmektedir. Şairin *Nazm-ı Bedî’*, *Tuhfe-i Vehbî Şerhi*, *Manzum Ferâid*, *Şiirler* isimli dört eseri bulunmaktadır. *Nazm- Bedî’*, *Tuhfe-i Vehbî* tarzında kaleme aldığı manzum Farsça sözlüktür. Bu eser çocuklara dil öğretmek amacıyla kaleme alınmıştır. *Tuhfe-i Vehbî Şerhi*, *Tuhfe-i Vehbî*’yi şerh ettiği eseridir. *Manzum Ferâid*, fıkıh konulu manzum bir eserdir ve yetmiş dört beyitten oluşmaktadır. *Şiirler*, şairin daha önce bahsedilen yazma eseridir. Bu eserde on altı gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden biri Nef’î’ye diğeri de Aynî’ye naziredir. Aynı eserde iki kaside, Şükûfî’ye yapılmış bir tahmis, bir tarih manzumesi ve bir tarih beyti ile bir müfredi bulunmaktadır. Şair, Hayâtî Ahmed Efendi’nin Bağdat’tan Elbistan’a dönüşü şerefine “Hoş geldin” redifli bir kaside yazmıştır. Şair ileri düzeyde Arapça ve Farsça bilmektedir. Sünbülzâde Vehbî’den etkilenmiştir.¹⁶⁶

Dir isen bâkî kala destinde milk ü ‘adl ü dâd
Nâ-murâd-ı ber-murâd itmek gerek nâ-şâdî şâd
Lutf u ihsânınla şâdân eyle ‘irfân ehlini
Kâmbahş olmak değil mi câh u devletten murâd
Var mıdır hem hâce-i hüsn ü behâ kim bendeves
*Bu fenâ bâzârı içre olmaya âhir murâd*¹⁶⁷

¹⁶⁶ Alıcı ve dğr., *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*, 17-19.

¹⁶⁷ Alıcı ve dğr., *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*, 50.

Kahramanmaraşlı divan şairlerinin tespiti üzerine daha önceki dönemlerde yapılan çalışmalarda yirmi iki şairin ismine ulaşılmıştır. Bunlar arasında Sünbülzâde Vehbî en çok tanınanıdır ve bazılarının şiirlerine de ulaşılammıştır.¹⁶⁸ Daha sonra bu şairlere on beş isim daha eklenmiş ve bu sayı otuz yedi olmuştur. Tespit edilen Kahramanmaraşlı divan şairleri; Abdülbâkî Efendi (?), Mes'ud (?), Raif Baba (?), , Halili Mar'aşî (XVI. yüzyıl), Fevzî Çelebi (XVI. yüzyıl), Muîdî (XVI. yüzyıl), Sebkî (XVII. yüzyıl), Ahdî-i Mar'aşî (XVII. yüzyıl), Râşid Efendi (XVIII. yüzyıl), Ârif Efendi (XVIII. yüzyıl), Kuddûsî (XVII. yüzyıl), Tefvîk (XVIII. yüzyıl), Hâşim Efendi (XVIII. yüzyıl), Hayâtî Efendi (XVIII. yüzyıl), İlmî (XIX. yüzyıl), Sünbülzâde Vehbî (XVIII. yüzyıl), Gaffar Baba (XIX. yüzyıl), Hayreddin Lâmi (XIX. yüzyıl), Hamamcızâde Hâfız-ı Mar'aşî (XIX. yüzyıl), Hayrullah Hayrî Efendi (XIX. yüzyıl), Hayâtizâde Halil Şeref (XIX. yüzyıl), Mustafa Kâmil Efendi (XIX. yüzyıl), Şevket Dede (XIX. yüzyıl), Kalalızade Osman Efendi (XIX. yüzyıl), Yusuf Kenan Bey (XIX. yüzyıl), Mehmed Şem'i Efendi (XIX. yüzyıl), Nadir Baba (XIX. yüzyıl), Âsım-ı Mar'aşî (XIX. yüzyıl), Hâfız Veliddîn Efendi (XIX. yüzyıl), Hâdî-i Mar'aşî (XIX. yüzyıl), Vecdî (XIX. yüzyıl), Mustafa Nurî Bey (XIX. yüzyıl), Hayderî (XIX. yüzyıl), Gebelizâde Rahmî (XIX. yüzyıl), Çelebi-zâde Ali İlmî Efendi (XIX. yüzyıl), Veditâ-i Elbistanî (XX. yüzyıl), Kemâlettin Özalp'tir (XX. yüzyıl).¹⁶⁹

Tezkire derleyicilerinin erkek olması ve eleme usulüyle şairlere yer vermeleri sebebiyle ismini verdikleri kadın divan şairi sayısı gerçeği yansıtmamaktadır. Tezkirelerin yazıldığı dönemin sınırlı imkanları da İstanbul ve birkaç kültür merkezi dışında yetişen şairlere ulaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin geniş sınırları içerisinde yetişen birçok şair tezkirelerde yer almamaktadır.¹⁷⁰ Kahramanmaraşlı divan şairlerinin tamamının erkek olması ve birkaçının bir müddet İstanbul'da bulunması bu fikri doğrular niteliktedir. Yapılan incelemelerde Kahramanmaraşlı yalnızca bir kadın divan şairinin bulunduğu tespit edilmiştir. Hayatı hakkında yeterli bilgiye ulaşılammayan Hâfız Kız'ın XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir.¹⁷¹ Tamamı erkek olan tezkire yazarlarının kadın şairlere karşı olan ön

¹⁶⁸ Alıcı, "Tezkirelere Göre Kahraman Maraşlı Divan Şairleri", 2.

¹⁶⁹ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 13-14; Alıcı, "Tezkirelere Göre Kahramanmaraşlı Divan Şairleri", 2-18 ve Alıcı ve dğr., *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*.

¹⁷⁰ Nihat Öztoprak, *Şiirin Zarif Kalemleri*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2024, 24.

¹⁷¹ İbrahim Erşahin, "Hâfız Kız", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2020, 4. Cilt, 30.

yargısı, Kahramanmaraş'ın İstanbul'a uzak oluşu ve yöre kadınının şiirlerini duyurmaktan çekinmesi durumları göz önünde bulundurulduğunda bu sonucun oldukça doğal olduğu görülmüştür.

2.3. MARAŞ'TA YENİ TÜRK ŞİİRİ

Yeni Türk edebiyatı XVII. ve XVIII. yüzyıllardan gelen etkilerle, XIX. yüzyıldaki edebî eserlerin, Batı kültürüne meyletmesiyle başlamıştır. Batılı ülkeler bilim, sanat, teknik, idare ve edebiyat alanlarında büyük bir ilerleme kaydetmiş ve XVIII. yüzyılda Osmanlı toplumunun rüyalarını süslemeye başlamıştır.¹⁷² Türk edebiyatında hem geleneklere hem de XVIII. yüzyılın başlarından itibaren devam eden değişikliklere bağlı olarak ve özellikle XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren batı etkisiyle oluşan değişikliğin fazlasıyla hissedildiği son iki yüz yıllık edebiyat dönemine “Yeni Türk Edebiyatı” denmektedir. Bu dönem halen devam etmektedir. Neredeyse her yönüyle değişime uğrayan ve bir zihniyet değişikliğine giden Türk toplumu, estetik tercihlerinde de farklı zevk iklimleri aramıştır. Eserlerdeki şekil ve muhteva değişikliği, tarihî gelişmenin ve kültürel değişimin doğal bir sonucudur.¹⁷³ Divan şiirinin sınırları belli ve değişmez yapısı XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde yeni gelişmeye başlayan medeniyet, sosyal hayat ve edebiyat anlayışı yeni şekil anlayışlarını gerekli kılmıştır. Türk şiiri yavaş yavaş bir değişimin içine girmiştir. Divan şiirinden belli ölçüde uzaklaşmış ve kopmalar yaşanmıştır. Divan şiirindeki asıl çözülme XVIII. yüzyılda başlamıştır. Divan şiirine ait şekillerde kendi içinde yaşanan değişimin yanında Batı edebiyatından da yeni şekiller girmeye başlamıştır.¹⁷⁴ Batı şairlerinden az sayıda manzum şiir çevirisi yapılmıştır. Bu çevirileri, yazıldıkları dildeki şekil ve hayalleriyle Türkçeye naklederken Türkçenin de şiir dili olarak yeniden işlenmesi gerekmiştir. Bu çaba birçok acemiliği ve zevksizliği beraberinde getirmiştir. Manzum şiir çevirilerini ilk kez kitap olarak yayımlayan Şinasi'de (*Tercüme-i Manzume*) de bu acemilik görülmektedir.¹⁷⁵ Yeni Türk

¹⁷² Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış Yeni Türk Edebiyatı*, Kurgan Edebiyat, Ankara 2013, 3-7.

¹⁷³ Mehmet Önal, *Yeni Türk Edebiyatı En Uzun Asrın Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım*, Akçağ, Ankara 2008, 168.

¹⁷⁴ Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000 El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2007, 52.

¹⁷⁵ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013, 459.

edebiyatı; Tanzimat edebiyatı, Servet-i Fünun, Fecr-i Âtî, Millî edebiyat ve Cumhuriyet edebiyatı dönemlerini kapsamaktadır.

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri 1923'ten beri halen devam eden bir edebiyat geleneğidir. 1923'ten sonra yazılmış olan şiirler, klasik şiire tepki olan geleneğin devamı niteliğindedir. Tanzimat sonrasında Divan şiirinin yerini yeni şiir arayışlarının alması, II. Meşrutîyet'in ilanından sonra bu arayışları cevaplandıracak isimlerin yetişmesi yeni bir gelenek oluşturmuştur.¹⁷⁶ Cumhuriyet dönemi şiirinin özellikle başlangıç yıllarında en önemli kaynağı halk şiiri geleneği olmuştur. Bu gelenek bütün nesiller tarafından ortaklaşa paylaşılmıştır. Yaşama şartları değiştiğinden devamı da mümkün olmamıştır. Zevkleri ve şiir anlayışları eski dönemlerde oluşanlar da Cumhuriyet ile bir uyanış içine girmişlerdir. Günün olayları, yaygın temalar olarak şiirlerinde yer almıştır. Dilde sadeleşmeyi başlangıçtan beri reddedenler artık sade bir dille eser vermeye başlamışlardır. Tanzimat'ın halka yönelik girişimiyle önem kazanan Türkçe, millî edebiyat dönemini de yaşadktan sonra Cumhuriyet'le birlikte yoğun bir şekilde eserlere yansımıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirindeki tip, imge ve konu çeşitliliğinin kısa sürede zengin bir görünüm arz etmesinde, uzun süre ihmal edilen Anadolu kaynağına yönelmesinin büyük payı vardır. Cumhuriyet dönemi Türk şiiri; halk, tasavvuf, divan, Avrupa ve öncelikle Fransız ve sosyalist anlayıştaki Rus şiiri gibi kaynaklardan beslenmiştir.¹⁷⁷

Halk şiiri ve divan şiiri sahasında önemli şahsiyetler yetiştiren Kahramanmaraş, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri sahasında da birçok ismin yetişmesine katkı sağlamıştır. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden, Kahramanmaraşlı köklü bir aileye mensup olan Necip Fazıl Kısakürek; şiirlerinin yayınlandığı 1923'ten vefatına kadar Cumhuriyet döneminde genç nesli en çok etkileyen isimlerden olmuştur.¹⁷⁸ Şair; Halk şiirinin özelliklerini Fransız şiirinin ölçüleriyle değerlendirerek yeni bir şiir anlayışı ortaya koyan; Allah, madde ve ruh problemleri, korku, iç âlemin gizli duygu ve tutkuları, insanın kainattaki yeri, ölüm gibi konuları işlemiştir. Necip Fazıl Kısakürek (d. 1904-ö. 1983) sadece yaşadığı dönemde değil sonraki yıllarda da birçok şairi etkilemiş, bir ekol oluşturmuştur. Bu ekolün etkisinde yetişen Nuri Pakdil (d. 1934-ö. 2019), Cahit Zarifoğlu

¹⁷⁶ İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2023, 25-31.

¹⁷⁷ Öztürk Emiroğlu (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi I*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2021, 81.

¹⁷⁸ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 424.

(d. 1940-ö. 1987) ve Erdem Bayazıt (d. 1939-ö. 2008) gibi şairler daha sonra kendilerine mahsus bir şiir anlayışı geliştirerek soyut ve serbest şiirler yazmışlardır. Bu dönemde Kahramanmaraş'ta bir diğer ekol ise Bahaettin Karakoç (d. 1930- ö. 2018) tarafından temsil edilmektedir. Bahaettin Karakoç'un Kahramanmaraş'ta çıkardığı ancak etkisi ülke sınırlarını aşan *Dolunay* dergisi ve Dolunay Şiir Şölenleri, genç yetenekleri edebiyat dünyasına tanıtmaya ve şiiri ayağı kaldırma gibi önemli görevler yerine getirmiştir.¹⁷⁹

Necip Fazıl Kısakürek, 26 Mayıs 1905'te İstanbul'da doğmuştur. Babası Abdülbaki Fazıl Bey, annesi Mediha Hanım'dır. Dedesi Mehmet Hilmi Efendi aslen Kahramanmaraşlıdır ve Dulkadiroğullarından Kısakürekler sülalesindendir. Necip Fazıl'ın çocukluğu büyük bir konakta, dadılar ve mürebbiyeler arasında geçmiştir. Henüz dört beş yaşlarındayken dedesi tarafından okuma yazma öğretilmiştir. Necip Fazıl'ı roman okumaya alıştıran büyükannesi Zafer Hanım, Tanzimat dönemi Osmanlı hanımefendisidir. Henüz altı yaşlarındayken üçüncü sınıf Fransız yazarlarından çevrilmiş korku, macera, heyecan ve polisiye romanları okumaktadır. On bir yaşına geldiğinde daha çok edebî ve hissî aşk romanlarına ilgi duymuştur. Gedikpaşa'da bir Fransız mektebinde başlayan ilk öğrenimi farklı okullarda, aralıklı ve düzensiz olarak devam etmiş, Heybeliada Numune Mektebi'nde sonlanmıştır. 1917'de Heybeliada Bahriye Mektebi'ne kaydolmuştur. Mezun olamasa da edebiyat kültürü ve zevkini buradan almıştır. Zira Yahya Kemal, Ahmet Hamdi, Hamdullah Suphi Tanrıöver bu okuldaki hocalarıdır. İlk şiirlerini ve nesirlerini burada kaleme almıştır.¹⁸⁰ Necip Fazıl'ın çocukken soluduğu havanın içinde Kahramanmaraşlı bir ailenin olması dolayısıyla şiir vardır.¹⁸¹ Bahriye Mektebi'nde; Oscar Wilde, Shakespeare gibi Batılı yazarların eserlerini orijinal dilinden okuyabilecek seviyede İngilizcesini geliştirmiştir. Tasavvufî ilk teması da bu okulda edebiyat öğretmeni İbrahim Aşkî Bey vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Annesi Mediha Hanım, Osmanlı Devleti'nin yüksek bürokrat ailesine ait bu konakta; alt tabakadan gelmiş, istenmeyen, tek vasfı çocuğunun annesi olmak olan bir kadındır. Annesi; Necip Fazıl'ın taşkın, hırçın tabiatının aksine ulaşmak istediği dingin, kendi halinde yaşayan, küçük ve anlamlı dünyayı; kendi bunalımlı dünyasından kaçmak istediği dünyayı temsil etmesi sebebiyle onun dünyasında çok önemli bir yere sahip olmuştur. Annesi ve babası

¹⁷⁹ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 7.

¹⁸⁰ M. Orhan Okay, *Necip Fazıl "Sıcak Yarada Kezzap"*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, 15-17.

¹⁸¹ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 20.

boşanınca Necip Fazıl, annesiyle birlikte küçük dayısının yanına yerleşmiştir. Bu yıllar Necip Fazıl'ın kendi iç dünyasıyla mücadele ettiği, varoluş sancısı çektiği bir dönemdir.¹⁸² 1921'de İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğrenimine başlamış ve 1924'te mezun olmuştur. Felsefe öğrenimini Sorbon Üniversitesi'nde devam ettirmek için Paris'e gönderilmiş fakat orada kalamayıp ülkesine geri dönmüştür. 1934'te Nakşibendî Şeyhi Seyyid Abdülhakim Arvasî ile tanışmış ve kendisini tasavvufa vermiştir. Abdülhakim Arvasî ile tanışması ile şiiri ve sanatı yeni bir boyut kazanmıştır. Artık eserlerinin muhtevasını din ve tasavvuf oluşturmaktadır.¹⁸³ Necip Fazıl'ın sanat hayatı 1923'te *Yeni Mecmua*'daki şiiriyle başlamıştır. İlk şiir kitabı *Örümcek Ağı* 1925'te basılmıştır.¹⁸⁴

Necip Fazıl çok genç yaşlarda hece şiirinin doruğunu oluşturmuş; ona ruh kazandırmış, derinlik katmıştır.¹⁸⁵ Necip Fazıl'dan önce de hece vezniyle şiir yazan şairler vardır. Bu hareket Mehmet Emin Yurdakul ve Ziya Gökalp ile başlatılmaktadır. Daha sonra Kemalettin Kamu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ömer Bedrettin Uşaklı gibi Karacaoğlan'dan esinlenen şairler tarafından devam ettirilmiştir. Necip Fazıl, hece veznini zirveye taşımanın yanı sıra muhteva ve söyleyiş değişikliğine de gitmiştir. Çünkü o, Karacaoğlan'dan değil Yunus Emre'den etkilenmiştir.¹⁸⁶ “Yunus Emre” şiirinde de bu etki görülmektedir:

*Kaç mevsim bekleyim daha kapında,
Ayağımda zincir, boynumda kement?
Beni de, piştiğin belâ kabunda,
O kadar kaynat ki, buhara benzet!*

*Bekletme Yunus'um, bozuldu bağlar,
Düşüyor yapraklar, geçiyor çağlar;
Veriyor, ayrılık dolu semalar,
İçime bayıltan, acı bir lezzet.*

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan;

¹⁸² Mehmet Nuri Şahin, Mehmet Çetin (Ed.), *Necip Fazıl Kısakürek*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2004, 16-31.

¹⁸³ Muzaffer Uyguner (Haz.), *Necip Fazıl Kısakürek Yaşamı Sanatı Yapıtlarından Seçmeler*, Bilgi Yayınları, Ankara 1994, 10-15.

¹⁸⁴ Okay, *Necip Fazıl “Sıcak Yarada Kezzap”*, 19.

¹⁸⁵ Ali Haydar Haksal, *Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Irmağı*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016, 82.

¹⁸⁶ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 19.

*Geleyim, izine doğru arkandan;
Bırakmam, tutmuşum artık yakandan,
Medet ey dervişim, Yunus 'um medet!..*¹⁸⁷

Necip Fazıl'ın ilk şiirlerinden itibaren kendi içine doğru yönelen arayışı, aynı zamanda dinî ve mistik boyutlar da taşımaktadır. Farklı şekillerde ifade ettiği nedensiz korkuların ardında, gerçekte Türk şiirinin uzun bir süredir kaybettiği hakikati, mutlakı, ruhunun derinliklerinde arayıp bulma çabası bulunmaktadır. Abdulhakim Arvasî'yle tanışmasının ardından, bu arayış daha şuurlu hale gelmiştir. Artık şiirlerinde dinî ve mistik bir hava hâkim olmaya başlamıştır. İlk şiirlerinde hâkim olan korku ve trajedi hissi, yeni şiirlerinde de devam etse de ulaştığı şiir damarı, onu Şeyh Galip'te düğümlenen bir geleneğe bağlamaktadır. Şekil itibarıyla divan şiirine benzemese de muhteva itibarıyla tekke şiiri ve dolayısıyla tasavvuf kanalıyla asıl ırmağa bağlanmıştır. Yahya Kemal Beyatlı gibi, Batı kapısından girdiği Doğu'nun şairidir.¹⁸⁸ Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar", "Otel Odaları" ve "Takvimdeki Deniz" gibi şiirleri özellikle Charles Baudelaire ve Arthur Rimbaud'un şiirleriyle kıyaslandığında Türk edebiyatının gerçek anlamda ilk Batılı şiirleri olduğu anlaşılmaktadır. Necip Fazıl, Sünbülzâde Vehbî'den sonra "Sultanu'-ş-Şuara" unvanını alan diğer bir Kahramanmaraşlıdır. Sünbülzâde Vehbî ile başlayan Kahramanmaraşlı şairlerin Ankara ve İstanbul'a taşınma mevzusu Necip Fazıl Kısakürek ile yeni bir boyut kazanmıştır. Zira Necip Fazıl'ın etkisi sadece Kahramanmaraşlı şairler üzerinde olmamış, Anadolu'nun herhangi bir yerinde yetişen şairlerde de bu etki görülmüştür. Necip Fazıl'ın belki en büyük etkisi, Batı edebiyatı ve temsilcileri karşısında Türk edebiyatçıların yeniden özgüven kazanmasını sağlamak olmuştur. Necip Fazıl, Mehmet Akif Ersoy'dan sonra bu kadar gür sadanın duyulduğu şiirler kaleme almıştır.¹⁸⁹ Necip Fazıl, mistik ve metafizik şiir anlayışına sahip bir şair olarak şuuraltı problemleri ve ferdî hassasiyetleri ortaya koyduğu şiirleriyle çağdaşlarını ve İkinci Yeni hareketi içerisindeki birçok şairi etkilemiştir.¹⁹⁰

Bahaettin Karakoç, 1930'da Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlkokulu Ekinözü'nde tamamlamıştır. İlkokul üçüncü sınıftayken bir haftada eski yazıyı öğrenmiş, bir haftada

¹⁸⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2018, 383.

¹⁸⁸ Beşir Ayvazoğlu, *İslâm Estetiği ve İnsan*, Çağ Yayınları, İstanbul 1989, 360.

¹⁸⁹ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 19-20.

¹⁹⁰ İbrahim Kavaz, *Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler İnceleme ve Metin*, Kesit, İstanbul 2020, 69.

Kurân-ı Kerîm’i hatmetmiştir. Şiir yazmaya da bu yıllarda başlamıştır. Ortaokula Adana Düziçi Köy Enstitüsü’nde başlamış, 1949’da Ankara Hasanoğlu Köy Enstitüsü Sağlık Bölümü’nü tamamlamıştır. 1944’te memur olarak atanmış ve otuz iki yıl boyunca Kahramanmaraş’ta sağlık kuruluşlarında çalışmıştır. İlk şiiri 1942’de *Yurt* gazetesinde yayımlanmıştır. 1960’lara kadar yazdığı ve çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerinin hiçbirini kitaplarına almamıştır. Asıl sanat dönemi 1973’te *Seyran* kitabının yayımlanmasıyla başlamıştır. Üslubunun netleşmesi de bu dönemde olmuştur. Halk şiirine yakın olan şiir anlayışını sonraları modern şiirle birleştirip kendine has yeni bir çizgi oluşturmuştur. 1986’da *Dolunay* dergisini çıkarmıştır. 1986’da yayımlanan *Bir Çift Beyaz Kartal* şiir kitabıyla şiir dalında Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü’nü almıştır. 1989’da Kültür Bakanlığı’nın isteği üzerine Struga Uluslararası Şiir Akşamları Festivali’nde Türkiye’yi temsil etmiştir. 1991’de Türkiye Diyanet Vakfı’nın düzenlediği münacat yarışmasında “Beyaz Dilekçe” şiiriyle birinci olmuştur. 1993’te Türkçenin Uluslararası 2. Şiir Şöleni’nde “Büyük Abay Ödülü”nü almıştır. 2014’te Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi tarafından “Fahri Doktora” unvanı verilmiştir. Bahaettin Karakoç, “Dede Korkut” ve “Beyaz Kartal” olarak anılmaktadır. 17 Ekim 2018’de vefat etmiştir.¹⁹¹ Bahaettin Karakoç’un şiirleri üzerine birçok yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Mehmet Narlı 1996’da “1950 Sonrası Türk Şiirinde Bahaettin Karakoç”, Aytaç Dinç Yıldırım 2005’te “Bahaettin Karakoç’un Şiirlerinde Sıra Dışı Bağdaştırmalar”, Süleyman Aydemir 2019’da “Bahaettin Karakoç’un Şiirlerinde Metinlerarasılık”, Fadime Karabıyık Kotan 2021’de “Bahaettin Karakoç’un Şiirlerinde Dinî Unsurlar”, Ahmet İncisoy 2022’de “Bahaettin Karakoç’un Bir Çift Beyaz Kartal Adlı Şiir Kitabının Söz Varlığı” ve Emine Sığınır 2024’te “Bahaettin Karakoç’un Şiirlerinde İmge ve Görüngü Düzeyleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmalarını tamamlamışlardır. Münacat yarışmasında kendisine birincilik getiren “Beyaz Dilekçe” şiirinin bir kısmı şu şekildedir:

*Bir beyaz dilekçedir Sana her yakarışım,
İmanımla âmelim hem perdem, hem nakışım.
Seni bilen takılmaz ikiye, üçe beşe;
Bütün kar taneleri tarak vurur güneşe.*

¹⁹¹ Durdu, *Kahramanmaraş’ın Sözü Edebiyat Yolu*, 45.

*Kâdir ve Kâdim olan ey sınırsız tek BÜYÜK*¹⁹²

Sezai Karakoç, 22 Ocak 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğmuştur. Babası tüccar Yasin Efendi, annesi Emine Hanım'dır. Babası ismini Muhammed Sezai koymuş, nüfus kayıtlarına geçirilirken Ahmet Sezai olarak geçirilmiştir. İlk şiirlerinde de Mehmet ismini ve ailenin asıl lakabı olan Leventoğulları'nı kullanmıştır.¹⁹³ Dedesi Hüseyin Çavuş Plevne Savunması'na katılmış, babası da Kafkas Cephesi'nde savaşmıştır. Aile; XIX. yüzyıla kadar babadan oğula geçen tımarlı sipahilerdendir. Çocukluğu babasının işi sebebiyle Ergani, Maden ve Piran'da geçmiştir. 1939'da ilkokula başlamış ve 1944'te tamamlamıştır. 1947'de parasız yatılı olarak kaydolduğu Kahramanmaraş Ortaokulu'nu tamamlamış ve Gaziantep'te parasız yatılı olarak lise öğrenimine başlamıştır. İlk yazısı “Ana Oğul” isimli mensur şiiri, Gaziantep *Dernek* dergisinde M. L. (Mehmet Leventoğlu) imzasıyla 30 Kasım 1949'da yayımlanmıştır. İlk şiiri 1950'de *Büyük Doğu*'nun on dokuzuncu sayısında Mehmet Leventoğlu imzasıyla yayımlanmıştır.¹⁹⁴ Kendisi felsefe okumak istemiş fakat babası İlahiyat Fakültesi'ne devam etmesini istemiştir. Maddî sebeplerden ötürü parasız yatılı kısmı bulunan Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni okumuştur.¹⁹⁵ 1951'de *Hisar* dergisinin Ocak-Şubat sayısında “Rüzgâr” şiiri; 1952'de *Hisar* dergisinde “Monna Rosa” şiirinin I. bölümü “Aşk ve Çileler”; *Mülkiye* dergisinde “Yağmur Duası” şiiri ve “Namık Kemal” yazısı; 1953'te *Mülkiye* dergisinde “Monna Rosa”nın II. bölümü “Ölüm ve Çerçeveler” ile “Sanatkârın Aşk Tarafı”, III. bölümü “Pişmanlık ve Çileler”, son bölümü “Ve Mona Roza” yayımlanmıştır. 1954'te Mehmet Şevki Eygi ile *Yeni Ay* dergisini çıkarmış; “Kara Yılan”, “Kar Şiiri”, “Köşe I-II” şiirleri *İstanbul* dergisinde yayımlanmıştır. 1955'te *Şiir Sanatı* dergisini çıkarmış; “Köşe III-VI”, “Şahdamar”, “Veda”, “Pingpong Masası” şiirleri *İstanbul* dergisinde; “Çay” ve “Sessiz Müzik” şiiri *Hamle* dergisinde yayımlanmıştır. 30 Kasım 1955'te Maliye Bakanlığı'nda göreve başlamış ve Hazine Genel Müdürlüğü Dış Tediye Muvazenesi bölümüne atanmıştır. 11 Ocak 1956'da Maliye müfettiş yardımcılığı görevine başlamıştır. 1958'de “Festival”, “Kutsal At I-II”, “Telefon Farkı”, “Anneler ve Çocuklar” şiirleri *Pazar Postası*'nda yayımlanmıştır. 1973'e kadar çeşitli devlet görevlerinde yer almış ve vefatına

¹⁹² Bahaettin Karakoç, *Beyaz Dilekçe/Bütün Eserleri 3*, Nar Yayınları, İstanbul 2019, 31.

¹⁹³ Ali Dursun, *Medeniyetin Burçları Sezai Karakoç Kitabı*, Medeniyetin Burçları Derneği, Kayseri 2015, 13-14.

¹⁹⁴ Mustafa Kirenci, *Bir Güllü Yetiştirmek İçin... Sezai Karakoç ve Diriliş'e Dair*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2022, 39-46.

¹⁹⁵ Turan Karataş, *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2013, 23.

kadar çok sayıda eser kaleme almıştır. 26 Mart 1990'da Diriliş Partisi'ni kurmuştur. 2011'de "Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü" edebiyat dalında kendisine ödül verilmiştir. 2013'te Trakya Üniversitesi tarafından Türk şiir ve edebiyatının oluşmasına katkılarından dolayı "Onursal Doktora" unvanı, 2021'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından "Türk Edebiyatı" alanında "Fahri Doktora" verilmiştir. 2021 sonbaharında, 16 Kasım'da vefat etmiştir.¹⁹⁶ Sezai Karakoç için Ahırdağı'nın yamacına yaslanmış büyükçe bir dağ kasabası görünümündeki Kahramanmaraş, onun çocuk yüreğinin ataş aldığı yerdir.¹⁹⁷ Sezai Karakoç'un şiiri, gelenekten bağını koparmadan çağdaş şiirin bütün imkân ve görüntüleriyle donanımlı, güçlü bir şiirdir. Şiirlerinde gelenek, şekilci ve durağan değildir. Geleneğin duyarlılığı ve ses zenginliği onun şiirlerinde modern şiirin teknik ve imkanlarıyla kaynaşmıştır. Düşünce ve sanat bağlamında gelenekle sağlıklı bir ilişki kurması, gelenekten beslenmesi, geleneğin imkanlarından yararlanması bilerek ve isteyerek yapılmış şuurlu bir tercihtir. Onun için gelenek şairin ilk dünyasıdır. Şairin gelenekle en güzel şekilde bağ kurduğu şiirleri gazel biçimiyle yazdığı şiirleridir. Gelenekten ilham alarak yazdığı şiir kitapları; *Hızır ile Kırk Saat* (1967), *Taha'nın Kitabı* (1968), *Gül Muştusu*'dur (1970). Ateş Dansı'nda tarz-ı kadîm üzere yazdığı gazellerin tamamı 1982'de yazılmıştır. Bu gazellerin ilki "düştü" redifli gazeldir.¹⁹⁸

Rüzgâr ısıdı titredi çiğ düştü
Tutunduğu dalı tutuşturup bülbül düştü
Gün doğmadan gün batımına kızardı bahçe
Bir bir leylak nergis lale ve sümbül düştü
Ne çam dayandı ne kestane ne kavak ne nar
Bin yıllık çınar gürül gürül düştü
Geçti mi yeşilin sonsuzluk yüklü çağı
Kader yanardağından kızıl kara kül düştü
Vakit görmemişti böyle bir kıyameti

¹⁹⁶ Kirenci, *Bir Güllü Yetiştirmek İçin... Sezai Karakoç ve Diriliş'e Dair*, 46-99.

¹⁹⁷ Dursun, *Medeniyetin Burçları Sezai Karakoç Kitabı*, 41-42.

¹⁹⁸ Kemal Şamlıoğlu, Adem Polat, Mehmet Emin Kurt, Burak Kazan (Ed.), *Tüm Yönleriyle Sezai Karakoç Şiir Anlayışı*, Ekin, Bursa 2022, 97-99.

*Akıl sarardı karardı ruh gönül düştü*¹⁹⁹

Nuri Pakdil, 1934'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Yazı hayatı ilkokul yıllarında başlamış ve ortaokulda tanıştığı *Büyük Doğu* dergisiyle yazı macerası ivme kazanmıştır. Kahramanmaraş Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tamamlamıştır. İlk şiir ve denemeleri lise yıllarında *Demokrasiye Hizmet* gazetesinde yayınlanmıştır. Yine lise yıllarında iki arkadaşıyla *Hamle* dergisini çıkarmıştır. 1964'te *Yeni İstiklal* gazetesinin sanat sayfasını düzenlemiştir. 1969'da Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan ile *Edebiyat* dergisini çıkarmıştır. Nuri Pakdil, bu dergide en çok kullandığı "Ebubekir Sonumut" ismiyle toplam on altı farklı isimle eserler kaleme almıştır. 1965-1967 yılları arasında bakanlıkta hukuk müşaviri, 1967-1973 yılları arasında da Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman olarak çalışmıştır. 1972'de Edebiyat Dergisi Yayınları'nı kurmuştur. 1973'te DPT'den ayrılarak yazarlık ile geçinmiştir. Ayrıldığı görevine 1988'de geri dönmüş ve 1999'da emekli olmuştur. 2019'da Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri'nde Edebiyat dalındaki ödüle layık görülmüştür. 18 Ekim 2019'da vefat etmiştir.²⁰⁰ Kudüs denilince akla gelen ilk şairlerden olan Nuri Pakdil'in Kudüs ile alakalı şiirinin bir kısmı şöyledir:

...
Çocuk koşar
ardından K da
insanın yüreğinde bir parça Kudüs vardır yani K
anne şimdi eline aldığı yüreğini yerine bırakır
 ...
Doğudan mı batıdan mı
yürüyen bir çocuk göreceğiz Kudüs'e
ben çok önce çıktım doğu'dan
anneler her yerde arar beni
Çocuk akdeniz görmüş
her ülkede bulunan
bir
K'dır

¹⁹⁹ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2006, 615.

²⁰⁰ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 69.

*Büyüyor elinde bomba
 bombanın gerçeği yumuk çocuk eli
 ama çocuk
 aykırı görülür ölüme
 ölüm de yasadır
 artar K
 annelere sunu günaydın
 çocuk önder²⁰¹*

Erdem Bayazıt, 18 Aralık 1939'da Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası Kahramanmaraş eşrafından devlet memurluğu görevinde bulunmuş Ökkeş Tahsin Bey, annesi ev hanımı Şerife Hanım'dır. İlköğrenimini 1953'te Kahramanmaraş İstiklal İlkokulu'nda tamamlamıştır. İlkokul ikinci sınıftayken şiir yazmaya başlamıştır. Lise yıllarında kendini aralarında Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, Akif İnan, Ali Kutluay gibi isimlerin olduğu müthiş bir edebiyat çevresinin içerisinde bulmuştur.²⁰² Erdem Bayazıt, Kahramanmaraş Lisesi'nde öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yükseköğrenimine başlamış fakat maddî sıkıntılar sebebiyle bırakmak zorunda kalmıştır. 1961'de devam mecburiyeti bulunmayan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuş ve askere gitmiştir. Askerden dönmесinin ardından fakülte değiştirmiş kaydını Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne aldırılmıştır. Eğitimi süresince çeşitli kurumlarda memurluk yapmıştır. 1972'de Kahramanmaraş Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atanmıştır. Daha sonra öğretmenlikten ayrılarak Kahramanmaraş Halk Kütüphanesi müdürlüğü görevine getirilmiştir. Bir süre devletin önemli kademelerinde görev yaptıktan sonra memurluktan ayrılmış ve *Akabe Yayınları* ile *Mavera* dergisinin yöneticiliğini üstlenmiştir. 1984'te memurluğa geri dönmüş ve Devlet Planlama Teşkilatı'nda sözleşmeli personel olarak görev yapmıştır. 1983'te yayınlanan *İpek Yolundan Afganistan'a* eseri ile Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Türkiye Yazarlar Birliği Basın Ödülü'nü almıştır.²⁰³ 1987'de Anavatan Partisi Kahramanmaraş Milletvekili olmuştur. 1995'te Yeni Parti İstanbul İl Başkanlığı görevini yürütmüş ve bir süre de Demokrat Parti meclisinde üyelik yapmıştır. Şair iki evlilik yapmış ve dört çocuğu vardır.

²⁰¹ Nuri Pakdil, *Anneler ve Kudüsler*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2019, 63-66.

²⁰² Mehmet Doğan (Haz.), *Erdem Bayazıt Kitabı*, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2009, 17.

²⁰³ Ahmet Uslu, *Bir Maveria Şairi Erdem Bayazıt'ın Şiiri*, İdeal Yayıncılık, İstanbul 2017, 35-40.

Şiirlerinde takma isim kullanmamış olsa da düzyazılarında Adil Erdem ve Adil Karamirza gibi isimler kullanmıştır. 1988’de *Risaleler* şiir kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği Şiir ödülünü, 2003’te Türkçenin 5. Uluslararası Şiir Şöleni Strazburg’da Yahya Kemal Büyük Ödülü’nü almıştır. Bir süre kanser tedavisi gören şair, 5 Temmuz 2008’de vefat etmiştir.²⁰⁴ Erdem Bayazıt, İkinci Yeni’nin imgesel ağırlıklı şiirini kendine göre şekillendirmiş ve imgeye bir ideoloji yüklemiştir. Şiirleri daha çok sese ve müziğe dayanmaktadır. Şiirlerinde sert, ani reflekslere sahip bir duyarlılık görülmektedir. Şiirlerinde toplumsal gerçekliği, dünya görüşünü, ideolojisini açıkça göstermiştir.²⁰⁵ Erdem Bayazıt’ın “Diriliş Saati” şiiri şöyledir:

*Ey bir emre hazırlanan simsiyah gecede
Karanlığı emip emip de gebe kalan
Ey her depremden sonra biraz daha doğrulan
Herkesin
Veba girmiş bir şehrin hem halkı
Hem seyircisi olduğu bir günde
Ey düştüğü yerden kalkmağa hazırlanan ülke.
Her damlası bir zafer müjdecisi
Bir posta eri gibi
Yağmur yüzümüze değince
Çıkacağız yola
Hesap günü gelince
Yağmur yüzümüze değince
Güneş bir mızrak boyu yükselince.*²⁰⁶

Alaeddin Özdenören, 1940’ta Kahramanmaraş’ta doğmuştur. Rasim Özdenören’in ikiz kardeşidir. Babası Eyüplü bir aileye mensup olan Hakkı Bey, annesi Kısakürek ailesinden Ayşe Nezahat Hanım’dır. İlk şiiri 1957’de *Hamle* dergisinde yayımlanmıştır. 1966’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ni bitirmiştir. Çorum, Ankara, Kahramanmaraş ve Mersin’de öğretmenlik yapmıştır. 1991’de Kültüre Bakanlığı Müşavirliğine atandı ve daha sonra emekli olmuştur. Bazı eserlerinde “Bilal Davut” ismini kullandı. Şiirlerinde Kahramanmaraş’ın yöresel kültür renkleri ve babasının

²⁰⁴ Doğan, *Erdem Bayazıt Kitabı*, 18-19.

²⁰⁵ Ömer Aksay, *Kaideyi Bozan İstisnalar*; Hayy Kitap, İstanbul 2012, 119.

²⁰⁶ Erdem Bayazıt, *Şiirler Sebep Ey/Risaleler/Gelecek Zaman Risalesi*, İz Yayıncılık, İstanbul 2021, 32.

İstanbulu duruşu ve dil zevkinin etkisi kendini göstermektedir. Şiirinde klasik şiirin duyarlılığı vardır. 1996'da "Yalnızlık Gide Gide" şiiriyle Türkiye Yazarlar Birliği Şiir Ödülü'nü aldı. 2003'te vefat etmiştir. Onun duygularının daha da derinleşmesine sebep olan oğlu Kerem'in ölümü üzerine "Kerem'e Ağıt" şiirini yazmıştır:²⁰⁷

*Ardımda hiçlik dereleri
 Önümde varlık gülleri
 Ellerim Kerem'in elleri
 Uzaktan çocuk haberleri
 Dediler ki Kerem ölmüş
 Güzellikler deren ölmüş
 Canımın bağı oğlum
 Kalbimin ağı oğlum
 Acının dağı oğlum
 Derdin otağı oğlum
 Yel eser ağı oğlum
 Önümde duran ova
 Bir kan çanağı oğlum
 Gökyüzü boyadan boya
 Hüzün ırmağı oğlum
 Senin güzelliğinden
 Yerler ağlamalı oğlum
 Hasretin inceden akan su gibi
 İçimi doldurup taşırır gibi
 Her adımda kurulu bir pusu gibi
 Deniz diplerinin yosunu gibi
 Dereler tepeler çağlıyor oğlum
 Rabbim aramızda gizimiz var
 Bir sandık içinde çeyizimiz var
 Uzar mahşeredek dehlizimiz var
 Batan günlerde akar güzümüz var*

²⁰⁷ Durdu, Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu, 81.

Ağaçlar dallarını eğiyor oğlum
Cennetin güzel çocuğu
Gözleri gül tomurcuğu
Yavruların yavrucuğu
Unutma şu babacığı
Şu babacık gönlünü dağlıyor oğlum

Özden harabeyim ben
Onulmaz yâreyim ben
Kendime çareyim ben
*Kerem'im divaneyim ben*²⁰⁸

Abdurrahman Cahit Zarifoğlu, 1 Temmuz 1940'ta Ankara'da doğmuştur. Siverek'te başlayan eğitim hayatı, babasının görevi nedeniyle Kızılcahamam, Ankara, Kahramanmaraş'ta devam etmiştir. 1958-1959 yıllarında Kahramanmaraş Pazarcık'ta vekil öğretmenlik yapmıştır. 1961'de liseyi bitirmiştir. İlk şiir ve yazı denemeleri yerel gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. 1961'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne başlamış fakat maddî sıkıntılar sebebiyle 1971'de bitirebilmiştir. 1973'te dil kursu için Almanya'ya gitmiştir. 1967 ve 1973'te yaptığı seyahatlerde Avrupa'yı otostopla gezmiştir. 1973-1975 yılları arasında askerlik görevini yerine getirmiş ve ardından Makine Kimya Enstitüsü'nde memurluk hayatı başlamıştır. 1976'da TRT'de mütercim sekreter olarak çalışmaya başlamıştır. Van müftüsü Mehmet Kasım Arvas'ın kızı Berat Hanım ile evlenmiş ve nikah şahidi Necip Fazıl Kısakürek olmuştur. "Ahmet Sağlam", "Abdurrahman Cem", "Vedat Can" gibi isimlerle yazılar yazmıştır. Vefatından önceki yıllarda çocuk edebiyatına yönelmiş ve çocuk kitapları kaleme almıştır. 1984'te Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü almıştır. 7 Haziran 1987'de vefat etmiştir.²⁰⁹

Akif İnan; Cahit Zarifoğlu'nun şiiri için "Cahit, şiiri itibariyle sonuna kadar bir kapalı kutu olarak kaldı. Onun şiir dünyası, içerisine çok zor girilir bir gizli oda. Zor bir şiiri yazıyordu, soyuta dayalıydı. Hatta denilebilir ki, İkinci Yeni'de gelişen bir boyut içinde özler mevcuttu. Bunalım vardı, anılar kapalılığı vardı, içe dönüklük, şuuraltı

²⁰⁸ Alaeddin Özdenören, *Bütün Şiirleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016, 111-113.

²⁰⁹ Durdu, *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, 89.

sayıklamaları mahiyetindeydi söyledikleri, Cahit gerçi İkinci Yeni nesline göre daha genç biri. Bu sebeple onu bazı kişiler İkinci Yeni'nin etkisinde kalmış zannediyorlar. Oysa bir parçacık tanığı olduğum için söylüyorum. Cahit onlardan önce İkinci Yeni'nin özelliklerini ihtiva eden ama o özellikleri kendine has biçimde algılamış ve sergilemiş olan bir şairdir.” demektedir.²¹⁰

Cahit Zarifoğlu şiirlerinde ve *Yaşamak* adlı günlüğünde birçok şehirden bahsetmiştir. Kahramanmaraş üzerinde özellikle durduğu şehirlerdendir. Zira Kahramanmaraş, onun derin karışıklıkları, hatıraları bulunan şehirdir. Zarifoğlu için Kahramanmaraş, “Yasin okunan tütsü tüten çarşılar”, cami avluları, “Kaleleri ağırlayan kadınlar”, Yün ören at güden kadınlar”dır. Kahramanmaraş bir taraftan gelenekleşmiş yaşantıyı sürdüren diğer taraftan değişmiş bir şehirdir. Şair, bu değişimi Kahramanmaraş kalesi örneğinde şu şekilde anlatmaktadır:²¹¹ “Çoktandır şu Kahramanmaraş kalesi hatıraları elinden alınmış bir taş yığınıdır. -Onların yerine bilardo masaları konmuştur - Şalvarlı şövalye ve kovboylar bilardo oynamaktadır”.²¹² İsminin baş harfleriyle özdeşleştirdiği “acz” kavramı üzerine yazdığı “Sultan” şiiri modern anlamda hem münacat hem de şathiye türüne ait özellikleri taşımaktadır.²¹³

Seçkin bir kimse değilim

İsmimin baş harfleri acz tutuyor

Bağışlamamı dilerim

Sana zorsa bırak yanayım

Kolaysa esirgeme

Hayat bir boş rüyaymış

Geçen ibadetler özürlü

Eski günahlar dipdiri

Seçkin bir kimse değilim

İsmimin baş harflerinde kimliğim

Bağışlanmamı dilerim

²¹⁰ Osman Koca (Ed.), *Acz Kitabı*, Beyan, İstanbul 2017, 40.

²¹¹ Köksal Alver, “Şehirleri Gezdirenen Nehir”, *Yedi Güzel Adam’dan Biri: Cahit Zarifoğlu*, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Özel Sayı:14, 2017, 62.

²¹² Cahit Zarifoğlu, *Yedi Güzel Adam*, Beyan, İstanbul 2017, 47.

²¹³ Sefa Toprak, “Modern Bir Münacat ve Şathiye Söylemi Olarak Cahit Zarifoğlu’nun *Sultan* Şiiri”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, Sonbahar 2022, 56.

Sana zorsa bırak yanayım

Kolaysa esirgeme

Hayat boş geçti

Geri kalan korkulu

Her adımım dolu olsa

İşe yaramaz katında

Biliyorum

Bağışlanmamı diliyorum²¹⁴

Mehmet Akif İnan, 12 Temmuz 1940'ta Urfa'da doğmuştur. Babası Urfa'nın Mirzaali Aşireti'nden gümrük memuru Hacı Müslim İnan, annesi aslen Kahramanmaraşlı Dedeoğulları'ndan Mehmet Tevfik'in kızı Şakire Hanım'dır. İlkokulu Urfa Cumhuriyet İlkokulu'nda, ortaokul ve liseyi de Urfa'da okumuştur. Fakat lise son sınıfta naklini Kahramanmaraş Lisesi'ne aldirmiştir. Burada Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören, Rasim Özdenören ile tanışmıştır. 1959'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarında Türk Ocakları'nda kütüphane ve müze, ardından Genel Merkez müdürlüğü görevlerini yürütmüştür. 1972'de Uşak İmam-Hatip Okulu'na atanmıştır. 1977-1980 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat dersleri vermiştir. Vefatına kadar Ankara Fen Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır. Eğitim-Bir Sendikası ve Memur-Sen Konfederasyonu'nun genel başkanlığını yürütmüştür. 6 Ocak 2000'de vefat etmiştir.²¹⁵ Divan ve halk şiiri geleneğinden faydalanarak kaleme aldığı şiirleriyle 1960'tan sonra gelişen Yeni İslâmî Akım'ın önde gelen şairlerindendir.²¹⁶ Alaeddin Özdenören, Akif İnan'ın yenilikçi sanatı reddediyor oluşunu kapalı bir havza olan Urfalı oluşuna bağlamaktadır. Ona göre Urfa; kendi kendiyile yetinen, kültür örgüsünü divan edebiyatı ve folklorun oluşturduğu bir kenttir. Urfa Akif İnan için; geleneksel zenginlikleri bakımından eski, fakat şairde uyandırdığı etkiler bakımından baştan sona yeni bir ülkedir. Alaeddin Özdenören, Akif İnan'ın şiirde kendi sesini geç bulduğunu; ilk şiirlerinin öykünmenin, alışılmışın, kolaycılığın sınırlarını aşmadığını ifade etmektedir. Akif İnan şiirlerinde Türkçeyi mekik dokur gibi dokumuştur. Akif İnan'ın "Akşam" şiirinde doğayı

²¹⁴ Cahit Zarifoğlu, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul 2011, 491.

²¹⁵ Mehmet Akif İnan, *Aydınlar, Batı ve Biz*, Eğitim-Bir-Sen, Ankara 2009, 12-17.

²¹⁶ Mücahit Kaya, *Cennet İlham Eden Şairler*, Sur Yayınları, İstanbul 2019, 99.

nasıl canlı, hareketli, tepki gösteren bir varlık olarak gördüğü; doğayı kendine uydurmak yerine kendini doğaya uydurmayı seçtiği, doğayı tasvir etmektense sonsuz düşlerini doğayla özdeşleştirme çabası anlaşılmaktadır.²¹⁷

*Yüzünde elleri sonsuz denizin
Gömelim yüreğe dediğim durum
Saçların en derin bir gökyüzüdür
Varamaz ellerin merdivenleri
Her an bir güvercin çırpınır durur
Kalb atışlarında ve gözlerinde
Bir sırdır içinde evler anneler
Çocuklar başında bir yeşil çelenk
Göklerden bir haber gibidir umut
Görünmez bir yerde saklanmış mahcup
Su gibi içtiğin çok zor son on yıl
Sadakat anıtı bir sonbahardır²¹⁸*

Sezai Karakoç ve Mehmet Akif İnan Kahramanmaraşlı olmasa da Kahramanmaraşlı şairler arasında zikredilmektedir. Çünkü her iki isim de Kahramanmaraş'ta bulunmuş, Maraş ekolü olarak isimlendirilen harekete büyük katkılar sunmuşlar, düşünce ve sanatta usta olarak görülmüşlerdir.²¹⁹

Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemi sonrası kadının toplum içinde değişen konumu sebebiyle Cumhuriyet döneminde kadın şair ve yazar sayısında artış olmuş; kadınlar daha özgür bir şekilde, çekinmeden eser verebilmiştir. Kahramanmaraş'ta da kadınların eskiye nazaran kendilerini şiir söyleme hususunda daha özgür hissettikleri, toplumsal baskının azalması sebebiyle bir çekincelerinin kalmadığı görülmüştür. Fakat kısıtlamalar, toplumsal baskı ve önyargılar tamamen yok olmamıştır. Bu durum kadın şairlerin isimlerinin duyulmasını güçleştirmiştir. Kahramanmaraş edebiyatının yeni Türk şiiri sahasında incelemeler yapılırken tüm dönemlerde olduğu gibi erkek şairlerin bu coğrafyanın kültürüne, tarihine katkıları ve yeni nesillere aktardıkları üzerinde fazlaca

²¹⁷ Alaeddin Özdenören, *Şiirin Geçitleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2018, 12-17, 33-34.

²¹⁸ Mehmet Akif İnan, *Hicret*, Eğitimbirsen Yayınları, Ankara 2016, 37.

²¹⁹ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 21.

durulduğu, kadınların ismine neredeyse hiç değinilmediği görülmüştür. Kahramanmaraş'ta yeni Türk şiiri denince akla hemen Necip Fazıl Kısakürek, Bahaettin Karakoç ve Yedi Güzel Adam gelmektedir. Bunun elbette çeşitli sebepleri olabilir. Kahramanmaraşlı şair ve yazar Kadriye Arslan Kırdök (d. 1970), Kahramanmaraş edebiyat dünyasının bir simgesi olan Yedi Güzel Adam'ın yanında bir tane bile kadının bulunmayışına, Kahramanmaraşlı kadın şair ve yazarların erkeklere nispeten daha az oluşunun sebeplerine dair zihnî sorgulamaları sonucunda şu kanıya varmıştır; “Belki benim anneannem benden daha yetenekliydi ama okuma yazma bilmiyordu, okul gibi resmî bir kurumda eğitim hayatı olmamıştı. DNA’mızın nesilden nesile aktarıldığı gibi karakterin, yeteneklerin, mizacın da nesilden nesile aktarıldığını bize bilim söylüyor. Belki benim üç kuşak gerimdeki babaannem bir Halide Edip (d. 1884-ö. 1964) olabilirdi. Ama ona bu fırsat verilmedi, onu tanımak isterdim. Yeteneğimi ondan almış olabilirim.”²²⁰

Yeni Türk şiiri sahasındaki Kahramanmaraşlı şairlerden bazıları; Necip Fazıl Kısakürek (d.1904-ö.1983), Ömer Faruk Aytemiz (d.1919), Ahmet Cansız Güllü (d.1929-ö.1992), Bahaettin Karakoç (d.1930-ö.2018), Şevket Yücel (d.1930-ö.2001), Mustafa Okumuş (d.1932), Nuri Pakdil (d.1934-ö.2019), Ertuğrul Karakoç (d.1936-ö.2015), Durmuş Ali Eker (d.1937), Şeref Turhan (d.1937-ö.1999), Şevket Bulut (d.1938-ö.1996), Arif Eren (d.1939), Erdem Bayazıt (d.1939-ö.2008), Alâeddin Özdenören (d.1940-ö.2003), Cahit Zarifoğlu (d.1940-ö.1987), Ali Akbaş (d.1942), Sıddık Elbistanlı (d.1945-ö.2018), Oğuz Paköz (d.1947), Osman Sarı (d.1947), Sıddık Özer (d.1947), Nihat Yücel (d.1949), Arif Bilgin (d.1951), Avni Doğan (d.1951), Mehmet Taş (d.1951), Cevdet Alperen (d.1954), Mustafa Türk (d.1954), Kâmil Aydoğan (d.1956-ö.2018), Necip Evlice (d.1956), İbrahim Y. Zarifoğlu (d.1957), Coşkun Çokyigit (d.1959), Celalettin Kurt (d.1960), Ömer Aksay (d.1961), Hasan Ejderha (1962), Tayyip Atmaca (d.1962), Mehmet Narlı (d.1963), Adem Konan(d.1964), Mustafa Aydoğan (d.1964), Ahmet Sandal (d.1965), Atıf Bedir (d.1965), Mehmet Gemci (d.1966-ö.2019), Mehmet Akif Baltutan (d.1966-ö.2011), Mevlana İdris Zengin (d.1966-ö.2022), Mehmet Akif Kireççi (d.1967), Mortaş (d.1967), Ali Büyükçapar (d.1968), Fatih Okumuş (d.1968), Mustafa Pınarbaşı (d.1968), Yasin Bünyamin Küçükkürtül (d.1970), Bahtiyar Aslan (d.1971), Mustafa

²²⁰ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320> ve <https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

Önyurt, Yalçın Yücel, Tahir Görenli, Nevzat Kırkpınar, Mehmet Aksu, Nurettin Ertekin, Mehmet Güneş, Kenan Seyithanoğlu, Ali Haydar Tuğ, Ahmet Özer, Ahmet Süreyya Durna, Osman Gökçe, Ali İhsan Kuyumcu, Ahmet Kurnaz, Tanyal Sümbül, Ömer Erinç, Sezai Uğurlu, Yaşar Alparslan, Yaşar Beçene, Yusuf Telci'dir.²²¹ Kadın şairler ise; Hayat Soydan Gürünlü (d. 1943), Seher Türker (d. 1949), Mehtap Tekinşen (d. 1953), Münevver Soydan Özgenç (d. 1957), Asuman Soydan Atasayar (d. 1959), Fatma Saylak (d. 1960-ö. 2021), Meliha Ünal Kar (d. 1959), Zübeyde Kozanoğlu (d. 1959), Bejan Matur (d. 1968), Kadriye Arslan Kırdök (d. 1970), Esmâ Yakar Ötüç (d. 1971-ö. 2022) (İzmit), İnci Okumuş (d. 1971), Kezziban Götürler (d. 1972), Serap Taşan (d. 1972), Sema Sabuncu (d. 1973), Dilek Eker Özyurt (d. 1976) (Sivas), Sümeyye İnce (d. 1976), Eylem Demir Şentürk (d. 1977), Tezay Tezcan Akkurt (d.1977), Mürvet Sarıyıldız (d. 1978), Ayşegül Taşkın (d. 1981), Süreyya Üdürgücü (d. 1981), Gülşen Kırmacı (d. 1982), Özlem Polat (d. 1982), Selma Dolgun (d. 1982), Tuğba Tezcan Akkurt (d. 1982), Şule Yeşil (d. 1984), Nazife Yetişgen (d. 1988), Gülşah Dilbirliği (d. 1992), Mücella Kaya (Sivas) (d. 1996), Şeyma Karakoç (d. 1996), Naime Nur Gümüştoka (2001), Aynur Aba (?), Demet Gök (?), Dilek Kıran (?), Eda Dönmez (?), Emine Abacı (?), Emine Taşdemir (?), Esra Purtaş (?), Gülcan Şahin (?), Gülnur Demirel (?), Hatice Bardakçı (?), Hatice Güzel (?), İnci Bilgin (?), Kevser Baysal (?), Maşide Dinçer (?), Meliha Demirtaş (?), Meliha Demirel (?), Mine Erdoğan Dal (?), Nebahat Yalçınkaya (?), Nimet Tekerek (?), Nuray Alper (?), Nurihan Kızılmaz (?), Nurhayat Başer (?), Pakize Yıldız Etki (?), Perinur Olgun (?), Rabia Çiriş (?), Rabia Güngör (?), Rabia Kılıçsallayan (?), Reyhan Akbaş (?), Rukiye Üstü (?), Saadet Demirci (?), Saadet Nalcı (?), Semra Üstündağ (?), Semra Yürürdurmaz (?), Seyhan Dedeler (?), Sibel Doğan (?), Songül Aksoy (?), Şefika Turgut (?), Şenay Okutan (?), Tuba Devrim (?), Yeşim Sibel Kaya (?), Zehra Atlama Numan (?), Zehra Bağır (?), Zehra Yılmaz (?), Zeynep Sümeyye Kar'dır (?).²²²

2.4. MARAŞ'TA DERGİCİLİK FAALİYETLERİ

Dergiler; çok şeylerin müsebbibi, çok şeyin çetelesinin tutulduğu edebiyat meydanıdır denilebilir. Direnmelerin, çılgınlıkların, nidaların, üzüntülerin bırakıldığı bir meydandır. Türk edebiyatı tarihinde dergilerin yeri oldukça önemlidir. Yayınlarını

²²¹ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 427.

²²² İsimler tarafımızca oluşturulmuştur.

sürdürdükleri dönem boyunca edebiyat severlerin, yazar/şair adaylarının yazdıklarını yayınladıkları ilk yer dergilerdir. Dergiler bir nevi birer okuldur.²²³ Kahramanmaraş'ta da dergicilik yazar ve şair yetiştirmede bir okul misyonu görmesi sebebiyle oldukça önemlidir. Kahramanmaraş'ın edebiyat damarı modern bir usta-çırak geleneği ile beslenmektedir. Bu gelenek içinde usta ağabeyler ve çırak kardeşler vardır. Necip Fazıl Kısakürek; Kahramanmaraşlı ediplerin kendisinin izinde yürüdüğü usta ağabeyidir. Gençler, Necip Fazıl Kısakürek'in çıkarmış olduğu *Büyük Doğu* dergisinden beslenmişlerdir. Yazmaya kabiliyeti olup *Büyük Doğu*'yla yetişen kalemmler daha sonra bu dergiyi örnek alarak kendi dergilerini çıkarmışlardır. Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu ve arkadaşları Necip Fazıl mektebinde yetişmişlerdir.²²⁴ *Büyük Doğu* hareketi beraberinde birçok hareketi de taşımıştır. Sezai Karakoç'un *Diriliş*; Nuri Pakdil'in *Edebiyat*; Rasim Özdenören (d. 1940-ö. 2022), Akif İnan, Erdem Bayazıt ve Cahit Zarifoğlu'nun öncülüğündeki *Mavera*; Nedim Ali'nin (d. 1961-ö. 1989) *İkindiyazıları*, hareketleri doğrudan veya dolaylı olarak *Büyük Doğu* hareketiyle ilintilidir. Zikredilen dergiler çok sayıda şair, hikâyeci, eleştirmen, denemeci çıkmasına vesile olmuştur. Necip Fazıl, *Büyük Doğu* dergisiyle Kahramanmaraşlı bir şairin nasıl bir düşünce hareketi oluşturacağını da göstermiştir. Onun bu önderliğinde ve özgüveninde İstanbul'da doğup büyümesi ile Kahramanmaraşlı olan dedesinden aldığı Anadolu ruhu etkili olmuştur. Necip Fazıl sonrası Kahramanmaraşlı edebiyatçıların hareketi, çıkardıkları dergiler Türk edebiyatında bir dönüm noktası olmuş ve “surda bir gedik açılmış”tır. Hem eserleriyle hem çıkardıkları dergilerle birçok neslin ağabeyliğini yapmışlardır. *Diriliş*, *Edebiyat* ve *Mavera* dergilerinde dünya edebiyatı da yakından takip edilmiş; her sayıda Fransızca, Arapça ve İngilizce başta olmak üzere birçok dilden çeviriler yapılmıştır. Bu isimler, Necip Fazıl ile birlikte Türk edebiyatında “Maraş ekolü” isimli bir sanatsal, düşünsel oluşum başlatmışlardır. “Maraş ekolü” yalnızca Kahramanmaraşlıları değil birçok edebiyatçıyı da etkilemiştir. Bu etki zamanla dergiyi çıkaranların kimliğinde yeniden şekillenmiş ve bir ağacın farklı dalları gibi yeni edebiyat anlayışlarının yetişmesini sağlamıştır. Bahaettin Karakoç'un çıkardığı *Dolunay* dergisi de Kahramanmaraş'ta başka bir edebiyat hareketini oluşturmuştur. *Dolunay* dergisi de genç yazarlar için bir okul görevi görmüştür. Türk edebiyatında Mevlâna (d. 1207-ö. 1273) ve Yûnus Emre iki farklı çizgi oluşturmaktadır.

²²³ Nurettin Durman, “Mavera Dergisi Vesilesiyle”, *Yedi Güzel Adam'dan Biri: Cahit Zarifoğlu*, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Özel Sayı:14, 2017, 519.

²²⁴ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 423-424.

Mevlâna, Farsça şiiirleriyle İran ve Selçukluyu; Yûnus Emre ise Orta Asya Türkmenlerini temsil etmektedir. Denilebilir ki *Büyük Doğu*, *Diriliş*, *Edebiyat*, *Mavera*, *İkindiyazıları* dergileri Mevlâna çizgisinin; *Dolunay* dergisi ise Yûnus Emre çizgisinin devamı niteliğindedir. *Dolunay* dergisinde şairler serbest şiiirlerin içinde âşık edebiyatına has söyleyişler, deyimler, imgeler, sesler, sembollere de yer vermişlerdir. *Büyük Doğu* etrafında şekillenen dergilerde her şair kendi ölçüsünü, biçimini kurduğu bir şiiire ulaşmıştır. *Dolunay* dergisi Türk dünyasına açık bir dergi olmuş ve geleneksele bile isteye daha fazla yer vermiştir. *Büyük Doğu* etrafında şekillenen dergiler bu anlamda daha moderndir. *Dolunay* ve *İkindiyazıları* dergileri Kahramanmaraş'ta; zikredilen diğer dergiler ise Ankara ve İstanbul'da çıkarılmıştır.²²⁵

Necip Fazıl çıkardığı ilk dergi olan *Ağaç*'ta, sanat alanındaki görüşlerini; ikinci dergi olan *Büyük Doğu*'da, fikir ve siyaset alanındaki görüşlerini; üçüncü dergi olan *Borazan*'da ise mizah ve hiciv alanındaki görüşlerini yansıtmaktadır. *Ağaç* dergisi 14 Mart 1936'da spiritüalist ve mistik dünya görüşüne bağlı sanatkarların bir araya getirilmesi fikrinden hareketle çıkarılmaya başlanmıştır. Yaklaşık altı aylık yayın süreci 29 Ağustos 1936'da son bulmuştur.²²⁶ *Büyük Doğu* dergisi ilk kez 17 Eylül 1943'te "Türk milletini en ileri ve üstün şartlar içinde, kendi zaman ve mekanına topyekûn hâkim kılmak" gayesiyle çıkarılmıştır. Fakat dergi 1943'te dönemin siyasi gereklilikleri sebebiyle yayınına ara vermek durumunda kalmış ve Necip Fazıl Eğirdir'e sürgün edilmiştir. Dergi 1 Eylül 1943- 14 Haziran 1978 yılları arasında 16 devre ve 512 sayı olarak yayın hayatını sürdürmüştür.²²⁷

Necip Fazıl'ın izinden giderek *Diriliş* dergisini çıkaran Sezai Karakoç, bu dergiden önce *Yeni Ay* ve *Şiiir Sanatı* dergilerini çıkarmıştır. *Yeni Ay* dergisi basılsa da o dönemin siyasi atmosferi sebebiyle endişe duyan Sezai Karakoç bu dergiyi imha etmiştir. Fakat bu dergiden artakalan "Bir Milletın Basübadelmevti" yazısı altı yıl sonra çıkarılan *Diriliş* dergisinin ilk sayısında yer almıştır. *Şiiir Sanatı* dergisi maddî sebeplerden dolayı sadece iki sayı olarak çıkarılabılmıştır. Sezai Karakoç, *Diriliş* dergisini ise Ankara'da Yeğenbey Vergi Dairesi'nde memurken çıkarmaya başlamıştır. *Diriliş* dergisinin ardından *Diriliş*

²²⁵ Yalçınova, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, 12-24.

²²⁶ Şahin ve dğr., *Necip Fazıl Kısakürek*, 314-318.

²²⁷ Suat Ak, *Necip Fazıl ve Büyük Doğu-Sosyal, Siyasi Mücadele Tarihi-*, Büyüyen Ay, İstanbul 2016, 43-48.

Yayınları da oluşmuştur. Sezai Karakoç; *Diriliş* dergisi ve *Diriliş Yayınları* bünyesinde yayımlanan eserleriyle ve tüm çalışmalarıyla Türk düşünce, edebiyat ve sanat dünyasında bir öğretinin adı olmuştur. Bu dergi, çağdaş batı düşüncesi ve edebiyatındaki seçkin örnekleri sayfalarına taşımıştır. *Diriliş* dergisi 1960-1992 yılları arasında aylık, haftada iki kez, günlük ve haftalık olmak üzere aralıklarla yedi dönem yayın yapmış ve toplamda 395 sayı çıkmıştır.²²⁸

Nuri Pakdil, henüz ortaokuldayken *Büyük Doğu* dergisiyle tanışmış ve düşünce hayatını değiştirmiştir. Lise yıllarında da edebiyata olan bağlılığı sebebiyle okul adına *Hamle* ismini verdiği dergiyi çıkarmıştır. Nuri Pakdil liseden mezun olunca Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, Erdem Bayazıt *Hamle* dergisini çıkarmaya devam etmişlerdir. Bu sayede hem dergi yaşamış hem de kendi fikrî ve edebî gelişimlerine hız kazandırmışlardır. Nuri Pakdil, *Edebiyat* dergisini Ankara’da çıkarmış ve böylece Kahramanmaraşlı şairlere bir kapı daha açmıştır. *Edebiyat* dergisi, Kahramanmaraş’taki oluşumun Türkiye ölçeğinde genişleyerek büyük bir okula dönüşme aşamasıdır.²²⁹ “*Edebiyat Dergisi Çizgisi*” olarak nitelendirilebilecek bir damar hala devam etmektedir.²³⁰

Mavera dergisi Cahit Zarifoğlu, Mehmet Akif İnan, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören gibi isimler tarafından yayıma hazırlanmıştır.²³¹ *Büyük Doğu* okulundan mezun olan bu şairler *Mavera* dergisini çıkararak kendi okullarını kurmuşlardır. Bu derginin çıkış amacını ve misyonunu Rasim Özdenören şu şekilde açıklamaktadır: “Mavera bir yaşama biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin edebiyat alanındaki bir buluşma yeridir.”²³² Dergi Cahit Zarifoğlu adıyla özdeşleşmiştir. Cahit Zarifoğlu, dergide yayımlanan yazıların dergi sayfaları arasında kalmasını istemediği için Akabe Yayınevi’ni kurmuştur. İslam coğrafyasında meydana gelen olaylar her ay *Mavera* dergisinde yayımlanmıştır.²³³ Cahit Zarifoğlu’nun *Mavera* dergisinde okuyucu mektuplarına cevap verdiği, okuyucularla dergi arasında köprü vazifesi gören bölüm “Okuyucularla” başlığını taşımaktadır.

²²⁸ Kirenci, *Bir Gülü Yetiştirmek İçin... Sezai Karakoç ve Diriliş’e Dair*, 103-117.

²²⁹ Doğan ve dğr., *Akdeniz’in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 223, 423-424.

²³⁰ Göktürk ve dğr., “Kahramanmaraş Şehir Kimliği Üzerine Toplumsal Yapı Çözümlemesi”, 31.

²³¹ O. Koca, *Acz Kitabı*, 349.

²³² Doğan ve dğr., *Akdeniz’in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 424-425.

²³³ O. Koca, *Acz Kitabı*, 350-352.

Derginin normal işleyişinde hangi metinlerin dergide yayımlanacağı, yazılarda aranan nitelikler, özellikle metinlerde yapılan düzeltmeler ve değişiklik teklifleri editörle sanatçı arasında cereyan eden, okuyucunun bilmediği bir süreçtir. Cahit Zarifoğlu bir anlamda bu kapalı süreci okuyucuya açmıştır. Ayrıca bu bölümde Cahit Zarifoğlu, genç yazar ve şairlere nasihatler de vermiştir.²³⁴

Mavera dergisinin kapanmasının ardından Kahramanmaraş Lisesi öğrencileri bazen okul dergileri, bazen müstakil sanat-edebiyat dergileri çıkararak kendilerini ifade edecekleri ortamlar hazırlamışlardır. *İkindiyazıları* da bu doğrultuda *Andırın Postası* gazetesinin edebiyat eki olarak çıkarılmış ve Türkiye genelinde ses getirmiş bir dergidir.²³⁵

Dolunay dergisi, Anadolu dergiciliğinin soluklu dergilerindendir. Bahaettin Karakoç tarafından 1986'da çıkarılmaya başlamıştır. Bu dergi içeriği ve niteliği bakımından seçkin yazar ve şairlerin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. *Dolunay* dergisi seçici bir tavır sergilemiş, genç yetenekleri keşfetmiş bir dergidir. Beklenenden daha fazla ses getirmiştir. Dergi, üç buçuk yıllık yayın hayatını maddî sebeplerden ötürü sonlandırmıştır. Fakat misyonunu Türkiye genelinde tanınan şairleri Kahramanmaraş'ta toplayan "Dolunay Şiir Şölenleri" ve yazma kabiliyeti olan gençlerin eserlerini yayımlayan "Dolunay Yayınları" ile devam ettirmiştir.²³⁶

Necip Fazıl Kısakürek'le başlatılan dergicilik geleneği olarak ifade edilebilecek faaliyetlerin bugün de Kahramanmaraş'ta devam ettiği söylenebilir. Çağın şartlarının bir gereği olarak söz konusu dergicilik faaliyetleri sanal ortama taşınmıştır. Kahramanmaraş'ta yayımlanmakta olan *Edebiyatın Başkenti* dergisi sanal ortamda vücut bulan ilk dergilerden olmuştur. *Edebiyatın Başkenti* dergisinin imtiyaz sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Murat Zencir (d. 1971) ile yapılan görüşmede sanal dergi çıkarma fikrinin oluşumundan bahsetmiştir. Kendisiyle birlikte basın sektöründe görev yapan Fazilet Çomruk, Emine Tekçe ve Deniz Doğan'dan oluşan dört kişilik arkadaş grubunun Kahramanmaraş için bir şeyler yapmak gayretiyle yaptıkları toplantılar sonucu baskı maaliyeti de düşünülerek sanal olarak bastırılmasının uygun olacağına karar verilmiştir.

²³⁴ M. Fatih Andı, Hüseyin Yorulmaz (Ed.), *Bir Dağ Nasıl Söylerse Öyle: Cahit Zarifoğlu*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2020, 397-401.

²³⁵ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 425.

²³⁶ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 425.

Zencir, bu fikrin kendisi tarafından şu şekilde ortaya atıldığından bahsetmiştir: “Arkadaşlar dergiyi bastırmaya maddiyatımız yetmiyorsa biz de sanal dergi olarak çıkaralım. Herkesin nasıl olsa akıllı telefonu var ve hepsinin cep telefonlarının içine girelim.”. Kendisi de Ç.A.M. (Çileli Âşık Murat) mahlasıyla şiirler yazan ve *Hasret Sancısı* isimli bir eseri bulunan Murat Zencir, Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi’ndeki öğrenimini maddî sıkıntılar sebebiyle dördüncü sınıfta bırakmak zorunda kalmıştır. 1992-2010 yılları arasında basın sektöründe dağıtımdan yazı işleri müdürlüğüne kadar pek çok alanda aktif olarak görev yapmıştır. 2010’da Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi’nde Haber Merkezi olarak göreve başlamış ve belediye ile basın sektörü arasında bir köprü oluşturmuştur. 2021’de emekli olmasının ardından edebiyata daha fazla yönelmiştir. Henüz çocukken şiir ve hikayeler kaleme almaya başlamıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarında kaleme aldığı hikayeleri yayınlayabileceği bir mecra bulamaması belki de onun bu derginin çıkarılmasına öncülük etmesine, genç yazar ve şairleri bu dergi etrafında toplamasına sebep olmuştur. Zencir, dergide yazı ve şiirleri yayımlanan şair ve yazarların yaş ortalamasının 16-40 arasında olduğunu ifade etmiştir. Zencir derginin basılması, paketlenmesi ve okuyuculara ulaştırılması gibi zorlukların bulunmamasından bahsederken sanal ortamın beraberinde getirdiği birtakım sorunlardan da bahsetmiştir. Bu hususta yaşanan zorluklar arasında sunucu kirası, domain ücreti, isim tescili ücreti gibi masrafların ve yaşanabilecek herhangi bir elektrik veya internet kesintisinin derginin yayınlanma sürecini olumsuz yönde etkileyebileceği ihtimalleri ile olası hacker saldırıları sayılabilir. 2019 Şubat’ında alınan sanal dergi çıkarma kararı yirmi günlük bir çalışmanın ardından 1 Mart 2019’da yayın hayatına başlamıştır. Zencir, derginin tanıtımı için garip bir yol tercih ettiğinden şöyle bahsetmiştir: “İş çıkışlarında otobüsle eve giderken gençlerin çoğunlukta olduğu arka kısma geçtim ve dergideki diğer arkadaşlarımı arar ‘Hocam merhabalar *Edebiyatın Başkenti* ismi ile sanal dergi çıkarmaya başladık. Sizlerin de ilgi ve alakalarını bekliyoruz inşallah’ der, dergi ile ilgili bilgi vermeye başladım. Telefonun diğer ucunda arkadaşlarım gülerdi. Fakat etrafımdaki gençler hemen telefonlarını çıkarıp derginin ismini araştırırlar ve bana bahsettiğinin dergi bu mu, diye sorarlardı. Böylece gençlere derginin sayfalarını da açmış olduk.” Yedi Güzel Adam’la her zaman gurur duyduklarından bahseden Zencir, bu durumun onlarla övünmenin ötesine geçilmesi gerektiğini düşünmekte ve Kahramanmaraş’ta daha başka 7, 70, 700, 7000, hatta daha fazla güzel insanın çıkması için de gayret ettiklerini

belirtmektedir. Derginin yayın hayatı halen Kahramanmaraş merkezli olarak Azerbaycan, Hollanda ve İran'daki temsilcilerle birlikte her ayın ilk günü sanal ortamdaki yayın hayatına devam etmektedir.²³⁷

Dergicilik geleneği ayrıca; *Dava*, *Edebiyat Yaprığı*, *İnsan Saati*, *Alkış*, *Edik*, *Dört Mevsim Maraş* gibi birçok uzun ya da kısa süreli dergiler ve Kurtuluş Bayramı etkinliği şeklinde yayınlanan *Sütçü İmam*, *Kurtuluş Dergisi*, *Madalyalı Şehir*, *Tarihi Uzunoluk* gibi dergiler vasıtasıyla devam ettirilmiştir. Türkiye Yazarlar Birliği'nin yayımlamış olduğu *Gülbang* ve *Genç Adım* gibi dergiler de internet ortamına taşınmıştır. Böylece internet dergiciliği, edebiyat dergisi şeklinde Kahramanmaraş merkezli olarak sürdürülmektedir.²³⁸

Kahramanmaraş Lisesi öğrencilerinin çıkardığı *Hamle* ve diğer dergilerin yanı sıra İmam Hatip Lisesi'nin değişik zamanlarda çıkardığı *Gonca* ve *Dost* dergileri gençlerin edebiyat dünyasına açtıkları yeni pencereler olmuştur. *Kelam* ve *Akademik Çerçeve* Kahramanmaraş'ta çıkan diğer dergiler arasındadır.²³⁹

Kahramanmaraş'ta dergicilik faaliyetlerinde de kadınların isimlerine rastlamak pek mümkün olmamıştır. Esmâ Yakar Ötüş'ün (d. 1971- ö. 2022) Kahramanmaraş'ta *Hale* isimli ilk kadın dergisini çıkardığı bilinmektedir.²⁴⁰ Özellikle son dönemlerde kadınlar dergilerin yönetim kurullarında daha fazla yer almaya başlamıştır.

²³⁷ KK. 1.

²³⁸ Göktürk ve dğr., "Kahramanmaraş Şehir Kimliği Üzerine Toplumsal Yapı Çözümlemesi", 31.

²³⁹ Doğan ve dğr., *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, 426.

²⁴⁰ <https://www.milligazete.com.tr/haber/13620791/sair-yazar-esma-yakar-vefat-etti> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLIDAN BUGÜNE KADIN İMAJI VE MARAŞLI KADIN ŞAİRLER

İlk Müslüman Türk devletlerinde kadınlar siyasî ve idarî hayattaki ağırlıklarını muhafaza etmiştir. Özellikle Selçuklular döneminde diplomatik amaçlarla yaptıkları evlilikler vasıtasıyla kadınlar siyasî hayatın içerisinde yer almıştır. Ayrıca sosyal hayatta da sahip olduğu hakları korumuş, anne olarak ailede nüfuz sahibi olmaya ve görüşleri dikkate alınmaya devam etmiştir. Osmanlı'nın kuruluş döneminde de aileyi oluşturan en önemli unsur olan kadın sosyal hayatın içerisinde erkeklerle birlikte daha etkin olmuştur. Kuruluş döneminde var olan konar-göçer yaşam kültürü içerisinde kadın önemli bir fonksiyona sahiptir; yaylaya gidiş ve dönüşlerdeki tüm düzenlemelerde aktif rol oynamaktadır. Ayrıca bir kadın örgütü olan Bacıyan-ı Rum teşkilatı ile de toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.²⁴¹ XVI. yüzyıldan Tanzimat'a kadar Osmanlı kadını kapalı, kısıtlı bir şekilde yaşamıştır. Kız çocukları nadiren iyi bir eğitim almıştır. Kadın için tahsilin genellikle dinî hususlarda bilgi sahibi olmak için yapıldığı görülmüştür. Sarayda ve büyük şehirlerde kadınların aile içi rolleri dışında bir etkinliği bulunmamaktadır. Bu durumun karşıtı olarak köy ve kasabalarda kadınlar erkeğin yanında çalışan, üreten konumundadır. Ayrıca ulema sınıfına mensup bazı seçkin ve zengin ailelerin kızları dönemin en iyi hocalarından özel dersler alarak kendilerini geliştirmişlerdir.²⁴² Osmanlı'nın kuruluşundan yıkılışına kadar, çağdaşı tüm devletlerin aksine kadın; sarayda, kentte, köyde, ailede, ekonomide, eğitimde, çalışma hayatında, sanatta muhakkak kendine yer bulmuştur. Hak ve özgürlük alanları dönemlere göre farklılık gösterse de vakıa budur.²⁴³

Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyılın sonlarında Batılı anlamda modernleşme hareketleri başlamış, Tanzimat Fermanı (1839) ile bu hareket Batılılaşma sürecine girilmesine sebep olmuştur.²⁴⁴ Tanzimat'tan itibaren Batılılaşma sürecinde yaşanan

²⁴¹ Emlek, *Milli Mücadele Kahramanı Kahraman Kadınlar*, 32-34.

²⁴² Mehmet Öztürk, *Türk Kadınlar Tarihinde Menkıbeler*, Cinius Yayınları, İstanbul 2018, 223-230.

²⁴³ Halide Aslan, "Osmanlılarda Müslüman Kadın", *Müslüman Kadının Tarihi 1 Tarihte Müslüman Kadın* (157-176), Ensar, İstanbul 2021, 172.

²⁴⁴ Ahmet Özkiraz, M. Nazan Arslanel, "İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2011, 2.

değişimden en çok etkilenen ve bunu yansıtan kadınlar olmuştur.²⁴⁵ Türkiye’de kadın meselesi esasen Tanzimat ile ortaya çıkmıştır. Önceki dönemlere kıyasla Osmanlı döneminde ikinci plana atılan kadın, Tanzimat Fermanı ile bazı sosyal ve siyasî haklara sahip olmuştur.²⁴⁶ Ayrıca eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır: 1842’de Askerî Tıbbiye’ye bağlı Ebelik Okulu, 1869’da Kız Sanat Okulu (İnas Sanayi Mektebi), 1870’te Kız Öğretmen Okulu (Dârü’l-Muallimât) açılmış; kız çocuklarının ilk ve ortaokul eğitimi görmelerine fırsat verilmiştir.²⁴⁷

Tanzimat’ın kendilerine getirdiği çeşitli haklarla birlikte kadınlar, üzerlerindeki baskıdan kısmen kurtulmuş ve mevcudiyetini ortaya çıkarabilmiştir. Tanzimat aydını da bireysel ve toplumsal konumunun iyileştirilmesini toplumun ilerlemesi, modernleşmesi için ilk defa kadını merkeze almayı gerekli görmüştür.²⁴⁸ Bu dönemde kadınların varlıklarını ortaya koyması adına çeşitli dergi ve gazeteler çıkarılmıştır: 1869’da ilk kadın dergisi *Terakki-i Muhaderat*, 1886’da sahibi ve yazarları kadınlardan oluşan ilk kadın dergisi *Şükûfezâr*, 1895’te başyazarı ve yazar kadrosu kadınlardan oluşan ilk kadın gazetesi *Hanımlara Mahsus Gazete* yayımlanmaya başlamıştır. Dergicilik ve gazetecilik faaliyetlerinin yanı sıra dernekler de kurulmuştur: 1898’de Emine Semiye Hanım ve arkadaşları tarafından ilk kadın derneği Şefkat-i Nisvan kurulmuştur.²⁴⁹ Tüm bu hareketler, modernleşmenin önemli aşamalarından biri olan II. Meşrutiyet’in (1908) ilanı ile birlikte daha önemli hale gelmiştir.²⁵⁰ Bu dönemde de kadının eğitimine önem verilmiş; 1913-1914’te kızlar için ilk lise olan İstanbul İnas Sultanisi açılmış, 1915’te kadınlar için İstanbul Üniversitesi’nde dört gün konferans vermeye başlanmıştır.²⁵¹

²⁴⁵ Ramazan Gülendamlar, *Türk Romanında Kadın Kimliği (1946-1960)*, Salkım Söğüt Yayınları, Konya 2006, 14.

²⁴⁶ Hasan Acar, “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”, *İnsan&İnsan*, 2019, 40-41.

²⁴⁷ Mehtap Hamzaoglu, “Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar”, *Lectio Socialis*, 2017, 77.

²⁴⁸ Ayşe Hilal Kalkandelen, “Türk İslâm Edebiyatı ve Kadın”, *Müslüman Kadının Tarihi 4 İlimde Müslüman Kadın* (123-144), Ensar, İstanbul 2021, 128.

²⁴⁹ Hamzaoglu, “Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar”, 77-78.

²⁵⁰ Özkiraz ve dğr., “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, 3.

²⁵¹ Hamzaoglu, “Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar”, 77.

Kadınların eğitim görmeye başlaması, kadının potansiyelini ortaya çıkarmış, meslek sahibi yapmış ve çalışma hayatına dahil etmiştir.²⁵²

Millî Mücadele (1919-1923) döneminde Türk kadını, erkekler kadar hizmet etmiş, en zor şartlara katlanmış, cephe gerisinde olduğu gibi meydana erkeklerle omuz omuza düşmana karşı savaşmış, zaman zaman düşmana esir düşüp işkenceye maruz kalmıştır. Millî Mücadele'ye katılan kadınlardan bir kısmı çetelere katılmış, bir kısmı birliklere komuta etmiş ve kendilerine birtakım rütbelere verilmiştir. Bir kısmı ise Millî Mücadele'ye dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Halide Edip Adıvar ve Müfide Ferit (d. 1892-ö. 1971), Millî Mücadele döneminin dikkat çeken iki kadınıdır. Millî Mücadele'yi halka tanıtmış ve halkı cesaretlendirmişlerdir.²⁵³

Cumhuriyet'in ilanı (1923) yeni kurulan modern ve laik ulus devlete dönüşümün simgesi olarak yeni kadın imajı öne çıkarılmıştır. Devlet kurumlarının modernleşme sürecinin bir parçası olarak kadınları özgürleştirmeye yönelik faaliyetler yapılmıştır.²⁵⁴ Cumhuriyet'in ilanından aylar sonra Nezihe Muhiddin Hanım'ın liderliğinde; Millî Mücadele döneminde başlayan Türk kadınındaki uyanışı, belirli bir program ve düzenli bir çalışma ile bütünsel bir harekete dönüştürmek amacıyla Kadınlar Halk Fırkası (15 Haziran 1923) kurulmuştur. Fakat fırkanın kuruluşu resmîyet kazanamamış, bunun üzerine 7 Şubat 1924'te Kadınlar Birliği adıyla yeniden kurulmuş ve amacını "Kadınlığı, fikrî ve içtimaî sahalarda yükselterek asrî ve mütekâmil bir mevkiye ulaşmak" olarak açıklamıştır.²⁵⁵

Türk dünyasında kadın, medeniyetin kurulmasında etkin rol oynamıştır. Zira kadınlar bir medeniyetin kurulması, bekası, savunma kuvvetleri kadar önemlidir. Bu durum; kültürü yaşatanın, örf-adetleri nakledenin; sanatı, ahlâkı yeni nesillere aktaranın özetle toplumu şekillendirenin, mayalayanın kadın olmasından kaynaklanmaktadır.

²⁵² Zeynep Esra Abay Çelik, "Modernleşme Bağlamında Aile İçi İlişkilerde ve Kadının Konumunda Değişim", Emrah İstek (Ed.), *Hanım Efendi (Tarihte İz Bırakan Kadınlar ve Toplumsal Aktör Olarak Kadın)* (277-308), Beyan, İstanbul 2021, 299.

²⁵³ Emlek, *Millî Mücadele Kahramanı Kahraman Kadınlar*, 64-73.

²⁵⁴ Safa Demir Sarı, "Modern Zamanlarda Müslüman Kadın", *Müslüman Kadının Tarihi 1 Tarihte Müslüman Kadın* (177-199), Ensar, İstanbul 2021, 192.

²⁵⁵ Esra Yakut, "Türk Siyasî Hayatında Müslüman Kadın", *Müslüman Kadının Tarihi 5 Siyasette Müslüman Kadın* (129-151), Ensar, İstanbul 2021, 129-131.

Savaşlara, göçlere, katliamlara, her türlü zorluğa sabır ve tahammül gösteren Türk kadını şiir söylemiş, ağıt yakmıştır.²⁵⁶

Türk edebiyatında Tanzimat öncesi kadın şairin veya yazarın bulunmadığı görüşü oldukça yaygındır. Fakat Divan ve Halk edebiyatı incelendiğinde bu görüş geçerliliğini yitirmektedir. Zira birçok kadın divan şairinin bulunduğu; ninni, masal, mâni, ağıt gibi ürünlerin çoğunu kadınların söylediği; kadın âşık sayısının azımsanamayacak kadar fazla olduğu görülmüştür. Hatta kadın şairlerin mevcudiyetinden daha önceki devirlerde de bahsetmek mümkündür.

Türk şiirinde kadın şairlerin ilk örnekleri olarak kaynaklar Uygur döneminde iki isimden bahsetse de eserleri bugüne ulaşmadığı için pek dikkate alınmamaktadır. Ayrıca Selçuklu döneminde de Lale Kutluk Hatun ve Erguvan Hatun'un Farsça şiirler yazdığı bilinmekle birlikte kadın şairler asıl varlıklarını XV. yüzyıl itibariyle divan edebiyatının geliştiği dönemlerde ortaya koymaya başlamışlardır.²⁵⁷ Daha önce belirtildiği üzere Osmanlı döneminde kadınlar aktif bir şekilde eğitim hayatının içerisinde yer almamış, tahsil gören kadınlar ise genellikle ulema sınıfına mensup ve seçkin kimselerin kızlarından oluşmuştur. Dönemin önemli isimlerinden özel dersler alan bu kadınlar; Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca öğrenmiş ve sanatlarını geliştirmiştir. Divan şiirinin kadın şairleri incelendiğinde birçoğunun böyle ailelerde yetiştiği görülmüştür.²⁵⁸ Bununla birlikte kadın şairlerin aile yakınlarından birinin de genellikle şair olduğu dikkat çekmektedir. Kadın şairler, erkeklerin aksine genellikle şiirlerinde mahlas yerine kendi isimlerini kullanmış, bazen de isimleri dışında bir kelimeyi mahlas olarak seçmiştir.²⁵⁹

Divan şiirinde cinsiyet olmadığı için bir şiiri erkek ya da kadının söylediği anlaşılmamaktadır. Fakat yaratılışı gereği güzel olan kadın, güzele talip olan erkek olduğu için şiirle daha çok erkeklerin ilgilendiği düşünülmüştür.²⁶⁰ İskender Pala bir yazısında âşıklığın erkek işi olduğunu, kadının şair olmasının eşinin başını yere eğme sebebi görüldüğünü belirtmiştir: "İtiraf ederiz ki kadim şairlerimizin ağzından vuslat, visal, hicran, firkat, zalim, yâr, gönül, sevda, figan, feryad vb. aşk neşideleri duymak bizi de hep bıyık altından güldürmüştür. Çünkü biliriz ki âşıklık erkek işidir ve kadına mâşuk

²⁵⁶ Osman Baymak, Canseli Donat, *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*, Kosova 2009, s.y.

²⁵⁷ Kalkandelen, "Türk İslâm Edebiyatı ve Kadın", 123.

²⁵⁸ Öztürk, *Türk Edebiyatı Tarihi I*, 230.

²⁵⁹ Öztoprak, *Şiirin Zarif Kalemleri*, 26-28.

²⁶⁰ Öztoprak, *Şiirin Zarif Kalemleri*, 29.

olmak yaraşır. Onlar sevmeye layıktır; biz ise ancak beğenebiliriz. Hüznü yaşayan ben olmalıyım diyen Osmanlı erkeği, kadının şiir söylemesine belki de bu yüzden alışmamış, hatta şiir söyleyen kadınlar hakkında fıkralar uydurmaktan çekinmemiştir. Çünkü Osmanlı asırlarında kadını beğenmek bile onun iffetine hanel getirirmiş. Alenî takdir, kadına karşı bir cüret, bir hakaret sayılır, gizliden gizliye beğenmeler ile ince hastalıklara varan âşıklık, daima kadın lehine fedakârlık demektir. (...) Kadının, adının dahi gizli tutulduğu mahremiyet çizgisinin içinde bir şairenin sözleriyle, velev bunlar sanat eseri mısralar da olsa, meclislerde sohbet konusu olması, kocasının boynunu yere eğen bir kabahat telakki olunuyorsa, kadının evinde sultan, sokakta pasban olacağındandır. Şair olmuş yahut olmamış hiç fark etmez. Nitekim o talihsizlerin pek çoğu da sırf erkekler gibi şiir söyledikleri yahut isimleri şuh meclislerde sıkça anıldığı ecilden ya hiç evlenememiş ya dul kalmış yahut birkaç koca değiştirmek bahtsızlığını yaşamışlar, velhasıl mesut olamamışlardır.”²⁶¹ Oysa kadının narin yaratılışı, ince hisleri, derin düşünceleri, geniş hayal dünyası âşıklık ve şiirle daha uyumludur.²⁶² “Kadınlar, söz söylerken, duygularını dile getirirken ve görüş beyan ederken de becerikli, hassas, zarif kişilerdir. Sözün güzel ve güçlü olmasında incelik kullanılması payı vardır. Bazen söz şiir, bazen nesir olur. Güzel olanın diliyle de bu sözler aşkı anlatan bir gazel, övgü dolu bir kaside, hüznü anlatan bir mersiye dir. Şiirlerde geçmişten günümüze Allah’a niyazda bulunan, kalemiyle dertleşen, şikâyet eden, yokluk çeken, sevdalanan, yalnız kalan, ana derken yüreği sızlayan, evlat sevgisini haykıran, Yunus’u, Nene Hatun’u, Mevlana’yı baş tacı eden, araştıran bizim kadınlarımızdır.”²⁶³

Kadın kendi şiirini yazıp, aşkın öznesi olmadan önce güzelliğiyle, zarafetiyle daima aşkın nesnesi konumunda olmuştur. Öyle ki Leylâ ile Mecnûn, Ferhad ile Şirin, Yusuf ile Züleyha gibi iki âşğın anlatıldığı mesnevilerde dahi âşık olan hep erkektir ve aralarındaki aşk genellikle erkeğin özne olduğu bir dille ifade edilmiş olmakla birlikte ya hiç ya da nadiren kadının diliyle anlatılmıştır.

Ahmed Rasim (1864-1932), “İstibdâd-ı Edebîde Kadınlar” başlıklı yazısında okuyan kadınlara toplumun bakışını şöyle anlatmıştır: “Fikr-i maârifin kadınlar arasında

²⁶¹ İskender Pala, *Aşina Güzeller*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, 39-40.

²⁶² Aysun Çelik, “Gülün Bülbül Olduğudur: Osmanlı’nın Kadın Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 2020, 183.

²⁶³ Kalkandelen, “Türk İslâm Edebiyatı ve Kadın”, 142.

ta'ammümü hâlen şüpheli hallerden ma'düddur. O zamanlarda idi ki: - Okuması, yazması mı var?... Yavrum ben oğluma böyle kadın almam. Denildiğini mükerreren işitmişimdir!.. Kezâ rüşdiye mezunu, evkâf, defter-i hâkânî, mâliye, gümrük ve sâir aklâm-ı müdâvimini gençler arasında bile: -Benim anam da okuma yazma bilmez ama ev kadınıdır. Biz okuduk yazdık da ne olduk?.. Kadına okumak yazmak ne demek?.. Evet... Dostuna nâme (mektup) yazamasın mı ya!.. gibi mülâhazât-ı sakîme döner dolaşırdı.”²⁶⁴

Okuma yazma bilmesinin bile hor görüldüğü toplumda kadının şiir yazması, hele aşk şiiri yazması elbette hoş karşılanmayacaktır. Bu sebeptendir ki kadınlar ya aşk şiiri yazmaktan kaçmış ya kimliklerini gizlemiş ya da aşk dışındaki konularda şiirler söylemiştir. Kahramanmaraşlı halk şairi Nurgül Kaynar Yüce (d. 1971) de kadın şairler hususunu şöyle anlatmıştır: “Fıtratları gereği kadınlar, erkeklerden daha duygusal bir yapıya sahiptir. Buna bir de anaçlıklarını eklersek çoğu kadının içinde bir şair ruhu vardır diyebiliriz aslında. Kimileri bastırır bu duygularını, kimileri gizli gizli tuttuğu defterlerde şiire dönüştürür, kimileri ıstar başında motif motif kilimine dokur, kimileriye rengarenk ipliklerle ilmek ilmek nakşeder kanaviçesinde. Bunların her biri şair ruhuyla yapılan sanatlardır bence. Erkek şairler hayalindeki sevgiliye bir kadın ismi ile güzellemeler yazarken kadın şairler asla bunu yapamazlar. Onlar da kadın ismi ile güzelleme yazarlar. Ayıplanmaktan ve yaftalanmaktan çekinirler, bir şekilde kısıtlı kalırlar. Yine de eskiye nazaran günümüzde kadın şairlerimiz daha çok seslerini duyurmaya başladılar. Ben de şu an eskiye nazaran çok daha özgürce yazıyorum. Bu özgürlük anahtarı, Kültür Bakanlığı halk şairi unvanını alarak, şairliğimi bir noktada tescilleme, okurlarımın şiirlerimi ve kalemimi değerli bulup benimsemeleri olmuştur.”²⁶⁵

Kahramanmaraşlı şair Tuğba Tezcan Akkurt, kadının şair ve yazar olma ihtimalinin toplumda bulduğu karşılığı şöyle anlatmıştır: “Kadın şair ve yazar olmak gerçekten çok zor. Kadınların toplumdaki rolleri ve sorumlulukları büyük. Yuvaları ayakta tutan kadınların sabrı ve fedakarlığı. O yüzden bu büyük sorumlulukların yanında kadınların ekstra bir işle uğraşması elbette çok zor ve büyük gayret gerektirir. Ayrıca bu zorluğa bir de insanların olumsuz yorumları eklenince durum daha da zorlaşır. Kadınlar için biçilmiş belli başlı sorumluluklar ve görevler var. O belirlenen çizginin dışına çıkan kadınlara ne

²⁶⁴ Ahmed Rasim, *Matbûat Hâtıralarından Muharrir; Şair, Edib*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1924, 207-208.

²⁶⁵ KK. 2.

yazık ki gereksiz işler peşinde koşan insan nazarıyla bakılıyor. Kadın sadece evinin hanımı olmalı, çocuklarına bakmalı...Ekstra işlerle ya da hobilerle uğraşırsa evini ihmal edecektir. Bütün bu ön yargıları bertaraf edip edebiyatla ya da başka bir hobiyle uğraşmak kadınlar için çok zor.”²⁶⁶

Kahramanmaraşlı şair Selma Dolgun ise kadın şair olmayı kendi yaşadıklarından yola çıkarak şöyle ifade etmiştir: “Neşet Ertaş’ın: “Kadınlar insandır, biz insanoğlu.” sözü çok manidardır. İnsanoğlu diye tabir edilen kimseler, insan diye tabir edilen kadını her zaman, sadece kadın olarak gördüklerinden ve kimselerin kendi kafasına göre tasavvur ettiği, tasarladığı, hayatın belirli evrelerine konumlandığı, birçok sıfatla tanımladığı kadın, her çağda her koşulda kendi varlığının farkındalığı ve kendi tanımının sıfatını kendisi belirleyebilmek için çok çetin bir varoluş mücadelesi vermek durumunda kalmıştır. İnsan olarak doğasında var olanı gerçekleştirmek, açığa çıkarmak kadınlar için ayrıca meşakkatli olmuştur. Keza benim için de aynı durum söz konusuydu. Toplum baskısı, çevre baskısı, yazdıklarımın üzerime giydirilmesi korkusu, çekingenliği üzerimde bir baskı teşkil etti. Dolayısıyla her ne kadar küçük yaşta yazmaya başlasam da yazdıklarımı paylaşmak çok zaman aldı. Yirmi yıl gibi bir zaman... Ondan sebeptir ki kadına karşı zaten bir önyargı içinde olan bazı sözde aydın geçinen erkek yazarlar tarafından, ilk kitabımın çıkış tarihi referans alınarak, kalemle kâğıdı yeni tanış ettiğim zannına kapılıp, yazmak anlamında alaycı bir şekilde çömez atfedildiğimde, tebessüm ederek; ‘Yazmaya yeni başlamadım, yazdıklarımı paylaşmaya yeni başladım.’ demek durumunda kaldım çoğu kez. İlk kitabımın ilk imza gününde yine bir erkek yazar tarafından, şiir kitabı çıkardığım için neredeyse linç edildim. Neymiş efendim kadın hikâye yazmalıymış, roman yazmalıymış, deneme yazmalıymış, başka her şey yazmalıymış, kadına yakışmış; ama kadın şiir yazmamalıymış. Zira kadının kendisi şiire yakışmış. Bunu diyen de güya bir yazar! Güya bir aydın! Gerçi her yazar da aydındır diye bir şey yok. Kadının kendisini şiire yakıştırıp, şiir yazmayı kadına yakıştırmayan zihniyet hep var oldu ve ne yazık ki varlıkları yeni sürümleriyle devam ediyor, edecek... Yazdıklarımı paylaşmak konusunda zaten çekingenlik gösterirken, yazarken de çekingen davrandım. Mesela uzun yıllar aşkı cinsellikten, tutkudan arındırıp, toplum tarafından kabul gören, örf ve adetlerimize kültürümüze uygun şekilde kaleme aldım şiirlerimde. Ve

²⁶⁶ KK. 3.

maalesef bunun eksikliğini hep hissetim şiirlerimde. Kalemim, sözüm görünmez prangalarla zincirlenmişti. Nihayet o zincirleri de kırdığımda kalemim nefes almaya başladı.”²⁶⁷

Suna Aras (d. 1955), kadın şair olmayı şöyle anlatmıştır: “Şiire gönlünü kaptıran kadınlarımız, tutulduğu sevdanın gül bahçelerinden geçmeyeceğini bilsinler. Biz kadınların ayaklarına, gönlüne, diline vurulan kilit bir değil birçok tanedir. Birini çözdükçe öteki dikilir karşına. Bir annenin şiir yazmaya kalkması, acayıplığın dışında, yüzyıllardır en katı kurallarla beslenerek geliştirilen gelenek ve göreneklere bir küfür ve hakaretti. Tanımı doğru koymak gerekirse bir savaştı, tam teşekküllü bir savaş. Karşında tam teşekküllü bir ordu duruyor ve sen yapayalnızsın. Ne acıdır ki, kendi cinsinden olanlar da karşı tarafta yerlerini almışlardır. Kadınsan, hele de evliysen şiir yazmak; kalem, kâğıt, yazı çiziyle uğraşmak affedilir bir durum değildir. Kendileri gibi olmanızı isterler sizden, ardından keskin ve kararlı uyarılar gelir. Önce en ağır sözlerle azarlanır, yalnızlığa itilirsin, yok sayılırsın. Hatta insan olarak bile kabul edilemezsin, sana cansız bir eşya gibi davranmayı kendilerine hak görürler. Çünkü sen bir kadın, bir anne ve bir gelin olarak yazma, okuma tehlikeli şeylerle uğraşamazsın. Hele bu şiirse suç ağırlaşır. Şiir bir yanıyla da duygusal alanı temsil ettiği için baştan mimlidir zaten. Aşk sözcüklerinin geçtiği şiir senin suçüstü yapılmana kanıttır. Hakaretlerin en ağırını ve şiddetin her türlüünü uygulamayı kendilerinde alternatifsiz bir hak olarak görürler.”²⁶⁸

Millî Mücadele döneminde varlıklarını ortaya çıkarmaları, vatan için gösterdikleri gücün ardından kendilerine verilen sosyal ve siyasî hakların da getirdiği özgür alan kendini edebiyatta da göstermiş, Tanzimat sonrasında kadın yazar ve şairlere daha fazla rastlanmıştır. Dernek kurucusu, üyesi olarak fikrî ve siyasî deneyimler kazanan kadın, bu tecrübeyi bildikleriyle bütünleştirmiş ve edebî alanda da yer edinme hususunda cesaret kazanmıştır. Cumhuriyet’le birlikte edebiyatta kadınların sesi daha çok çıkmaya başlamıştır. Başta Fatma Aliye olmak üzere birçok kadın artık edebiyatın temsilcisi olarak görülmektedir.²⁶⁹

Kahramanmaraşlı şair ve yazar Kadriye Arslan Kırdök, sadece bu coğrafya için kadın yazar olmanın zorluklarından bahsetmenin bu coğrafyaya haksızlık olacağını

²⁶⁷ KK. 4.

²⁶⁸ Betül Dünder, *Konuşmalar Kitabı Şairler Arasında Kadın Olmak*, Paradoks, İstanbul 2013, 21.

²⁶⁹ Kalkandelen, “Türk İslâm Edebiyatı ve Kadın”, 130.

belirtmektedir. Kadın şair ve yazar olmanın zorluğunu anlatmaya da önce Batı'dan başlamıştır. Kırdök; İngiltere'de Elizabeth Victoria'nın hükümdar olduğu dönemde birçok kadın yazarın bulunmasına rağmen kendisi de bir kadın olan hükümdarın kadınların okumasını, çalışmasını hatta evden çıkmasını kısıtladığını ve kadının kocasının hizmetçisi veya malı olarak nitelendirdiğini belirtmiştir. Kadın yazarlar kitaplarını erkek isimleriyle veya yayınevlerine yüksek meblağlar ödeyerek yayınlatabilmişlerdir. Buradan anlaşılacağı üzere aristokrat ailelerin kızlarının evde okuma yazma öğrendiği için paralarının gücüyle kitaplarını gün yüzüne çıkarmaları toplumdaki diğer kadınlardan daha kolay olmuştur. Mesela Charlotte Bronte (1816-1855), Currer Bell ismiyle kadın özgürlüğüne ve kadın haklarına sahip çıkan ilk romanı Jane Eyre'yi yayınlamıştır. Yine aristokrat bir aileden gelen Jane Austen (1775-1817), henüz on iki yaşlarındayken evin en gizli köşelerinde, kimse görmeden kaleme aldığı romanları yirmi beş yıl sonra yayınlatabilmiştir. Ünlü şairlerden Elizabeth Barret Browning'in (1806-1861) şiirleri evlenmeden önce kocasının kilerden daha popüler olmasına rağmen evlenmesinin ardından sosyal baskılar sonucunda yazım hayatını kocasının gölgesinde devam ettirmiştir. Zira erkek yazarlar kadınların kendilerine rakip olmasından korkmuş ve kadınları edebiyat dünyasından uzaklaştırmak için anlamadıkları işe karışmamaları gerektiği düşünülmüştür. Herkesin erkek olarak bildiği yazar George Eliot da aslında bir kadındır ve asıl ismi Marian Evans (1819-1880)'tır.

Osmanlı döneminde de 1887'de *Aşk-ı Vatan* isimli romanın yazarı Zafer Hanım yerine çok fazla romanı bulunan Fatma Aliye Hanım ilk romancı olarak tanınmıştır. Fatma Aliye eserlerinde kadın konusunu elden bırakmayan, muhafazakâr kimliğini koruyan, Türk kadın haklarının düşünsel temellerine katkı sağlayan ve cesur söylemlere sahip önemli isimlerden olmuştur. Batı'da olduğu gibi Osmanlı döneminde de aristokrat ve varlıklı ailelerin kızlarının eğitim gördüğü, Anadolu'daki kadınların ise okuma-yazma dahi öğrenemedikleri görülmüştür. Tanzimat'tan sonra kadının toplumsal hayatta etkin olması adına eğitilmesi gerektiği farkındalığı da ev işleri, çocuk bakımı, iyi bir eş olması, ilk kadın dergi ve gazetelerinin konusunu oluşturmuştur. Kadının toplumdaki varlığının fazlaca hissedildiği dönem II. Meşrutiyet yılları olmuştur. Halide Edip Adıvar Türk tarihine ilk feminist hareket olarak geçen Teâlî-i Nisvan isimli bir cemiyet kurmuştur. Kadınlar ilk mücadelelerini fikirsel olarak vermişler daha sonra sanatsal eserler ortaya

çıkartabilmişler denilebilir.²⁷⁰ Kadının edebiyat dünyasında yaşadığı sorunların ve verdiği mücadelenin ilk günkü gibi olmasa da bugün kısmen yaşanmaya devam ettiği bir hakikattir.

Kapalı bir coğrafyaya sahip olan Kahramanmaraş'ta da geçmişten bugüne Türk toplumunda kadının yaşadığı değişim kendini daima göstermiştir. Her evden bir şairin mutlaka çıkacağı söylenen bu mümbit şehirde ne yazık ki kadınların şiir yazması hoş karşılanmamış, kınanmış ve engellenmiştir. Bu sebeple kadınlar genel olarak şiir yazmaktan, yazdıklarını da birilerinin duymasından çekinmişlerdir. Şiir yazan kadınların birçoğunun ise şiirleri ele geçirilememiş, kayıt altına alınamamıştır. Bugün ulaşılan şiirler ise okuma yazma bilenlerin şiirlerini defterlere yazmış veya başkalarına yazdırmış olmaları, anında ezberleyip hafızalarda kaydetmiş olmaları sayesinde. Şiirlerin ele geçirilememe sebeplerinden biri de senelerce saklanmasına karşın sahip olamama korkusuyla şiir defterlerinin yakılmış olmasıdır.²⁷¹ Arif Bilgin (d. 1951) *Elbistanlı Hanım Şairler* kitabında bu durumu şöyle anlatmıştır: “Maalesef kadınlar hala şiir yazmaya çekiniyor, yazarlar da yayınlamaları şöyle dursun başkalarına duyurmaya bile çekiniyorlar. Önceki yıllarda yazıp söyleyenlerin çoğunun eserlerinden ya bir iki şiir kalmış ya birkaç dörtlük; nasıl böyle olmasın ki hayatları hakkında bilgiler bile unutulup gitmiş. Okuma yazma bilenlerin azlığından, defter kalem bile bulmakta zorlanıldığından ve bazı kesimlerde şiirle uğraşmanın kınandığından; baştan beri kaydetmek kültür, ihtiyaç ve şart haline gelmemiştir. O zamanlar irticalen söyleyenlerin şiirleri hem söyleyen hem de dinleyenlerin birçoğu tarafından anında ezberlenir ve okundukça hafızalarda yaşardı. Yöremizde, belki her köyde çok sayıda kadının ağıt, mâni, türkü söylediği; sevdiği veya rakibesi ile atışma yaptığı örneklerden ve anlatılanlardan bilinmektedir. Manilerin kısa olmasından ezberde yaşatılması şiire, ağıta, türküyeye göre daha mümkün olmuştur.”²⁷²

Kahramanmaraşlı şair Tezay Tezcan Akkurt (d. 1977), kadın şair olmayı şöyle anlatmaktadır: “Edebiyat şehri olma yolunda ilerleyen Kahramanmaraş'ta, bugüne kadar hep erkek şair ve yazarların adı anılmış, tarihe yazılmıştır. Ancak şehirde hiç de azımsanmayacak sayıda yetenekli şair ve yazar kadınlar var. Elbette ki bizim

²⁷⁰ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320> ve <https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

²⁷¹ Ayşe Hilal Kalkandelen, “Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 13(1), 2024, 69.

²⁷² Arif Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 11.

toplumumuzda kadının yükü ve sorumluluğu çok fazla ve bu sorumluluklar herhangi bir sebeple aksatıldığında aile içi huzursuzluklara sebep olabiliyor. Kadının bir hobi edinmesi, kendini yetiştirmek adına kabuğuna çekilmesi bizim toplumumuzun alışık olmadığı ve hoşlanmadığı bir şey maalesef. Ben bu konuda şanslı olanlardanım diyebilirim. Çünkü eşim, çocuklarım, ailem ve dostlarım bana daima destek oldular ve bunun için onlara minnettarım. Ancak elbette pek çok sorumluluğa ek olarak, yazmaya da vakit ayırmak biz kadınlar için hiç de kolay olmuyor. Tüm bu engellere rağmen asla unutulmamalıdır ki; mutlu kadın, mutlu aile demektir. İşte tam da bu yüzden artık basmakalıp düşüncelerden sıyrılıp hayatın yüklerini paylaşmamız gerekiyor ki kadınlar olarak bizler kendimizi geliştirelim ve her alanda eserler üretebilelim.”²⁷³

Toprağından mı, suyundan mı bilinmez ama Kahramanmaraş’ın bir edebiyat şehri olduğu gerçektir. Yazılı edebiyattan önce de şiir vardı. Ninniler, ağıtlar, maniler, deyişler gibi. Anadolu’da her kadın, bebesini ninniler söyleyerek büyüttü. Hatta bu ninnilerin bir kısmını da kendi yüreğinden kopan sözlerle söyler. Ayrıca kadınlar evlatlarını ya da ailesinden birilerini kaybettiklerinde can evine düşen sızı ile ağıtlar yakar, o şekilde teselli bulmaya çalışırdı.²⁷⁴

Kadriye Arslan Kırdök, uzun yıllar kadınların yazmasına nasıl yardımcı olabileceği hususunda kafa yormuş bir isimdir. Bu konuda birçok çalışmaya öncülük etmiş, Kahramanmaraş’ta, kadınların okuması ve yazması için çeşitli projeler hayata geçirmiştir. Aralarında önemli iş kadınlarından ev hanımlarına kadar toplumun her kesiminden kadını bir araya getiren bir kadın okuma kulübü kurmuştur. Önceleri sadece kitap okuma üzerine planlanan etkinliğe zamanla kitapların kendi iç dünyalarında bıraktığı etkiyi kaleme almaları gerektiği fikri eklenince birkaçının bundan çekindiklerini görmüştür. Tüm bunlar şairde bu coğrafyadaki kadınlar için daha fazla mücadele etme hissini uyandırmıştır. 2017’de gençler için Kitap Yaprığı Eğitim, Gelişim ve Farkındalık Derneği’ni kurmuş ve uzun süre başkanlık yapmıştır. Gençler için kurulan bu dernekte kadınlar için de pek çok faaliyet gerçekleştirilmiştir.²⁷⁵ 2023’te Kadın Şair ve Yazarlar Topluluğu’nu kurmuştur. Kadın şair ve yazarlar, yazdıklarını çoğu zaman kendi yakınlarından bile saklamıştır.

²⁷³ KK. 4.

²⁷⁴ KK. 2.

²⁷⁵ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320>, <https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi> ve <https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi: 08.08.2024).

Edebiyat dünyasında kadın, kendini zor kabul ettirmiş ve kendini ifade etmek adına erkeklere nazaran daha fazla mücadele vermiştir. Tüm bu sorunların birlikte aşılabileceği fikriyle, bu coğrafyada kadın şair ve yazar olmanın zorluklarını yaşamış bir kadın olarak yazım hayatında üreten kadın kimliğini artırmak, cesaret vermek amacıyla bu topluluk meydana gelmiştir.²⁷⁶ Bu topluluk, 15 Mart 2024'te dernekleşerek Ulusal Kadın Yazarlar Derneği ismini almıştır.²⁷⁷

Kahramanmaraşlı kadın şairlerin tespiti amacıyla Türk, Alevî-Bektaşî ve Kahramanmaraşlı şairler üzerine hazırlanmış biyografik çalışmalar, antolojiler, çeşitli web siteleri, dergiler ve ansiklopediler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 280'i halk şiiri, 1'i divan şairi ve 78'i yeni Türk şiiri sahasında ürün vermiş 359 kadın şair tespit edilmiştir. Halk şiiri, divan şiiri ve yeni Türk şiiri alanında ürün veren kadın şairler doğdukları ilçelere, yetiştikleri sahaya göre nicelik bakımından sınıflandırılmıştır: Afşin'de 78, Andırın'da 77, Çağlayancerit'te 1, Elbistan'da 59, Göksun'da 37, Merkezde 22, Onikişubat'ta 2, Türkoğlu'nda 3, Zamantı'da 2 kadın, halk şiiri; Dulkadiroğlu'nda 1 kadın divan şiiri; Çağlayancerit'te 1, Ekinözü'nde 1, Elbistan'da 9, Merkezde 56, Nurhak'ta 1, Pazarcık'ta 1 kadın yeni Türk şiiri sahasında eser ortaya koymuştur. Kadın şairlerin en fazla yetiştiği ilçelerin Afşin, Andırın ve Elbistan olduğu gözlemlenmiştir. Bahsi geçen şairler dışında aslen Kahramanmaraşlı olmayıp sonradan Kahramanmaraş'a yerleşmiş şairler de bulunmaktadır. Bu şairlerden sekizi Adıyaman, İzmit, Osmaniye (2), Selanik, Sivas (2), Zonguldak doğumlu olup sonradan yerleştikleri şehri fazlasıyla benimsemiş ve şehir için şiirler kaleme almışlardır. Ayrıca tespit edilen şairler dışında ismi belirlenemeyen kadın şairlere ait şiirlerin mevcut olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Mevcut kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda Kahramanmaraşlı kadın şairlerden ilk olarak XIX. yüzyılın ilk yarısı itibarıyla bahsedilebilmektedir. Fakat, kadınların şiir söylemekten, söylese de duyulmasından çekindikleri; şiirlerini kayıt altına almadıkları, gizledikleri gerçeği unutulmamalıdır. Bu sebeple Kahramanmaraş'ta kadın şairlerden XIX. yüzyıl öncesinde bahsetmek güçleşmiştir.

²⁷⁶ "Edebiyata Kadın Eli Değdi!", *Edebiyatın Başkenti*, 48, Şubat 2023, 45.

²⁷⁷ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320> ve <https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

3.1. MARAŞLI KADIN ŞAİRLERİN HAYATLARI

XIX. yüzyıl itibariyle ismine rastlanılan Kahramanmaraşlı kadın şairlerin hayatlarına dair bilgiler ilk dönemlerde kısıtlı olmakla birlikte bu başlık altında kronolojik olarak verilmiştir. Hayatı hakkında hiçbir bilgiye ulaşamayan şairlerin isimleri ise son kısımda zikredilmiştir. Kadın şairlerin isimlerinin yoğunlaştığı dönem XX. yüzyıl ve sonrasıdır.

3.1.1. Hasibe Hanım (d. 1835-ö.?)

Tahmini olarak 1835'te doğduğu bilinmektedir. Akatlardan Tahir Efendi'yle evlenmiştir. 1928'e kadar birkaç yıl Elbistan belediye başkanlığı yapan Nakıplardan Nuri Ağa'nın anneannesidir. Şiir yazdığı bilinse de şiirleri kayıt altına alınmadığı için kaybolmuştur. Hasibe Hanım'dan geriye sadece, şair Fatma Hatun Akat Ketizmen'in ezberinde olan bir dördlüğü kalmıştır²⁷⁸

Hep buralar benim yurdum

Yine tazelendi derdim

Dünyada her şeyi gördüm

*Sabreyle gönül sabreyle*²⁷⁹

3.1.2. Gülendem Ketizmen (Gül Hatın) (d. 1847-ö. 1942)

1847'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Elbistan'ın yerlisi Saltoğlu ailesinden Hacı İbrahim oğlu Hacı Durmuş oğlu Hacı Mehmet Emin Ağa, annesi Hatice Hanım'dır. Gülendem Ketizmen, genç yaşta iken Nakipzade Mehmet Emin Ağa ile evlenmiştir. Ağa eşi olması sebebiyle kendisine “Gül Hatın” denmiştir ve sonrasında bu şekilde anılmaya devam etmiştir. Mehmet Ağa'nın annesi vefat edince sekiz küçük kardeşiyle birlikte öksüz kalmıştır. Bu sebeple bir an önce evlenmek isteyen Mehmet Ağa'ya çevresindekiler Gülendem Hanım'ı tavsiye etmiştir. Gülendem Hanım ve Mehmet Ağa'nın da sekiz çocuğu olmuştur. Gül Hatın, şair Feleknaz Hanımın

²⁷⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 91.

²⁷⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 91.

annesidir. Ayrıca Divan Şairi Rıfat Saltoğlu'nun (1837-1911) da kardeşidir. Gül Hatın 1942'de 95 yaşında iken vefat etmiştir.²⁸⁰

Gül Hatın oğlu Nakıb'a söylemiştir;

Yüreğim taş bağrım demir

Mevla'dandır her bir emir

Hak versin tükenmez ömür

*Yavrumu göresim geldi*²⁸¹

3.1.3. Mahsuse Hanım (d. 1865-ö. 1925)

1865'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası Beyazıtöğlu Abdullah Bey'dir.²⁸² Şair Yusuf Kenan Bey de Mahsuse Hanım'ın dayısıdır. Emirmahmutoğlu Hüseyin Naci Bey'le evlenmiş ve bu evlilikten üç çocuğu olmuştur. Mahsuse Hanım henüz 21 yaşında iken eşini kaybetmiştir. Eşini kaybettiğinde çocukları Hakkı ve Yaver küçük bebek, Tevfik ise daha dünyaya gelmemişti. Yaşadığı bu acılar onu şiir yazmaya itmiştir.²⁸³ Bayazıtöğlu Süleyman Bey'in kızı Canım Hanım, Mahsuse Hanım'ın annesi; şair Yusuf Kenan Bey de dayısıdır. 1925'te oğlu Hakkı'nın jandarma binbaşı olduğu günlerde, vefat etmiştir. Bir şiiri Mahsuse Hanım'ın torunları tarafından *Demokrasiye Hizmet* gazetesine gönderilmiştir;²⁸⁴

Yoksa benim gibi duman mı başı?

Ah ile mi geçti acep genç yaşı?

Yalan dünya derler çoktur telaşı

Ağlasan da geçer, gülsen de geçer.²⁸⁵

3.1.4. Hasibe Türkmen (Hasibe Hatun) (d. 1882-ö. 1945)

1882'de Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Gülahmetli köyünde doğmuştur. Henüz on dört yaşında iken yaşadığı muhitin saygın ailelerinden birine mensup Mustafa

²⁸⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 13.

²⁸¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 28.

²⁸² Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 57.

²⁸³ Alparslan ve dğr. *Maraş Meşhurları*, 139-140.

²⁸⁴ Cemil Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, Kitabevi, İstanbul 2000, 202.

²⁸⁵ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 202.

Ağa ile evlenmiştir. Mustafa Ağa sonraki yıllarda Kadirli’de belediye başkanlığı yapmıştır. Hasibe Hatun eşi Mustafa Ağa ve çocuklarını kaybetmenin verdiği acı üzerine yaktığı ağıtlarla yörede meşhur olmuştur. Ali Rıza Yalgın, Yaşar Kemal, Cezmi Yurtsever ve Çukurova yöresinde ağıtlar üzerine derleme yapan birçok araştırmacı çalışmalarında Hasibe Hatun’dan bahsetmiştir. Ağıt ve ağıtçı denince Yaşar Kemal’in kitaplarında, Çukurova’nın ve Türkmenlerin en ünlü ağıtçısı diye yazdığı Hasibe Hatun gelmektedir. Hasibe Hatun hem ağıt yakma hem de usta malı şiir söyleme geleneğini devam ettiren önemli bir kaynak kişidir. Topluluk içinde bulunduğu birçok yerde söz söyleme sanatının inceliklerini kullanan şair, söz ve şiirlerinde yetiştigi yörenin izlerini sade bir dille aktarmıştır. Hasibe Hatun, ağıtçılığı dışında çete kurup Millî Mücadele’ye katılmıştır. Hasibe Hatun, Soyadı Kanunu’ndan sonra “Türkmen” soyadını almıştır. Zira, Adana Halkevi İdaresinin Ankara Radyosu’nda görevlendirilecek kişilerin görevlendirilme tarihini talep eden 16.12.1941 tarihli dilekçesinde ve sonraki yıllardaki resmî belgelerde Hasibe Hatun’un ismi “Hasibe Türkmen” olarak geçmektedir. 1945’te vefat etmiştir.²⁸⁶ Hasibe Hatun nişanlıyken ölen kızı için şu ağıtı yakmıştır;

Öksüz dedirmem yavruma

Halay çekeceğim biraz

Hayriye’ mi biliniz mi

Yüz gülgülü dudak kiraz

Vallahi yalan değilim

Bir kız yitirdim birinci

Hayriye’ mi biliniz mi

Dudak kiraz dişler inci

Pırtısı bohçada solan

Cehizi sandıkta kalan

Kimise karşıma çıksın

Nişanlıyken kızı ölen²⁸⁷

²⁸⁶ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 361.

²⁸⁷ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 362.

3.1.5. Mutebere Bilgin (d. 1885-ö. 1964)

1885'te Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Sakaların Bodovlar koluna mensup Ahmet Efendi, annesi Şerife Hanım'dır. Asıl adı Mutebere olsa da Osmanlıca yazılışının itinasız okunmasıyla Makbare olarak telaffuz edilmiş ve nüfus kayıtlarına da yeni harflerle aktarılırken bu şekilde kaydedilmiştir. Ailesi ve çevresi tarafından Möhteber diye hitap edilmiştir. Mutebere Bilgin okuma yazma bilmezdi. Çevresindekiler kendisinin doğaçlama olarak şaşırtacak kadar uzun süreli şiirler okuduğunu ifade etmiştir. Fakat bu şiirler kaydedilmemiştir. İki evlilik yapmıştır. İlk evliliğini Münip Baba'nın oğlu Ramazan Efendi ile yapmıştır. Yaklaşık on yıl sonra eşini ve bir süre sonra da küçük oğlunu henüz bir yaşını doldurmadan kaybetmiştir. İkinci evliliğini ise 1911'de, kendisi gibi eşinin vefatı üzerine dul kalan üç çocuk babası Güneşzadelerden Arif oğlu Ali (Baba) Bilgin ile yapmıştır. Bu evlilikten üç çocukları olmuştur. Eşi Ali Baba 16 Mart 1951'de, kendisi de 1964'te vefat etmiştir. Yalnızca gelini Meryem Hanım'ın aklında kalan bir dördlük tespit edilebilmiştir;²⁸⁸

Kabakulak'ın yazısı

Yayılır

Kör Mustafa'yı sorarsan

*O da Kabakulak'ın cazısı*²⁸⁹

3.1.6. Hatice Binboğa (Dirgen Hatça/Kaderikara) (d. 1886-ö. 1964)

1886'da Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesine bağlı Marabuz Köyünde doğmuştur. Hiç öğrenim görmemiş, okuma yazması yoktur.²⁹⁰ Kaderikara mahlaslı şair, Kalender ailesinden bir ağanın kızıdır. Kahramanmaraş'ta yayımlanan *Demokrasiye Hizmet* gazetesinin 8 Şubat 1957 tarihli nüshasında şairin yetmiş yaşında olduğu belirtilmiş, bunun üzerine doğum tarihinin 1887 olabileceği tahmin edilmiştir. Afşin'in Lorşun

²⁸⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 199.

²⁸⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 199.

²⁹⁰ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 49.

köyünden Dirgen Ali ile evlendirilmiştir.²⁹¹ İrticalen şiir söyleyen Hatça Kadın, yaktığı ağıtlarla tanınmaktadır. 1964'te vefat etmiştir.²⁹²

*Cihan'ın rızkını veren yaradan
Kul kulun kısmetin verebilir mi?
Bu kar Nisan'da da kalkmaz diyenler
Allah'tan iyisin bilebilir mi?*²⁹³

3.1.7. Feleknaz Ketizmen (d. 1888-ö. 1952)

1888'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Nakipzade Hacı Mehmed Emin Ağa, annesi şair Gülendem Hanım'dır. Babası Hacı Mehmet Emin Ağa da şairdir. Feleknaz Hanım'ın şairliği de anne ve babasından intikal etmiş olmalıdır. Hiç tahsil görmemiş olan Feleknaz Hanım şiirlerini çoğunlukla kızı Makbule'ye yazdırmıştır. Hacıhaliloğullarından Hacı Mehmet Erten ile 1905/06 yılında evlenmiştir. Hacı Mehmet Erten, Atatürk tarafından birinci (gitmemiş), ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı dönem milletvekili olarak seçilmiştir. Feleknaz Hanım; Elbistan'ın yaklaşık beş asırlık tarihi ve kültürü ile özdeşleşmiş, uzun yıllar şehrin yönetiminde söz sahibi olmuş ailelerinden Nurullah Elbistanî ahfadının Nakiboğulları/Ketizmen koluna mensupken bu evlilikle bir başka zengin ailenin gelini olmuştur. Feleknaz Hanım ve Hacı Mehmet Erten'in iki kızları oldu. Mutlu başlayan evlilikleri erkek çocukları olmaması sebebiyle kötüye gitmiştir. Hacı Mehmet Erten; 11 Ağustos 1923'te 2. Meclis'e çağrılmış, kızlarını ve eşini Elbistan'da bırakarak İstanbul'a gitmiştir. Geri dönmeyi düşünmeyen Hacı Mehmet Erten, İstanbul'da siyasetin yanı sıra ticaretle de uğraşmaya başlamıştır. Hacı Mehmet Erten, burada saray kökenli olduğu söylenen Muazzez isimli bir hanımla ikinci evliliğini yapmıştır. Feleknaz Hanım; bir gün alerji problemi olan kızı Makbule ve ameliyat olması gereken torunu M. Fevzi Erten'i alarak İstanbul'a eşinin yanına gitmiştir. Hacı Mehmet Emin'in Muazzez Hanım'la Kalamış'ta yaşadığı eve giden Feleknaz Hanım kuması tarafından nezaketle karşılanmıştır. Fakat eşinin kendisini hoş karşılamaması onu bir kez daha yaralamıştır. Çocukların tedavisi biter bitmez Elbistan'a geri dönmüştür.

²⁹¹ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 153.

²⁹² Niyazi Can, İbrahim Erşahin, "Kaderikara (Dirgen Hatça, Hatice Binboğa)", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2020, 4. Cilt, 272-273.

²⁹³ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 153.

Feleknaz Hanım, eşinin kendini terk etmesi ve ardından ikinci evlilik yapmasının acısını ölünceye kadar içinde daima taşımıştır. Zaman zaman içinde dolup taşan duygularını şiirleriyle ifade etmeye çalışmıştır. Şiirlerinin tamamı dört dörtlük sayılamasa da hiçbir tahsil görmemiş duyduklarıyla oluşturduğu bilgi ve dinleyip ezberledikleriyle geliştirdiği şiir dünyası, yaşadığı devrin ve coğrafyanın erkek egemen toplum şartları göz önünde bulundurulduğunda saygı ve takdiri hak etmektedir. Feleknaz Hanım şiirlerinde mahlas kullanmamıştır. Kendini “kaderi kara” olarak nitelendirmiştir. Altmış dört şiiri, yeni harflerle samanlı ve çizgili bir deftere yazılmıştır. Yıllar sonra torunu Sadiye Hanım, içinden seçtiği kırk iki şiirle ikinci bir defter oluşturmuştur. Şiirlerinde Elbistan’ın mahallî kelime ve söyleyişlerine yer vermesi yaşadığı bölgede o döneme ait halk dili ve kültürün yansıtılması bakımından da önemlidir.²⁹⁴

*Yandı yüreğim çıktı göğsü âh u figânım
Saldı beni tûfâna, gama aşk-i revânım
Söylendi belâ gençlik ile nâm-ı nişânım
Hep mihnet ile hasret ile geçti zamânım*

*Çâk etti girîbânıma hâre sitem ey gül
Kan ağladı hasretle görüp hâlimi bülbül
Açmadı benim gönlümü ne lâle ne sümbül
Hep mihnet ile hasret ile geçti zamânım*

*Bu ateş-i hasret ciğere saldı harâret
Ki, telgayi gurbetle dile geldi merâret
Kaderi felek koymadı beni bir gün rahat
Hep mihnet ile hasret ile geçti zamânım*

*Gel gayri yetişir biz olalım Hüsrem-i şâze
Mahzûnu mükedder bu iki mahzunu tâze
Yetişir cevri-cefa, mihnet-i gâm bu Feleknâz’e
Hep mihnet ile hasret ile geçti zamânım²⁹⁵*

²⁹⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 42-46.

²⁹⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 46.

3.1.8. Hava Çay (d. 1892-ö. 1982)

1892’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. 1982’de 90 yaşında iken vefat etmiştir. Çocuğu olmayan Havva Çay, kızına üzüntüsünden dolayı yaktığı ağıtla tanınmıştır;²⁹⁶

*Eşe benim nazlı kızım
Yanıyor ciğerim özüm
El kadar evlat sevmemiş
Şu benim talihsiz kızım*²⁹⁷

3.1.9. Kul Latife/Latife Bacı (d. 1892-ö.)

Latife Özpolat ve Hamdullah Erbil’in hazırladığı *Melûlî’nin Divanı ve Aleviliğin Tasavvufun Bektaşiliğin Tarihçesi* adlı eserde Kul Latife mahlasıyla yazılan şiirler yer almaktadır.²⁹⁸ Bu eseri hazırlayan kişiler arasında Melûlî mahlaslı Karaca Erbil’in torunlarından Latife Özpolat’ın adı söz konusu şiirlerin bu kadına ait olabileceği ihtimalini düşündürmektedir.²⁹⁹ Ezeli Doğanay bu hususu araştırmış, Latife Özpolat’la görüşmüş ve bu mahlasın Melûlî’ye ait olduğunu tespit etmiştir. Yani Melûlî şiirlerinde bazen kadın mahlası kullanmış olup Kul Latife mahlası aslında bir kadına ait değildir. Ataerkil anlayışa sahip bir toplumda herhangi bir erkeğe kadın ismiyle hitap edildiğinde ağır cezalara çarptırıldığı görülmüştür. Melûlî, böyle bir toplumda kadının ezilmesine karşı çıkmıştır. Asıl adı Karaca Erbil olan Melûlî, 1892’de Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesine bağlı Kötürüye köyünde doğmuştur. Ozan başlarda Seyfeti ya da Heybeti mahlaslarını kullanmış, müritlerinden Goşe’nin ölümü üzerine mahlasını Melûlî olarak değiştirmiştir. Bir Bektaşî ulusu olan Karaca Erbil; Ermenice, Farsça, Arapça, Türkçe ve Osmanlıca’yı anadili Kürtçe kadar iyi bilmektedir. 1989’da vefat etmiştir.³⁰⁰

*LATİFE’ye bak sen gayrıya bakma
Pirin eteğini elden bırakma
Sözünü ferman bil emrinden çıkma*

²⁹⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 257.

²⁹⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 257.

²⁹⁸ Ezeli Doğanay, *Kızılbaş Kadın Şairler*, İtalik, Ankara 2003, 198.

²⁹⁹ Reyhan Keleş, “Alevi-Bektaşî Edebiyatının Kadın Şairleri ve Bazı Tartışmalar”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 93, 2020, 128.

³⁰⁰ Doğanay, *Kızılbaş Kadın Şairler*, 198-199.

*Cemali pirimiz cemalullahtır*³⁰¹

3.1.10. Habibe Özer (Habibe Bacı) (d. 1901-ö. 1961)

1901'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Çatova (Maraba) köyünde doğmuştur. Babası Hüseyin Kâhya'dır. Habibe Bacı bilge, güler yüzlü, tatlı dilli ve güven veren biriydi. Şiirlerinde aile dertleri, akraba kavgaları gibi özel konuları ve tabiata dair konuları işlemiştir. Habibe Bacı'ya ait ilahiler de vardır. Yaşadığı yıllarda ağıttan ve maniden başka şiir yazan kadınlar kınanmaktadır. Bu sebeple birçok kadın ya yazdığı şiiri ortaya çıkarmamış ya da birinin ölümüne ağıt yakarak veya çeşitli olaylarla ilgili şiir söyleyerek yeteneğini göstermiştir. Habibe Bacı da bu sebeple şiirlerinde ne isim ne de mahlas kullanmıştır. Eşi Hüseyin Özer, Habibe Bacı'nın söylediği şiirleri okunaklı eski yazıyla yazarak kaybolmaktan kurtarmıştır. 1961'de vefat etmiştir.³⁰²

*Yuvalar eğlenir yüksek dalında
Bülbüller ötüşür gonca gülünde
Yoksa sen de korkuyon mu ölümden
Veremiyon cevap ölüsün kavak
Seni diken eller n'icoldu hani
Gidenler gelmiyor bu dünya fani
Kadrini bilenler kesmesin seni
Bu dünyada bâki kalasın kavak*³⁰³

3.1.11. Gülkız Güven (Gülekız Bacı) (d. 1902-ö. 1986)

1902'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Çatova (Maraba) köyünde doğmuştur.³⁰⁴ Babası Ali Efendi, annesi Emik Hanım'dır. Birçok konuda şiir yazmış olsa da ağıtlarıyla tanınmıştır. Komşuları Selim Ağa'nın evini basan eşkıya tarafından öldürülen kardeşi Duran Çelik için o an kırk altı kıtalık ağıt yakmıştır. Ali Akbaş

³⁰¹ Doğanay, *Kızılbaş Kadın Şairler*, 218.

³⁰² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 245.

³⁰³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 246.

³⁰⁴ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 137.

tarafından derlenen bu ağıt, şairin irticalen şiir söyleme kabiliyetini göstermektedir.³⁰⁵ 1986'da Çatova (Maraba) köyünde vefat etmiştir.³⁰⁶

Gülkız Güven'in kardeşi Çelik Turan'ın ölümü üzerine yaktığı kırk altı kıtalık ağıt şöyle başlamaktadır;

Gül ağacı boğum boğum
Gül yaprağın döktü bugün
Kardeşe intizar eden
*Muradına yetti bugün*³⁰⁷

3.1.12. Fadime Günay (d. 1905-ö. 2015)

1905'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası Akbayır mahallesinden Hüseyin Günay, annesi Döne Hanım'dır. Eşi Mevlüt Günay'dır. 20 Ağustos 2015'te vefat etmiştir.³⁰⁸

Til (Akbayır) kasabasından Fadime Günay'ın uzun süren evliliği boyunca çocuğu olmamıştır. Aile, çocuktan ümidi kesmişken Fadime Günay'ın hamile olduğu anlaşılmış ve evde bayram havası esmeye başlamıştır. Sevinçle beklenen çocuk 1966 yılında doğmuş fakat “sakınılan göze çöp batar”, doğduktan sonra göbek bağı kesilirken mikrop kapmış, birkaç gün içinde iltihaplanmış ve çocuk ateşler içinde kalmıştır. Hemen bir arabayla hastaneye götürmek üzere yola çıkmışlardır. Çocuk daha yol yarı olmadan vefat etmiş ve geri dönmüşlerdir. Fadime Günay, arabanın bu kadar kısa zamanda Til'e geri gelmesinden çocuğu kaybettiğini anlamış ve arabayı şu ağıtla karşılamıştır;³⁰⁹

Bir cip gelir Elbistan elinden
O cip de kırılın ince belinden
Yürü felek ben sana n'yledim
*Bir körpe verdin de aldın elimden*³¹⁰

³⁰⁵ Gülcan Alıcı, “Gülkız Bacı (Güven)”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2018, 3. Cilt, 559.

³⁰⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 211.

³⁰⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 212.

³⁰⁸ <https://www.elbistaninsesi.com/kahramanmaraş-vefatlar/22-08-2015> (Erişim Tarihi:25.05.2024).

³⁰⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 264.

³¹⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 264.

3.1.13. Fatma Dal Güler (d. 1905-ö. 1982)

Doğum tarihi kayıtlarda 1905 olarak görünse de asıl doğum tarihi 1909'dur. Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Akverenli Dalbekirler'den İsa oğlu Esat (Dal) Ağa, annesi Darende'nin Aşudi köyünden Dabanoğulları'na mensup Süleyman kızı Zeynep Hanım'dır. 1924'te Elbistanlı Abdulceliloğulları ailesinden Bekir oğlu Ahmet Güler ile evlenmiştir. Fatma Dal Güler, okuma yazma bilmezdi. Genç yaşından itibaren kendisini etkileyen olaylar karşısında doğaçlama olarak şiirler söylemiştir. Bu şiirlerin sayısının çok olduğu söylene de kayıt altına alınmadığı için sadece birkaç yarım şiir kalmıştır. 1 Mart 1982'de vefat etmiştir.³¹¹

Torunu Arif Bilgin'in oğlu Furkan'ın doğumu üzerine söylediği şiirden kalan kısım şöyledir;³¹²

İsmi koymuşlar Furkan

Ben olayım ona kurban

...

*Bebek adın mübarek olsun.*³¹³

3.1.14. Eşe³¹⁴ Cırık (Eşe Ebe) (d. 1906-ö. 1988)

1906'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Hasankendi köyünde doğmuştur. Tahsil görmemiş, okuma yazması yoktur. Babası, Hasankendi köyünün yerlisi Cırıklılar kabilesinden Hacı Ali (Haceli Kâ), annesi Fadime Hanım'dır. Cuma Cırık ile evlenmiş ve iki kızları olmuştur. Eşe Cırık; zeki, ileri görüşlü, yardımsever, görüp duyduklarını öğrenen bir kadındır. 1988'de vefat etmiştir. Köyde hemen herkesin doğumunda ebe; düğün, bayram ve mevlit yemeklerinde aşçı; genç kadın ve kızlara sürekli nasihatler vererek, onlara maniler okuyarak yönlendiren rehber olmuştur;³¹⁵

Aç karnına boranı aşı yenmiyor

Gönül yüce, enginlere konmuyor

³¹¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 153.

³¹² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 153.

³¹³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 153.

³¹⁴ Kahramanmaraş'ta Ayşe isminin telaffuz şekillerinden biridir. Bk. Abdulvahap Özalp, *Elbistan Ağzı-Çiçek Köyü Örneği*, Özgü Yayınları, İstanbul 2008, 70.

³¹⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 183.

*Evin sırrı hiç kimseye denmiyor
Ah neyleyeyim kader senin elinden*³¹⁶

3.1.15. Fadime Demirci Sarı (d. 1909-ö. 1998)

1909'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı İncecik köyünde doğmuştur. Babası Hasan Kiyalardan Ali Rıza Efendi, annesi Ayşe (Eşe) Demirci Hanım'dır. Anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Yakınlarının ifadesine göre mirastan mahrum kalması için ketm-i verese³¹⁷ olarak yazdırılmıştır. Bu sebeple soyadı yoktur. Annesinin soyadının Demirci olduğu bilindiği için Fadime Hanım'ın soyadının Demirci olması gerekmektedir. Küçük yaşlarda iken Eldelek'teki Hirrolar kabilesinden Hacı Durdu Sarı ile evlenmiştir. Bu evlilikten beş çocuğu olmuştur. Gelin geldiği Eldelek'te çok sevilmiş ve kendisine "İncecikli Gelin Bacı" demişlerdir. Tahsil görmemiş ve okuma yazması yoktur. Doğaçlama şiir söyleme yeteneği bulunmaktadır. Güllü Gözükara'nın annesidir. Şiirlerini kaydettirmemiş fakat ölene kadar aklında tutmuştur. 1988'de vefat etmiştir.³¹⁸

Mısır tarlasının biçilme zamanı gelmiştir ve eşi bu sırada askeredir. O da kayınvalidesinden yardım istemiş fakat reddedilmiştir. Hal böyle olunca tarlayı tek başına biçmek üzere işe koyulmuştur. Yoldan geçenler neden tek başına çalıştığını sorunca askerde olan eşi aklına gelmiş ve şu deyişi kendine has bir makamla söylemeye başlamıştır,³¹⁹

*Bugün ayın on üçü
İçerim derdinen dolu
Ben bu elde durmam amma
Beklediğim asker yolu*³²⁰

³¹⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 184.

³¹⁷ Ketm: Saklamak, gizlemek, sır tutmak, söylememek. Bk.: Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım (Haz.), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, Türedav, İstanbul 2000, 513. Verese: Vâris, mirasçı. Bk.: Yeğin ve dğr., *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, 800. Ketm-i Verese: Mirasçılığın gizlenmesi, vârisin söylenmeyip saklanması.

³¹⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 139.

³¹⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 140.

³²⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 141.

3.1.16. Âdile Necla Kandeğer (d. 1910-ö. 1965)

1910'da Selanik'te doğmuştur. Dedesi Namık Efendi şair ve avukattır. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiştir. İlkokulu İstanbul Ortaköy İlkokulu'nda okumuştur. İzmir Kız Muallim Mektebi'ni bitirmiştir.³²¹ 1932'de öğretmen olarak Kahramanmaraş'a atanmıştır. Bu yıllarda diğer şehirler gibi Kahramanmaraş'ta da Millî Mücadele'nin yaraları sarılmaya çalışılmaktadır. Okuma yazma oranı da bu dönemde oldukça düşüktür. Âdile Necla Kandeğer, göreve başladığı zamandan itibaren çevresinde varlığını hissettirmiştir. Kahramanmaraş'ı kısa zamanda memleketi olarak görmüştür ve Kahramanmaraş halkı da kendisini benimsemiştir. Kahramanmaraş'a yazdığı şiirlerle Kahramanmaraşlı şairler arasında anılmaktadır. Şiirlerinde genellikle Kahramanmaraş'ın Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıklardan, Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarından, Kahramanmaraş'ın sosyal hayatı ve tabii güzelliklerinden bahsetmiştir. Şiirlerini hece ölçüsüyle, sade ve yalın bir dille kaleme almıştır. 1945'te Halkevi tarafından açılan "Maraş Marşı" müsabakasına katıldı ve yazdığı güfte beğenilmiştir. Bu güfte Ankara'da bestelenmiştir.³²²

Âdile Necla Kandeğer, Kahramanmaraş'ın Bayrak olayında Ulu Cami minberinden yaptığı konuşmayla halkı galeyana getiren Rıdvan Hoca'nın oğlu Bekir Kandeğer'le evlenmiştir. 33 yıl Kahramanmaraş'ta çeşitli okullarda görev yapmış ve burada emekli olmuştur. Mahallî gazete ve dergilerde şiirleri yayınlanmıştır. Âdile Necla Kandeğer, güçlü bir halk şairiydi. 1965 yılında vefat etmiştir.³²³

Âdile Necla Kandeğer'in "Maraş'a Hasret" şiiri şöyledir;

*Dağlarında şakrak bülbüller öter
Her köşesinde sanki buhurdan tüter
Yiğit kahramansın bu ünün yeter
Kalenin burcunu gezesim geldi
Senin burcu burcu kokan dağların
Yamacından sular akan dağların
İçimi hasretle yakan dağların*

³²¹ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 114.

³²² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 59.

³²³ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 21; Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 157.

*Açsın kollarını bak sesim geldi*³²⁴

3.1.17. Elif Çomruk (d. 1916-ö. ?)

1916'da Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesine bağlı Yeşilyöre kasabasında doğmuştur. Bölgenin adını duyuran ilk kadın şairdir. Hatın³²⁵ tip bir kadındır.³²⁶

3.1.18. Yeter Yıldırım (d. 1923)

1923'te Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesine bağlı Alemdar köyünde doğmuştur. 1943'te Çatova köyüne gelin gitmiştir. Şiirleri sevgi ve ilahî aşk konularını işlemiştir. Şiirlerinde "Yeter" mahlasını kullanmıştır.³²⁷

*Meydanında badesi var balı var
Yanağında yaratanın nuru var
Ravzasında şol cennetin gülü var
Girip Ravzasına dermeye geldim.*³²⁸

3.1.19. Fatma Hatun Akat Ketizmen (d. 1925)

Nüfus kayıtlarında 1925'te doğmuş olarak gözüксе de asıl doğum tarihi 1930'dur. 1925'e ait nüfus cüzdanı aslında kendisinden önce doğup vefat eden ablası Fatma Hatun'a aittir. Ablası Fatma Hatun vefat edince onu nüfustan düşürmeyen ailesi beş yıl sonra doğan kızlarına bu kimliği vermiştir. Babası Mustafa Efendi, annesi Münibe Hanım'dır. Anne ve babası Kadılar (Akatlar) kabilesindendir. 1944'te henüz on dört yaşındayken Nakıplardan Emin Ketizmen'le nişanlanmıştır ve 1946'da da evlenmiştir. Bu evlilikten on çocukları oldu. İkiz çocukları bebekken, iki çocuğu da genç yaşlarda vefat etmiştir. Bu acılar üzerine birçok şiir yazmıştır. Güçlü bir hafızaya sahip olan Fatma Hatun; henüz küçük yaşlarda ondan büyük kuzeninin ezberlemeye çalıştığı şiiri ezberlemiştir. Evlerinde başta babası ve ağabeyi olmak üzere şair çok olup şiir okuyanlar eksik olmayınca küçük

³²⁴ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 158.

³²⁵ Hatın; ağırbaşlı, iş bilir, terbiyeli kadın anlamlarına gelmektedir. Bk. Özalp, *Elbistan Ağzı- Çiçek Köyü Örneği*, 98.

³²⁶ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 42.

³²⁷ Seher Atmaca, *Binboğa'nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, 397.

³²⁸ Atmaca, *Binboğa'nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, 397.

yaşlardan itibaren şiirle dolu bir hayatı olmuştur. Henüz bir buçuk yaşlarındayken mani ezberlediği söylenmektedir. Okula hiç gitmeyen Fatma Hatun, şeker kağıtlarında yazan manileri okumaya çalışarak kendi kendine okuma yazma öğrenmiştir. Fatma Hatun, “Kelimelerin nasıl yazıldığını, hangi seslerden oluştuğunu sezer, şeklini kafama yazar, o ses tekrar ettikçe nerede nasıl kullanıldığını öğrenirdim.” demiştir. Kızı Özden Hanım, 1957’de ilkokula başlayınca onunla çalışarak okuma yazma konusundaki eksikliklerini gidermiştir. Şiirlerini çarşıdan gelen etin, ekmeğin ya da kumaşların kağıtlarına yazıp saklamıştır. Sonralarda eline geçen bir deftere bu şiirleri aktarıp biriktirmiştir. Şiirlerini 25 yaşından sonra kaleme alan Fatma Hatun, “Hatun” mahlasını kullanmıştır. Fatma Hatun; her olaydan etkilendiğini, duygulandığını ve onun üzerine bir şiir yazdığını, her an aklına bir şiir gelebileceğini ve anında kaleme kâğıda sarılarak yazmaya başladığını ifade etmiştir. Ayrıca kendi hayatını kaleme aldığı anı-roman edasında birkaç defter ve kısa hikâye çalışmaları da bulunmaktadır. Fatma Hatun’un tüm şiirlerini, torunlarından biri tek nüsha halinde bir kitapta bir araya getirmiş ve adını “*Hırsız*” koymuştur. Fakat bu kitap bastırılmamıştır.³²⁹

Ağabeyinin verdiği bir elmayı uzun yıllar yanında saklamış, yanından ayırmamış ve o elmadaki olağanüstü değişiklikleri gözlemlemiştir. Arif Bilgin, Fatma Hatun Akat Ketizmen’le yaptığı görüşme esnasında bu elmayı görmek istemiş ve gördüklerini şöyle anlatmıştır: “Celal Bey verdiği sarılı kırmızılı iri bir elma iken şimdi yedi sekiz santim boyunda, üç dört santim eninde, siyah bir hurma şeklini almıştı. Hâlâ dış kabuğu, hurma kıvamında nemini koruyordu. Hiç çürüyüp bozulan bir yeri yoktu.” Fatma Hatun, bu elmayla ilgili şu şiiri yazmıştır;³³⁰

*Bir elma uzattı kardeşim bana
Al, her daim sakla çantanda
Akıllanıp sanıp vermiştim sana
Deyince ayıktım aldım elmayı

O kadar güzel ki kokusu da hoş
Anlattı, dünyanın olduğunu boş
Şimdi güzel ama sonu olur boş*

³²⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 92-99.

³³⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 96.

*İnsana benziyor bildim elmayı
 Ne kadar cahilim kafama vurdum
 Elmanın üstünde yıldız, ay gördüm
 Biricik elmayı neler yordum
 Dünyaya benzettim gördüm elmayı
 Anladığımı anlatmasını bilemem
 Daha neleri var onu göremem
 Bu elmanın çok sırrı var eremem
 Bir çekirdek ile bulun elmayı³³¹*

3.1.20. Elif Öztürk (d. 1926-ö. ?)

1926'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Küçükyapalak köyünde doğmuştur. Babası Sakallar kabilesinden Hıdır Ağa'dır.³³²

Yeğeni Ağa Öztürk'ün ölümü üzerine şu ağıtı yakmıştır;

*İnce ince bir yel esti
 Felek kırdı dallarımı
 Yolumuz da çok uzaktı
 Soramadım hallarını
 Sabahınan ben uyandım
 Gelen telefonla yandım
 Sağ salım giden yolcu
 Sağ salım de gelir sandım
 Yolun uzak varamadım
 Hallarını soramadım
 Böyle gavur hala m'olur
 Yaraların saramadım³³³*

³³¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 96-97.

³³² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 219.

³³³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 219.

3.1.21. Fatma Genç Dede (d. 1926-ö. 2014)

1926'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Afşin Sinekli köyünden Bayram Genç, annesi Elbistanlı Abdulceliloğulları'ndan Bekir kızı Fatma (Güler) Genç'tir. Annesinin de kendisinin de adı Fatma'dır. 1941'de Dedevelioğulları'ndan İbrahim Dede (Postacı İbrahim Çavuş) ile evlenmiştir. Eşini 1959'da kaybetmiştir. İbrahim Dede ile beş çocukları olmuştur. Şair Ayşe Dede Çabuk'un annesidir. Yaşadığı olaylardan etkilenerek doğaçlama şiirler söylemiştir. 18 Haziran 2014'te vefat etmiştir.³³⁴

Kıyamet kopunca gözler kan ağlar

Cehennem ateşi ciğeri dağlar

Bütün peygamberler nefsine ağlar

*Ya Muhammed yetiş imdadımıza*³³⁵

3.1.22. Güllü Gözükara (d. 1926-ö. ?)

Nüfus kayıtlarına göre 1926'da doğmuştur. Fakat kendisi 1929'da doğduğunu ifade etmiştir. Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Eldelek köyünde doğmuştur. Annesi, daha önce kendisinden bahsedilen şair Fadime Demirci Sarı, babası Hırrolar kabilesinden Hacı Durdu Efendi'dir. Güllü Gözükara ilkokul mezunudur. Henüz on üç yaşında iken Eldelekli Üsküdar Mehmet'in oğlu Muhittin Gözükara ile evlenmiştir. Bu evlilikten on çocuğu olmuştur.³³⁶

1953'te köydeki bir kavgadan dolayı tutuklanan eşi Muhittin Gözükara on iki yıla mahkûm olmuştur. Kaynanası gittiği her mahkûm ziyaretinde Güllü Hanım'ı oğluna şikâyet etmiş ve kötölemişti. Oğlu da düşünüp taşındıktan sonra anasının aklına uyup “Madem öyle on iki yıl mahkûmiyet almış bir adamın yolunu beklemese de hakkı var. Üç çocuğu alın, kendini de babası evine gönderin” diye haber göndermiştir. Eşi hapse düşünce inşası yarım kalan evin, kış gelmeden tamamlanması için çok çaba sarf eden

³³⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 181.

³³⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 182.

³³⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 143.

Güllü Hanım haberi alınca bu muameleye bir anlam verememiş ve şu şiiri yazarak, bir zarf içerisinde ziyarete giden birisiyle yollamıştır;³³⁷

*Oğlan sana kahreder küserim
Yoktur benim bir cezalık kusurum
Olursa bir derdim anana derim
Niçin getsin deyi haber salarsın*³³⁸

3.1.23. Güllü Koyunca (d. 1928-ö. 2005)

1928’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesine bağlı Eldelek köyünde doğmuştur. Gözükaralar ailesindendir. Mustafa oğlu Muharrem Koyuncu ile evlenmiştir ve bu evlilikten yedi çocuğu olmuştur. Evlendikleri yıl eşi askere gitmiştir. 1978’de oğlu terör sebebiyle vurulmuştur. 2005’te vefat etmiştir.³³⁹

Evlendikleri sene eşinin asker olması için çok uzun bir deyişet söylemiş fakat o deyişetten sadece iki kıta kalmıştır;

*Dağların karı erimez
Emirsiz asker yerimez
Ne kaderim karayımış
Gözüm yaşı kurumaz
Ashabıyın katın açtım
Soysuz kardeşine küstüm
Baban da lafın edince
Oğlan, gene aklıma düştün*³⁴⁰

3.1.24. Muammer Ketizmen Sinan (Manni) (d. 1930-ö. ?)

1930’da Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Nakipzade Mehmet Emin Ağa’nın oğlu Hamit Efendi, annesi Karabekirlerden Hacı Şirahbil Ağa’nın kızı Nadire Hanım’dır. İlk ve ortaokulu Elbistan’da okumuştur. Ailesi öğrenimine devam

³³⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 143-144.

³³⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 144.

³³⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 185.

³⁴⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 185.

etmesine izin vermemiştir. Okuldan alınmasına rağmen okuma isteği içinde hep bir ukde olarak kalmıştır. Bu isteğini gerçekleştirebilmek için fırsat aramış ve nihayet on yıl sonra öğretmen okulu sınavına dışarıdan girme imkânı bulmuştur. Bu sınavı başarıyla geçince de ilkokul öğretmeni olmuştur. 1964'te Tarih öğretmeni Remzi Sinan'la evlenmiştir. Hasret duyduğu annelik duygusunu tatmak için iki kız çocuk evlat edinmiştir. 1985'te eşini kaybetmiş, aynı yıl Elbistan'da yılın öğretmeni seçilmiştir. 1985'te emekli olmuştur. Vefat eden kardeşi Namık Bey'in iki oğlunun tahsili için Ankara'ya taşınmış ve 2010'a kadar orada kalmıştır. Şair Feleknaz Hanım halası, Mehmet Emin Ağa dedesi ve Gül Hatın babaannesidir. Çocuğunun olmaması, evliliğinde aradığını bulamaması, eşiyle kardeşlerinden birkaçını ve yeğenlerini vakitsiz kaybetmek duygusallığını artırmıştır. Dolup taşan duygularını şiirle ifade etmeye çalışmıştır. Şiirlerinde "Manni" mahlasını kullanmıştır. Manni, dayısı Hüsamettin Karagenç'in kendisine çocukluktan beri hitap ettiği isimdir. Onun hatırasına hürmeten bu mahlası kullanmıştır.³⁴¹

Sabah yeli serin serin eserken

Gül sevgiliye selamımı söyle

Sitem edip kaderime küserken

Gelip de uzaktan bakmasın öyle

Sevilen sevenden her zaman kaçır

Tabiat canlanır çiçekler açar

Bahar neşesini etrafa saçır

Girerse kanıma çıkmasın söyle³⁴²

3.1.25. Elif Yıldırım (d. 1931-ö. 2021)

1931'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı İğde köyünde doğmuştur.³⁴³ Babası Yusuf Özer'dir. Söğütlü köyünden (Ambarcık) Arap Yıldırım'la evlenmiştir. 9 Eylül 2021'de vefat etmiştir.³⁴⁴

Hacı Ahmet'in İzzet, yedi bacının tek kardeşi olarak Kabaktepe köyünde doğmuştur. Büyüyüp delikanlı olunca komşu kızı Menekşe'ye, Menekşe de İzzet'e

³⁴¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 67-68.

³⁴² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 74.

³⁴³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 221.

³⁴⁴ <https://www.elbistankaynarca.com/kahramanmaras-vefatlar/2021-09-09> (Erişim Tarihi:25.05.2024).

gönlünü kaptırmıştır. Aynı zamanda Menekşe'yi çocukluk arkadaşından biri de sevmektedir. İzzet'in ailesi dünürücü olmuş ve iki tarafın rızasıyla evlenmişlerdir. Bu duruma çocukluk arkadaşı gittikçe içerlemeye başlamış ve onları mutlu gördükçe İzzet'e olan hasedi düşmanlığa dönmüş, öldürmeye karar vermiştir. Bir gün aradığı fırsatı bulmuş, İzzet'e kurşun yağdırmıştır. Ağır yaralanan İzzet yığılıp kalmıştır. Durumu duyan yakınları hemen Elbistan'a doktora yetiştirmek için yola çıkmışlar fakat İğde köyünde gelin olan bacısının evine gelince vefat etmiştir. Babası, oğlunun naaşının Kabaktepe'ye değil de İğde'ye defnedilmesini istemiştir. Bu acı olaya İğde köyünden Elif Yıldırım şu ağıtı yakmıştır;

Çıksam Berid'in başına

Karı dizleyi dizleyi

Yaraları göz göz oldu

Cerrah gözleyi gözleyi

Cip gelir dağı dolanır

Döşek al kana boyanır

İzzet öldü deyince de

Beşikte bebek uyanır

Şu Berid'in günden yüzü

Top top açılır nergisi

Anasının iki gözü

İzzet der de ağlar m'ola

Caminin çifte bacası

Kur'ân okuyor hocası

Uyan İzzet eşin geldi

Bugün ayrılık gecesi³⁴⁵

3.1.26. Meyse Doğan (d. 1932-ö. ?)

1932'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Karahüyük köyünde doğmuştur. Pehlül Demir'in kızıdır.³⁴⁶

³⁴⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 221-222.

³⁴⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 229.

Elbistan'ın Akveren köyünde ikamet eden Pehlül Demir'in oğlu Emir Hasan (1938-1996) motosikletle Elbistan'dan dönerken bir kamyonla çarpışmış ve hayatını kaybetmiştir. Haber Karahüyük köyünde gelin olan bacılarına da ulaşınca onlardan biri Meyse Doğan şu ağıtı yakmıştır;³⁴⁷

Sabahınan sabahınan

Acı haberi aldık

İki bacı yola düştü

Hak emri çaresiz kaldık

Kaş kara da bıyık pala

Kurban ola bacın sana

Daralmış da yola çıkmış

Kamyoncu olmuş mahana

Bu yiğit de yatmış kalkmaz

Neden küsmüş bize bakmaz

Gardaş bacılar yandı

*Yanan yerde çimen bitmez*³⁴⁸

3.1.27. Eşe Çay Taş (d. 1934-ö. ?)

1934'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. 1954'te Seyit Taş'la evlenmiştir. Hiç çocukları olmamıştır. Buna rağmen evlilikleri elli sekiz yıl sürmüştür. Eşe Çay Taş ve eşi; köylüler tarafından güler yüzlü, yardımsever ikili olarak tanınmış, bu sebeple de Eşe Çay Taş'a "Seyit'in Eşe'si" diye hitap ederlerdi.³⁴⁹

Seyit Taş güçlü, kuvvetli ve çok güzel güreşen bir yiğittir. Köylüler, bir zamanlar ünlü ve Avşaroğlu diye anılan pehlivana benzettikleri için ona da Avşaroğlu lakabını takmışlardır. 2010'da Alzheimer'a yakalanmış, unutkanlık ve beceri bozukluğu gittikçe artmıştır. İki yıl böyle yaşamış, yaşlı eşi de bakmakta zorlanmıştır. Başka çare olmayınca Seyit Taş Kahramanmaraş Engelliler Yurdu'na yatırılmış, orada üç ay sonra vefat etmiştir. Elli sekiz yıllık hayat arkadaşını kaybeden Eşe Çay, eşinin ardından şu ağıtı yakmıştır;³⁵⁰

³⁴⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 229.

³⁴⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 229.

³⁴⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 254.

³⁵⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 254.

Maraş yolun kar mıydı
Huzur evi dar mıydı
Gurban olam Avşaroğlu
Çektiğin dert zor muyudu

Gittim Maraş yoluna
Ne desem gelir dilime
Ne var gitmez olaydım
Baktım Seyit'in halına

Kapısının önü yazı
Yazıda yayılır kuzu
Maraş'tan cenaze gelmiş
Ne oğlu var ne de kızı³⁵¹

3.1.28. Fatma Kahramanoğlu (Zarifoğlu) (d. 1941- ö. 2018)

1941'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Zarifoğlu ailesinden Ali Fakı Zarifoğlu ve Şerife Zarifoğlu'nun kızıdır. Değirmencilik yapan Ali Fakıoğlu'nun birçok şiiri bulunmaktadır. Şerife Hanım'ın da evlendikten sonra şiir yazdığı bilinmektedir. Zarifoğlu mahlaslı şair; şiirlerinde eşi, çocukları, sevdikleri ve Medine özlemini dile getirmiştir. Fatma Kahramanoğlu ve eşi Veli Kahramanoğlu birbirlerine karşılıklı şiirler yazmışlardır. 2018'de vefat eden şairden geriye sevdiklerine ve toplumsal sorunlar üzerine yazdığı şiirler kalmıştır.³⁵²

Bir emir verdiler dünyaya geldik,
Bir başka dünyadan bir divar deldik.
Gelmeden dünyaya dünyaya eldik,
Bir sünnet üzere yaşayın dostlar.

Azrâil gelmeden canımız için,
Kendinize doğru yolu bulup seçin.
Günaha ağlayın günahıtan geçin,

³⁵¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 254-255.

³⁵² Sebiha Çomruk, "Zarifoğlu (Fatma Kahramanoğlu)", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Ankara 2024, 7. Cilt, 416.

Bir sünnet üzere yaşayın dostlar.

Gün gelip dünyadan kalkıp göçülür,

Bir ıssız mekândan kabır seçilir.

Bir cepsiz elbise bize biçilir,

Bir sünnet üzere yaşayın dostlar.³⁵³

3.1.29. Fatma Türkşen Nakiboğlu Yenel (d. 1941)

1941’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası 1963-1977 yılları arasında Elbistan Belediye Başkanı olan Ziya Nakipoğlu, annesi Nakiplerden Abdürrezak Efendi’nin kızı Aliye Hanım’dır. İlkokul beşinci sınıfa kadar Elbistan Gazipaşa İlkokulu’nda, beşinci sınıfı ise Gaziantep’in Cingife nahiyesinde tamamlamıştır. Elbistan Ortaokulu’nu bitirdikten sonra parasız yatılı Kastamonu Kız Öğretmen Okulu’ndan 1960/61’de mezun olmuştur. İlk görev yeri Elbistan Tepebaşı İlkokulu olmuştur. Aynı yıl Elbistan İstiklal (Devrim) İlkokulu’na tayin edilmiştir. 1966’da Elbistan’ın Halıdoğulları ailesinden Felsefe öğretmeni olan Lütfi Yenel’le evlenmiştir. Bu evlilikten iki çocuğu olmuştur. Çocuklarının tahsili için 1981’de emekli olmuş ve Ankara’ya taşınmıştır. Orada dokuz yıl kadar kalmıştır. 1989’da Eskişehir Anadolu Üniversitesi Ön Lisans Programı’nı tamamlamıştır. “*Yeniden dünyaya gelsem yine öğretmen olurum*” dediği mesleğine geri dönmüştür. 1994’te ikinci kez emekli olmuştur. 2011’de eşini kaybetmiştir.³⁵⁴

Bağırsanız da çağırırsanız da

Sizi seviyorum çocuklar

Sizi billur gibi berrak

Kar gibi beyaz, kan gibi ılık

Kalbinizle seviyorum.

Sizleri

Kirli düşüncelerle tozlanmamış

Kin ile kararmamış

Miskinlikle paslanmamış

Kalbinizle seviyorum

Sizi

³⁵³ Çomruk, “Zarifoğlu (Fatma Kahramanoğlu)”, 416.

³⁵⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 186.

Düşündüklerinizi tıpatıp yapıp
Söylemek istediklerinizi
Çekinmeden söylediğiniz için seviyorum
Sizi ben
Törpü insanların kuvvetli iyelerinden
Çekinmeden
Bileğinin kuvvetini ölçmeden
Her seti
Gülerek aşmaya çalıştığınız için seviyorum
Sizi zedelenmemiş ümitlerinle
Renkleri bozulmamış hayallerinizle seviyorum çocuklar
Sizi olsun
Akan burnunuzla
Kopan düğmelerinizle
Uzayan saçlarınızla
Her şeyinizle
Çok pek çok seviyorum³⁵⁵

3.1.30. Hayat Soydan Gürünlü (d. 1943)

1943'te Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası şair Adil Soydan, annesi Emine Hanım'dır. Anne ve babası Nakıplılar ailesine mensuptur. Gazipaşa İlkokulu'nu bitirmiş fakat daha sonra tahsiline devam etmemiştir. 25 Ocak 1964'te Baki Gürünlü ile evlenmiş ve üç kızı olmuştur. 1991'de eşini kaybetmiştir. Bu acının ardından 50'li yaşlarda şiir yazmaya başlamıştır.³⁵⁶

Boşa geçirmişsin HAYAT ömrünü
Bitmez bu dünyanın zevki zulümü
Hiç mi düşünmedin sen bu ölümü
Dese Rabbim ben ne cevap vereyim³⁵⁷

³⁵⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 187.

³⁵⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 194.

³⁵⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 196.

3.1.31. Ayşe Dede Çabuk (d. 1948)

5 Şubat 1948'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Pınarbaşı mahallesinde doğmuştur. Babası Dedevelioğulları'ndan Postacı İbrahim Dede, annesi kendisinden daha önce bahsedilen şair Fatma Genç Dede'dir. Ayşe Dede Çabuk, Kız Sanat Okulu mezunudur. Elbistan eski belediye başkanlarından Hacı Abdullah Dede'nin ablasıdır. 1978'de Mehmet Çabuk'la evlenmiş ve Almanya'ya gitmiştir. Bir oğlu vardır. Ayşe Dede Çabuk, “Şiire 1980'de vatan hasreti ile başladım. O günden beri şiir yazmak bende vazgeçilmez bir tutku oldu.” demiştir. Dinî, millî, kültürel, şarkı sözü gibi farklı alanlarda yazmıştır. Şiirleri Almanya'da dergilerde, *Posta* gazetesi ve Türkiye'de *Elbistan'ın Sesi*'nde yayınlanmıştır. Almanya'da *Star* gazetesinin “Şiir ve Şarkı Sözü” alanında açtığı yarışmada “Meltem Yeli” şiiriyle şarkı sözü dalında birinci ve şiir dalında ikinci olmuştur.³⁵⁸

Umut deryasında yüzen bir salım

Açtım yelkenleri sevda yeliyle

Peteklerde dolup taşan her balın

Yar gelsin toplansın kendi eliyle.

En büyük sevdaya kul olurum ben

Sevenler yürüsün yol olurum ben

Yareyi kapatan dil olurum ben

Mızrabımın tatlı kıvrak teliyle

Sevgi kumrusuyum açmışım kanat

Sevdikçe üredim arttım ben kat kat

Şirin'e de böylesine vurgundu Ferhat

Dağı düz eyledi yıktı eliyle

Bazen tozpembeyim sevda yolunda

Bazen kar beyazım erik dalında

Bazen de çıkarım kahve falında

Yar okusun beni tatlı diliyle³⁵⁹

³⁵⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 161.

³⁵⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 163.

3.1.32. Döne Çoban (d. 1949-ö. 2020)

1949'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Çiçek köyünde doğmuştur. Ali Çoban'la evlenmiştir. Babası Ali Yılmaz, annesi Ümmü Yılmaz'dır. 5 Mayıs 2020'de vefat etmiştir.³⁶⁰ Çeşitli sebeplerden on çocuğu vefat etmiştir. Yaşadığı bu acılarla şiirler söylemiştir.³⁶¹

Sağ kalan tek oğlu da ölünce şu ağıtı yakmıştır;

Orta direk ortasından biçildi

Ala kanlar dört tarafa saçıldı

Bayramlık oğluma hülle biçildi

*Eylen oğlum eylen baban da gelsin*³⁶²

3.1.33. Seher Türker (d. 1949)

19 Mayıs 1945'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası hukukçu, annesi ev hanımı olan şairin çocukluğu babasının görevi nedeniyle Anadolu'nun çeşitli yörelerinde geçmiştir. İlkokulu Erüh ve Diyarbakır'da, ortaokulu Alanya ve Kozan'da tamamlamıştır. 1963-64 öğretim yılında, Kahramanmaraş Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuş ve daha sonra öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 1969'da İhsan Türker ile evlenince ara verdiği görevine 1972'de geri dönmüştür. 1998'de Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Eğitim Ön Lisans programından mezun olmuştur. 2006'da Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Sınavı'na girerek uzman öğretmen olmuştur. 2008'de emekli olmuş ve o zamana kadar bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle çalışmış, mesleğinde daima kendini aşmayı hedeflemiştir. Emeklilik döneminde de boş durmayarak 2010'dan itibaren Kahramanmaraş'ta çıkarılan *Bugün* gazetesinde ara ara köşe yazıları yazmaya başlamıştır. 2012'de çevresinin telkiniyle bu yazıları derlemiş ve *Yaşama Bakış* isimli ilk deneme kitabını yayımlamıştır. 2015'te *Tuvaldeki Renkler* isimli şiir kitabını yayımlanmıştır. Yağlı boya çalışmaları yapan şair, bu kitabının kapağında kendi yaptığı tablolarından birinin resmini kullanmıştır. 2016'da

³⁶⁰ <https://www.elbistaninsesi.com/vefat/10029821/done-coban-71-yasinda> (Erişim Tarihi: 25.05.2024).

³⁶¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 261.

³⁶² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 261.

Yaşama Bakış deneme kitabına ilaveler yapmış ve yeniden yayımlamıştır. Yağlı boya çalışmalarına da devam eden şairin yirmi beş adet tablosu bulunmaktadır.³⁶³

3.1.34. Özden Ketizmen Arığ (d. 1950)

1950’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Nakıplardan Emin AĞa ile Kadılar (Akatlar) ailesine mensup Mustafa Efendi, annesi ise daha önce kendisinden bahsedilen şair Fatma Hatun Akat Ketizmen’dir. Sadece ilkokulu okumuştur. 1969’da Süleyman Arığ’la evlenmiştir. Üç çocuğu vardır. Şiire annesinden etkilenerek başlamıştır. İlk şiirini 15-16 yaşlarındayken yazmıştır. Genç yaştta evlenmesi, ailesine olan özlemi, kardeşinin vefatı gibi sebeplerden dolayı duyduğu acıyla şiirler yazmıştır.³⁶⁴

*İnsanlığa kıymet ver, ezip geçme fakiri
Dünya kimseye kalmaz düşün ahiretini
Ömür boyu bırakma terbiye ülfetini
Bir gün senin hesabın görölür ha görölür*³⁶⁵

3.1.35. Zübeyde Nakiboğlu Saraç (d. 1950)

1950’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası 1963-1977 yılları arasında Belediye Başkanı olan Ziya Nakiboğlu, annesi Nakiplerden Abdürrezak Efendi’nin kızı Aliye Hanım’dır. İlkokul ve ortaokulu Elbistan’da okumuştur. 1970’te Maraş Öğretmen Okulu’nu ve 1988’de Anadolu Üniversitesi’ni (A.Ö.F) bitirmiştir. 1976’da Elbistan Kamberoğlu ailesine mensup Yemliha Saraç’la evlenmiş ve iki çocuğu olmuştur. 28 Ekim 1970’te Elbistan Gücük İlkokulu’nda öğretmenliğe başlamıştır. Elbistan’ın merkezinde ve birçok köyünde öğretmenlik yapmıştır. 20 Ocak 1995’te emekli olduğu mesleğine 1996’da tekrar dönmüştür. İzmir Aliağa Namık Kemal İlköğretim Okulu’nda iki yıl, özel bir okulda bir yıl çalışmış ve meslek hayatını tamamlamıştır. Yazı ve şiir denemelerine daha ilkokulda başlamıştır. Öğretmeni yazar Ali Gözükkara, şiirlerini ve yazılarını görünce onu yazmaya teşvik etmiştir. Öğretmen Okulu’nda da şiir ve öykü denemelerini geliştirmiştir. Şiirlerini ve öykülerini yazdığı defter kaybolunca ikisini de yazmayı bir süre bırakmıştır. Öğretmenliği süresince birkaç

³⁶³ KK 4.

³⁶⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 205.

³⁶⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 207.

şiiir dışında bir şey yazmamıştır. Emekli olup Elbistan'dan ayrıldığında o duygusallıkla yeniden şiir yazmaya başlamıştır. Bazı şiirleri *Elbistan'ın Sesi* gazetesinde yayınlanmıştır.³⁶⁶

*Dürüstlük yola çıkmış
Adaleti yanına almış
Varlıkları mutlulukmuş
Asla rol yapmazlar
Hoş görülü olurlarmış
Nice güzel insanlara
Işık saçarlarmış
Şarkılarla saygı besteler
Davranışları ile örnek olurlarmış.*³⁶⁷

3.1.36. Mehtap Tekinşen (d.1953)

1953'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlköğreniminin ardından Kahramanmaraş Kız Meslek Lisesi'nden mezun olmuştur. 1970'te Prof. Dr. Osman Cenap Tekinşen ile evlenmiş ve İngiltere'ye gitmiştir. İngiltere'de çocuk eğitimi üzerine incelemelerde bulunmuştur. 1972'de Türkiye'ye döndükten sonra *Masal Bahçesi I ve II* (1973), *Gökkuşağı* (1993), *Gonca ile Yonca* (2002) isimli öykü kitaplarını yayımlamıştır. Öyküleri ve şiirleri *Alkış*, *Çocuk ve Kent*, *Bahtiyar Yokuşu* gibi çeşitli dergilerde yer almıştır. Eserlerinde küçük yaşlarda büyük duygu tohumlarını saklayan geleceğin büyük çocukları, öz kültürlerini öğrenmeleri ve ahlakî değerleri öğrenmeleri için eğitici-öğretici öyküler bulunmaktadır. Sevgi, dostluk, kardeşlik, özveri ve hoşgörünün incelikleri bu eserlerde hoş bir dille anlatılmıştır.³⁶⁸

*Tüketme sevgilerin soyunu,
Sonra arar bulamazsın,
Sıkıca tut yüreğinde,
Yalnız nefretle çarpmasın,
Kurutma sevgilerin tohumunu,*

³⁶⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 189.

³⁶⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 190.

³⁶⁸ Osman Cenap Tekinşen, "Tekinşen, Mehtap", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Ankara 2024, 7. Cilt, 120.

*Ellerinle serp yüreklere,
Filizlenip dallansın,
Aydınlansın yürekler,
Yaşat ki yaşasın sevgiler,
Onunla boğulsun,
Acılar kinler.³⁶⁹*

3.1.37. Nafiye Türkmen (d. 1953)

1953'te Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Elbistan'da tamamlamıştır. Evli ve dört çocuk annesidir.³⁷⁰

*Bir gün bir heykeltıraş olursam eğer
Mermerden heykelini dikerim koskocaman
Yıldızlarla işlerim üzerini nakış nakış
Öbek öbek neşe katarım, öbek öbek zevk
Kimselere gösteremem/
Çaldıramam seni benden...³⁷¹*

3.1.38. Ümmü Soğancı (d.1956)

1956'da Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Beşbucak Mahallesi'nin İspirliler obasında doğmuştur. İlkokulu tamamladıktan sonra eğitimine devam etmemiştir. İlk şiiri "Yavrum"u oğlu Yener'in hastaneye yatırılması üzerine yazmıştır. Yakınlarının ve sevdiklerinin ölümü üzerine yüzün üzerinde ağıt yakmıştır. Eşinin hastalığı ve ölümü, şiiri onun için sığınacak bir liman ve tutunacak bir dal haline getirmiştir. Tüm acılarını, dertlerini ve sevinçlerini şiire dökmüştür. Ümmü Soğancı, yazdığı şiirleri türkü formunda bestelemiş, böylece zihinde kolayca yer almasını sağlamıştır. Türkülerinde oluşturduğu nağme ve ezgiler Çukurova, Toroslara has yarı bozlak türünde eserlere birer örnek mahiyetindedir. Şiirlerinde bazen "Ümmü", bazen "Soğancı", bazen "Ümmü Soğancı" mahlaslarını kullanan şair; akıcı bir dil ve sağlam bir teknikle şiirler kaleme almıştır.

³⁶⁹ Tekinşen, "Tekinşen, Mehtap", 120-121.

³⁷⁰ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 241.

³⁷¹ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 241.

Kendisine Karacaoğlan, Âşık Mahzuni Şerif ve Delibal'ı (Celil Çinkır) örnek almıştır. Şiirlerini 2019'da *Benden Öte Şiirler* adıyla tek kitapta toplamıştır.³⁷²

*Aşkın tanımını sözde
Yazabilen beri gelsin
Sevda çözümsüz bilmece
Çözebilen beri gelsin.*

*Merak ettim bunu cidden
Göstermeden haklı neden
Yalan dünya denilenden
Kızabilen beri gelsin.*

*Feleğe yüzü asmadan
Cana sıkıntı basmadan
Yorgan yastığa küsmeden
Sızabilen beri gelsin.*

*Düşünmeden ederini
Eza bilip kederini
Soğancı'yım kaderini
Bozabilen beri gelsin³⁷³*

3.1.39. Münevver Soydan Özgenç (d. 1957)

1 Mayıs 1957'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Nakiboğullarından Mehmet Hilmi Soydan, annesi Karalar ailesinden Fatma Hanım'dır. 1980'de Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Politika Bölümü'nü bitirmiştir. Kamu kurumundan (TEDAŞ Mersin İl Md.) emekli olmuştur. 23 Eylül 1979'da Hamolardan Emekli öğretmen Mesut Özgenç'le evlenmiştir. Emekli olduktan sonra yerleştikleri Mersin'de yaşamaktadır. Şair Doğan Soydan'ın kardeşidir. *Mersin İmece* isimli yerel gazetede "Kadın ve Siyaset" başlıklı köşesi vardır.³⁷⁴

³⁷² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 717.

³⁷³ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 718.

³⁷⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 174.

*Aylar pay edilseydi eğer
İlk başta düşerdim peşine...
İnsan EYLÜL 'ü neden tutkuyla sever?
Üstelik bir toplum yanmışken ateşine*

Sorun söylesin bu esintiler...

*Her biri sokulup yanı başıma
Ömrümün bütün Eylül'lerini taşırken
Her dönemden, her yaştan
Cahit Sıtkı misali, söylesem getirir mi?
Yaşamak için o sevdayı yeni baştan³⁷⁵*

3.1.40. Zübeyde Kozanoğlu (d. 1957)

1957'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Söğütlü (Ambarcık) köyünde doğmuştur. İlkokul ve ortaokul öğrenimini Söğütlü köyünde, lise öğrenimini ise Elbistan'da tamamlamıştır. 1974'te evlenmiş ve dört çocuğu bulunmaktadır. Halk şairi olan babası Hacı Hasan Uğur, henüz bebekken kulağına ninni yerine şiirler üflemiştir. Şiirlerinin ilham kaynağı ilk olarak babası ile doğup büyüdüğü topraklardaki kıymetli şairler, ozanlar ve tabiat olmuştur. 1995'te Kültür Bakanlığı Halk Kültürleri Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen "Aile" konulu şiir yarışmasında birincilik ödülü almıştır. "Terzi" şiiriyle tanınmıştır. Zübeyde Kozanoğlu'nun şiirleri millî ve manevî konulardan oluşmaktadır. Tema olarak vatan, millet, manevî duygular, toplumsal olaylar ağırlıktadır. İlk şiir kitabı *Bir Çiçek Misali* ismiyle basılmıştır. Şiirlerini çeşitli dergilerde ve mahallî gazetelerde yayımlayan şairin basıma hazır birçok şiir dosyası da mevcuttur.³⁷⁶

*Öt dertli bülbül öt, gönlüm uslansın
Üstüne koyduğun, dala yaslansın
Gören gözler görmez, olsun paslansın
Şu garip hâlimi, gören ağlasın³⁷⁷*

³⁷⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 176.

³⁷⁶ Zübeyde Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, Alaska, İstanbul t.y., s.y.

³⁷⁷ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 18.

3.1.41. Asuman Soydan Atasayar (d. 1959)

1959'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Babası Nakiplerden Ata oğlu Sedat Soydan, annesi Keyiklilerden Rahmi Gürses kızı Seyyare Hanım'dır. Elbistan İstiklal İlkokulu'nu ve Mükremin Halil Lisesi'ni bitirmiştir. 1976'da Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü'ne yazılmış fakat o dönemlerde yaşanan terör olayları sebebiyle son sınıfta okulu bırakmıştır. 1980'de Mustafa Atasayar'la evlenmiş ve dört çocuğu olmuştur. 1992'ye kadar Elbistan'da yaşamış ve daha sonra İstanbul'a yerleşmiştir. 2001- 2002 yıllarında İstanbul'da, 2010'da Avustralya Sydney'de resim kurslarına gitmiştir. Karakalem, pastel ve yağlı boya çalışmaları yaparak birçok sergiye katılmıştır. Osmanlıca, İngilizce ve Diksiyon kurslarına gitmiş ve sertifika almıştır. *Türk Dili ve Edebiyatı, Kümbet Altında, Kültür Çağlayanı, Çıngı, Kumru, Alkış, İhlamur* gibi sanat edebiyat dergileri ile birçok internet sitesinde şiir ve nesirleri yayınlanmıştır. Birkaç yarışmada şiirleri ve hikayeleri derece almıştır.³⁷⁸ Hece ölçüsüyle ve serbest tarzda kaleme aldığı şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk, tabiat, sosyal hayat, düşünce ve Türk tarihi konularını işlemiştir. Yeni edebî akım olan Gülce Edebiyat Akımı öncüsü ve İLESAM üyesidir.³⁷⁹ *Üçüncü Mevsimdeyim* (2010), *Kahraman ve Öncü Kadınlarımız* (2011), *Bir Yudum Ben* (2013) isimli üç şiir kitabı ve *Yitik Parçam* (2012) isimli bir romanı bulunmaktadır. Mayıs 2013'te İstanbul Basın Müzesi'nde ikinci kişisel resim sergisini açmıştır.³⁸⁰

*Gamsız zamana karşı yüreğim tam isabet
İmbikten süzsem bile bala karışır hasret
Hedef alan oklara, yok bir kalkan ne de set
Pervasız takvimleri beklemesi kolay mı?*³⁸¹

3.1.42. Meryem Kalkandelen Cücük (d. 1959)

1959'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. Küçük yaşlarda babasını, genç yaşta annesini kaybetmiştir. Dört çocuk annesidir. Azmi, başarısı, becerisi

³⁷⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 169.

³⁷⁹ Ramazan Avcı, "Atasayar, Asuman Soydan", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2017, 1. Cilt, 387.

³⁸⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 169-170.

³⁸¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 171.

ve iradesi sayesinde herkesin Meryem ablası, halası, teyzesidir. Annesinin ölümü üzerine yakmış olduğu ağıt bilinmektedir. Bu acılara bir de henüz on üç yaşında olan kaybettiği kızı eklenmiştir. Tüm bu acıları yaktığı ağıtlarla anlatma yolunu seçmiştir.³⁸²

*Anam anam benim anam, genç yaşta dul kalan anam
Dertli dertli gelin anam, gün görmeyen benim anam
Eşen ağlar, Meryem ağlar, Sadeddin ciğerim dağlar
Altı tane yetimine bilmem ki ben kimler ağlar*³⁸³

3.1.43. Meliha Ünal Kar (d. 1959)

15 Ağustos 1959'da Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Karahüyük köyünde doğmuştur. Babası Ali Hafızlardan Ali Efendi, annesi Hacı Hasanoğulları'ndan Emine Hanım'dır. İlkokulu beşinci sınıfa kadar köyde, beşinci sınıfı ise Elbistan İstiklal İlkokulu'nda; ortaokulu M. H. L. Ortaokulu'nda; liseyi de Afşin ve Maraş Kız liselerinde okumuştur. Anadolu Üniversitesi (A.Ö.F.) İktisat Fakültesi'ne başlamış fakat ikinci sınıfta terk etmiştir. 1983'te Afşin-Elbistan Termik Santrali inşaatı sırasında çalıştığı özel şirkette tercüman ve teknik emniyet müdürü olan Cafer Sadık Kar'la evlenmiştir. 1988'de Mersin'e yerleşmiştir. Bir kolejde kısa süreliğine öğretmenlik yapmış ve 2003'te emekli olmuştur. MEŞYAD yönetim kurulu üyesi ve yayın organı *Maki* dergisinin yayın yönetmeni olarak sanat-edebiyat etkinliklerine katkıda bulunmuştur. İlk şiiri 22 Temmuz 1992'de *Mersin Haber* gazetesinde yayınlanmıştır. *Dikili Ekin, Ekin Sanat, Bizim Ece, Maki, Aykırı Sanat, Bay, Çalı, Temren, Mühür, Çağdaş Yaşam, Hayal Bilgisi, Mavi, Turunç, Akköy, Tay, Şiir Dalı* gibi dergilerle bazı antoloji ve gazetelerde şiir ve yazıları yayımlanmıştır. Meliha Ünal Kar'ın *Pastel Umutların Albenisi* (2000) isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır.³⁸⁴

*tut ki;
aynı imbikten geçtiğimiz yazgıyı
hatrında piştiğimiz kahveyi
insanlığın en güzel kolyesi sayılan
dini, dili, ırkı*

³⁸² Kalkandelen, "Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar", 70.

³⁸³ Kalkandelen, "Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar", 70.

³⁸⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 156.

*tüm gemiler gibi yaktık.
Bir kere çıkmış olan tırtılı
Kim sokabilir kozasına geri?
Zulmün dişi dolaşırken azılı
Kelebek hangi çiçekte çıkarır kırkı?*³⁸⁵

3.1.44. Leyla Koçak Oruç (d. 1963)

1963'te Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesine bağlı Pınarhüyük köyünde doğmuştur. İlkokulu Antakya-Hatay Reyhanlı'da, ortaokulu Kahramanmaraş Çağlayancerit'te, liseyi Siirt Pervari'de tamamlamıştır. Halkla İlişkiler Bölümü'nü okurken evlenmiş ve Almanya'ya gitmiştir. Yirmi iki yıl sonra ülkesine geri dönmüş ve Mersin'e yerleşmiştir. *Bir Leyla* (2019) ve *İki Hece* (2023) isimli iki kitabı bulunmaktadır. Türkiye'de altı, Azerbaycan'da yirmi antoloji kitabında şiirleri yayınlanmıştır. Otuz beş kadar şiiri bestekârlar tarafından bestelenmiştir.³⁸⁶

*Gücü nefes haktır, okutur gazel,
Demi چراغ iman, gönlünde güzel,
Katıksız sevgisi, türküde ezel,
Kul olandır bazı, tahir lâl onda*³⁸⁷

3.1.45. Bejan Matur (d. 1968)

1968'de Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Maksutuşağı köyünde doğmuştur. Ortaokul ve liseyi Gaziantep'te okumuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Bölümü'nü bitirmiştir.³⁸⁸ İlk şiirleri; *Ekin, Belleten, Yazıt, Edebiyat, Eleştiri, Adam Sanat* ve *Defter* dergilerinde yayımlanmıştır. 1997'de *Rüzgar Dolu Konaklar* adlı kitabıyla Halil Karagöz Şiir Ödülü'nü ve Orhan Murat Arıburnu Şiir Ödülü'nü kazanmıştır.³⁸⁹

³⁸⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 159.

³⁸⁶ <https://www.isk.org.tr/leyla-oruc/> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).

³⁸⁷ <https://www.isk.org.tr/leyla-oruc/> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).

³⁸⁸ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 148.

³⁸⁹ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 141.

Şiirleri İngilizceden Farsçaya ve 18 dile çevrilmiş ve *Grand Street Magazine* (New York), *Language For a New Century* (Norton) gibi pek çok antoloji ve dergide yer almıştır. Şiir kitapları İngiltere’de ARC Publications tarafından *In The Temple of a Patient God* (2004), Lüksemburg’da PHI Publishing tarafından *Winddurchwehte Herrenhauser* (2005) adıyla yayınlanmıştır. Bejan Matur’un; *Tanrı Görmesin Harflerimi* (1999), *Ayın Büyüttüğü Oğullar* (2002), *Onun Çölünde* (2002), *İbrahim’in Beni Terketmesi* (2008) isimli şiir kitapları; *Doğu’nun Kapısı Diyarbakır* (2009) isimli fotoğraflı bir kent kitabı ve *Dağın Ardına Bakmak* isimli bir söyleşisi bulunmaktadır. 2010’da Tiyatro Oyunevi’nin sahneye koyduğu “Son Defa” oyununa aşk üzerine bir monolog, 2011’de Uluslararası Af Örgütü’nün iş birliğiyle hazırlanan “Özgürlük” kitabına Dağ şiiriyle katılmıştır. 2010’da fotoğraf sanatçısı Mehmet Günyeli’yle, Ege Denizi’nde boğulan mültecileri konu alan “Kader Denizi” projesini kitaplaştırmıştır. Diyarbakır Kültür Sanat Vakfı’nın (DKSV) kurucu başkanıdır. Ayrıca günlük basında siyasal ve kültürel yazılar yazmaktadır.³⁹⁰

İbrahim’in Beni Terketmesi şiir kitabı üzerine yapılan söyleşide yazarlık tavrını şöyle anlatmıştır: “Şiirimi bir kavim duygusuyla yazıyorum ben. Gerisinde bir kavmin olduğu, o kavmin yer yer kadınlarının erkeklerinin anlatıldığı da bir şiir. Bu anlamda bir anlatı da sayılır. Bu sözün ettiğim yerin acıları, kan, kardeşlik, başından itibaren imgelerle gösteriyordu kendini. Bu bir tercihti. Acının sahiciliğini, vakarla taşınabileceğini bir tragedya duygusuyla anlatmaya çalışıyordum. Bu kitapta da yine aynı tavır var. Ama bir de hayat yaşıyoruz ve o hayatın can yakan yanı var.”³⁹¹

Bejan Matur, Kürt Alevisi bir ailede yetişmiş olsa da Kürtçeyi çok az bilmektedir. Türkçe düşünmesine ve Türkçe yazmasına rağmen Kürt olduğunu ifade etmektedir. Kendisine göre Kürtçe yaşayan bir dil değildir fakat Kürtçenin seslerinin zihninde etki yarattığını ve şiirlerindeki ritminin kuruluşunda bunun etkisi olduğunu belirtmiştir. Bejan Matur, Kahramanmaraş’ta çok kültürlü bir mekânda yetişmiş olmasının ona ötekini anlamak konusunda çok büyük bir imkân sağladığını ifade etmiştir.³⁹²

Gece ormanın karanlık yüzüyle baktı bana.

Puhu kuşu anladı.

³⁹⁰ Bejan Matur, *Dağın Ardına Bakmak*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s.y.

³⁹¹ Neriman Ağaoğlu, Zerrin Saral, *Edebiyatımızda Kadın Yazarlar Sözlüğü*, Phoenix, Ankara 2013, 318.

³⁹² Didem Atayurt, “‘Dişil’ Bir İtaatsizlik: Örneklem Olarak Bejan Matur Şiiri”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2013, 90-92.

Ve gagasını kendi kalbine batırdı.

Hırılıtlarla anlatmak istedi.

*Kimse yok... Kimse yok... Durma*³⁹³

3.1.46. Neşe Balıkçı (Dilana) (d. 1968)

1968'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuş ve 1970'te ailesiyle Mersin'e taşınmıştır. İlkokul, ortaokul ve liseyi Mersin'de okumuştur. İstanbul Üniversitesi Hazır Giyim ve Moda Tasarımı Bölümü ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümü'nü bitirmiştir. Evli ve iki çocuk annesidir. İlk şiirini on üç yaşındayken kaleme almış ve konusu aile içerisindeki sorunlar, babasının ilgisizliği olmuştur. Klasik âşıklık geleneğinin pek çok unsurunu taşımamaktadır. Âşıkların rüya görmesi hususuna inansa da bugünkü şartlarda hiçbir âşığın rüya göremeyeceğini düşünmektedir. Çok sayıda halk hikayesi anlatsa da musannıflığı yoktur. Ona göre saz çalamayan âşığın irticali de yoktur ve şiirlerini yazarak üretir. Neşe Balıkçı herhangi bir usta-çırak ilişkisinden geçmemiş olup Âşık Mahzûnî Şerîf'i kendisine usta olarak almış ve çağdaşlarından Ahmet Şahinoğlu, Çoban Hüseyin Çemrek, Reis Ayar, Ahmet Tekkuş, Ozan Didarî'yi takip etmiştir. Yanık Ahmet kendisine "Dilana" mahlasını vermiştir. Neşe Balıkçı; İLESAM, Mersin Şairler ve Yazarlar Birliği (MEŞAT), Kahramanmaraş Elbistan Yazarlar ve Şairler Derneği ile Ankara Âşıklar Derneği (AŞDER) üyesidir. AŞDER'in düzenlediği bir şiir yarışmasında birinci, Giresun Alucra'da düzenlenen Giresun konulu şiir yarışmasında da ikinci olmuştur. Şiirlerinin konusu oldukça zengindir. Hem lirik hem epik karakterli şiirleri bulunmaktadır. Şiirlerini genellikle dörtlük nazım birimi ile hecenin 7,8 ve 11'li kalıplarıyla kaleme almıştır.³⁹⁴

Sabır sermayesi, sevgidir özü

Yunus'dan ilhamı, vermeli ozan

Mazlumun yanında, zalime sözü

Rehberi pir sultan, görmeli ozan

Sevgi tohumunu, şerre ekmeli

Çalışıp alnından, terin dökmeli

³⁹³ Bejan Matur, *Onun Çölünde*, Metis Yayınları İstanbul 2002, 73.

³⁹⁴ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/dilana-nese-balikci> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

*Nefsi mahkûm edip, dara çekmeli
Kendine hesabi, sormalı ozan*³⁹⁵

3.1.47. Hatice Altuk Keşoğlu (Âşık Selvinaz) (d. 1969)

1969'da Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Aslanbey köyünde doğmuştur. Ortaokul ve liseyi Göksun'da okumuştur. 1988'de ekonomik sebeplerden dolayı ailesiyle İzmir'e taşınmıştır. 2004'te İzmir Halk Ozanları ve Âşıklar Derneği'ne üye olmuş ve bu dönemden âşıklık geleneğiyle ilgilenmeye başlamıştır. Âşık Ayhan Aslan'ın çırağıdır. Ustası, Hatice Altuk Keşoğlu'na "Selvinaz" mahlasını vermiştir. Saz çalma ve irticalen şiir söyleme konusunda âşıklardan eğitim almıştır. Şiirlerinde aşk, memleket sevgisi, insan sevgisi gibi konulara ve toplumsal olaylara yer vermektedir. Didaktik eserlerinde bazen yaşam felsefesini dile getirmiştir. Şair hem hece ölçüsüyle çalıp söylemekte hem de aruz ölçüsüyle şiirler kaleme almaktadır. Türkiye kadın bestecileri arasında yer almaktadır. Şiirleri kendi sosyal medya hesabında, dergi ve antolojilerde yayınlanmaktadır. 2019'da Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespiti ve Kayıt İşlemleri Yönergesi" kapsamında yapılan değerlendirmede "halk şairi" unvanını almıştır.³⁹⁶

*Bahçede çapacı tarlada ırgat
Vurulur taşlardan taşa kadınlar
Şehirde hanımdır, köylerde avrat
Sofrada tuz olur aşı kadınlar.*³⁹⁷

3.1.48. Kadriye Arslan Kırdök (d. 1970)

1970'te Kahramanmaraş'ta doğmuş fakat babasının mesleği gereği farklı şehirlerde yaşamıştır. Okul müdürü olan babası, dönemin rotasyon uygulaması dolayısıyla üç yılda bir şehir değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple Kadriye Arslan Kırdök ilk ve orta öğrenimini farklı şehirlerde okumuştur.³⁹⁸ Şair, bu durumun kendisinin farklı kültürler

³⁹⁵ <https://www.antoloji.com/ozan-40-siiri/> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

³⁹⁶ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 369.

³⁹⁷ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 371.

³⁹⁸ Ramazan Avcı, "Kırdök, Kadriye Arslan", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2021, 5. Cilt, 100.

görmesine sebep olduğunu ve yazılarını beslediğini belirtmektedir. Çocukluğu lojman bahçesinde, okul sıralarında geçmiş ve en büyük eğlencesi de kitap okumak olmuştur. Arkadaşlarını toplayarak kitaplardan hikâyeler okumasının, onlar bitince kendisinin hikâye uydurmasının bugünkü hikayeciliğine dair attığı bilinçsizce ilk adım olduğunu düşünmektedir. Çukurova Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nü bitirmiş ve uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. Lise yıllarında edebiyat öğretmeni onun bu konudaki yeteneği sebebiyle her zaman cesaretlendirmiş ve bu yıllarda bir şiir yarışmasında il derecesi elde etmiştir.³⁹⁹ Daha sonra öykü yazmaya başlamış ve 2002'de *Mavi Çiçekli Nazilli Basması* ve 2003'te *Eksik Dilek* isimli öyküsüyle *Yeni Ufuk* dergisi tarafından düzenlenen Öğretmenler Arası Hikâye Yazma yarışmasında birincilik ödülü almıştır. *Yeniden Başlamak* isimli öyküsü Eğitim Bir-Sen genel merkezi tarafından düzenlenen geleneksel öğretmen anıları yarışmasında birincilik ödülü almıştır. *Çorak Tarla* isimli öyküsü ise Ahmet Yüzeroğlu tarafından tiyatroya çevrilmiş ve defalarca sahnelenmiştir.⁴⁰⁰ Ayrıca roman ve kişisel gelişim alanlarında da eserler kaleme almıştır. İlk kitabı *Yeniden Başlamak* on altı öyküden oluşmuştur. İkinci eseri *Masal Şehrinin Kayıp Aşkları* isimli romanında 1915 tehcir kanunuyla Kahramanmaraş ve çevresinden göç eden bir Ermeni ailesini konu almaktadır. *Elfida* isimli romanında Kahramanmaraş olaylarının bir kadının gözünden sorgulanmasını anlatmıştır. *Yakma Gemileri Kaptan Ol* isimli bir kişisel gelişim kitabı bulunmaktadır. *Ya Sonra* isimli kitabı şiir ve öykülerden oluşmaktadır. Ayrıca *Mağara Perisi Salina* isimli bir romanı bulunmaktadır. Kadriye Kırdök, yurt dışı seyahatlerini köşe yazarı olduğu *Manşet* gazetesinde gezi yazısı olarak yayınlamaktadır.⁴⁰¹ İlk makalesini on beş yaşında yazmış ve İş Bankası Liseler Arası yarışmada ödül almıştır. Ne zaman şiir yazmaya başladığını hatırlamadığını ve annesinin kendisine gösterdiği küçük bir defterde küçük yaşlarda kaleme aldığı şiirlerin bulunduğunu ifade etmektedir. Eşinin ani vefatı sebebiyle yaşadığı buhrandan yine kitaplar sayesinde çıkabilmiştir denilebilir. Zira önce özellikle gençlere yönelik olarak okuma saatleri düzenlemiştir. Bu amaçla üniversite öğrencileri için “Çaylar, simitler

³⁹⁹ <https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

⁴⁰⁰ Kadriye Kırdök, *Ya Sonra*, Kitap Ağacı Yayınları, İstanbul 2024, s.y.

⁴⁰¹ <https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

bizden; okuyup anlamak onlardan” konseptli bir kitap kafe oluşturmuşlardır. Bu sayede kendisini iyileştirdiğine inanmaktadır.⁴⁰²

Yirmi beş yıldır edebiyat dünyasının içerisinde bulunduğunu belirten Kırdök, bu yolda ne tür zorluklar yaşadığını şöyle anlatmıştır: “On beş- yirmi yıl önce yazımı gönderdiğim yerlerde kıyafetim ve muhafazakâr kimliğim sebebiyle çok defa mobbinge maruz kaldım ve ön yargılar sebebiyle elendim. Bundan dolayı defalarca vaz geçmek istedim bu yoldan. Bugün hala yazdıkları eleştirilecek, yargılanacak diye aşk şiiri yazamayan kadınlar var. Bir kesim kıyafetinden ve inancından ötürü kadın yazar ve şairleri ötelerken bir kesim de evinde otur, elinin hamuruyla edebiyata bulaşma tavrıyla bizleri dışarıda tutmak istedi.”. Şair sözlerinin devamında, belli bir yol kat edene kadara kimliğini sakladığını hatta böyle yapmasaydı henüz körpe iken kendisinin de dallarının budanacağını dile getirmiştir. Onu hayatta tutan “yazmak” dışında bir çaresi olmayan şair, çok şeyden vaz geçse de yazmaktan asla vaz geçmediğini ifade etmiştir. Yaşadığı olumsuz durumlar onu çalışmaya ve yazmaya teşvik etmiş hatta üretme yolunda kamçılamıştır. Şairin 2022’de katıldığı bir oturumda konuşmacılardan birine yönelttiği “Ben şöyle hissediyorum, orada güzel bir edebiyat bahçesi var. Erkekler dilediğince oynuyor, kadınlar bahçenin etrafında bizi de oyuna alır mısınız diye bakıyor. Bu anlamda neler yapılmalı?” sorusunun “Üretemeyen mazeret gösterir” tarzındaki bir yaklaşımla cevaplanmasının kendisinde derin yaralar açtığını ifade etmiştir. Kırdök, birçok kadın şair ve yazarın aksine ailesinden destek gördüğü ve yazdıklarını saklamak mecburiyetinde hissetmeyerek yayınlatabildiği için kendini şanslı hissetmektedir. Zira birçok arkadaşının yazdıklarını hala sakladıklarına, yayınlamaktan korktuklarına şahit olmuştur.⁴⁰³ Şair, babasının onu hep desteklediğini şu cümlelerle ifade etmiştir, “Babam benimle hep gurur duyar, bütün ödül törenlerime katılıp beni sahnede alkışlamıştır. Hala panellerde, söyleşilerde, konferanslarımda, sahnede şiir okurken beni en ön sırada dinler. Bu muazzam bir güç verdi bana.”⁴⁰⁴

Kadın şair ve yazarlar adına bu kadar düşünen ve faaliyet gösteren şair; feminist düşünceye yakın olmadığını, onun ruh dünyasını besleyen asıl şeyin yaratılanı yaratandan

⁴⁰² <https://sia.az/az/news/literature/1155359.html> ve <https://tezadlar.az/index.php/en/medi-a/27093-kahramanmarasli-kadri-ye-kirdok-portre> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

⁴⁰³ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320> ve <https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

⁴⁰⁴ <https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi> (Erişim Tarihi (08.08.2024)).

ötürü sevmek ilkesinin olduğunu, insana hatta tüm canlılara bu dünyada fitratına uygun şekilde yaşama hakkı verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰⁵

Şair okumadan yazarları şu şekilde eleştirmektedir, “Eğer gerçekten yazmak gibi bir niyetiniz varsa durmadan okuyun ve araştırın, imkânınız dahilinde seyahat edin. Okumadığınız zaman nefessiz kalacağınızı hissetmiyorsanız lütfen yazmaya da kalkışmayın. Seneler önce kendine yazar diyen birine ne gibi eserler okuyorsunuz diye sorduğumda okumaya zamanının olmadığı ve sadece yazdığına dair bir cevap almıştım. Keşke yazmasaydı. Bilmeden cahilce yazmak ki bu çağda oldukça moda, gerçek yazara karşı bir hakarettir bence.”⁴⁰⁶

Ben iyiyim diyorum inanma

Bilemezsin cümlelerin içinde

ne kıyametler kopuyor

Tur dağında zeytin dalı kurudu

Firavun diyarında akıyor bebek kanı

İsyana durdu dayanma gücüm

bin bir vaveyla içimde

*Mil çekildi gözlerine kölenin seccade başında*⁴⁰⁷

3.1.49. Rahime Kışlal (d. 1970)

28 Mayıs 1970’te Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaokulu Elbistan’da, liseyi Mardin Kız Öğretmen Lisesi’nde, Yükseköğrenimini ise Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğiti Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamlamıştır. 2001’e kadar çeşitli okullarda öğretmenlik yapan şair, daha sonra İnönü Üniversitesi Adıyaman Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde öğretim görevlisi olarak görev yapmış, 2012’de emekli olmuştur. 1999’da arkadaşlarıyla *Anadolu Şiir* dergisini çıkarmış, *Dede Kargın* isimli inceleme kitabını yayımlamıştır. Ayrıca şairin *Kentler Yıkıldı İçimde* (2000), *Zeytin Dalında Aşk* (2006) ve *Ceyhan’ın*

⁴⁰⁵ <https://mesder.org.tr/arsivler/1320> (Erişim Tarihi, 08.08.2024).

⁴⁰⁶ <https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi> (Erişim Tarihi:08.08.2024).

⁴⁰⁷ Kirdök, *Ya Sonra*, 25.

Kıyısında Aşk (2019) isimli üç şiir kitabı⁴⁰⁸ ile *Elbistan Halk Kültürü Derlemeleri* (2020) isimli bir derleme kitabı bulunmaktadır. *Elbistan Halk Kültürü Derlemeleri* kitabını, şairin Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Yrd. Doç. Dr. Metin Karadağ'ın danışmanlığında hazırladığı "Elbistan Yöresi Halk Bilim Ürünleri Denemesi" adlı bitirme tezi temel alınarak hazırlanmıştır. Şair, Atatürkçü Düşünce Derneği ve TEMA Vakfı üyesidir.⁴⁰⁹

3.1.50. Yeter Şarlak (Yeter Bacı) (d.1970)

1970'te Kahramanmaraş'ın Çağlayancerit ilçesine bağlı Fatih mahallesinde doğmuştur. Küçük yaşlarda radyoda dinlediği türkülerini ezberlemiş ve bu türkülerden etkilenecek saz çalıp şiir yazmaya ilgi duymuştur. 2004'ten sonra ustası Ali Rıza Kozludere'den bağlama çalmayı öğrenmiştir. 2005'te Kahramanmaraş Halk Ozanları Kültür ve Dayanışma Derneğine üye olmuş, dernek başkanı Öksüz Ozan ile çeşitli kurum, kuruluş, il ve ilçelerde konserlere katılmıştır. Şiirlerinde Öksüz Ozan tarafından kendisine verilen "Yeter Bacı" mahlasını kullanmıştır. Genellikle 8'li hece ölçüsüyle ve semai türünde şiirler kaleme alan şair; kaderden şikâyet, dünyanın geçiciliği, Tanrı'ya yakarış gibi konuları işlemiştir.⁴¹⁰

Hiç bükülmez belin olsa
Gelen göçer bu dünyadan
Dünya kadar malın olsa
*Gelen göçer bu dünyadan*⁴¹¹

3.1.51. Esma Yakar Ötüş (d. 1971-ö. 2022)

1971'de İzmit'te doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini İzmit'te, yükseköğrenimini ise Anadolu Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Bölümü ve Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde tamamlamıştır. Stilistik ve modelistik eğitimi almıştır.⁴¹² Lise yıllarında

⁴⁰⁸ <https://www.elbistaninsesi.com/haber/9995849/rahime-kislalin-siir-kitabi-okuyucuyla-bulustu> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

⁴⁰⁹ <https://www.malatyatekhaber.com/makale/18586464/suleyman-ozero/rahime-kislaldan-elbistan-halk-kulturu-derlemeleri> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

⁴¹⁰ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 745.

⁴¹¹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 746.

⁴¹² Avcı, *Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*, 219.

şiiir yazmaya başlamış ve çeşitli yarışmalarda dereceler almıştır. Muammer Dolmacı senaryo yarışmasında ikincilik, Atlas Gösteri'nin senaryo yarışmasında jüri özel ödülü ve Tuzla Belediyesi'nin roman yarışmasında mansiyon ödülleri almıştır. Eserleri, *Kadın ve Aile* dergisi ile *Altınoluk* dergisinde yayımlanmış; *Millî Gazete*'de kadın ve çocuk sayfaları düzenlemiştir. Eşinin memuriyeti dolayısıyla yerleştiği Kahramanmaraş'ta ilk kadın dergisi *Hale*'yi çıkarmıştır. Esma Yakar'ın *Gizem* (1994), *Bahar İçimizde* (1995), *Kır Çiçekleri* (1996), *Özlem Ektim Yıllara* (1998), *Küskünüm Yağmurlara* (2005), *Sefer Vakti* (2009) ve *Mağrur* (2009) isimli romanları bulunmaktadır. El sanatlarına olan ilgisi nedeni ile sim-sırma işlemeciliği eğitimi alarak usta öğreticilik yapmış, stilistik ve modelistik eğitimi vermiştir. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanan *Maraş İşi Sim-Sırma ve Bindallılar* isimli bir çalışması bulunmaktadır. 22 Aralık 2022'de İzmit'te vefat etmiştir.⁴¹³

3.1.52. Hatice Çolakoğlu (d. 1971)

1971'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Elbistan'da tamamlamıştır. Açık Öğretim Fakültesi İş İdaresi Bölümü'nü bitirmiştir.⁴¹⁴

Hayat

Pembe bir köşkte başlar

Veya beyaz bir yalıda

Ama yine ağlayarak

Köşk de olsa, yalı da

*Değişmez bir kanundur gözyaşı*⁴¹⁵

3.1.53. İnci Okumuş (d. 1971)

1971'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlkokulu Muallim Efendi İlkokulu'nda, ortaokulu Gazi Ortaokulu'nda; liseyi ise "Kara Lise" olarak anılan Kahramanmaraş Lisesi'nde okumuştur.⁴¹⁶ Ziraat Fakültesi'ni kazanmış fakat okula devam etmemiştir.

⁴¹³ <https://www.milligazete.com.tr/haber/13620791/sair-yazar-esma-yakar-vefat-etti> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

⁴¹⁴ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 172.

⁴¹⁵ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 172.

⁴¹⁶ Mehmet Fetih Yanardağ, Zilfi Yıldırım Karataş, "İnci Okumuş'un Şiirleri Üstüne Tematik Bir İnceleme", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1740.

Bunun yerine şiirle ilgilenmeyi tercih etmiştir. Sonraki yıllarda Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden doktora derecesiyle mezun olmuştur. 2015-2016'da Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Bölümü'nü tamamlamıştır. Bazı Edebiyat Akademilerinde şiir sanatı üzerine ve 2019'da Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde “Şiir ve Öğretmenlik mesleği, Söz Estetiği” üzerine dersler vermiştir.⁴¹⁷ Kalite Yönetim Sistemleri ve Proje Yönetim Mentörlüğü üzerine eğitim almıştır.⁴¹⁸ Yıllar sonra Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde öğrenimine devam etmiş ve doktora derecesi ile tamamlamıştır. Bir yandan kendi alanıyla ilgili doktora çalışmalarını devam ettirmekte, diğer yandan da inşaat mühendisi olan eşi Sıtkı Okumuş'la kurucusu olduğu özel sektördeki firmasında iş hayatını devam ettirmektedir. İki çocuğu vardır. Bir süre TRT GAP Radyosu'nda edebiyat programına metin hazırlamıştır. Türk Dil ve Edebiyat Derneği Yönetim kurulu ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Ayrıca Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği KAGİK adlı kurulun icra komitesinde Başkan Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.⁴¹⁹

İnci Okumuş'un şiirleri; *Gençliğin Sesi, Dolunay, Seviye, Millî Kültür, Yeni Ufuk, Güneysu, Sandal, Ayna, Kirk Başak, Genç Kardelen, Külliye, Tebessüm, Harman* vb. kültür sanat ve edebiyat dergilerinde yayınlanmıştır. Çeşitli yerel gazetelerde köşe yazarlığı yapmıştır. Dolunay Şiir Şöleni etkinliklerini düzenleyenler arasındadır. *Düğün Gönüle Kurulu* (1999) ve *Aşkın Elif Hali* (2013) isimli iki şiir kitabı bulunmaktadır.⁴²⁰

ey dalsız yaprak, ey ebedi aşka hükümlü mahpus
ey gölgesiz serinlik, kabuk kabuk sevda
 ...
ey gönlün galibi, sevdanın kaybedeni
ey ebede hükümlü sevgili, hüznlerin yedivereni
ey özlemlerin sesleyeni, ırkların bekleyeni
çölde nefes nefese koşan hacet gibi
asırlar boyu gönlü sırlıslam, yüreği terli

⁴¹⁷ Ramazan Avcı, “Okumuş, İnci”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2022, 6. Cilt, 9.

⁴¹⁸ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 158.

⁴¹⁹ Yanardağ ve dğr., “İnci Okumuş'un Şiirleri Üstüne Tematik Bir İnceleme”, 1741.

⁴²⁰ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 166.

*öylece sevdim seni*⁴²¹

3.1.54. Nurgül Kaynar Yüce (d. 1971)

1971’de Kahramanmaraş’ın Onikişubat ilçesine bağlı Kaynar köyünde doğmuştur. İlkokulu Turan İlkokulu ve ortaokulu Mareşal Fevzi Çakmak Ortaokulu’nda, liseyi Kahramanmaraş Ticaret Meslek Lisesi’nde okumuştur. Yükseköğrenimini Gaziantep Üniversitesi Kahramanmaraş Meslek Yüksekokulu’nda tamamlamıştır.⁴²² Mezun olduktan sonra üç buçuk yıl kadar Kahramanmaraş’ta bir dokuma fabrikasında laborant olarak çalışmıştır. 1995’te Harun Yüce ile evlenmiş ve eşinin görevi nedeniyle Türkiye’nin birçok şehrinde yaşamıştır. Farklı yörelerden insanlar tanımanın, farklı kültürleri gözlemleyebilmenin büyük bir şans olduğunu düşünmektedir.⁴²³ İlkokul yıllarından babasından dinlediği Karacaoğlan şiirleri ve Yûnus Emre ilahileri, Nurgül Kaynar Yüce’nin şiire ilgi duymasına sebep olmuştur. Şiir yazmaya ortaokul yıllarında, Türkçe öğretmenin yönlendirmesiyle başlamıştır. Yine bu dönemde okuduğu Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Tahir ile Zühre gibi efsaneleşmiş hikâyelerle şiirlerine halk kültürü zemini oluşturmuştur.⁴²⁴ Nurgül Kaynar Yüce, o günleri şöyle anlatmaktadır: “Eskiden bizim oralarda çocuklar mektebe başlamadan önce Kur’ân-ı Kerîm okumasına gönderilirdi. Ben de henüz dört buçuk beş yaşlarımda iken hafız bir hocadan Kur’ân dersi öğrenmeye gittiğimde ilk kez Yûnus Emre’nin şiirlerinden bestelenmiş ilahilerle tanışmıştım. Daha sonraki yıllarda da babamın evde sıkça söylediği Karacaoğlan şiirleri ile tanıştım. Babam; Karacaoğlan’dan şiirler okur, türküler söylerdi. Yine Köroğlu’ndan, Dadaloğlu’ndan deyişler söylerdi. İlkokul yıllarımda Kemalettin Tuğcu ile başladı okuma sevdam. Yine bizim çocukluğumuzda hikâyeler anlatılırdı. Ortaokula başladığımda Leylâ ile Mecnûn, Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Âşık Garip ile Şah Senem ve buna benzer efsaneleşmiş hikâyeleri okuyup bitirmiştım. Karacaoğlan şiirleri hayatımızın içinde yer alıyordu adeta. Ortaokula başladığımda sık sık okul kütüphanesinden kitap almam ve gün aşırı bunu yenilemem kütüphane görevlisi öğretmenimin dikkatini çekmişti. Çünkü iki günde bir iki kitap alıp iki gün sonra o iki kitabı teslim ediyordum ve

⁴²¹ İnci Okumuş, *Aşkın Elif Hâli*, Kumrum Yayınevi, İstanbul 2013, 13.

⁴²² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 603.

⁴²³ KK. 2.

⁴²⁴ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 603.

iki kitap daha alıyordum. Kütüphane görevlisi Türkçe öğretmeni Mustafa Topaloğlu idi. Bir gün yine kitap alırken ‘Kızım sen her defasında iki kitap alıp iki gün sonra getiriyorsun. Ne yapıyorsun bu kitapları? Madem okumayacaksın iki günde neden kitap alıyorsun?’ diye sordu. Ben de ‘Evde ablam var. Kitabın birini onun için alıyorum. O hiç okula gitmedi. Evde bizden okumayı öğrendi. Kitabın birini ablam, diğerini ben bir günde okuyup bitiriyoruz. Ertesi gün ablamla kitapları değiştirip o kitapları da bitiriyoruz. Sonra kitapları getirip yenilerini alıyorum.’ dedim. Öğretmenim çok duygulanmıştı. O zamanlarda evimizde elektrik bile yoktu, kitapları gaz lambasının ışığı altında okuyorduk.”⁴²⁵ Okudukça ufak ufak yazılar yazmaya başlamış, duygularını kompozisyon halinde kaleme almıştır. Ortaokuldayken Türkçe öğretmeni Mustafa Topaloğlu, kompozisyon dersinden sınav yapmış ve öğrencilerden Kahramanmaraş’ı kompozisyonla anlatmalarını istemiştir. Fakat Nurgül Kaynar Yüce’den şiirle anlatmasını istemiş ve şair, ilk şiiri olan “Güzel Maraş”ı o gün yazmıştır. Henüz on bir yaşında başlayan şiir yolculuğunun hayatında neyi ifade ettiğinden şöyle bahsetmiştir: “Hayatımın her alanında var şiir. Hayatın içindeki tüm duygu ve düşüncelerimi şiir olarak anlatıyorum. Üzülsem şiir oluyor, gücensem şiir oluyor, mutluluğum şiir, hüznüm şiir oluyor...”⁴²⁶

1976’da en büyük ağabeyini lösemiden kaybetmiştir. Bu esnada Nurgül Kaynar Yüce henüz beş yaşındadır. Ağabeyinin ardından annesinin çok ağıt yaktığını söyleyen şair, ortaokula giden ağabeyinin o ağıtları bir deftere kaydettiğini ve kendisinin de okula başladıktan sonra o defteri okuduğunu belirtmiştir. Maalesef bu defter kaybolmuştur.⁴²⁷

Şair için şiirin en büyük besin kaynağı hüznün ve tabiattır. Tabiat kitabını iyi okuyabilen biri zaten hüznü yüreğinde hisseder. Zira kâinat kitabı öylesine derin bir deryadır ki; ancak tefekkür gemisine binerek, tevekkül gözlüğüyle okumak mümkün olabilir: “tabiatla iç içe yaşayan insanlar çok daha gözlemci olurlar. Yazmak için iyi bir gözlem yeteneği şarttır. Bakmakla görmek arasında çok fark var. Aynı yöne bakan iki insan aynı şeyleri görmeyebilir. Zira şair gözü, baktığı her şeyde daha derinleri görebilen göz olmalıdır. Şiir, öncelikle duygu ile yazılır. Bunun için de her şeyden önce duygusal bir yürek ve Allah vergisi bir yetenek gerektirir. Peki şiir yazmanın eğitimi yok mu? Elbette var. Ancak, yüreğe dokunan şiirler, çalışılarak yazılan şiirlerden ziyade

⁴²⁵ KK. 2.

⁴²⁶ KK. 2.

⁴²⁷ KK. 2.

yaşanmışlıkları anlatan ve hissedilerek yazılan şiirler olmuştur hep. Benim şiirlerimi besleyen en büyük kaynak yaşadığım hayat ve yetiştiğim coğrafya olmuştur. İnsanoğlunun hayatı mevsimler gibidir. Çocukluk ve gençlik yılları, ilkbaharı; yetişkinlik dönemi, yaz mevsimini; yaşlılığın başları sonbaharı ve ihtiyarlık ise kışı simgeler benim nazarımda. Tabiata bakarken bu gözle bakarım ben. Yaprak dökümü ölümü hatırlatırken, birkaç ay sonra aynı yerden ışkın süren yapraklar hem doğumu hem de öldükten sonra yeniden dirilişi hatırlatır. Aslında şairlerin besin kaynakları kendi yaşam ve yetiştirilme şekilleridir. Bunun içerisine doğdukları ve büyüdükları yeri, o yerin kültürünü, gelenek ve göreneklerini, inancını ve sosyoekonomik durumunu da katmak gerekmektedir.” Kahramanmaraş Anadolu’nun bağrından kopan bir şehirdir; Anadolu kültürü ile yetişmek, toprakla, doğayla haşır neşir olarak büyümek, bunun üzerine bir de yokluk görerek kanaati ve şükrü özümseye özümseye yetişmek ilave edilince Nurgül Kaynar Yüce’nin şiirlerinin kaynağı ortaya çıkmaktadır.⁴²⁸

Şiirlerinde hayatın içinden olan her konuyu işleyen şair, şiir yazmak için özellikle konu seçmeyi ısmarlama usulü şiir yazmaya benzetmektedir. Çünkü şair, duygu yönünden zengindir ve her konudan etkilenir, şiirlerinde her konuya değinir. Fakat şairin doğduğu coğrafya, duygularının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Nurgül Kaynar Yüce bu hususla ilgili olarak; hangi konuda şiir yazarsa yazsın farkında olmadan şiirlerini Allah ve vatan aşkını motif motif işlediğini belirtmektedir. Ayrıca şiirlerinde Anadolu yaşantısını; tozlu raflara kaldırarak unutulmuş gelenek ve görenekleri, kelimeleri gün yüzüne çıkarmaktadır. Onun için halk şairi; halkın acılarını, sevinçlerini, umutlarını, korkularını, beklentilerini, sosyal, kültürel ve ekonomik sıkıntılarını dile getirerek halkın sesi olabilmelidir. Şair, toplumda, ailede yaşanan kültürel yozlaşmadan mustariptir: “Ne yazık ki kültürel yozlaşma nedeni ile kutsal aile mefhumumuz çatırdamaktadır. Hatta yıkıldı yıkılacak düzeydedir. İki genç kız annesi bir şair olarak ben de bu meselede elimi taşın altına koymak adına dilimin ve kalbimin döndüğü kadarıyla özümüze dönebilmek için genç kuşaklarımıza bizi biz yapan öz kültürümüzü anlatmayı düstur edindim kendime.”⁴²⁹

Kadın şair olmanın zorluklarını yaşayan bir şair olan Nurgül Yüce Kaynar, kendi mahlasını kendi seçmiştir: “Zordur Anadolu’da kadın olmak. Kadın olmanın zor olduğu

⁴²⁸ KK. 2.

⁴²⁹ KK. 2.

bir coğrafyada kadın şair olmak daha zordur. Değil kadın şair olmak okula gitmek istemenin bile zor olduğu dönemlerde geçti benim çocukluğum. Üç kız, iki erkek, beş kardeşlik ve kızların en küçüğü bendim. Ailede okula giden tek kız bendim, hatta sülalede, mahallede ilkokuldan sonra okumaya devam eden kızların öncüsüydim belki. Bir kere bile sınıfta kalsam okul hayatım sona erecekti. Bir de ailemin başını yere egecek davranışlarım olursa okuldan alınacaktım. Evet, zordur Anadolu’da kadın şair olmak. Ben de bu zorlukları yaşaya yaşaya ilerledim. Daha hece ölçüsü nedir bilmediğim yaşlarda hece şiirleri yazıyordum kendimce. Karacaoğlan’dan ve bizim Yûnus’tan biliyorum şiirlerin son kıtalarına mahlaslarını koyduklarını. O kelimenin mahlas olduğunu bilmiyordum ama son kıtaya şairlerin isimlerini koyduklarını biliyordum. Daha o yıllarda, ileride bir gün kitap çıkaracağımın hatta okul kitaplarının içine gireceğimin bile hayalini kurmaya başlamıştım o çocuksu aklımla. Kendime bir mahlas bulmalıyım. Bildiğim iki mahlas vardı o zamanlar: Âşık ve Garip. Âşık Nurgül desem başta ailem ve el alem ne derdi? Bu kız âşık olmuş derslerse ne yapardım ben? En iyisi bu mahlastan vazgeçmeliydim. Hem Garip Nurgül daha çok yakıştırdı benim gibi bir garibe diye düşündüm. Şiirlerimde Garip Nurgül ve Nurgül mahlasını kullandım.”⁴³⁰

Şiirlerini uzun süre defter halinde muhafaza etmiştir. 2017’den itibaren şiirleri; *Hayal Bilgisi, Kültür Ajanda Çıngı, Mevsimler, Yeni Vesselam, Açikkara, Yarpuz, Dergizan, Edebiyatın Başkenti* dergilerinde yayınlanmıştır. Bir’iz Edebiyat Faslı-1 Muhabbet Atışma Programı’nın moderatörlüğünü yapmıştır. 2019’da kendisine Kültür Bakanlığı tarafından “Kalem Halk Şairi” unvanı verildi. *Yaşayan Şairler Antolojisi, Bugünden Yarına Bir’iz (1-2), Anadolu Şiir Antolojisi, Kahramanmaraşlı Şairlerde Peygamber Sevgisi* gibi birçok antolojide şiirlerine yer verilmiştir. Nurgül Yüce Kaynar; şiirlerinin bir kısmını *Al Yanaklı Kirazlar* (2011) isimli kitabında yayınlanmıştır.⁴³¹ Mehmet Emin Yurdakul’un “Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet, sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir.” Fikrinden yola çıkarak hece vezninin birçok tekniğini kullandığı ve farklı konular içeren *Al Yanaklı Kirazlar* kitabını çıkarıp tarihe not düşmeye

⁴³⁰ KK. 2.

⁴³¹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 603.

çabalamıştır. Ulusal Kadın Yazarlar Derneği ve İLESAM üyesi olan şair, İzmir’de yaşamaktadır.⁴³² Leb değmez⁴³³ tarzıyla yazdığı şiiri şöyledir;

Şu yalan dünyanın olur her rengi

Uzak dur kirletir karası oğul

Değil ise yârin gönlünün dengi

Yanar yüreğinin çırası oğul...

Cesur olan yürek aciz değildir

Gönlü talan eden haciz değildir

Senedi yok lakin ucuz değildir

Hayat okulunun kirası oğul...

Alın yazısının yoktur silgisi

Eceldir hayatın tek yenilgisi

Terk eder insanı kendi gölgesi

Hiçliktir insanın darası oğul...

Huyu suyu güzel ile yoldaş ol

Gülistan değildir arsızdaki yol

Aşk ile atarsa göğsündeki sol

Gör hele dağlanan neresi oğul...

Kırılğandır gönül köşkü naziktir

Güzel ahlak en değerli azıktır

Sadakat yok ise aşka yazıktır

Acıtır ihanet yarası oğul...

İnsan ne ederse kendine eder

Günahsız olan kul cennete gider

Yüreksizse insan ancak kin güder

⁴³² KK. 2.

⁴³³ Leb Değmez: Hurûf-i şefeviye denilip sesli harflerden sonra okunmaları ancak dudakların temâsiyle kabil olan “p, b, f, m, v” harfleri bulunmayan manzumelerdir. Bk.: Tahirü’l-Mevlevî, *Edebiyat Lüğati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973, 90. Leb Değmez: Dudak değmez. “b, m, p, f, v” ünsüzlerini içinde bulundurmayan kelimelerle yazılan şiirlere verilen ad. “f” ve “v” ünsüzleri, diğer üç harf gibi dudak ünsüzü olmayıp dudakla dışın birbirine değmesiyle çıkan ünsüzler olduğu için bazı leb değmez örneklerinde görülebilir. Ne var ki leb değmezin makbul olanı, bu beş sestten hiçbirini içinde bulundurmamandır. Halk şiiri geleneğinde saz şairleri arasında söylenmesi güç sayılan ve her âşığın başarılı olamadığı bir türdür. Bk.: Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Akçağ, Ankara 2007, 292.

Kahrolsun cahilin töresi oğul...

*Yaşın ister elli ister yüz olsun
Gittiğin yol yokuş değil düz olsun
Dilinden dökülen doğru söz olsun
Sınırlıdır hayat süresi oğul...*

*Dürüst ol yeter ki dürüstçe yaşa
Lezzet yağar helâl kaynayan aşıya
Hakk ol derse cansız kayaya taşla
Örter sırlarını Hira'sı oğul...*

*Irak değil ahir görünür durur
Gözyaşı sel olur, okyanus kurur
İnançlı kulları Yaradan korur
Hayat kaş ile göz arası oğul...*

*Ananı atanı dinle yakın ol
Yen içinde kalır kırılan her kol
Sırt sırta aşılar en dikenli yol
Ders olsun karınca köresi oğul.*

*Köhne handır dünya gelir de geçer
Kısa yolculukta ne dertler açar
Sekerat anında gözler kan saçar
Yaklaşınca ecel sırası oğul...*

*Dil keskin kılıçtır gönül yaralar
Adaletten şaşan giyer karalar
Yarın Hakk tartısı tek tek sıralar
Giz yoktur âşikar orası oğul...*

*Ana duasını alan kurtulur
Seccadeye değen alın kurtulur
Hakk yoldaysa ayak yalın kurtulur
Yanıyor ananın şurası oğul...*

*Azrail ansızın çıkarak gelir
Nurgül der canları yakarak gelir*

*Kul ecel terleri dökerek gelir
Kolay değil ahret sorusu oğul...*⁴³⁴

3.1.55. Kezziban Götürler (d. 1972)

1972’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesine bağlı İğde köyünde doğmuştur. İlkokulu köyde, ortaokul ve liseyi açık öğretimden tamamlamıştır. Uzun yıllar siyasette ve insanî yardım derneklerinde aktif rol almıştır. 2022’de Meva İnsanî Yardım Derneğini; 2023’te Parkinson-Alzheimer-Demens, Hasta ve Yakınları Derneğini kurmuştur. Hala aktif olarak derneklerin yöneticiliğini yapmaktadır.⁴³⁵

İlk kitabı olan *Bakıcı Değil, Evlat’ım*’da (2023), hastaların bakımını kolaylaştırmak amacıyla yaşadıklarını kaleme almıştır.⁴³⁶

Şiirle tanışması gençlik yıllarında olmuştur. Amatör olarak kendi kendine bir şeyler yazarak biriktirmeye çalışmıştır. Profesyonel ilk adımı 2024’te *Bana Kalan Hiç* isimli şiir kitabıyla atmıştır.⁴³⁷ Şair, bu kitabında anne-baba sevgisi başta olmak üzere duygu ve sezgi dünyasını yansıttığı şiirlerini birleştirmiştir. Şiirlerinde anne-baba, evlat sevgisi; ayrılık, özlem ve hasret gibi temaları işlemiştir.⁴³⁸

Şairleri, düşünürleri ve yazarları ile oldukça geniş kültür yelpazesine sahip bir coğrafyada doğmuş olmayı avantaj olarak görmektedir: “Elbistan; doğu ve batının tam ortasında bulunduğu için her iki kültürden etkilenmiş hem kozmopolit bir yapıya sahip hem de tarih boyunca birçok Anadolu beyliğine ev sahipliği yapmış ruhu olan bir yerdir. Bizler için her sokağı bir şiir oluyor.” Kahramanmaraş’ın kıymetli şairlerinden Abdurrahim Karakoç en çok etkilendiği şairlerdendir. Uzun süre Alzheimer hastası olan anne ve babasının bakımıyla ilgilenmiştir. Bu sebeple anne şiirleri yazmak onu mutlu etmiştir. Ayrıca kız çocuklarına karşı aşırı hassasiyet ve sevgi duyan bir kadın olduğu için kız çocukları ve kadınlarla ilgili şiirler yazmak onu zorlamamıştır. Annesinin okuma yazması olmamasına rağmen deyişler ve şiirler okuduğundan bahsetmektedir. Zeki bir

⁴³⁴ Nurgül Kaynar Yüce, “Oğul”, *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 25.

⁴³⁵ KK. 15.

⁴³⁶ <https://www.elbistaninsesi.com/haber/22409618/mahkeme-yazar-goturleri-hakli-buldu> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).

⁴³⁷ KK. 15.

⁴³⁸ <https://www.elbistaninsesi.com/haber/20037214/goturlerin-bana-kalan-hic-adli-siir-kitabi-okuyucusuyla-bulustu> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).

kadın olduğundan okuduğu şiirleri hep aklına yazdığını düşünmektedir. Annesi onun için amatörden öte, özgün bir duayendir.⁴³⁹

3.1.56. Necla Küçükurman (d. 1972)

1972’de Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesine bağlı Yazıbelen mahallesinde doğmuştur. Şiirlerinde “Necla” mahlasını kullanmış bir kalem şairidir. Şiirleri çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır.⁴⁴⁰

Bir heyecan sarar kalbin güm vurur

Mantık firar eder kaybolur gurur

Elin ayağına dolanır durur

*Yokuş başka gelir düz başka gelir.*⁴⁴¹

3.1.57. Serap Taşan (d. 1972)

1971’de Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi Elbistan’da; yükseköğrenimini Akdeniz Üniversitesi’nde tamamlamıştır. Otuz üç yıldır sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Şiirle kırk yedi yaşında tanışmıştır. İlk şiiriyle Ankara’da düzenlenen bir şiir yarışmasına katılmış ve derece almıştır. İlk şiirinde böyle bir başarı yakalaması onu şiir konusunda yüreklendirmiştir. Şiir onun için her şeyi ifade etmektedir. Kalemni Nazım Hikmet Ran’a, Nazan Bekiroğlu’na, Tomris Uyar’a ve Orhan Veli Kanık’a benzetenler olmuştur. İstanbul’da yaşayan şairlerden Hüseyin Bey’in kendisi için “Türkiye’de beğendiğim üç kalemden birisin, senin şiirlerinde sevdan ve kavgan hiç bitmiyor” dediğinden bahsetmektedir. Zübeyde Kozanoğlu’nun “nasıl şair oldun?” sorusuna “ben roman yazacaktım başıma şiir düştü” şeklinde bir cevap vermiştir. Sekiz yıl boyunca şair olduğunu dile getirmekten hep utanmış fakat son dönemde kaleme aldığı şiirlerle artık iyi bir şair olduğuna kanaat getirmiştir. Ailesinde çok fazla şair olduğunu hatta anneannesinin hep şiir söylediğini belirtmiştir. Anneannesinin soğuk vuran lahanaya “ne gızarım mor lahanaya” diyerek şiir söylediğini, sonra Allah’ın yarattığına çok hakaret ettiğini düşünerek övmeye başladığını hatırlamaktadır. Şaire göre kadın şair olmak bir avantajdır: “Ona göre kadın şair olmanın zorlukları değil kolaylıkları

⁴³⁹ KK. 16.

⁴⁴⁰ Atmaca, *Binboğa’nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, 319.

⁴⁴¹ Atmaca, *Binboğa’nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, 320.

var. Festivallere çağrılan kadın şairlerin az olduğu söylenerek daha çok talep görüyorsunuz.” Şiirleri *Güldemi* ve *Devinim* dergilerinde, *Elbistan* ve *Adana* gazetelerinde yayımlanmıştır. *Kalbimdeki İz* (2018) ve *Gece* (2023) isimli iki şiir kitabı bulunmaktadır. Ayrıca henüz yayınlanmamış kısa öykü ve denemeleri vardır.⁴⁴²

Dolaşsam başıboş sokaklarında
Kuşları yemlesem mesela
Bir çocuk çığlığı sarsa her yanı
Her simit ısırtığında hatırlarım Galata'yı
İçimde bitmeyen sesler
Ve bitmeyen yollar var
Sonu hep sana çıkar
Rumeli sırtlarına vuran dalgalar
Aşiyanda dost sohbeti arar
Gül kanar
Ben ağlarım
Hasret dudağımda çatlayan vaha
İstanbul içimde kanayan yara
Doymak sana ne mümkün
Her bahar gelsem
Bir daha
*Bir daha*⁴⁴³

3.1.58. Zekiye Tolu (Tolunay) (d. 1972)

1972’de Kahramanmaraş merkeze bağlı Çakırdere köyünde doğmuştur. İlkokulu köyünde, ortaokul ve liseyi açıktan okumuştur. Özel sektörde, Kahramanmaraş Millî Eğitim Müdürlüğü’nde, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi’nde çalışmıştır. Parti teşkilatlarında görev almıştır. Bağlama, ses eğitimi, bilgisayar, girişimcilik, sağlık bilgisi, hasta bakım ve trikotaj kurslarına katılmıştır. Zekiye Tolu’nun müziğe ilgisi çocukluğunda radyo ve kasetleri dinleyerek başlamıştır. Şair olan babası Osman Bey’den de şiir bilgisi edinmiştir. 2016’da Türkiye halk müziği sanatçısı olan kızıyla

⁴⁴² KK. 16.

⁴⁴³ <https://mobil.elbistangundemhaber.net/yazarlar/serap-tasan/ah-istanbul/425/>

04.12.2024).

(Erişim Tarihi:

Kahramanmaraş Belediye Konservatuvarı'nda çalışmıştır. 2017'de Kahramanmaraş Halk Ozanları Kültür ve Dayanışma Derneği'ne üye olmuştur. Bu sayede edebiyat çevresi genişlemiş ve şiir bilgisini artırmıştır. Müziğin yanı sıra şiir çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Ustası Öksüz Ozan kendisine “Tolunay” mahlasını vermiştir. 2020'de Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları Değerlendirme ve Tespit Kurulu Sınavı”nda başarılı olmuş ve “ses sanatçısı” kimlik kartını almıştır. Ozan ve ses sanatçısı olarak televizyon programlarına konuk olmuştur. Yurdun çeşitli illerinde düzenlenen birçok ozan etkinliklerine davet edilmiştir.⁴⁴⁴

*Her geçen gün artar gamum kederim
Şu yalan dünyaya geldim giderim
Hep sırtımdan vurdu dost bildiklerim
Umut duvarlarım çökmüş vesselam⁴⁴⁵*

3.1.59. Sema Sabuncu (d. 1973)

1973'te Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası Enver Sabuncu, annesi Şükran Sabuncu'dur. İlk ve orta öğrenimini Dört Yol'da tamamlamıştır. 1997'de Tokat Zile'de Gazi Osmanpaşa Üniversitesi İnşaat Yüksek Okulu'ndan mezun olmuştur. Şiirleri ve hikayeleri *Türk Edebiyatı*, *Güneysu*, *Genç Kardelen*, *Hizmet*, *Gök Çekimi* dergilerinde yayımlanmıştır. Sema Sabuncu şiirlerini *Yüreğimin Şehri* (1998) isimli eserinde toplamıştır.⁴⁴⁶

*Sevgim,
Mum ışığında sabahı
Düşlemek kadar alıcı.
Hüznüm,
Güneşten güneşi
Sormak kadar aşikâr.
Ama ben,
Gözlerdeki yalancı masumiyetlere,
Masumiyetlere gizlenen sözcüklere*

⁴⁴⁴ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 765.

⁴⁴⁵ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 766.

⁴⁴⁶ <https://www.marastaedebiyat.com/cumhuriyet-donemi-edebiyati> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

*Alışamadım.
Alışamadım,
Yalancı gündüzlere,
Plastik mutluluklara,
Ve bir de sana.⁴⁴⁷*

3.1.60. Sibel Orçan (d. 1973)

1973'te Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesine bağlı Beyoğlu Mahallesi'nde doğmuştur. İlk ve ortaokulu Kahramanmaraş'ta tamamlamıştır. Sonraki yıllarda Antalya'nın Manavgat ilçesine yerleşmiştir. Turizm sektöründe yönetici asistanlığı yapmıştır. Kahramanmaraş Halk Ozanları Kültür ve Dayanışma Derneği üyesidir. Sibel Orçan; şiirlerinde aşk, yalnızlık, doğa, zamandan yakınma temalarını işlemiştir. Çeşitli sanatsal etkinliklere ve projelere katılmıştır. Şiirleri çeşitli dergi, antoloji ve sosyal medyada yayımlanmıştır. 2018'de Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespit ve Kayıt İşlemleri Yönergesi" kapsamında yapılan değerlendirmede "halk şairi" unvanını almıştır.⁴⁴⁸

*Hayat! Sana söyleyecek sözüm yok
Cümleleri kura kura eskittim
Ne yazında ne kışında gözüüm yok
Baharları sora sora eskittim⁴⁴⁹*

3.1.61. Zahide Eskici (Aykız) (d. 1974)

1974'te Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Başbucak köyünde doğmuştur. İlkokulu köyünde okumuştur. Daha sonra öğrenim hayatına devam etmemiştir. Zahide Eskici usta-çırak geleneğiyle değil kendini yetiştirerek şair olmuştur. Başta ozan olan babası Kasım Eskici olmak üzere Karacaoğlan, Köroğlu, Âşık Veysel ve Halit Araboğlu'ndan etkilenmiştir. 12 yaşında şiir yazmaya başlamıştır. Zahide Eskici, şiiri kendisi için bir yaşam biçimi olarak kabul etmektedir. Halk şiiri formunda yazdığı

⁴⁴⁷ <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/53272/alisamadim.html> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

⁴⁴⁸ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 687.

⁴⁴⁹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 689.

şairlerinde genellikle 11’li ve 8’li, nadiren de 12’li ve 14’lü hece ölçüsünü kullanmıştır. Şiirlerinde sevdâ, memleket sevgisi, doğa güzellikleri gibi konuları işlemiştir. Ayrıca didaktik şiirler de kaleme almıştır. Şiirleri; *Alkış*, *Vesselam*, *Şelale* gibi edebiyat sanat dergilerinde ve antolojilerde yayımlanmıştır. Âşıklar Bayramı’na, festivallere, şiir etkinliklerine katılmıştır. Bu etkinliklerde şiir, hikâyeli ağıtlar ve türküler okumuştur. Şiirlerinde kullandığı “Aykız” mahlasını kendisine Öksüz Ozan (İhsan Öksüz) vermiştir. Zahide Eskici; şiirlerini *Aşkın Gözyaşları* (2003), *Gadasını Aldığım Şiirler* (2019), ve *Gönül Yongası* (2020) isimli kitaplarında yayınlamıştır. Yörenin halk kültürüne kaynaklık yapacak kadar hakimdir. Andırın yöresine ait halk hikayeleri, destanlar, türküler, ağıtlar gibi sözlü kültür ürünlerini derlemiştir. Bunları *Gadasını Aldığım Hikâyeli Türküler ve Ağıtlar* (2017) ve *Köroğlu’nun Deli Tayı* (2018) isimli kitaplarda yayınlamıştır. 2018’de Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünce “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespiti ve Kayıt İşlemleri Yönergesi” kapsamında yapılan değerlendirmede “halk şairi” unvanını almıştır.⁴⁵⁰

*Aşkın Mecnun hâli sardı sinemi
Uyudum uyandım sendeydi aklım
Yastığın yorganın kalktı dönemi
Şafağa dayandım sendeydi aklım*

*Müşerref olanlar bilirler bunu
Tadanı mest eder özlensin onu
Aşkınla sarhoşum Allah’ın günü
Bir yandım, pir yandım sendeydi aklım⁴⁵¹*

3.1.62. Dilek Eker Özyurt (d. 1976)

11 Ekim 1976’da Sivas’ta doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Sivas’ta tamamlamıştır. Kahramanmaraş İstiklâl Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü öğrencisidir. Evlendikten sonra Kahramanmaraş’a taşınmış ve on dört yıldır burada yaşamaktadır. Kahramanmaraş Necip Fazıl Kültür Merkezi’nde eğitimci yazar Ramazan Avcı tarafından verilen yazarlık eğitimine katılmıştır. Şiirle gerçek

⁴⁵⁰ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 757.

⁴⁵¹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 758.

manada ve özümseyerek ilk tanışması da bu eğitimi aldığı esnada olmuştur Yazıları ve şiirleri çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. İlk kitabı *Rüzgâr'ın Öfkesi* isimli hikâye kitabı 2019'da yayımlanmıştır. Ayrıca *Zamanın İçinde* (2022) isimli bir çocuk kitabı ve *Hüzün Kuşları* (2023) isimli bir romanı bulunmaktadır. Halihazırda yeni roman çalışmaları da sürmektedir. Şiirleri henüz kitaplaştırılmamış olsa da dergilerde yayımlanmaya devam etmekte ve şahsî sosyal medya hesabında da şiirlerini paylaşmaktadır. Başlarda kendini şiir konusunda yetkin görmese de serbest tarzda yazdığı şiirleri okuyucular tarafından beğenildikçe şiir yazmak için cesaretlenmiştir. Onun için şiir, insanın ruhundan düşen bir incidir. Ayrıca şiir, başlı başına kendine münhasır bir edebî türdür. Şair; şiir okumanın da yazmanın da kendisini, içinde bulunduğu hayattan alıp götüren ve ruhunu tazeleyen bir büyü olarak görmüştür. Yazmak şair için insanların anlaşılmadıklarını, sesini duyuramadıklarını hissettiğinde sığındıkları liman; şiir ise duyguları yoğun bir şekilde aktarırken, gönül bağını güçlü kılan bir senfonidir. Bu sebeptendir ki şiir, insana coşku ve heyecan vermektedir. Bunların yanında okumak da her daim insanı geliştiren ve dönüştüren bir faaliyettir. Şair, şiiri Nazım Hikmet ve Nilgün Marmara ile sevdiğini ve devamında da Can Yücel, Özdemir Asaf ve diğerleriyle şiire tutkunluğu artmıştır. Yazdığı ilk yazılarda Ömer Seyfettin ve Zülfü Livaneli'den etkilenmiştir. Ayrıca şiirlerinde kendisini besleyen kaynağın İç Anadolu insanı olması, birçok bölge ve şehir tanınmasının da tecrübesiyle kadınların uğramış olduğu haksızlıklar olduğunu ifade etmiştir. Şiirlerinin ve yazılarının konusunu, toplumda kadınların uğramış olduğu haksızlıklar, baskılar oluşturmuştur. Bunları dile getirerek kadınların gerçek manada özgürlüklerini eserlerinde ele almıştır. Gözlemlerinden hareketle elit kesimde olsa da taşrada yaşasa da bütün kadınların farklı hayatlarda aynı paydalara sahip olduğu fikrine ulaşmıştır. Bu sebeple yazdığı her satır, her mısra bir kadının sessiz çığlığını konu etmiştir.⁴⁵²

Vuslat bahçesi solmuş tarumar

Gitti gelmez ki artık ilkbahar

Ayrılık tabutsa gurbet sanki mezar

*Hak tecellisiymiş kismetse terk-i diyar*⁴⁵³

⁴⁵² KK. 7.

⁴⁵³ Dilek Eker Özyurt, "Terk-i Diyar", *Edebiyatın Başkenti*, 11, 2020, 34.

3.1.63. Sümeyye İnce (d. 1976)

1976'da Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesinde doğmuştur. Lise ikinci sınıfta evlenmiş ve İmam Hatip lisesini açıktan tamamlamıştır. 2004'te Kayseri İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuş ve yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Akademisyen olma hayalini çocuklarını ihmal etme endişesiyle gerçekleştirememiştir. Şiire ilgisi, öğretmen olan babası tarafından teşvik edilmiştir. Sümeyye İnce, şiirin evlerinde hep var olduğundan, babasının şiiri çok sevdiğinden ve şiir yazdığından bahsetmiştir. Şiirle olan münasebetini şöyle ifade etmektedir: “Benim şiirle tanışmak değil de şiire çarpılma zamanlarım oldu. İlk Ziya Gökalp'in çocuk şiirlerini okurken büyülediğimi hatırlıyorum. Ortaokuldayken Türkçe derslerinde şiirler beni sarhoş ederdi. Hayatımın her yerinde, her anında şiir vardı.” Fuzûlî, Yûnus Emre, Niyâzî-i Mısırî, Faruk Nafiz Çamlıbel, Cahit Sıtkı Tarancı, Attila İlhan, Şükrü Erbaş ile Erzurum ve Sivas yöresine ait halk şairlerinin yeri şair için başka olmuştur. Şiirlerinde daha çok acı, hasret, dünyanın geçiciliği, aşk gibi konuları işlemiştir. Annesinin ve anneannesinin annesinin şiir yazıp okuduğunu belirten şair şiire ve şaire sonsuz bir saygı duymaktadır.⁴⁵⁴

3.1.64. Eylem Demir Şentürk (d. 1977)

1977'de Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğmuş ve 1990'da ailesiyle İsviçre'ye göç etmiştir. İsviçre'de kendisine uygulanan matematik testi sebebiyle eğitim hayatından bir yıl kaybetmiş ve Sekundarschule'nin birinci sınıfından okula başlatılmıştır. Bu okuldaki üçüncü yılında Gymnasium'a geçiş yapmak istemiş fakat okul müdürü engellemiştir. Eylem Demir Şentürk vaz geçmeyerek üçüncü sınıfın ardından Handelschule'ye geçiş yapmış ve iki yıl sonra Basel Üniversitesi'nin hukuk bölümüne sınavsız giriş için gereken Matura Typus E'ye başvurmuştur. Bu dönemde İsviçre'de oturma izinleri olmaması sebebiyle Basel Üniversitesi, eğitim süresince İsviçre'de kalacağına dair bir onay istemiştir. Fakat İsviçre Hükümeti bu onayı vermemiştir ve üniversite yolu da böylelikle kapanmıştır. Altı yılın ardından ülkeyi terk etmeleri istenmiş olsa da yapılan itirazlar sonucu 1997'de oturma izni verilmiştir. Ardından hemen İsviçre vatandaşlığına başvurmuş ve bir yıl sonra vatandaşlığa kabul edilmiştir. Bankacılık eğitimi alan Eylem Demir Şentürk üç yıl bu sektörde çalışmış daha sonra ilaç sektörüne

⁴⁵⁴ KK. 8.

geçmiştir. Burada çeşitli görevlerde bulunmuş ve bir şirket kurarak ilaç sektörüne danışmanlık hizmetleri vermiştir. Londra Üniversitesi'nde klinik araştırmalar, Amerikan RAPS Online Üniversitesi'nde Avrupa ve Amerika'da ilaç ruhsatlandırması üzerine eğitim almıştır. İngiltere'de Liverpool Üniversitesi'nde psikoloji üzerine yüksek lisans yapmıştır. Şiire olan ilgisini şöyle ifade etmektedir: “Şiir hayatımda hep var oldu. Kimi zaman kimseyle paylaşmadığım acılarım ve isyanlarım, kimi zaman ise kimseye anlatamadığım mutluluklarım döküldü kalemimden hece hece.”. Eylem Demir Şentürk'ün *Sıfır Noktası* isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır. Şair, kitabının satışından elde edilecek gelirin “Çocuklar Gülsün Diye” isimli bir eğitim projesine bağışlanacağını belirtmiştir.⁴⁵⁵

*Vardın mı dünyanın sıfır noktasına,
yeni bir yaşam başlar.*

*Daha diri,
daha samimi,
daha dingin,
daha mutlu,
daha huzurlu.*

*Sıfır noktasıdır geçmiş ile yüzleşiren,
Sıfır noktasıdır geleceğe ışık tutan.
Sıfırdır her şeyin başlangıcı,
Noktadır her şeyi sonlandıran.
Sıfırdır her şeyi içinde barındıran,
Noktadır dengeyi sağlayan.*

*Sıfır ve Nokta iki sadık dosttur ilahi Aşk'a yol gösteren.*⁴⁵⁶

3.1.65. Tezay Tezcan Akkurt (d. 1977)

1977'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlköğrenimini Albayrak İlkokulu'nda, ortaokul ve lise eğitimini Çukurova Elektrik Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2000'de Selçuk Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Yirmi dört yıldır İngilizce öğretmenliği yapmakta ve altı yıldır da bu görevini Onikişubat Molla

⁴⁵⁵ <https://www.haberpodium.ch/eylem-demir-senturkten-sifir-noktasi/> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

⁴⁵⁶ <https://www.haberpodium.ch/eylem-demir-senturkten-sifir-noktasi/> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

Gürani İlkokulu'nda sürdürmektedir. Henüz küçük yaşlarda kaybettiği babasının şiir yazdığını ve ondan kendisine kalan hatıralardan biri olan şiir defterinin kendisi için kıymetli olduğunu ifade etmiştir. Edebiyat ve şiir başta olmak üzere sanatın her türüne ilgi duyan Tezay Tezcan Akkurt, uzun yıllar şiir yazmasına karşın hobi olarak başlayan şiir yolculuğunu 2021'de *Edebiyatın Başkenti* dergisinde her ay şiirlerinin yayınlanmasıyla profesyonelleştirmiştir. Ayrıca şiir ve deneme türündeki yazıları *Düşeyaz* dergisi ve Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER) tarafından hazırlanan *Salkım Söğüt* dergisinde yayımlanmaktadır. *Güneşin Rengi Hüzün* isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır. Tezay Tezcan Akkurt; *Salkım Söğüt* dergisi yayın kurulu üyesi ve Ulusal Kadın Yazarlar Derneği başkan yardımcısıdır. İlkokul dördüncü sınıfta bir şiir okuma yarışmasında birinci olmuş ve ödülü Gülten Dayıoğlu'nun *Fadıuş* isimli romanını tüm okulun huzurunda okul müdüründen almıştır. Bu ödülün kendisini hem şiir okumaya teşvik ettiğini hem de şiire olan ilgisini artırdığını söyleyen şair; ilkokul, ortaokul ve lise yıllarında hemen her sosyal faaliyette şiir ya da metin okuma görevi almış, farklı konularda düzenlenen şiir yarışmaları için amatör şiirler yazmıştır. Tezay Tezcan Akkurt, şiirin kendisi için ifade ettiklerini, şiir yolculuğunu şöyle anlatmaktadır: “Şiir benim için adeta bir sevdaya dönüştü. Büyük şairlerin şiirlerini okumaktan daima çok zevk aldım ve her okuduğumda şiirin aslında duygu dünyamızın resmini çizdiğini fark ettim. Aslında içimizdeki bütün melodiler ve mısralar, evrenin iç dünyamıza yansımalarıdır ve bu yüzdendir ki bir kuş sesinde, bir su sesinde ya da belki bir ağaç gölgesinde huzur buluruz. Belki de aynı huzuru kendimizde bulmayı arzularken, içimizde bitmeyen yolculuklar yapar dururuz. Ben de o iç huzur denen şeyi ararken yaptığım yolculukta pek çok farklı yollar denedim. Bazen kendimi bir türkünün namesinde buldum, bazen de elime fırçamı alıp tuvalime duygu dünyamın renklerini yansıttım. Sonra bir gün, kelimelerin zihnimde kelebekler gibi uçtuğunu ve onlar uçtukça kalbimin ritminin de hızlandığını fark ettim. Aradığım huzur galiba buydu, çünkü kalemi elime alıp kelimeleri yan yana getirdiğimde ortaya çıkan mısralar beni bana anlatır gibiydi. Kendimle, duygularımla, arzularımla yüzleşmek ve düz cümlelerle kimselere anlatamadığım hislerimi dolaylı yollardan aktarabilmek, içimde zaman zaman biriken bulutların da dağılmasını sağlıyordu. Kalem ve kâğıtla olan baki dostluğumuz böylece başlamış oldu. Gönül telimin sesleri nota nota çağlarken, duygularım mısra mısra kâğıtlara döküldü. Bir yapbozun parçaları gibiydi her bir şiir ve bir araya geldiklerinde adeta yüreğimin resmini

çiziyorlardı. Bu yüzden yazmaya devam ettim, çünkü o resim yarım kalmamalıydı.” Şiirlerinde yaşanmışlık olmasının etkisine ve önemine inanan şaire göre, şair yaşayarak ve hissederek yazdıysa okuyucunun şiire tepkisinin de çok farklı olacağını düşünmektedir. Yani duygu geçişi şairden okuyucuya ne kadar fazla olursa şiir de o ölçüde başarılı olarak değerlendirilmektedir. Yazdığı şiirlerin çoğunun bir hikayesi olduğundan bahseden şair; en çok çocukluğuyla ilgili şiirler yazmış; inançları, değerleri, ailesi, acıları, sevinçleri, anıları ve özlemleri sıkça işlediği konular olmuştur. Şair; çevresinde olup biten olayları gözlemlemeyi sevmekte, kendi içinde olayların analizini yapmakta, insanların yüzlerindeki duygu ve ifadeleri anlamaya çalışmaktadır. Mesleğinin getirdiği bir etkiyle olaylara ve insanlara çözüm odaklı yaklaşmaktadır. Böylece zamanla içinde biriken küçük hikâyeleri bazen heceyle bazen serbest şiirle dile getirmiştir. Ayrıca şiirlerinde işlediği doğadan şöyle bahsetmiştir: “İçinde yaşadığımız evren, hiç şüphesiz bugüne kadar yazılmış en kusursuz şiir kitabıdır ve bu kitabın yazarı, yarattığı her şeyi çok ince bir sanatla ve muhteşem bir ahenkle süsleyerek, aslında gelmiş geçmiş bütün sanatçılara, eşsiz eserleriyle ilham vermiştir. Güneşin doğup batması, gökyüzü, ay ve yıldızlar, mevsimlerin müthiş bir intizamla yer değiştirmesi, kuru topraktan rengarenk yaprak ve çiçeklerin filizlenmesi, denizler, dağlar, üzerimize şefkatle yağan yağmur, kar, rüzgâr ve sayısız güzellik biz insanlara ilham vererek duygu ve düşüncelerimizi yönlendirir. Ben de şiirlerimde sıklıkla doğada gördüğüm güzelliklere yer veririm. Mesela gökyüzüne hayran olmayan ve ona şiirler yazmamış bir şair herhalde yoktur. Ben de gökyüzüne çok hayranım ve onun her halinden ilham alırım.” Ahmet Haşim’in “Merdiven”, Necip Fazıl Kısakürek’in “Kaldırımlar”, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Otuz Beş Yaş”, Yahya Kemal Beyatlı’nın “Sessiz Gemi”, Orhan Veli Kanık’ın “Anlatamıyorum”, Nurullah Genç’in “Siyah Gözlerine Beni de Götür”, Yavuz Bülent Bakiler’in “Şaşırdım Kaldım İşte” gibi pek çok şiiri okurken hissettiği duygular kendisini şiir yazmaya teşvik eden en önemli etkenler olmuştur.⁴⁵⁷

*Sıfırı tüketmek bu insanlık oyununda,
Gel seninle, bu hazin hikâyeyi
Baştan yazalım küçük kırlangıç
Mürekkebi kurumadan yere, göğe, dağa, taşla
Ulaştır olabildiğince yükseğe*

⁴⁵⁷ KK. 5.

Mim koyalım sevgiye, umuda ve aydınlığa
Altını çözelim vicdana dair tüm cümlelerin
Uzun uzadıya anlatalım iyiliği, merhameti ve adaleti
Halis muhlis dilekler ve dualar ekleyelim
Ve bitirelim bu çiçeği burnunda hikâyeyi.
Bağışla beni küçük kırlangıç
Ağır bir yük yükledim nazenin kanatlarına
Uçabilmek bir lütuf, bir armağan sana
Ben ki bu sürgün yerinde elim kolum bağlı
Bekliyor olacağım seni minnetle ve sabırla.
Biliyorum bir gün sevinçle konacaksın
Hüzne açılmaktan yorgun penceremin
Gri ve soğuk pervazına...
Güzel haberlerinle çiçek açacak solgun düşlerim
İşte o zaman utanmayacağım
Güneş yüzlü çocukların yüzlerine bakmaktan
Başımı kaldırıp gökyüzüne şükürler salacağım
Kim bilir küçük kırlangıç
Seninle yazdığımız bu hikâye gerçek olduğunda
*Belki ben de gururla kanatlanıp uçacağım...*⁴⁵⁸

3.1.66. Mürvet Sarıyıldız (d. 1978)

5 Eylül 1978'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlkokulu Sakarya İlkokulu'nda (şimdiki adı Akçakoyunlu) okumuştur. Ortaokul ve liseyi Kız İmam Hatip Lisesi'nde bitirmiştir. 1997'de Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yerleşmiş ve 2001'de mezun olmuştur. Mürvet Sarıyıldız'ın şiir, öykü ve incelemeleri; *Ayraç* dergisi, *Ortanca* dergisi, *Edebiyat* dergisi, *Alkış* gibi dergilerde yayımlanmıştır.⁴⁵⁹ Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Araştırma ve inceleme çalışmalarının yanı sıra köşe yazarlığı yapmıştır.⁴⁶⁰ Mürvet Sarıyıldız'ın ilk eseri *Şiiri Fetheden Kadınlar* (2009) isimli kitabıdır. Ayrıca *İki Cami Arasında Aşk*

⁴⁵⁸ Tezay Tezcan Akkurt, "Küçük Kırlangıç", *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 18.

⁴⁵⁹ Mürvet Sarıyıldız, *İki Cami Arasında Aşk*, Apa Matbaacılık, İstanbul 2011, 4.

⁴⁶⁰ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 183.

(2011), *Aşk Mahal* (2011), *Kayıp Aşk* (2011), *İki Cami Arasında Aşk-2 “Kayıp Kafatası”* (2012), *Lamia: Sensizliğe Bir Çivi Çaktım* (2014), *Antik Kentte Aşk* (2012), *Aşk-ı Zemheri* (2013), *Aşk ve Yedi Güzel Adam* (2014), *Diriliş Sevdası* (2016) isimli dokuz romanı ve *Yokluğun Yalnız Bırakmıyor Beni* (2014) isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır.⁴⁶¹

Gökyüzüne bakardım kirlenmiş avuçlarım yıkansın diye
Bulutların akmasını beklerdim yarı uykulu
Kuşların baharla geldiğini öğrenmiştim
Hep mutluluk getirecek diye umut dolu yarınlar
Taşırdım, çocuk önlüğümün düğmelerinde
Yakamda baharı çağıran gül olurdu
Sonraları öğrendim hayatın istediğin gibi gitmediğini
Çamura çökünce akıl veren dost kisveli
*Düşmanların gizlendiğini.*⁴⁶²

3.1.67. Ayşe Karataş (Şah Sultan) (d. 1979)

1 Ocak 1979’da Osmaniye’nin Düziçi ilçesine bağlı Pirsultanlı köyünde doğmuştur. Aslen Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesine bağlı Erçene köyündendir. Büyük dedesi, Osmaniye’nin Düziçi ilçesine göç ettiği için orada doğmuştur. İlkokulu Pirsultanlı İlkokulu’nda, ortaokulu Düziçi İstiklal Ortaokulu’nda ve liseyi de Düziçi Atatürk Lisesi’nde okumuştur. Yükseköğrenimini ise Niğde Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde tamamlamıştır. 2002’de öğretmen olarak Batman Yunus Emre İlköğretim Okulu’na atanmıştır. 2006’da Kahramanmaraş Küçüksır Oynaklı İlkokulu’na tayin olmuştur. 2014’te Altınşehir Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi’nde müdür yardımcılığı ve daha sonra Kahramanmaraş’ın çeşitli liselerinde tarih öğretmeni olarak görev yapmıştır. Halen Atatürk Anadolu Lisesi’nde görevine devam etmektedir. Ayşe Karataş, evli ve üç çocuk annesidir. Şiirlerinde “Şah Sultan” mahlasını kullanmış ve şiirleri birçok edebiyat sanat dergisinde yayımlanmıştır. 2018’de Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespiti ve Kayıt İşlemleri Yönergesi” kapsamında yapılan

⁴⁶¹ Mürvet Sarıyıldız, *Diriliş Sevdası*, Hayat, İstanbul 2016, s.y.

⁴⁶² Mürvet Sarıyıldız, *Yokluğun Yalnız Bırakmıyor Beni*, Rumuz Yayınevi, İstanbul 2014, 13.

değerlendirmede “halk şairi” unvanını almıştır.⁴⁶³ Annesi de şair olan Ayşe Karataş’ın şiirle tanışması çocukluk yıllarına dayanmaktadır. Çünkü okuma yazma bilmeyen annesinin şiirlerini kendisi kaleme alıp defter tutmuştur. Bu sayede kafiyeleri, uyakları, ayakları daha ilkokula başlamadan öğrenmiştir. Şair, annesini okuma yazma dahi bilmeden tüm şiirlerini 8’li ya da 11’li hece ölçüsüyle yazıyor oluşuna, okuma bilmeden tüm şiirlerinde bu ölçüyü tutturuyor oluşuna hep hayret etmiştir. Şiir yazmaya otuz beş yaşından sonra başlayan şair, şiir yazmanın genetik olduğuna inanmakta ve insanın geninde bu varsa ilerleyen yaşlarda mutlaka gün yüzüne çıkacağını düşünmektedir. Bunu annesi ve dedesinin de şair olmasına bağlamaktadır. Dedesinden annesine geçen şairlik, annesinden de kendisine ulaşmıştır. Şiir, onun için karşılıklı konuşulamayan şeylerin, yüreğinde biriktirdiği duyguların ifadesi olmuştur. Şiirlerinde kendisini besleyen en önemli kaynağı, karşılıklı sohbet ederken dinlediği birinin derdini içine sindirerek onun ağzından yazabilmesi; izlediği bir filmde, okuduğu bir kitaptan etkilenecek kendi yaşıyormuşçasına yazabilmesi olarak belirtmektedir. Ailesinden uzakta bir şehirde üniversite okuması, ardından farklı şehirlere tayin olması; şiirlerinin gurbet ve hasret duygularıyla beslenmesine sebep olmuştur. Lise yıllarında sözel bölümü tercih eden şair, halk edebiyatı üzerine okumalar yapmış ve bu alanda bilgiler edinmiştir. Bu okumalar esnasında Karacaoğlu, Âşık Veysel, Dadaloğlu, Erzurumlu Emrah’ın şiirlerinden oldukça etkilenmiştir. Yaşayan halk şairlerinden ise Gül Ahmet Yiğit, Hilmi Şahballı gibi şairlerden etkilenmiş ve Mahzûnî Şerif için “pirimizdir” ifadesini kullanmıştır.⁴⁶⁴

*Çorak tarlalarda verim arama
Böyle yere tohum ekilmez oğul.
Erdem hırkasını bir kez yırtarsan
Kırk yama vursan da dikilmez oğul.*⁴⁶⁵

3.1.68. Ayşegül Taşkın (d. 1981)

1981’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Kahramanmaraş’ta tamamlamıştır. Anadolu Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü’nü bitirmiştir.

⁴⁶³ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 217.

⁴⁶⁴ KK. 9.

⁴⁶⁵ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 218.

Öğretmen olarak görev almıştır.⁴⁶⁶ Şiir ve deneme çalışmaları; *Dolunay, Şehrengiz, Kurtuluş, Dört Mevsim Maraş, Alkış* gibi dergilerde yayınlanmıştır. *Ayna* dergisinin düzenlediği şiir yarışmasında derece almıştır. *İçim Bir Yangın Yeri* (2009) isimli bir kitabı bulunmaktadır.⁴⁶⁷ Şiirlerinde aşk, hüzn, sevgi gibi bireysel konuları işlemiş ve ahenk unsurlarına yer vermiştir. Şiirlerinde sade, anlaşılır bir dil kullanmış ve genellikle ikinci tekil şahıs anlatımını tercih etmiştir.⁴⁶⁸

*Bu uçsuz bucaksız
Vahanın gülleri
Gün gelir de ellerinde soluverir
Şakiyıp da kıymetini bilmediğin dilleri
İstesene de bir gün susuverir...*⁴⁶⁹

3.1.69. Süreyya Üdürgücü (d. 1981)

1981’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. İlahiyat Fakültesi’nden mezun olmuştur. 1996’dan beri edebiyatla iç içe olan şair dört yıl kadar yazarlık atölyelerinde eğitim almıştır. Şiirleri ve yazıları çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış, bunları radyo programlarında seslendirilmiştir. İlk şiir kitabı 2012’de *Kodaman Şehre Davet* ismiyle yayımlanmıştır. Ayrıca *Zaman Tüneli* (2017), *Oh-X* (2021), *Öf-X* (2021), *Çelebi Can Kahramanmaraş’a* isimli çocuk öykü kitapları bulunmaktadır. Lise yıllarında küstüğü arkadaşına yazdığı şiirle, yazın hayatı başlamıştır. Bu olaydan aylar sonra edebiyat sınavına hazırlanırken defterinin arasından bu şiir çıkmıştır. Aradan o kadar uzun bir zaman geçmiştir ki bu şiiri kendinin kaleme aldığını unutmuş ve çok hoşuna giden bu şiirin hangi ünlü şaire ait olduğunu düşünürken kendi yazdığı aklına gelmiştir. İlk şiirinin yayımlanmasını şöyle anlatmıştır: “Edebiyat dersinde hocamız okul dergisinin çıkacağını ve bizlerden de şiir istediğini söyledi. Eve geldim elime kalemi aldım bir kıta şiir yazdım. Yazdığım bir kıta şiir çok hoşuma gitti. Yemek yerken, televizyon seyredirken, ödevimi yaparken şiir mısraları adeta kafamda bir ekran şeridi gibi canlanıyor, koşa koşa defterime mısraları yazıyordum. Günün sonuna doğru şiirimi tamamlamıştım. Şiirimi baştan sona

⁴⁶⁶ Avcı, *Karacaoğlan’dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*, 147.

⁴⁶⁷ Alparslan ve dğr., *Maraş Meşhurları*, 205.

⁴⁶⁸ Selami Çakmakçı, “Taşkın, Ayşegül”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ankara 2024, 7. Cilt, 104-105.

⁴⁶⁹ Çakmakçı, “Taşkın, Ayşegül”, 105.

okuyunca hoşuma gitmişti. Hızımı alamayıp bir de tasvir türünde bir nesir yazdım. O da çok güzel oldu. Bir taraftan ben bunları nasıl yazıyorum diye şaşırıyordum. İlham böyle bir şey olsa diyerek derin düşüncelerle uyuyakalmışım. Gece yarısı bir uyandım, bir mısra daha zihnimde belirdi ve hemen bu mısrayı da şiirime ekledim. Ertesi gün, sabah heyecanla okula gidip okul idaresine şiirimi teslim ettim. Aradan on gün kadar geçti, hala dergiden ses yoktu. On ikinci gün, sınıfın içinde fısıldaşmalar dikkatimi çekmişti. Bazı arkadaşlar ‘Ben üç şiir gönderdim birini bile yayınlamamışlar’ diyordu. Biri diğerine ‘Ya bizim sınıftan bir arkadaşın hem şiiri hem de yazısı yayınlanmış. Hem de ilk sayfalarda, acaba o kız kim çok merak ettik’ diyordu. Ben de kendi kendime kesin benimkiler beğenilmedi o yüzden yayınlanmamıştır diyordum. Ben bu düşünceler içindeyken edebiyat hocası girdi ve ismimi söyleyip ayağa kalkmamı istedi. Ben o an çok korktum, ne hata yaptım diye düşünmeye başladım. Hoca kuşkuyla gözlerle dergiye gönderdiğim yazıyı ve şiiri ünlü şair ve yazardan alıntı yapıp yapmadığını sordu. Bu soru karşısında hem şaşırıp hem kırılmıştım. Ağlamaklı bir sesle ‘O kelimeleri ne benim beynim ne de ellerim yazdı. O kelimeleri benden ayrı, benden içeri ruhum sayfalara nakşetti hocam’ dedim. ‘Edebiyatın yüz kızım’ dedi. Şiirimin ve yazımın yayınlandığını söyleyerek beni tebrik etti. Yazılarımın devamını beklediğini söyleyerek dergiyi bana hediye etti. O günden sonra şiir benim için bir hayat oldu.” Ramazan Avcı, onun şiirleri için “Süreyya Hanım’ın şiirlerinde daha önce hiç görülmemiş imgeler var” demiştir ve bu ifade şairi ziyadesiyle gururlandırmıştır. Şiirlerinin kaynağını insan ve insana dair her şey oluştururken temelini neşe, sevgi, barış ve ümit oluşturmuştur. Kadın şair olarak hiç zorlanmadığını ifade eden şair için bir kadının en güzel süsü edebidir ve kendisinin hiçbir zaman süsünden taviz vermediğinden bahsetmiştir. Kendisine göre süsünü takmasaydı zorlanabilirdi. Yazması hususunda ailesinin, hocalarının her zaman ona destek olduklarını ifade etmiştir.⁴⁷⁰

3.1.70. Gülşen Kırmacı (d. 1982)

Osmaniye’nin Düziçi ilçesinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi Düziçi’nde; lisans ve yüksek lisans eğitimini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nde tamamlamıştır. Kahramanmaraş Belediyesi tarafından açılan yazarlık atölyesi kurslarına

⁴⁷⁰ KK. 10.

katılmıştır. Şiir, deneme ve hikâyeleri çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Bir süre *Vesselam* dergisinin yönetim kadrosunda yer alan şair, şu an *Edebiyatın Başkenti* dergisinin yönetim kurulundadır. Ayrıca ressamdır. Şiirle ilk tanışması ortaokul yıllarına dayanmaktadır. İlk o zamanlar okumaya ve yazmaya başlamış olduğu şiiri, duyguları okşayan şefkatli bir anne eline benzetmektedir. Şiirlerini oluştururken doğduğu ilçeyi, gezdiği, gördüğü ve yaşadığı şehirleri, buralarda gözlemlediği tüm kültürel olay ve durumları kendine kaynak etmiştir. Şiirlerinde aşkı, hüznü, toplumsal konuları işlemiştir.⁴⁷¹

3.1.71. Özlem Polat (d. 1982)

1982’de Kahramanmaraş’ın Nurhak ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Nurhak’ta tamamlamış, 2003’te yerleştiği Gaziantep Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2007’de mezun olmuştur. 2015’te Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nde pedagojik formasyon almıştır. Üniversite yıllarında aşına olduğu edebiyatla bağını Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi’nin açmış olduğu Yazarlık Atölyesi kurslarında Ramazan Avcı’dan yazarlık dersleri alarak korumuştur. Şiir, deneme, hikâye dallarındaki çalışmaları; *Güzlek*, *Edebiyatın Başkenti*, *Darağacı Sanat*, *Vesselam-Düşeyaz* ve *Salkım Söğüt* dergilerinde yayımlanmıştır. Aynı zamanda *Vesselam* dergisinin yayın kurulunda yer almış, ayrıca birçok kitabın editörlüğünü yapmıştır. Şiiri diğer türlerden daha fazla sevmesine sebep olan yazarlık atölyesinde ilk şiirlerini kaleme almaya başlamıştır. Ona göre şiir; akılda süzülen, duyguları harmanlayan, kendi içinde bir matematiği olan sözcük dizileriyle şairini, kültürünü, coğrafyasını ve insana dair duygularını ifade etmektedir. Şiirlerinde de coğrafyanın, kültürün, ruh dünyasının izleri bulunmakta ve hasret, ayrılık gibi lirik konular işlenmektedir. Şairin dedesi ve babası da irticalen şiir söylemişlerdir. Kadın şair olarak yaşadığı zorlukları şu sözlerle anlatmıştır: “Kadın; bir varlık olarak bu hayatta yer edinmeye, cinsiyetini bir kenara bırakarak etiyle, kemiğiyle bir insan olarak var olmaya, toplumsal hayatta yer bulmaya çalışırken yaşadığı zorlukları şair kimliğiyle de yaşıyor. Nazım Hikmet’in ‘... ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen/ ve soframızdaki yeri/ öküzümüzden sonra gelen...’ dizeleri kadının toplumsal hayattaki yerini özetlerken toplumsal haklarını alamayan kadının edebiyatta, sanatta söz sahibi olmasını bekleyemiyoruz. Alışageldiğimiz erkek egemen yaşayışın etkisini bir

⁴⁷¹ KK. 14.

anda üzerimizden çıkarmamız ya da çıkarmaları tabii ki kolay olmuyor. Divan şiirinden beri mâşuk olan kadının âşık olup şiir yazması kolay kabul edilmiyor. Kadınlar yeni yeni ben de bu kulvarda varım demeye başlıyor.”⁴⁷²

Aklıma geldiğin an
Panayırlar kuruluyor gözlerime
Şakaklarından öpüyorum güneşi
Kucaklıyorum umutlarımı
Kavak ağacının gölgesinde
Salıyorum
Ruhumdaki uçarı çocukları
Ebemkuşağının altından
Gökyüzüne
Azat ediyorum hüznlerimi
*Gülüştüğün yörüngesinde*⁴⁷³

3.1.72. Tuğba Tezcan Akkurt (d. 1982)

1982’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. İlkokulu Atatürk İlkokulu’nda, ortaokulu Kahramanmaraş Ortaokulu’nda ve liseyi Fatih Lisesi’nde tamamlamıştır. Afyon Kocatepe Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü’nden mezun olmuştur. Yazma konusunda kendini geliştirmek için Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi’nin düzenlediği yazarlık atölyelerine katılmıştır. Şiir ve öyküleri *Edebiyatın Başkenti*, *Salkım Söğüt* ve *Düşeyaz* dergilerinde yayınlanmaktadır. Ayrıca *Edebiyatın Başkenti* dergisinde tanıtım ve medya sorumlusu olarak, *Salkım Söğüt* dergisinin yayın kurulunda ve Ulusal Kadın Yazarlar Derneği’nde başkan yardımcısı olarak görev yapmaktadır.⁴⁷⁴

Şiirle ilk tanışması ortaokuldayken Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin, Allah ve Peygamber sevgisiyle alakalı bir şiir yarışması düzenlemesi ve o yarışmada birincilik kazanmasıyla olmuştur. Babasının da bir şiir defteri olduğundan bahseden Tuğba Tezcan Akkurt, şairliğin genetik olarak babasından geçtiğini düşünmektedir. Ayrıca ablası Tezay Tezcan Akkurt da şairdir. Ortaokul ve lise yıllarında sene başında

⁴⁷² KK. 11.

⁴⁷³ Özlem Polat, “Aklıma Geldiğin An”, *Edebiyatın Başkenti*, 25, 2021, 30.

⁴⁷⁴ KK. 3.

defterlerinin ilk sayfalarına Mehmet Akif Ersoy ve Necip Fazıl Kısakürek gibi üstatların beğendiği ve kendini motive eden sözlerini yazmış, böylece her defteri açışında o mısralarla karşılaşmıştır. Ayrıca Yavuz Bülent Bakiler ve Nurullah Genç sevdiği şairlerdendir.⁴⁷⁵

Konuşarak anlatmayı pek sevmeyen biri olarak kendini, duygularını ifade edebildiği; içine girince kendinden geçtiği, kimseden çekinmeden özgürce yürüdüğü, kokusunu doya doya içine çektiği bir gül bahçesi gibi şiir onun için. Şiirlerini yazarken en çok yaşadığı coğrafyadan ve içinde bulunduğu kültürden beslenmiştir. Toplumda yaşanan üzücü olaylar ister istemez şiirlerine yansımış olsa da mutluluklardan ve güzel hikâyelerden mutlaka esinlenmiştir. Ayrıca doğal güzellikler de şairin ilham kaynağı olmuştur. Şiirlerinde genel olarak lirizm bulunmakla birlikte konusunu yalnızlık, ölüm, hüznün, ayrılık, özlem, sevgi, doğa, mutluluk oluşturmuştur. *Tozlu Aynalar* isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır.⁴⁷⁶

*Utaniyorum yazdığım hüznünlü şiirlerden,
İlhamını yalnız kendimden aldığım,
Kırık dökük şiirlerimden utaniyorum.
Baharlarda bahçeme taşıdığım güz yapraklarının hesabını veremem,
Özür diliyorum olur olmaz yerde döktüğüm gözyaşlarımdan.
Kanatları kırılmış melekleri düşününce,
Utaniyorum beni mutlu edemeyen özgürlüğümden.
Şikayetçiyim hüznümden,
Sanık sandalyesine oturttuğum kendime soruyorum,
Zayi ettiğim mutluluklarımı uçurabilsem kardeşlerimin güz bahçelerine.
Güler miydi annelerin yüzü bir nebze?
Şimdi istesem de mutlu olabilir miyim?
Baharda üşütmez mi kardeşlerimin acısı?
Zoraki gülümsemeler yüzümde,
Aklımda hep Gazze...
Şikayetçiyim hüznümden,
Ne küçük ne önemsiz ne anlamsızmış meğer!*

⁴⁷⁵ KK. 3.

⁴⁷⁶ KK. 3.

*Küçücük yüreklerin hüznüleri şimdi beni sanık sandalyesine iten,
Suçlu da benim davacı da.
Şikayetçiyim hüznümden.⁴⁷⁷*

3.1.73. Şadiye Aydoğan (d. 1983)

1983'te Kahramanmaraş'ta Süleymanlı beldesinde doğmuştur. İlk ve ortaokulu Çırçırılar ve Mimar Sinan İlköğretim Okullarında okumuştur. 2001'de liseyi Afşin İlçesi Sağlık Meslek Lisesinde tamamlamıştır. 2003'te Gümüşhane'de göreve başlamıştır. Ardından Elazığ'da görev yapmış ve bu süreçte Elazığ Keban Meslek Yüksekokulu Çevre Koruma Bölümü'nden mezun olmuştur. 2008'de ise Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü'nü bitirmiştir.⁴⁷⁸

*Hiç düşündün mü?
Sevgi iki hece iken
Aşk niçin tek hece?
Mizanla kurulmuş şu alemde,
Bu bir tesadüf mü sence?
Sevgi bir kimsenin,
Bir diğerine duyduğu bağlılık,
Aşk ise ondan habersizce,
Onu sevmekle başlayan bir çılgınlık.
Aşk gönlün anlamını bulmasıdır,
Yaradanda mayalanmasıdır.⁴⁷⁹*

3.1.74. Şule Yeşil (d. 1984)

1984'te Zonguldak Eflani'de doğmuştur. İlk ve ortaokulu Zonguldak'ta, liseyi Kahramanmaraş Çukurova Elektrik Anadolu Lisesi'nde, yükseköğrenimini Mustafa Kemal Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü'nde tamamlamıştır. Şu an Serhan Çalık Ortaokulu'nda öğretmenlik görevine devam etmektedir. Edebiyata ilgisi çocuk yaşlarda başlamış, lise yıllarında ilk şiir kitabı yayınlanmıştır. Birçok şiir, kompozisyon

⁴⁷⁷ Tuğba Tezcan Akkurt, "Şikayetçiyim Hüznümden", *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 23.

⁴⁷⁸ <https://www.antoloji.com/sadiye-aydogan/hayati/> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

⁴⁷⁹ <https://www.antoloji.com/ask-tek-hece-4-siiri/?siralama=p> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

ve öykü yarışmasına katılmış ve derece almıştır. Haber46 haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.⁴⁸⁰

3.1.75. Selma Dolgun (d. 1986)

1986'da Kahramanmaraş'ın Çağlayancerit ilçesinde doğmuştur. İlkokul, ortaokul ve liseyi yaşadığı ilçede tamamlamıştır. Yükseköğrenimini Kafkas Üniversitesi İşletme Bölümü'nde tamamlamıştır. Eğitimi bir hayat felsefesi haline getirmiş ve hep öğrenci olarak kalacağını her zaman dile getirmiştir. İstanbul Üniversitesi AUZEF Sosyoloji Bölümü'nde eğitimine devam etmiştir.⁴⁸¹

Spora ve halk oyunlarına ilgi duyan şair, okul yıllarında okulun voleybol takımında ve halk oyunları ekibinde yer almıştır. Hatta atletizm dalında Cumhuriyet koşusu birinciliği bulunmaktadır. Satranç oynamayı, türkü ve Türk halk müziği dinlemeyi sevmektedir. Özellikle saz sesinden etkilenmekte, sazın tınısı kalbini titretmektedir. Yazma serüveni, henüz on bir yaşındayken günlük tutarak ve şiir yazarak başlamıştır: “Günlük tutan insanlar belli aralıklarla günlüklerine yazdıklarını okurlar. Ben de yazdıklarımı okuduğumda, cümlelerim ne kadar uzun ve devrik olursa olsun, cümlelerin aynı ses uyumuyla bittiğini fark ettim. Akabinde de günlüğümü yazarken cümleleri alt alta yazmaya başladım. Günlüğüme bir şeyler yazdığım, yazdıklarım içimi acıtan şeyler de olsa, nihayetinde rahatlıyor, mutlu oluyordum. Kendi üslubumu oluşturup yazmak ise beni daha da mutlu ediyordu. Günlüğümün sayfaları üzerinde kelimelerle oyun oynuyordum adeta. Ve ortaya şiir çıktı. Şiir yazmak için yazmadım ama ben yazdım şiir kendiliğinden oldu. Ancak henüz farkına vardığım bir durum var ki aslında şiirle tanışmam çok daha öncesine dayanıyor. Vesile olan da babam... Babamın her gece yatmadan önce teybe takıp dinlediği kasetler... Ben küçüklüğümünden itibaren her gece, babamın teybe taktığı kasetlerde ruhuma nakış gibi işleyen ozanların/âşıkların seslerini dinleyerek rüyalara daldım. İstisnasız her gece. Bazı zamanlar misafir odamız dolup taşardı, çevre köylerden, mahallelerden gelen âşıklar/ozanlar misafir odamızda toplanıp sazlarını konuştururlardı. Atışmalarını kasete kaydederdilerdi. İsteyen herkes o kaydın kopyasını alırdı, tabi babam da alırdı. O kasetleri her gece yatmadan önce teybe takar

⁴⁸⁰ KK. 17.

⁴⁸¹ <https://www.maraspusula.com/biyografi/selma-dolgun-kimdir> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

dinleyerek uyurdu. Öyle ki eğer annem uyanıp teybi kapatmazsa sabaha kadar açık kaldığı olurdu. Anne babasının okuduğu, anlattığı masalları dinleyerek uyuyan çocuklar kadar şanslı hissediyorum kendimi. Zira ben de sazın teline başımı koyarak, türküler dinleyerek, âşıkların sesleriyle uyudum. Mahsuni Şerif, Ali Kızıltuğ, Aşık Ali Nurşani, Neşet Ertaş ve daha birçok gönül dostlarını dinleyerek büyüdüm. Şimdi anlıyorum ki aslında beni şiire yaklaştıran etken babamın her gece yatmadan önce teybe takıp dinlediği o kasetlerdeki âşıklar/ozanlar ve onların hikâyesi. Hatta kasetlerin içinde bir tanesi vardı ki onu dinlerken gözyaşlarımı tutamaz ağlardım, yatağımın içinde. Bir kadın bir erkek iki halk âşığı, türküyü başlamadan önce o türkünün hikayesini canlandırırlardı. Loş gece lambasının cılız ışığını da reddederek gözlerimi kapatır zihnimde bir tiyatro sahnesi oluştururdum. Teypten gelen sesler, benim tiyatromda benim belirlediğim insan vücuduna bürünürdü. Hikâye bitip, saz sesi duyulduğunda perde kapanırdı. Perde kapanırken fonda hikayesi anlatılan o türkü çalmaya başlardı. Şimdi anlıyorum ki ta o zamanlar öğrenmişim duyarken dinlemeyi ve dinlediklerimi okumayı. Annemin anlattığına göre babamla ilk evlendikleri zaman da babam aynı şekilde dinliyormuş kasetleri. Anlıyorum ki henüz beşikteyken de saz tınısıyla, âşıkların sesleriyle uyumuşum. Bilinçaltıma, ruhuma işleyen o seslerin ve seslerdeki sözlerin üzerimdeki etkisi on bir yaşında günlük yazmaya başlayınca açığa çıktı kanaatimce.”⁴⁸²

Şair kitap okumayı ve kütüphane kültürünü hayatının merkezine almıştır. Sürdürülebilirliğin esas olduğu dünyada, duygu ve düşünce aktarımıyla insanlar ve zamanlar arası etkileşimde, kitapların ve kütüphanelerin gücüne dikkat çekmeye çabalamıştır. Selma Dolgun; Türkiye Yazarlar Birliği ile Uluslararası Gazeteciler İnternet Yayıncıları ve Yazarlar Derneği üyesidir. Şiirleri ve hikâyeleri çeşitli yerel ve ulusal dergilerde, gazetelerde, dijital yayın kanallarında yayımlanmaktadır. 2021’de yayımlanan ilk şiir kitabı olan *Şimal*’de “Yazmak ilahi bir mükâfattı, zahmeti ise kaderimde olmayanı yazmaktı”, 2022’de yayımlanan *İnsanat Bahçesi* isimli hikâye kitabına “Herkesin bahanesine ‘haklısın’ der dilim ve önce dilime kırılır kalbim!”, 2023’te yayımlanan *İnsanzede* isimli kitabı ise “İnsanzede demediler de, depremzede dediler”,⁴⁸³ 2024’te yayımlanan *Kalbi Varmış Yüreksizin* kitabına “Her hikâyenin bir şiiri yoktur ama her şiirin mutlaka bir hikâyesi vardır” sözleriyle giriş yapmıştır.

⁴⁸² KK. 4.

⁴⁸³ <https://1000kitap.com/yazar/selma-dolgun?hl=tr> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

Şiir onun için başlı başına hayatını ifade etmektedir: “Hayatım şiirin kendisini tasvir ediyor aslında. Bazen lirik; melankoliğin zirvesinde duygu yüklü. Bazen epik; coşkun akan bir ırmak, göğüs kabartan destansı yaşayış... Bazen pastoral; dağda bayırda, inemediğim ağaçlara tırmanıp mahsur kalmak... Bazen didaktik; çok soru sormak, hep merak etmek ve merak ettiğim her şeyi başkalarının da merakına sunmaya çalışmak... Bazen de satirik; susmamak, başını ağrıatacağını bilsen de toplum ve birey yararına olmayan her şeyi ve herkesi edep erkan dairesinde hicvetmek... Şiir tam da böyle ifade ediyor hayatımı ya da hayatım şiiri...”⁴⁸⁴

Şiir hakkında ayrıca şunları söylemektedir: “Duygu ve düşüncelerin aktarımında ve bu aktarımın oluşturduğu ruh halini sağlamada şiir, bir mihenkittir. Görünürde kısa ama derinliği fazla olan bir yoldur şiir. Şiiri tercih edenlerin yolculuğu sürprizlerle doludur. Bazen yoldaki taş taş değil, ağaç ise ağaç değildir. Herkes aynı yerde, aynı taşı ve aynı ağacı göremez. Bu yolda kimin ne görüp ne anladığı, kendi yolculuğunun nasibidir. Yolun ne verdiği değil, yolcunun ne aldığı önemlidir. Yolun kısalığı değil, yolcunun uzun yürümesi önemlidir. Şiir uzun bir yoldur. Bu yolda kimileri Züleyha’nın aşkı, kimileri Mevlana’nın daveti, kimileri Yunus’un dergâhı, kimileri Cezeri’nin ilmi, kimileri Sinan’ın mimarisi, kimileri Nefi’nin dili, kimileri Nazım’ın gurbeti, kimileri Âşık Veysel’in sazı, kimileri de Necip Fazıl’ın Çile’si ile karşılaşabilir. Şiir, derin bir kuyudur. Anlama ve içselleştirme yetisi nazarında ve ipi salındırabildiği ölçüde herkes bu kuyudan kovasını doldurur. Kimi suyun yüzeyinden, kimi biraz daha derinden alır suyu. İpin uzunluğu ve kovanın büyüklüğü, kuyudaki suyu içmeye niyetlenen kişinin sabrı, dirayeti ve samimiyeti ölçüsündedir.”⁴⁸⁵

İlham aldığı birçok şair olmuştur. Bazılarının şiir yazma metodundan, bazılarının yazdığı şiirin konusundan, bazılarının tek bir kelimesinden, bazılarının ise hayat hikâyesinden; hikâyesindeki duruş ve tavrından ilham almıştır. Fakat ilham aldığı kişilere dönüşmekten hep kaçmış ve özgün olabilmek için kendine dönüşebilmeye gayret etmiştir. Okur Selma ile yazar Selma’yı başa baş götürmek için çabalamış hatta okuyan Selma’yı daha çok desteklemiştir. Okudu kitaplar sayesinde ona tesir eden geniş bir yazar ve şair yelpazesi olmuştur. Yazdıkları dolayısıyla bedel ödemek zorunda kalan, hayatı

⁴⁸⁴ KK. 4.

⁴⁸⁵ KK. 4.

sürgünlerle geçen, hürriyetinden hatta sonunda canından olan şairler ve yazarlar onun için ayrı bir yerdedir.⁴⁸⁶

Düşüncelerini, duygularını, ruhunu, bedenini, onu ve ondan olan her şeyi etkileyen, besleyen kaynağın hayatın kendisi olduğunu ifade etmektedir. Ancak kastettiği yalnızca kendi hayatı değil, aynı zamanda başkalarının hayatıdır: “Her öznenin kendine özgü bir hayatı olduğundan buradaki hayat aslında sadece sesteş özellik gösterirken, her özneye tekabül eden yaşam derinliği ve içeriği çok başka başka. Nitekim ne kadar çok özne o kadar da çok hayat demek. İçine doğduğum hayat, belli bir coğrafi ve kültürel çerçevenin içinde. Ve bu coğrafyada bu kültürde doğan öznelerin hayatları her zaman mücadelelerle geçmiştir. Yoklukla ve var olanın yokluğuyla mücadele eden öznelerin verdiği mücadelede benim de payıma düşen bir mücadele vardı. İbn-i Haldun’un dediği gibi coğrafya kaderdi. Dolayısıyla yazdıklarımdaki, şiirlerimdeki temada, duygu ve düşüncede, ahenkte kendi coğrafyamın kültürünün etkisi yadsınamaz. Zira ağaç köklerinden beslenir, insan da...”⁴⁸⁷

Şiirlerinde ele aldığı konularla ilgili nasıl bir öğrenci olduğuyla ilişkilendirmektedir. Ona göre öğrenmeyi ve bilmeyi istemek hususunda gösterdiği gayretin karşılığında konular matruşka gibi çoğalmaktadır. Kendisine soru sorduran, merakını kamçılıyıp kanatan, güldüren ve ağlatan hatta duygusuzlaştıran, durağanlıktan alıkoyan herkes ve her şey onun şiirlerinin konusunu oluşturmaktadır. Toplumsal bir varlık olan insanın, bir şairin kaleminin toplumdan bağımsız olmaması gerektiğini düşünmekte ve toplumsal olayları da şiirine konu edinmektedir. Şiirlerinde farklı bakış açılarına yer vermektedir: “Bir tuvaldeki resme hem çok yakından hem de çok uzaktan bakıyor gördüklerimi ve görmediklerimi konu ediyorum mesela. Bazen o tuvaldeki resim oluyorum, bazen de o resmi tuvale resmeden o sihirli el... Tuvaldeki o resim hayatın kendisi aslında. Kendimi o resmin ne kadar içinde ve dışında tuttuğum ya da resmi yapan olmayı tercih edip etmemem konuları var ediyor. Farklı bakış açısıyla farklı ruh halleriyle kendime aynı malzemeden farklı konular çıkarabiliyorum. Dolayısıyla bu sonsuzluğa atılan bir konu köprüsü oluyor. O köprüyü yürüdükçe köprü uzuyor.”⁴⁸⁸

⁴⁸⁶ KK. 4.

⁴⁸⁷ KK. 4.

⁴⁸⁸ KK. 4.

Şair, okuma yazma bilmeyen babaannesinin, “eskiden” diyerek anlatmaya başladığı her şeyi konuya uygun bir mânî ya da deyişle bitirdiğinden bahsetmektedir. Söylediği mânîlerin, deyişlerin o güne kadar hiç duymadığı türden olduğunu, hatta açık seçik ifadeler barındırdığını ifade eden şair bu sözleri kendinin mi yazdığını yoksa başkasından mı duyduğunu bilmemektedir.⁴⁸⁹

Vazosuz evlerin

Çiçek alınmayan kadınları,

Mutsuz aynaları,

Sağanak sağanak yağan gözyaşı bulutları,

Bahçelerinde yeşermeyen umutları,

Vardır!⁴⁹⁰

3.1.76. Gamze Gökçek (d. 1987)

15 Eylül 1987’de Kahramanmaraş’ın Onikişubat Kürtül kasabası, Hacıdedeler köyünde öteden beri kahramanlık, aşk ve mücadele destanları anlatılagelen şiirler okunan bir ailede doğmuştur. Babası şiir okuyabilmek için hayvan otlatırken okuma- yazma öğrenmiş, Gamze Gökçek, küçükken kendisine üzerinde Ruhsati yazan bir şiir kitabı vererek okutmuş, o okudukça da duygulanırmış. Ayrıca amcalarından biri de halk türküsü söyler, saz çalarmış. Henüz konuşmayı bile tam olarak bilmediği yaşlarda büyüklerinin anlattığı destanlar, yaktığı ağıtlar ve söylediği anlam yüklü halk türkülerinden etkilenmiş ve sözlü edebiyata ilgi duymuştur. Kendisinin de böyle güzel sözler söyleyebileceğini düşünerek erken yaşlarda kendi çapında sözler oluşturmuştur. Ne var ki okula başladıktan sonra okuma-yazma öğrenince kaleme almak istediği bu sözleri artık unutmuştur. Okulda okuduğu öykü, masal, hikâye, şiir ve romanlardan etkilenmiş ve içinde hep bir yazma isteği olmuştur. 1996’da içine doğan ilhamları kâğıda dökmek istese de cesaret edememiş fakat aynı yılın sonlarında bu duygular yoğunlaşması, hayatın getirdiği zorlukları, üzüntüleri anlatma ihtiyacı hissetmiştir. Kendini anlatabilecek birini bulamayan Gamze Gökçek, kaleme kâğıda sarılmıştır. Ayrıca babasının hastalığının ilerlemesi de onu yazmaya itmiştir. O; sadece yazmış, yazdıklarının ne olduğunu bilmeden yazmıştır. Evlerine gelen bir misafirin kendisine şiir yazdığını söylemesiyle yazdıklarının şiir

⁴⁸⁹ KK. 4.

⁴⁹⁰ Selma Dolgun, *Şimal*, Mihenk Kitap, İstanbul 2021, 142.

olduğunu anlamıştır. Bu misafir “Sen deli misin? Bu şiirleri evinizde bulup seni cezalandırırlar, hapse atarlar, idam ederler, bu kağıtları yak.” diyerek onu korkutmuştur. Yazdıklarına kıyamayan Gamze Gökçek, yazdıklarını buğday çuvallarının içine saklamış; yazmamaya karar vermiştir. Ancak buna dayanamamış ve bir okul defteri alarak bu defterde şiirlerini toplamıştır. 2004’te şehirde matbaada çalışan erkek kardeşi, ablasının defterini habersizce alarak matbaaya getirmiş fakat maddî sebeplerden ötürü bastıramamıştır. Defterini kaybettiğini düşünen Gamze Gökçek, günlerce ağlamış, kardeşi defteri getirince, bu kez de sevinçten ağlamaya başlamıştır. Kahramanmaraş merkeze taşındıktan sonra yerel bir gazetede çalışmaya başlamış ve buranın sahibi kendisinden Ramazan Bayramı şiiri yazmasını istemiştir. 2007’de Ramazan Bayramı şiiri yayımlanmış ve şiirin yayımlandığı köşeye Gamze Gökçek’in rumuzu olan “Son Damla” ismi verilmiştir. Gamze Gökçek’in edebiyat dünyasına ilk adımlarını böyle atmış ve heyecanla, sevdıyla daha fazla yazmaya devam etmiştir. Şiir, onun hayatında sonsuzluğu ifade ederken şairlik, bir yaşam biçimi olmuştur. Şiirlerinde Necip Fazıl Kısakürek ve Mehmet Akif Ersoy’un izlerini gördüğünü, kokusunu hissettiğini söyleyenler olmuştur. Onu şiir yazmaya iten sebepler; toplumsal olaylar, bireylerin yaşama şartlarının zorluğu ya da çok kolaylığı, doğal afetler olmuş ve bu durumun da sosyolog olmasından kaynaklandığını düşünmüştür. Kendisinin de tozpembe şiirler yazmak istediğini fakat toplum her açıdan kan ağlarken güzel şiir yazamayacağını belirtmiştir. Kadın şair olmayı ise şöyle anlatmıştır: “Kadın şair olmak ciddiye alınmamayı, değersizleştirilmeyi, her türlü ön yargıyı, haset niteliğinde kıskanılmayı göze almak demektir. Tabiri caizse mütevazı ve huzurlu bir hayatı gözden çıkarmaktır kadın şair olmak.”⁴⁹¹ İlkokulu köyünde okumuş, ilkokulu tamamladıktan sonra çalışma hayatına atılmıştır. Ortaokul ve liseyi açıktan okumuştur. 2017’de Hasta ve Yaşlı Bakım Merkezinde görev yapmıştır. 2019’da Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nden mezun olmuştur. Şiirleri çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Gamze Gökçek’in *Yaşadıkça Son Damlalar* (2021) isimli bir kitabı bulunmaktadır.⁴⁹²

*Ah benim şiirden kentim,
Sen beden, bense yüreğim,
Kimler ah eyledi bize,*

⁴⁹¹ KK. 12.

⁴⁹² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 303.

*Parçalandık santim santim.*⁴⁹³

3.1.77. Nazife Yetişgen (d. 1988)

1988’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. İlkokulu Ekinözü Yunus Emre İlkokulu’nda, liseyi Elbistan Mükrimin Halil Lisesi’nde tamamlamıştır. 2010’da Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olmuş ve 2011’den beri icra müdür yardımcılığı görevini yapmaktadır. Evli ve bir kızı bulunmaktadır. Pek çok deneme, şiir ve öykü çalışmaları bulunan şair kaleme olan aşkını şu sözlerle ifade etmiştir: “Hayal meyalı hatırladıklarım. Ayaklarımın yere basmadığı, bir yandan kendimle bir yandan anlamadığım bu dünya ile savaştığım yıllar... iyilik içten geliyor da sonradan öğrenilen kötülüğü yeni tanıdığım zamanlar. Sorguladığım, yanıldığım, ilk âşık olduğum, ilk hayatla yüzleşmem... ilk aşk dedim kaleme sarıldım. Yoksulluk dedim kaleme sarıldım. Güzel günler dedim kaleme sarıldım. Hayallerim, ümitlerim, anılarım, dostlarım ve yüreğimdeki tik tak sesleri vücut buluyordu beyaz sayfalarda. En iyi dert ortağı, en iyi aile, en iyi arkadaş oldu beyaz sayfalar. Kalemimi her aldığımda sel olup aktı yüreğimde hissedilenler. Kocaman uçsuz bucaksız dünyaya açılan bir kapıydı kalem benim için. Kâh atım oluyor geziyorduk, kâh çayım oluyordu içiyorduk. Kâh orada kâh burada. Kalemim yüreğim ve ben üçlemesi en iyi merhem olmuştu yaralarım. Hayatla ölüm arasında ne varsa yazıyorduk sevgi mürekkebi ile. Gittikçe güçlenen benliğimizle arkamızda güzel izler bırakmaya çalışıyorduk...”⁴⁹⁴

Bu gök gürültüsü değil, neden yıldızlar ateş kızılı?

Gök neden yere iniyor, yuttuğum tozlar bulutların eseri mi

Bu gürültü, bu patlama, bu öfkeli ateşler de neyin nesi?

Küçük kurşunlarla değil; ağır silahlarla vurulan 14 günlük bebek

Yaşamaya tutunurken çürümeye bırakılan bedenim

İnsan hakları gölgesinde kalmış geleceğim

Tüm beyaz körlük içinde görülmeyen

Temel hakları çiğnemen, ezilen, hor görülen

⁴⁹³ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 304.

⁴⁹⁴ <https://www.elbistaninsesi.com/makale/10015120/nazife-yetisgen/kalemime-sarildim> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

*Yıllarca süren korku filminin başrol oyuncusuyum*⁴⁹⁵

3.1.78. Gülşah Dilbirliği (d.1992)

1992’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. Doğuştan gözleri a’ma olan şairin gözü ve ayağı annesi olmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Kahramanmaraş’ta tamamlamıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nü kazanmış fakat daha sonra tekrar sınava girerek aynı üniversitede Tarih Bölümü’ne yerleşmiştir. Arkadaşlarının desteğiyle üniversiteyi tamamlamış ve memur olmuştur. Çeşitli radyolarda kültür, sanat ve edebiyat programları; Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Engelliler Şube Müdürlüğü iş birliği ile engellilere yönelik programlar yapmıştır. Ayrıca internet sitelerinde köşe yazarlığı yapmış ve çeşitli etkinliklerde şiirlerini seslendirmiştir. Şiirlerini küçük yaştan itibaren kayıt altına almış, yazı ve şiirlerinde genellikle sevgiye yer vermiştir. Renkleri bilme de hayata sıkıca sarılan Gülşah Dilbirliği, şiirlerini *Gel Barışalım* isimli kitapta toplamıştır.⁴⁹⁶ Ruşendil mahlasıyla şiirler yazmıştır;

Ruşendil diyor ki gülden güzelsin

Gözünden yaşları döken üzölsün

Gönlünden hüznler artık azalsın

*Ağlama yeter be kurban olduğum*⁴⁹⁷

3.1.79. Şeyma Karakoç (d. 1996)

1996’da doğmuştur. Annesi Elbistan’a bağlı İğde köyündendir. Babasının vefatıyla kendisini şiire adanmış, lise yıllarında da öğretmenlerinin desteğiyle katıldığı tüm şiir yarışmalarında birinci olmuş ve şiirleri ilçe gazeteleriyle okul dergilerinde yayımlanmıştır. Annesinin isteği üzerine Kastamonu’ya yerleşmiş ve 2012’de Kastamonu Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümüne yerleşmiştir. 2014’te ablalarının da okuduğu Sakarya Üniversitesi’ne geçmiş ve burada üç yıl asistanlık yapmıştır. İlk görev yeri İstanbul/Bağcılar Ziya Gökalp Ortaokulu’na 2016’da atanmış ve

⁴⁹⁵ <https://www.elbistankaynarca.com/makale/19025047/nazife-yetisgen/gok-gri-yer-kirmizi> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

⁴⁹⁶ Serdar Yakar, “Dilbirliği, Gülşah”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2018, 3. Cilt, 108-109.

⁴⁹⁷ Gülşah Dilbirliği, “Kurban Olduğum”, *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 13.

ilk öğrencilerini “yaşam kaynağı” olarak adlandırmıştır. Öğretmen olmasının yanısıra kendini hep öğrenci olarak görmüştür. Zira onun için hayatta öğrenecek çok şey vardır.⁴⁹⁸ Kendisi İstanbullu olmasına rağmen kendini tanıtırken her zaman soyadına vurgu yapmıştır. Şiir yazmanın onlar da bir gelenek haline geldiğini ve ilkokul yıllarında başlayan şiir yolculuğunda şiirlerini paylaşma hususunda cimri davrandığını ifade etmiştir. Ona göre insanın sevgilisini herkesten saklaması olağan bir durum ve şiirin ondaki yeri de böyledir. Örnek aldığı şairler Abdurrahim Karakoç, Necip Fazıl Kısakürek ve Nazım Hikmet’tir. ABD’de editörlük yapan şair, aynı zamanda akıl ve zekâ oyunları eğitmenidir. Ayrıca astroloji ve solar fire eğitimleri almış ve elli iki şehir gezmiştir. Şeyma Karakoç’un *Vaveyla* (2021) isimli bir romanı ve *Astro: Not* (2023) isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır.⁴⁹⁹

Rabbim!

O sana ait.

Ben sana aitim.

*Beni, bana kavuştur.*⁵⁰⁰

3.1.80. Mücella Kaya (d. 1996)

1996’da Sivas’ın Gürün ilçesinde doğmuştur. İlkokul ve lise öğrenimini Sivas’ta tamamlamış, Malatya İnönü Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü’nden mezun olmuştur. Çocukluğundan itibaren yazmaya ve çizmeye hep merakı olan şair, içe kapanık bir tabiatı olduğu için kendini ifade etmede yazmanın güçlü diline kulak vermiştir. Kahramanmaraş’a tayini çıktıktan sonra Ramazan Avcı’dan yazarlık eğitimi almış, genellikle post modern denemeler yazmayı sevmekle birlikte şiir de kaleme almıştır. Zira şiir onun için tüm edebiyat türleri içinde pencere önü çiçeği gibidir. Şiirde olumsuz duyguların ön planda olması gerektiği genel yargısının aksine şiirlerinde hayatın pozitif yanlarını önemsemiştir. Bu sebeple sakin ve huzurlu olduğu mekanlar şairi daha çok motive etmektedir. Şiirlerinde bireyin öze yolculuğu, aşk, yalnızlık gibi konular öne çıkmıştır. Kendisi için önemli bir şehir olan Kahramanmaraş’ta olduğu süre içerisinde

⁴⁹⁸ <https://www.elbistaninsesi.com/haber/9984919/elbistanli-ogretmenin-ilk-kitabi-okuyucu-ile-bulustu> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

⁴⁹⁹ <https://www.antoloji.com/seyma-karakoc/hayati/> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

⁵⁰⁰ Şeyma Karakoç, *Astro: Not*, Cinius Yayınları, İstanbul 2023, 160.

sanatsal birçok etkinlikte bulunma ve şiire, şaire önem veren değerli isimleri tanıma fırsatı bulmuştur: “Kahramanmaraş’ın suyundan içen şair olur derlerdi. Ben de bir Sivaslı olarak bu şehrin sanat ırmağından nasiplendim.” Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Zarifoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Ural okumaktan keyif aldığı şair ve yazarlardan birkaçıdır.⁵⁰¹

3.1.81. Naime Nur Gümüştoka (d. 2001)

2001’de Kahramanmaraş’ta doğmuştur. Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi Gazetecilik bölümü, yazılı basın muhabirliği alanını tamamlamıştır. *Kenthaber* sitesinde köşe yazarlığı yapmıştır.⁵⁰²

*Bana gelsene
Şimdi tam zamanı görüşmenin
Bilirsin severim baharı,
Ruhumu saran akasyaları
Dedim ya işte,
Bana gelmenin tam zamanı.
Bilirim sen de seversin baharı
Bereket yağmurlarıyla Nisan’ı
Dışarıda nasıl yağmur yağıyor bir bilsen
Vuslata davet ediyor insanı
Bana gelmenin tam zamanı⁵⁰³*

3.1.82. Fatma Gümüş Nehir

Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesine bağlı Söğütlü kasabasındandır. Eşi Cuma Kağıtlı, 1950’de muhtarlık seçimleri sırasında çıkan kavgada silahla vurularak öldürülmüştür. Bunun üzerine şu ağıtı yakmıştır;⁵⁰⁴

*Amanın benim başıma
Ağular koydu aşıma
Camız bile dayanmamış*

⁵⁰¹ KK. 14.

⁵⁰² <http://www.maraskenthaber.com/kenthaber-in-kose-yazarligi-kadrosuna-yeni-bir-isim-daha-eklendi/12657/> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

⁵⁰³ Naime Nur Gümüştoka, “Bana Gelsene”, *Edebiyatın Başkenti*, 6, 2019, 28.

⁵⁰⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 241-242.

*Kurşun değince eşine*⁵⁰⁵

3.1.83. Fatma İnan

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Ekinözü kasabasında doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte Çukurova bölgesinde ağıtlarıyla tanınmaktadır.⁵⁰⁶ Mehmet Özarslan kayıtlara geçmemiş kadın âşıklar arasında Fatma İnan'ın da ismine yer vermiştir.⁵⁰⁷

Eskerler giyer garayı

Kepin darayı darayı

Dohtur bile bilemedi

Yüreğindeki yarayı

Göğsun'un göğel durnası

Gürün'ün yağal alması

Bu da bizden ganil galsın

*Onbeşinde dul galması*⁵⁰⁸

3.1.84. Hatice Güzel

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde doğmuştur. Yükseköğrenimini Eskişehir Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamlamıştır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde eğitim almaktadır. Şiir, deneme ve öyküleri *Alkış*, *Edebiyatın Başkenti*, *Düşeyaz* dergilerinde ve *Maraş Fısıltı Haber* sitesinde yayımlanmıştır.⁵⁰⁹

Zamansızdır bazen hayatta karşılaştıklarımız

Ansızın çalar kapımızı

Bazen şaşkınlık bazan durgunluk

Bazen de insana acı verir.

⁵⁰⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 242.

⁵⁰⁶ <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fatma-inan> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

⁵⁰⁷ Özarslan, "Türkiye'deki Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Kadın Âşıklar Üzerine Bazı Düşünceler", 172.

⁵⁰⁸ Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir, *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV.*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012, 134.

⁵⁰⁹ <https://www.adanamuhelif.com/yazar-hatice-guzelin-oyku-kitabi-karanliktaki-ciglik-ilgi-goruyor/> (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

Acı veren içindeki yara mı?
 Asla değil
 Hazan mevsimi vardır ya
 Renklerin birbirine karıştığı
 Yaprakların usulca döküldüğü gibi dökülürsün.
 Dökülen yapraklar gazel olup toprağa elbet bir gün karışacak
 Yapraklarını döken ağaca güç verecek
 Can olacak olmasına da
 Gazel olan yapraklar
 Güç verdiği ağaçta tekrar can bulacak mı
 Pürçükler çıkarıp yeşerecek mi?
 Kuşlar yuva yapacak mı dallarına?
 Rengarenk kelebekler uçuşacak mı üzerinde?
 Bilemiyorum.
 Tek mevsim yaşamak ne kadar zor biliyor musunuz?
 Yalnızca kışı görürsünüz hayatınız boyunca
 Fırtınalı ve şimşekli yağmurlar
 Tipili karlar dondurucu soğuklar
 Hep kara bulutlardır muhatabınız
 Zemheriler görürsünüz hayatınız boyunca.
 Gördüğünüz kışlar sizi hep güçlendirir
 Her defasında daha güçlü ve azimli olursunuz
 Mücadele edersiniz hayatla.
 Dimdik durursunuz daima
 Pes etmek yoktur hayatımızda.
 Her kışın ardından bir ilkbahar gelir.
 Gelir bilirimde
 O ilkbahar
 Bunca kışı yaşayana gelir mi
 Bilemiyorum...⁵¹⁰

⁵¹⁰ Hatice Güzel, “Bitmeyen Kış”, *Edebiyatın Başkenti*, 22, 2020, 10.

3.1.85. Hâfız Kız

Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Kahramanmaraş'ın Dulkadiroğlu ilçesine bağlı Çukuroba mahallesindendir.⁵¹¹ 1897'deki Ermeni isyanını "Padişaha Arzuhal" adıyla şiire dökmüştür. Şiirlerinde "Hâfız" mahlasını kullanmıştır.⁵¹² A'ma olduğu bilinmektedir.⁵¹³ Hâfız Kız, gözleri görmediği için şiirlerini komşusunun oğlu Osman Sandaloğlu'na yazdırmıştır. Bu şiir, ilk kez *Memleket* gazetesinde yayımlanmıştır. "Miralay Ali Bey Destanı" başlıklı başka bir şiiri Osman Sandaloğlu'nun arşivinden alınmıştır. Bu şiir Maraş Mutasarrıfı Ali Haydar Bey adına yazılmış ve yine *Memleket* gazetesinde yayımlanmıştır.⁵¹⁴ Hâfız Kız, Kahramanmaraş'ta yetiştiği belirlenen tek kadın divan şairidir.

*Hafızâ biçâre âciz, ağlayuben kapuna.
Nefs elinden, cürmü isyan, yüz sürerim tapuna
Yüz sürer, eyler temenni, yalvarır, dergâhına.
Lütfedüp eyle hidayet yâ ilâhel âlemin.*⁵¹⁵

3.1.86. Lütfüye Deveci Karaca

Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Çiçek köyündendir. Genç yaşta öğretmen Halit Karaca'yla evlenmiştir. Fakat Lütfüye Hanım genç yaşta vereme yakalanmış ve hayatını kaybetmiştir. Hastalığı esnasında ölümünün yaklaştığını düşünerek söylediği ağıt bilinmektedir;⁵¹⁶

*Yüce dağ başında kandil olayım
Yârimin cebinde mendil olayım
Başını kambartıp derse girici
Taleben çok güccük yâr ben kalayım
Yüce dağ başında erikli bostan*

⁵¹¹ Erşahin, "Hâfız Kız", 30.

⁵¹² Alparslan ve dğr., *Maraş'ta Divanından Parça Kalmış Halk Şairleri*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009, 49.

⁵¹³ Alparslan ve dğr., *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, 47.

⁵¹⁴ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 127.

⁵¹⁵ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 127-128.

⁵¹⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 240.

*Ağlayı ağlayı ayrıldım dosttan
Amanın uşaklar sılama yaslan
Sılama gurbette ağlar gezerim*⁵¹⁷

Kahramanmaraşlı kadın şairlerden seksen altısının hayatı hakkında bilgi edinilmiştir. Bu şairler dışında eserlerinden başka hiçbir bilgiye ulaşılabilen diğer isimler: Adile Kaya (Afşin) (?), Ağca Elif (Göksun) (?), Asiye Kebapçı (Afşin) (?), Aşir Veli'nin Kızı Zeynep (Göksun) (?), Aynur Aba (?), Ayşe Bekar (Andırın) (?), Ayşe Can (Afşin) (?), Ayşe Çağlayan (Andırın) (?), Ayşe Evcan (Andırın) (?), Ayşe Gürbüz (Andırın) (?), Ayşe Hanım (Afşin) (?), Ayşe Hanım (Göksun) (?), Ayşe Hatun (Andırın) (?), Ayşe Hüsne Hanım (Afşin) (?), Ayşe Karamaz (Afşin) (?), Ayşe Kesme (Andırın) (?), Ayşe Öksüz (Afşin) (?), Ayşe Temiz (Patlakkızı) (Andırın) (?), Bahar Hanım (Göksun) (?), Ballı Hatun (Belkise) (Andırın) (?), Banu Hanım (Afşin) (?), Caneser Özarslan (Afşin) (?), Cemal'in Anası (Elbistan) (?), Cemile Hanım (Afşin) (?), Cemile Şahin (Afşin) (?), Cennet Er (Elbistan) (?), Cennet Hanım (Afşin) (?), Culfa Esme (Göksun) (?), Çerkez Kızı Hatice (Göksun) (?), Demet Gök (?), Dilek Kıran (?), Döndü Alkılınç (Afşin) (?), Döndü Hanım (Afşin) (?), Döndü Köker (Afşin) (?), Döndü Özden (Afşin) (?), Döndü Tahta (Andırın) (?), Döne Bakacak (Andırın) (?), Döne Ekici Gök (Andırın) (?), Döne Höbek (Andırın) (?), Durdiye Çınar (Andırın) (?), Eda Dönmez (?), Elif Ana (Afşin) (?), Elif Bilici (Andırın) (?), Elif Budak (Andırın) (?), Elif Dalkıran (Foter Elif) (Andırın) (?), Elif Hanım (Afşin) (?), Elif Hanım (Göksun) (?), Elif Kavak (Afşin), Elif Kıvrak Duman (Andırın) (?), Elif Kuru (Andırın) (?), Elif Tahta (Andırın) (?), Elife Salan (Andırın) (?), Elmas Hanım (Göksun) (?), Emine Abacı (?), Emine Dikici (Afşin) (?), Emine Hatun (Andırın) (?), Emine Hatun (Göksun) (?), Emine Höbek (Andırın) (?), Emine Taşdemir (?), Emiş Bülbül (Afşin) (?), Esra Purtaş (?), Esme (Göksun) (?), Esme Palalı (Andırın) (?), Esme Saz (Elbistan) (?), Eşe Baraklı (Andırın) (?), Eşe Ebem (Göksun) (?), Eşe Hanım (Afşin) (?), Eşe Hanım (Göksun) (?), Eşikkız (Afşin) (?), Fadıma Hatun (Andırın) (?), Fadime Ayten Koyuncu (Andırın) (?), Fadime Çoban (Afşin) (?), Fadime Genç (Afşin) (?), Fadime Hanım (Afşin) (?), Fadime Hanım (Göksun) (?), Fadiş Gıvrak (Andırın) (?), Fatiş Hatun (Andırın) (?), Fatma Benli (Andırın) (?), Fatma Boyraz (Andırın) (?), Fatma Çelik (Zamantı) (?), Fatma Gülden (Afşin) (?), Fatma Höbek Bakacak (Andırın) (?), Fatma Höbek Kahveci (Andırın) (?), Fatma Kocabaş (Andırın)

⁵¹⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 240.

(?), Fatma Korkmaz (Afşin) (?), Fatma Saylak (d. 1960-ö. 2021), Fatma Temiz (Çoban Kızı) (Andırın) (?), Fatma Teyze (Afşin) (?), Fatma Yıldız (Elbistan) (?), Fethiye Hanım (Afşin) (?), Fındık Akkaya (Afşin) (?), Fındık Karı (Göksun) (?), Fikriye Arık (Andırın) (?), Gamer Hanım (Göksun) (?), Gelin Kız (Elbistan) (?), Gırmızı Eşe (Göksun) (?), Gökşen Hatun (Andırın) (?), Gülcan Şahin (?), Güldane Hatun Uçak (Elbistan) (?), Gülhanım Teyze (Afşin) (?), Gülistan Hanım (Göksun) (?), Gülkız İpek Kaya (Elbistan) (?), Güllü Bibi (Afşin) (?), Güllü Gülmez (Andırın) (?), Güllü Hanım (Afşin) (?), Güllü Koyunca (Elbistan) (?), Güllü Yener (Andırın) (?), Gülsüm Hanım (Göksun) (?), Gülsün Seyran Aygün (?), Gülnur Demirel (?), Gümüş Yücel (Afşin) (?), Habibe Akkaya (Afşin) (?), Habibe Cinpolat (Afşin) (?), Habibe Hanım (Afşin) (?), Haccalı Hatun (Andırın) (?), Hacce Narter (Elbistan) (?), Hacce'nin Anası (Elbistan) (?), Hacer Hanım (Afşin) (?), Hacer Temiz (Andırın) (?), Hacıkız Şahinkaya (Elbistan) (d.?-ö. 2020), Haççe Hanım (Göksun) (?), Halime Doğan (Andırın) (?), Hamide Hanım (Andırın) (?), Hapa (Afşin) (?), Hasibe Hatun (II. Hasibe) (Andırın) (?), Hatun Eşe Bostan (Elbistan) (?), Hatice Bardakçı (?), Hatice Gelin (Göksun) (?), Hatice Hanım (Afşin) (?), Hatice Hanım (Göksun) (?), Hatice Hatun (Hacı Hatun) (Afşin) (?), Hatice Kadın (Zamantı) (?), Hatice Salan (Andırın) (d. 1943-ö. 2023), Havva Demir (Elbistan) (?), Havva Hanım (Elbistan) (?), Hayriye Karakaş (Elbistan) (?), Helime Hanım (Andırın) (?), Hilal Sakar (Afşin) (?), Hurşide Karpuz (Andırın) (?), Hürü Bakacak (Andırın) (?), Hürü Hanım (Göksun) (?), Hürü Salan (Andırın) (?), Hüsne Bacı (Andırın) (?), Hüsne Belli Atmalı (Afşin) (?), Hüsne Çınar'ın Yengesi (Andırın) (?), Hüsne Teyze (Afşin) (?), İnci Bilgin (?), Kara Sultan Temiz (Andırın) (?), Karaca Hatice (Göksun) (?), Karağız (Afşin) (?), Kevser Baysal (?), Kıymet Gelin (Göksun) (?), Latife Yayıcıoğlu (Andırın) (?), Mahire Yayıcıoğlu (Andırın) (?), Maşide Dinçer (?), Meçhul Bir Hanım (Elbistan) (?), Melek Hatun (Afşin) (?), Melek Köker (Elbistan) (?), Meliha Demirtaş (?), Menzi Hanım (Göksun), Meryem Duman (Andırın) (?), Meryem Elmas (Andırın) (?), Meryem Hatun (Andırın) (?), Meryem Nehir (?), Meryem Teyze (Göksun) (?), Meyise Hanım (Göksun) (?), Mine Erdoğan Dal (?), Mine Hanım (Elbistan) (?), Minik Fadime (Göksun) (?), Mor Hatun Özberk (Afşin) (?), Münevver Gök (Andırın) (?), Müslüme Hanım (Afşin) (?), Naciye Kılıç (Elbistan) (?), Nadire Erkek (Andırın) (?), Nadiye Hanım (Afşin) (?), Nafiye Bülbül (Kör Nafiyece) (Afşin) (?), Nar Eşe (Afşin) (?), Nazlı Özdemir (Afşin) (?), Nazlı Soydan (Afşin) (?), Nebahat Yalçinkaya (?), Nihal Tüztürk (Elbistan) (?), Nimet Tekerek

(?), Nuray Alper (?), Nurcihan Kızmaz (?), Nurhayat Başer (?), Pakize (Afşin) (?), Pakize Yıldız Etki (?), Paşalı Hatun (Andırın) (?), Perinur Olgun (?), Rabia Çiriş (?), Rabia Kılıçsallayan (?), Rahime Çiçekli (Elbistan) (?), Rana Güngör (?), Raziye Iraz Çağlar (Afşin) (?), Raziye Şensoy (Andırın) (?), Remziye Bektaş (Afşin) (?), Reyhan Akbaş (?), Rukiye Gürbüz Sert (Andırın) (?), Rukiye Üstü (?), Safiye Temiz (Andırın) (?), Saadet Demirci (?), Saadet Derindere (?), Saadet Nalcı (?), Sahriye Şahinkaya (Elbistan) (?), Seher Bülbül (Afşin) (?), Selver Hanım (Afşin) (?), Semra Üstündağ (?), Semra Yürürdurmaz (?), Sevim Hanım (Göksun) (?), Seyhan Dedeler (?), Sıdıka Hanım (Andırın) (?), Sırriye Hanım (Afşin) (?), Sibel Doğan (?), Songül Aksoy (?), Songül Bozdoğan Pinegöz (Andırın) (?), Sultan Aksakal (Afşin) (?), Sultan Hanım (Göksun) (?), Sultan Ocak (Andırın) (?), Sultan Sakar (Afşin) (?), Sultan Türkkahraman (Afşin) (?), Şefika Turgut (?), Şemsi Hanım (Göksun) (?), Şenay Okutan (?), Şerife Hanım (Göksun) (?), Şerife Hatun (Afşin) (?), Şerife Hatun (Andırın) (?), Şerife'nin Analığı (Elbistan) (?), Telli Hatça (Avşar Kızı) (Andırın) (?), Telli Hatun (Andırın) (?), Teslime Hanım (Afşin), Teslime Hanım (Andırın) (?), Topuz Arefe (Afşin) (?), Tuba Devrim (?), Türkan Kurtaran (Afşin) (?), Türkmen Kalem (Afşin) (?), Uzun Elif (Göksun) (?), Ümmühan Hanım (Andırın) (?), Ümüs Hanım (Göksun) (?), Ünşelkızı (Andırın) (?), Yeşim Sibel Kaya (?), Yeter Bölükbaşı (Elbistan) (?), Yeter Hanım (Elbistan) (?), Zala Hanım (Afşin) (?), Zehra Atlama Numan (?), Zehra Bağır (?), Zehra Yılmaz (?), Zekiye Hanım (Göksun) (?), Zeynep Hanım (Elbistan) (?), Zeynep Hanım (Afşin) (?), Zeynep Kahveci Kayıran (Andırın) (?), Zeynep Kayran (Andırın) (?), Zeynep Kılıç (?), Zeynep Safi (Afşin) (?), Zeynep Sümeyye Kar (?), Zeynep Teke (Afşin) (?), Zeynep Türkmen (Afşin) (?), Zeynep Yazgan (Afşin) (?), Zilfice Hanım (Afşin) (?), Zöhre Kasap (?), Zülfüye Kabalcı'dır (d. 1927-ö. 2021).

3.2. MARAŞLI KADIN ŞAİRLERİN ŞİİRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1. Muhteva Bakımından Değerlendirilmesi

Kadın için şiir en ilkel haliyle bir iç dökme aracı olarak kabul edilmiştir. Kadın; başta kadınlık deneyimleri olmak üzere duygu ve düşüncelerini, kimseye söyleyemediklerini, duyurmak istediği her şeyi sözlü ya da yazılı olarak anlatmıştır.

Ortaya çıkan bu ürünler her zaman bir sanat eseri mahiyetinde değildir. Zaten sözlü kültürde ölen yakınına ağıt yakan, bebeğine ninni söyleyen kadın da sanatsal bir kaygı taşımaz. Edebiyatta yeniden insanın kendi doğallığı içinde ve dille gerçekleştirilmesi, kadına içini dökmekten, kendini gerçekleştirmeye doğru genişleyen yeni imkanlar sunması sebebiyle ortaya çıkan ürünler oldukça kıymetlidir.⁵¹⁸

3.2.1.1. Allah’a Yakarış, Dua

Kahramanmaraşlı şairler kudret sahibi olan Allah’ı korku kaynağı olarak değil sevgi kaynağı olarak nitelendirmişlerdir. Allah, yasaklayan veya cezalandıran bir ilah anlayışının aksine merhametli, hoşgörülü, affedici olarak görülmüştür. Bu sebeple şiirlerinde Allah’a karşı sonsuz sevgi, güven, bağlılık ve teslimiyet duyguları daima kendini hissettirmiştir. Şairler ya işledikleri günahlar, kusurlar sebebiyle Allah’ın merhametine ve kendilerinin aciz bir kul olmalarına vurgu yaparak Allah’tan af dilemiştir; ya Allah’ın sonsuz kudretiyle çektiği ıstıraptan, acıdan, sıkıntıdan kurtulmak için Allah’tan bir derman istemiştir, ya sevdiği birinin hastalığının iyileşmesini Allah’tan niyaz etmiş ya da Allah’ın sonsuz lütuf sahibi oluşu sebebiyle istediği her şeyin gerçekleşmesi için Allah’a dua etmiştir.

Hâfız Kız, hayatın geçiciliğinden habersiz ömrünü heba edişini, bunun sonucunda hata işlemesi üzerine duyduğu pişmanlıkla kulluğunun verdiği acziyeti ifade ederek Allah’tan af dilemektedir;

Geçti ömrüm bilmedim yok yerlere kıldım heba.

Lütfedüp eyle hidâyet ya ilâhel âlemin.

Rûz-i mahşerde şefaât ide bize Mustafa.

Lütfedüp eyle hidâyet ya ilâhel âlemin.

Sana ma’lum sen bilirsin işledim bunca günah.

Cümlemin maksûdu sensin, kamuya sensin penâh.

Kul hatasız olmaz amma, affedersin padişah.

*Lütfedüp eyle hidâyet, ya ilâhel âlemin.*⁵¹⁹

⁵¹⁸ Hülya Argunşah, “Kadın Yazarların Türkçedeki Yolculuğu (Cumhuriyet’e Kadar)”, Esma Özdaşlı (Ed.), *Türkiye’de Kadın: Siyasî, Sosyal ve Kültürel Alanda Değişim* (223-251), TASAV, Ankara 2022,

⁵¹⁹ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 127.

Yıldız Taşdemir, “Damla-i Gurbet” başlıklı şiirinde kalemine güç vermesi, kaleminin daima doğruyu yazması için Rabbine dua etmektedir;

*Ey bir damla suya buldurup, tabiata can veren Rabbim!
Benim yolumu da doğru çiz.
Doğru çiz ki can suyu olsun, gözümünden dökülüp kalemime damlayan cümlelerim.
Kelamın olsun kalemimden damlayanlar.
Gönderdiğin kutlu ışık aydınlatsın cümlelerimi.
Senin kelamın güç versin kalemime.⁵²⁰*

Yeter Şarлак, yaratanı hem derdi hem ilacı olarak nitelendirmiş, zalimlerden koruması için ona şöyle yakarmıştır;

*Yoluna kurbandır canım
Koru beni zalimlerden
Duy sesimi yaradanım
Koru beni zalimlerden
Sensin başımda tacım
Hemi derdim hem ilacım
Daima sana muhtacım
Koru beni zalimlerden⁵²¹*

Gülkıız Güven; Allah’ın sevgilisi olan Hz. Muhammed’in hatırına, Hz. Ali’den yetişecek himmetle hasta olan oğlu Adana’ya sağ salim ulaşsın diye Allah’a yakarmaktadır;

*Yarabbi daraldım kapına düştüm
Sabır pınarının suyundan içtim
Hüsnü rızam ile canımdan geçtim
Acı göstermeden götür efendim
Müminler oturur cennet köşküne
Merhamet kıl benim gibi düşküne
Çok sevdiğin Muhammed’in aşkına
Acı göstermeden götür efendim*

⁵²⁰ Yıldız Taşdemir, “Damla-î Gurbet”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 50.

⁵²¹ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 747.

*Hem yalvarır hem eylerim minnet
Mürüvvet kanisin eyle hidayet
Hazreti Ali'den yetişsin himmet
Acı göstermeden götür efendim⁵²²*

3.2.1.2. Hz. Peygamber'e Sevgi

Türk şiirinde sıklıkla konu edilen Hz. Peygamber, Kahramanmaraşlı şairlerde de kendini göstermiştir. Şiirlerinde Hz. Peygamber'i övmüş, ondan şefaatt istemişlerdir. Şiirlerden anlaşıldığı üzere şairler; Hz. Peygamber'e sonsuz bir sevgi, saygı ve hürmet beslemektedir. Şairler, Hz. Peygamber'i konu ettikleri şiirlerinde onun hayatı hakkında bilgiler vermek yerine ona karşı olan duygularını işlemişlerdir. Şiirler genellikle ona özlem, hasret; onu bir kez dahi olsa görme isteği konuları üzerine yoğunlaşmıştır.

Gülnur Demirel; Hz. Peygamber'in adının dahi anıldığı anda gönlündeki karanlığı aydınlandığını; içindeki gamın, kederin, sıkıntının son bulduğunu ifade etmiştir. Adının anılmasının bile güzellikler getiriyor oluşu onu görünce yaşanacakların hayalini kurdurmuştur. Şair; Hz. Peygamber'i görmenin arzusunu, ona olan hasretini şiirinde işlemiştir. Şaire göre; o olmadan sanki insan ıssız, susuz çöllerde kavrulmakta; ismi anıldığında ise çöle dahi bahar gelmektedir;

*Karanlık bir gecede secdedeyim
Dua dua çiçeğin dilimde
Adın nur oluyor, akıyor gönlüme
Adın böyle güzelse, yâdın nasıl güzeldir.

Sensizlik susuz çöllere savuruyor bizi
Önümüz kum, ardımız kum, her yanımız kum
Yaktıkça söndürüyor, yeniden yakıyorsun
Kurumuş dudaklarda bir bahar oluyorsun
Mevsimler değişiyor anıldığın her yerde
Kışa düştük sevgili, baharları kaçırdık
Kışın böyle güzelse, baharın ne güzeldir.⁵²³*

⁵²² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 29-30.

⁵²³ Gülnur Demirel, "Efendim", *Edebiyatın Başkenti*, 14, 2020, 19.

Fatma Genç Dede, ahirette cehennem ateşinden sakınmak, sırat köprüsünden geçebilmek için Hz. Peygamber'den şefa'at istemektedir;

*Cehennem kükrer çıkar bir duman
Malik'e yalvarırık hiç vermez aman
Sırat köprüsünde halimiz çok yaman
Yâ Muhammed yetiş imdadımıza*⁵²⁴

H'z. Peygamber, Türk şiirinde gülle sembolize edilmiş ve nur imgesi, onun şiirlerde mutlaka zikredilen bir özelliğı olmuştur. Yeter Yıldırım da şiirinde H'z. Peygamber'le özdeşleştirilen gül sembolünü kullanmıştır. Şiirde geçen ümmetini çaresiz bırakma, nurundan cehennem kaçır ifadelerinden anlaşıldığı üzere H'z. Peygamber; Müslümanlar için bir kurtarıcı ve şefa'atçi olarak görülmüştür. Yeter Yıldırım da her mümin gibi H'z. Peygamber'i rüyasında dahi olsa görme arzusundadır;

*Ümmetini koyma nâcâr
Yanağında güller açır
Nurundan cehennem kaçır
Arz eyleyem yâ Muhammed
Kabrinde zümrüt ağacı
Biri tatlı biri acı
Sensin derdimin ilacı
Arz eyleyem yâ Muhammed
Kuşlar dolaşır başında
Melekler döner peşinde
Bir sefer görsem düşümde
Arz eyleyem yâ Muhammed*⁵²⁵

H'z. Peygamber'in bir diğ'er ismi de Ahmet'tir. Şiirlerde Muhammed isminin yanı sıra bu isim çokça zikredilmiştir. H'z. Peygamber, Allah'ın en sevdiği kulu olması sebebiyle şiirlerde bu özelliğıne sıklıkla değ'inilmiştir. Yeter Yıldırım "Geldim" başlıklı şiirinde daima zikrettiğini, Müslüman olduğunu, hak yolda olma ve ölme arzusunu dile getirmiştir. Ayrıca Allah'ın en sevdiği kul olan H'z. Peygamber'i görmek, onun eşiğıne

⁵²⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 182.

⁵²⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 201.

yüzünü sürmek istediğinden bahsetmiştir. “Ravzasına giden gülünü derer” ifadesiyle Ravza-i Mutahhara’yı kastetmiştir. Cennet bahçelerinden bir bahçe olarak bilinen, Hz. Peygamber’in kabrinin bulunduğu bu bahçe gül bahçesi olarak düşünülmüştür. Bu sebeple buraya gelip Hz. Peygamber’i ziyaret edenlerin sanki cennet bahçesinden gül toplamış gibi olacağını belirtmiştir. Hz. Peygamber’in şefaatine nail olanların sıratı geçip cennete gireceğinden, onu görenlerin arzularına ulaşacağından bahsedilmiştir. Zira müminlerin en büyük arzuları cennete girmek ve Hz. Peygamber’in cemalini görmektir;

*Düştüm yollarına çekerim zahmet
Hak hidayet etti cennetü’l- hikmet
Bir adın Muhammed bir adın Ahmet
Cânansın cânını vermeye geldim.
Daim zikrullahtır benim amacım
Lütfedersen lütuf almaya geldim
Kur’an-ı Kerimdir benim inancım
Eşiğine yüzüm sürmeye geldim.
Benim istediğim Hak’tır Hak yolu
Hak yolunda canım vermeye geldim
Hakkın sevgilisi Habibin kulu
Senin cemâlini görmeye geldim.*

...

*Ravzasına giden gülünü derer
Sıratı geçenler cennete girer
Cemâlin gören murâda erer
Verirsen murâda ermeye geldim⁵²⁶*

3.2.1.3. Övgü, Güzelleme

Kadınlar, kınanmalardan kaçınmak için aşk şiiri yazmak yerine genellikle şiirlerinde birini övmüşlerdir. Bazen usta bir şairi, bazen bir büyüğü, bazen bir yakınıni şiirine konu edinmiştir.

⁵²⁶ Atmaca, Binboğa’nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar, 397.

Zekiye Tolu, ustası olarak gördüğü Neşet Ertaş'tan şöyle bahsetmektedir;

*Eseriyle bütün âlem eğlendi,
Mecnun olup Leyla'sına bağlandı,
Aşkın ateşiyle yürek dağlandı,
Külü bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.*

*Kimse sahip çıkmaz sağ iken beden,
Ölünce kıymeti bilinir neden,
Hacı Bektaş Veli izinden giden,
Yolu bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.*⁵²⁷

Alevilikte önemli yer tutan yediler, kutup ve üçlerden sonra gelen ve dünyanın manevî idaresinde söz sahibi olan Tanrı erenleridir. Üçler ile dünyanın dört bir yanında birer tane bulunan erenler “yediler”i oluşturmaktadır.⁵²⁸

*Canımdan çok sevdiğim Yediler
Gel de bizimle gidek dediler
Başımın üstüne bir şey koydular
Gördüm yüzlerini elhamdülillah*⁵²⁹

Aşk şiiri yazmaktan kaçınan kadın şairler kimi zaman başka bir kadına güzelleme yazmayı tercih etmiştir. Ayşe Dede Çabuk'un hemcinsinin güzelliğinden bahsettiği şiiri şöyledir;

*Rabbim çok özenmiş sana
Öyle yakınsın ki cana
Gözlerinden kana kana
İçtim Elbistan güzeli.*
*Aşkın zirvesi gibisin
Temmuz gölgesi gibisin
Meltemin sesi gibisin
Uçtum Elbistan güzeli.*⁵³⁰

⁵²⁷ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 767.

⁵²⁸ İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Kapı, İstanbul 2004, 481.

⁵²⁹ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 32.

⁵³⁰ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 164.

İnci Okumuş; ayağının altına cennet döşenen, sevginin kaynağı, acılara göğüs geren annelere hayran olmamanın imkânsızlığını ele almıştır;

*Sen bütün gözlerde güzelsin
Sızılı yağmurlarla insen de yere
Sevgiyi yoğuran el'sin
Cennetler döşenir bastığın yere
Sancını duyabiliyorum yaralarından
Kuş seslerinde şakıyandır sesin
Kulak verdiğim çığlıklarında
Hâlâ niçin anne olmak istersin?
Gökyüzüne çivilenir dualı ellerin
Mendilinde gözyaşı, azığında aşk var senin
Kendi türkülerinde haykırırsın hayata
Bulutları delen ışık olur gözlerin
Azmin ki karanfil kıvrımlarında
Vuslat olur gelir kollarıma
Sen gibi çiçeği sevmez miyim ey kadın
Bahar yüklüyorsun dallarıma
Ellerinde bahar, saçlarında şebnem
Şöyle, cemre olup düşer misin toprağıma?
Yaylalarda çimensin, ovalarda ırmak
Ey Mevlâ ışığı kadın
Yaratanı anlamaktır seni anlamak⁵³¹*

3.2.1.4. Aşk, Sevgi

Kadın şairler aşk konusunda duygu ve düşüncelerini dile getirmekten sakınmışlardır. Ahmed Rasim, “İstibdâd-ı Edebîde Kadınlar” başlıklı yazısında şiir ve hayal dünyasına sahip kadınlara iyi gözle bakmayanların sayısının az olmadığını ifade etmiştir: “Halbûki Leylâ ile Mecnûn hikâye-i dilsûzu, Ferhâd ile Şîrîn menkıbe-i âşıkânesi, hatta Kerem ile Aslı velvele-i sevdâ-ı fûrûzu eşârımızın tâ ortasında birer

⁵³¹ Okumuş, *Aşkın Elif Hâli*, 99.

makâm-ı iştihâr gibi duruyorken aramızda kadınlığın da kendi başına bir hayat-ı şiir ve hayâle mâlik olmasını fenâ gözle görenlerimiz az değildi. Hatta nezâhat-ı hulk ve nezâket-i hâli cümleye ma'lûm olan merhume Nigâr Hanım'ın bir gazelini, bîdebe bir nevreste müteşâir o kadar çirkin bir tarzda tahmis etmişti ki Andelîb merhum kaşlarını çatarak güya bakacak, okuyacakmış gibi elden aldı, yırtıp suratına fırlattı.”⁵³²

Kadın her çağda şiirin nesnesi konumunda olmuştur. Şair olduğunda âşık konumunda görülmek istenen kadının, muhafazakâr bir toplumda yalnızca ilahî aşktan bahsetmesi mümkündür. Kadının en önemli vasfının kendinden bahsettirmemek olduğu düşünülen toplumlarda aşkını, acısını, hayallerini, umutsuzluklarını ve kısaca duygularını şiirle herkesin önüne sermesi elbette hoş karşılanmamıştır. Bu sebeple kadın ya şiirden tamamen kopmalı ya da tüm kınamaları göze alarak şiir yazmalıdır.⁵³³

Kadınlar rahatça aşk şiiri yazamaz, aksi durumda yanlış anlaşılakta, çeşitli iftiralara maruz kalmakta, hoş olmayan şekillerde yaftalanmaktadır. Oysa şairler daima kendi yaşadıklarını, hissettiklerini anlatmamakta, bazen başkalarının yaşadıklarını gözlemlediği kadarıyla kendi yaşamış gibi anlatmakta, bazen kurguladığı bir aşk hikayesini şiirleştirmektedir.⁵³⁴

Kahramanmaraşlı kadınlar her ne kadar şiir yazmaktan kaçmış, yazdıklarının duyulmasından sakınmışlarsa da nihayetinde içlerinden taşan duygulardan, bir yerlerde gizli olan yazma yeteneklerinin gün yüzüne çıkmasından kurtulamamış ve şiirin büyülü dünyasına kapılmışlardır. Başlarda şiirlerinde işledikleri konulara dikkat etmişler, özellikle aşk şiiri yazmaktan kaçınmışlar fakat kınanma korkusunun oluşturduğu duvar zamanla yıkılmıştır.

Kahramanmaraşlı şair Kezziban Götürler, aşk şiiri yazmaktan çekindiğini ifade etmiştir: “Yaşadığımız toplumda biz kadınlar her ne kadar son yüzyılda yaşamın her alanında aktif rol oynasak da hala kalıplaşmış olan toplum baskısı ve mahalle iritasyonu nedeniyle kendimizi tam anlamıyla ifade etmekte birçok sorun yaşamaktayız. Eserlerimde, aşk temalı şiirlerimde, eleştiri aldığım oluyor. Aşk sadece insanla özellikle karşı cinsle sınırlayan sığ düşüncelere aşkın ne kadar geniş ve manevî bir anlamı

⁵³² Ahmed Rasim, *Matbûat Hâtıralarından Muharrir; Şair, Edib*, 214-215.

⁵³³ Serhan Alkan İspirli, *Kadın Divan Şairleri ve Geleneğin Uzantısı*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2007, 12.

⁵³⁴ KK. 3.

olduğunu izah etmekte zorlanıyorum. Yanlış anlamalara sebebiyet vermemek adına maalesef bazı şiirlerimi saklamak zorunda kaldığım da oluyor.”⁵³⁵

Âşık, gururu sebebiyle çektiği acıyı sevgiliye duyurmaktan çekinmiştir. Gülşah Dilbirliği “Söyleme” başlıklı şiirinde uzun zamandır ayrı olduğu sevgilinin ismine bile hasret kaldığının, onun için yandığının sevdiği tarafından duyulmasını istememiş; hatta kendisinden haber dahi alamamasını istemiştir. Oysa canın canandan ayrılmayacağını yine kendi ifade etmiştir;

Adına hasret kaldığımı

Varıp yâre söyleme

İçin için yandığımı

Varıp yâre söyleme

Nicedir uzağım ondan

Can ayrılamaz canandan

Haber alamasın benden

*Sakin yâre söyleme*⁵³⁶

Tuba Devrim, “Aykırı Şiirler” başlıklı şiirinde kırılmış, incinmiş bir kalple sevdiğini anlatmıştır. Sevgili kalbini kırmış, örselemiş; gururunu zedelemiş, güvenini kırmış ve acı çektirmiş dahi olsa sevmekten vazgeçmemiştir. Onu bu kadar hırpalayan kişiyi sevmekten tövbe etmişse de bu sevgiden kurtulamamıştır;

Ben seni incinmiş sahici aşkla

İnatla tövbemi bozdum da sevdim

Örselenmiş kalple dahice aşkla

Yüce gururumu ezdim de sevdim

İmkânsız olanı göze alıp da

Güvensiz halimle aciz kalıp da

Binlerce acıyla hırsıla dolup da

*Aykırı şiirler yazdım da sevdim*⁵³⁷

⁵³⁵ KK. 16.

⁵³⁶ Gülşah Dilbirliği, “Söyleme”, *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 8.

⁵³⁷ Tuba Devrim, “Aykırı Şiirler”, *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 47.

Rabia Kılıçsallayan, aşkı “Bekleyiş” olarak tanımlamıştır. Aşk, şaire göre gözler ve bakışlar henüz birbirine denk gelmemişken ruhlar arasında başlayan, zamanını kollayan bir bekleyiştir; karmakarışık, serseri duygulardır;

*Bir bekleyiştir aşk umut edenin inanç penceresinde,
Ruhların aşkı hükmetmişti şekilden uzak bir bekleyişe...
Oysaki ne gözler birbirini görmüştü,
Ne de bakışlar denk gelmişti birbirine.
Aşk bu muydu?
Fikirlerin yakınında sevdanın doruğunda bir bekleyiş.
Karışık hislerin başa çıkamadığı inatçı ve serseri bir duygu.
Sanki buradasın gibi hayal mi gördüklerim?
Penceredeki kuşların zamandan uzak sohbeti...⁵³⁸*

Şiirlerde sevgili daima acı çektiren, eziyet eden, terk eden, kötü davranan konumunda işlenmiştir. Zübeyde Kozanoğlu, güzel gözlü sevdiğinin onu üzmesinden, ağlatmasından, yalvartmasından, hiçbir isteğini yerine getirmeyişinden, yakıp kül etmesinden şikâyet etmiş ve aşkından diyar diyar gezmiştir;

*Aç kapını ben geldim, güzel gözlü yâr
Ağlattın sızlattın, lal ettin beni
Aşkınla dolaştım, hep diyar diyar
Yalvarttın yakarttın kul ettin beni
Ermişin bilmedim, yıktın bileğim
Askıda bıraktın, onca dileğim
Dar kaba sığdırdın, şaştı feleğim
Dumansız ateştim, kül ettin beni⁵³⁹*

Meliha Demirtaş, “Gözlerin” başlıklı şiirinde sevgilinin gözlerinden bahsetmiştir. Fakat “Mecnunu çöllere saldı gözlerin/ Nice yiğit hanı sürükler cenge” mısralarında sevgilinin kadın olduğu hissi uyanmıştır;

*Ela yeşil kahve girer her renge
Mecnunu çöllere saldı gözlerin*

⁵³⁸ Rabia Kılıçsallayan, “Bekleyiş”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 33.

⁵³⁹ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 103.

*Nice yiğit hanı sürükler cenge
Fırat gibi azgın seldi gözlerin
Gök mavisi rengi deniz andırır
Fettan bakışıyla maşuk kandırır
Her gün özlettirir his uyandırır
Ruhların şifası baldı gözlerin⁵⁴⁰*

Âşık, sevgiliyi düşündükçe yüreğinde kelekler uçuşmakta, gönlüne bahar gelmekte ve yüzünde hafif bir tebessüm oluşmaktadır. Özlem Polat şiirinde aşk ve doğayı bütünleştirmiştir. Şair sevgili aklına düşünce hissettiği duygularını doğadaki unsurlarla ifade etme yolunu seçmiştir. Öyle ki kışın ardından gelen baharla birlikte tohumların yeşermeye başlaması, çiçeklerin yeniden açışı, yağmurun bereketi ve baharın getirdiği huzur sevgiliyi düşününce kalpte oluşan hallerle ilişkilendirilmiştir;

*Aklıma geldiğin an
Şaha kalkıyor topraktaki tohum
Taze bahar geliyor çorak yüreğime
Kırıldığım her yerden
Çiçek açıyorum yeniden
Yüzümde tebessüm izleri
Dört yanım mutluluk
Bereket yağıyor içime oluk oluk⁵⁴¹*

Âşık Selvinaz, meşhur “Dedim-Dedi” şiirinde bir erkeğin kendisine sevdalanmasını ve kendisinin onun sözüne inanmayışını anlatmıştır;

*Dedim oğlan niye geldin peşimden
Dedi sevdalandım izine güzel
Dedim git eyleme beni işimden
Dedi vuruldum ay yüzüne güzel.
Dedim seller gibi coşup akarsın
Dedi benim yüreğimi yakarsın
Dedim niye bana baygın bakarsın*

⁵⁴⁰ Meliha Demirtaş, “Gözlerin”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 50.

⁵⁴¹ Polat, “Aklıma Geldiğin An”, 30.

Dedi daldım ela gözüne güzel.

Dedim Selvinaz'ım yalan dinleme

Dedi sözüm doğru girdin gönlüme

Dedim yorulup da boşa inleme

Dedi kırıldım ben sözüne güzel⁵⁴²

Ayşe Dede Çabuk, kıymet verdiği sevda için kul olacağından, çalgısının teliyle yaraları saracağından, sevdikçe çoğaldığından bahsetmiştir;

Umut deryasında yüzen bir salım

Açtım yelkenleri sevda yeliyle

Peteklerde dolup taşan her balın

Yar gelsin toplansın kendi eliyle.

En büyük sevdaya kul olurum ben

Sevenler yürüsün yol olurum ben

Yareyi kapatan dil olurum ben

Mızrabımın tatlı kıvrak teliyle.

Sevgi kumrusuyum açmışım kanat

Sevdikçe üredim arttım ben kat kat

Şirin'e de böylesine vurgundu Ferhat

Dağı düz eyledi yıktı eliyle.

Bazen tozpembeyim sevda yolunda

Bazen kar beyazım erik dalında

Bazen de çıkarım kahve falında

Yar okusun beni tatlı diliyle⁵⁴³

İnci Okumuş, şiirinde aşk kelimesinin eskitilmesinden, içinin boşaltılmasından rahatsızlık duymaktadır. Eski şiirde yüceltilen aşkı vurgulamak için Yahya Kemal Beyatlı'nın "Mehlika Sultan" şiirine atıfta bulunmuş, "vesikalı yar" ifadesiyle de modern zamanların aşk anlayışını eleştirmiştir;⁵⁴⁴

eyvahlar olsun dilimizde

⁵⁴² Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 370.

⁵⁴³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 163.

⁵⁴⁴ Yanardağ ve dğr., "İnci Okumuş'un Şiirleri Üstüne Tematik Bir İnceleme", 1752.

*mehlika Sultan'dan son kalan aşk
vesikalı yar ile meydana düştü*⁵⁴⁵

Aşk insanın dünyaya bakışını, olayları algılayış biçimini değiştirmektedir. Âşığa sevgilinin her yaptığı hoş gelmektedir. Necla Küçükhurman'a göre gönül sevdaya düşünce mevsimler daha da güzelleşir, bir şarkının makamı değişik gelir kulağa, gülün dikenini bile hoşuna gider, konuşamaz olur, halini gizleyemez;

*Gönül bir sevdaya düşmeye görsün
Bahar başka gelir yaz başka gelir
Aşkın huzurunda divana dursun
Makam başka gelir saz başka gelir
Dikenini incitmez değse de gülün
Lal olur konuşan şakıyan dilin
Ne kadar saklasan belli olur hâlin
Cilve başka gelir naz başka gelir.*⁵⁴⁶

Yazdığı şiirleri, suç işler gibi saklayan Nurgül Kaynar Yüce; ara sıra ailesine şiirlerinden okurken dahi konu bakımından seçici davranmıştır. Sanki şiir yazmak ayıpmış ya da şiir yazan biri ancak sevdalı biri olabilirmiş gibi düşüncelerle kendini hep kısıtlamıştır. Uzun zamandır şiir yazan şair, aşk şiirleri yazarken bugün bile çekinmekte ve yazdıklarını sıkı bir süzgeçten geçirmektedir. Oysa aşk ne ulvî bir duygudur? Aşkı sığ duygulara sıkıştıranlar, onun derinliğinden bihaber olanlar, şairleri pervasızca yaftalamaktadır. Ancak şiir başlı başına bir aşktır zaten. Şair, aşkı sığ duygulara hapsedenlere şöyle seslenmiştir;⁵⁴⁷

*Pervane misali ateşe konup
Yanmak gerek aşkı anlamak için.
Leylâ Leylâ diye çölleri aşıp
Dönmek gerek aşkı anlamak için.
Dâdim olmak ister Taptuk dizinde
Kilit olmamalı gönül gözünde*

⁵⁴⁵ Okumuş, *Aşkın Elif Hâli*, 34.

⁵⁴⁶ Atmaca, *Binboğa'nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, 320.

⁵⁴⁷ KK. 2.

*Nice hikmet gizli otuz cüzünde
Anmak gerek aşkı anlamak için.*

*Halel gelmez helal alın terinden
Mazlum sükût eder zulme arından
Tövbe gözyaşıyla nefsin kirinden
Yunmak gerek aşkı anlamak için.*

*Ulaşmak istersen aşkın katına
Tel örgü çekmeli benlik hattına
Ateşten eyerli çile atına
Binmek gerek aşkı anlamak için
Çiçek açmaz bir gün önce vaktinden
Ayrılmayıp elestteki ahtinden
Göz kamaştıran şu benlik tahtından
İnmek gerek aşkı anlamak için⁵⁴⁸*

Andırın'ın bir köyünde çoban o köyden bir kıza âşık olmuş fakat çoban olduğu için kızı kendisine vermeyeceklerini düşünmüş ve dünürcü gönderememiştir. Ne var ki kız da çobana âşık olmuş ve bu çaresizliğe sitem etmiştir;⁵⁴⁹

*Çobanın elinde gaval
Arkasında sürü davar
Eğer davar susuz ise
Bizim elde çifte pınar
Lili çoban, garip oğlan
Dokuz gattan urganım var
Çiçekliden yorganım var
Çoban beni kaçırırsan
Yedi şişek gurbanım var
Lili çoban, garip oğlan
İpek mendil boyamadım
Ben çobana doyamadım*

⁵⁴⁸ <https://blog.edebiyatdefteri.com/nurgulkaynaryuce/siir/1378716-aski-anlamak/author.html> (Erişim Tarihi: 01.11.2024).

⁵⁴⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları II*, 17.

*Küçük guşlar yuva yapmış
Serçe gadar olamadım
Lili çoban, garip oğlan*

*Yanına yoldaş olayım
Yüksüğüne gaş olayım
Yalınız davar güdülmez
Ben yanına eş olayım
Lili çoban, garip oğlan*

*Çoban davar geçirsene
Soğuk sular içirsene
Senin göönün bana düşmüş
Adam olup geçirsana
Lili çoban, garip oğlan⁵⁵⁰*

Nafiye Türkmen, bir gün şair olursa kaleminin daima sevgilinin adını yazacağını, tüm başlıklarını onun oluşturacağını dile getirmiştir. Ayrıca sevdiğini kaybetmekten korkmaktadır;

*Eline bir gül veririm kıpkırmızı
Yaprakları ümit yeşili
Dalları mutluluk yolu
Kimselere açamam/
Çaldıramam seni benden...
Bir gün bir şair olursam eğer
Kitaplar yazarım, defterler dolusu
Kalemim senin ismini yazar tane tane
Her başlıkta sen olursun
Her ilhamımda sen
Aşkımızı noktalarım uzun uzun
Kimselere açamam/
Çaldıramam seni benden...⁵⁵¹*

⁵⁵⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 17.

⁵⁵¹ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 242.

3.2.1.5. Ayrılık

Türk şiirinde ayrılık genellikle iki sevgilinin birbirinden uzaklaşması, sevgilinin âşığı terk etmesi olarak ele alınmıştır. Kahramanmaraşlı şairler de şiirlerinde ya sevgiliye hiç kavuşamamasını ya eşinin, nişanlısının askere gitmesi, çalışmak için başka bir şehirde olması sebebiyle ondan ayrı kalmasını ya da farklı bir sebepten ötürü ayrılımlarını konu edinmiştir. Ayrıca bu ayrılık üzerine duyulan özlem, kavuşma arzusu, umut ve umutsuzluk şiirlerde işlenmiştir.

Sevgiliyle ayrı düşünce sanki zaman birbirine karışmakta, bahar yerini kışa bırakmakta, kasvetli bir bulut gökyüzünü kaplamaktadır. Âşık beklediğinin hiç dönmeyeceğine dair bir umutsuzluğa düşmekte ve aynı zamanda kavuşma umudunu içinde hep taşımaktadır. Âşık bu ikilem arasında ne yapacağını bilemez haldedir. Asuman Soydan Atasayar; sevgiliye özlemini, onsuz baharın dahi gelmeyişi şöyle anlatmıştır;

*Hercümerc olmuş vakit, ters işliyor ayarlar
Yeşildi bizde mevsim, nerden çıktı bu karlar?
Kışlara esir düşmüş, gelemiyor baharlar
Dualar salıyorum en yüce makamlara
Düştüğüm yeter artık, hüznünlere gamlara!
Yollar vuslata mâni, beklenen dönmüyor
Vurgun yiyen bir ömrün, solduğu görünmüyor
Güneş ışığı sönse bende umut sönüyor
Sevgimiz kutsal bizim karışmaz haramlara
Düşürme beni artık hüznünlere gamlara!⁵⁵²*

Saadet Derindere'nin şiirinde sevgiliyle tanışmasıyla hissedilen huzur, bir anda ayrılığın araya girmesiyle yerini hüzne bırakmaktadır. Bir sonbahar günü tanıştığı sevgilinin gözlerinde ilkbaharı görmüş, onunla dört mevsimi bahar gibi yaşamış fakat yine bir sonbahar günü onu kaybetmiştir. Şair, aşk ve ayrılık sürecinde hissettiği tüm duyguları doğadaki unsurlar ve olaylarla benzeştirmiştir. Yaprakların neden sarardığını, kuşların neden göçtüğünü sevgiliyi kaybettiği gün anladığını söylemektedir;

Sonbahardı,

⁵⁵² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 171-172.

Güneşin ışıkları öperken sarı yaprakları
 Kader seni çıkardı karşıma
 Bakışlarında ilkbahar vardı
 Sardı sevdanı deli başıma
 Sonra,
 Senli günler, senli hayaller
 Gel zaman git zaman
 Seninle yaşadığım dört baharı
 Seni tanıdığım mevsimde kaybetmek var ya
 O gün damarlarımda dondu kan
 Yokluğunda hissettim, ellerinin sıcaklığını
 Yaprakların neden sarardığını
 Kuşların neden göçtüğünü o gün anladım
 Çok oldu içimdeki kuşlar göçeli
 Şimdi ilkbaharı bekliyorum...⁵⁵³ (Saadet Derindere)

Gülnur Demirel, “Anlasan” başlıklı şiirinde sevdiğine onsuzluğun ne kadar acı olduğunu, o olmadan yaşlanmanın ne demek olduğunu asla bilemeyeceğini anlatmak istemiştir. Rüzgâra sevdiğinin kokusunu getirmesi için yalvarmış ama rüzgâr yalnızlığını yüzüne vurmuştur. Zira sevgiliden ulaşan ne koku vardır ne de haber;

... Kokunu getirsin diye yalvardığım rüzgâr
 Bir kara haberci olur da
 Ne bir selamın ulaşır buraya
 Ne de baharsı kokun.
 Bilmezsin sensizlik ne kadar acı
 Anlayamazsın
 Yılların geçtiğini aynalardan anlarsın mesela
 İki çizgi yerleşir çenenin iki yanına
 Düşer saçlarına gümüş tanesi
 Kırışır ellerin usulca
 Çekersin kahrını yılların dert olmaz da

⁵⁵³ Saadet Derindere, “Göçen Kuşlar”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 31.

*Sensiz yaşlanmak nedir anlayamazsın*⁵⁵⁴

İncecik köyünden Hasan Çavuş, seferberlik zamanında askerdir. Askere gitmeden önce Havva isimli bir kızla nişanlanmıştır. Ruslarla yapılan savaşta esir düşmüş, her fırsatta esir kampından kaçmaya çalışmıştır. Fakat her defasında yakalanmış ve cezalandırılmıştır. Rus kampında yedi yıl esir kalan Hasan Çavuş'un nişanlısı Havva, ayrılık acısıyla şu ağıtı yakmıştır;⁵⁵⁵

*Yıkılsın Almanya sarayın tahtın
Yaktın kadir Mevlâ'm sen bizi yaktın
Kör olasın seferberlik
Cahil günümüzde çıktın*

*Parçalığı doğrayamam taş gimi
Pişirir pişirir yerim aş gimi
Ne kadar yesem de karnım boş gimi
Aman Allah aman eyle sen yardım eyle*⁵⁵⁶

Veda etmek âşığı her zaman üzmüş ve zalim olarak nitelendirilmiştir. Vuslatı bahar getiren sevgilinin ayrılığı âşığın gönlüne kışı getirmiş ve güller onsuz solmuştur. Ondan geriye yalnızca bir resim kalmıştır;

*İçimi yakıyor veda sözleri
Baharı kış eden zalim ayrılık
Yürekten silinmez dostun izleri
Baharı kış eden zalim ayrılık
Yükselir göklere duam dilimde
Suskunum sadece resmin elimde
Sensizken solacak açan gülüm de
Baharı kış eden zalim ayrılık*⁵⁵⁷

Âşık hep çaresiz bekleyen ve koşulsuz sevendir. Sevgili gidince âşığın gülüşleri solmuş, hayalleri tükenmiş, sanki bir denizin ortasında kalmış ve boğulmuştur. Şair,

⁵⁵⁴ Gülnur Demirel, "Anlasan", *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 9.

⁵⁵⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV.*, 22.

⁵⁵⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV.*, 22.

⁵⁵⁷ Gülşah Dilbirliği, "Zalim Ayrılık", *Edebiyatın Başkenti*, 52, 2023, 6.

yüregini bir serçeye benzetmiştir. Kalbi; zayıf, küçük bir kuş olan serçe gibi hassastır. Ayrıca serçe şiirlerde sadakati ifade etmiştir;

*Uzak iklimlerin iki ayrı dünyası gibiydi
Seni sevmek ve beklemek.
Bu yüzden; güne açılan gözlerin hürmetine
Sen yine de tut kanayan bileklerimden.
Gittiğinden beri
Yurtsuz kaldı gülüşlerim
Ucu bucağı görünmeyen denizlerin dalgasında boğuldum.
Sana bıraktığım güzellikler hürmetine
Sen yine de tut serçe yüreğimden.
Gittiğinden beri
Vatansız kaldı düşlerim
Dibi görünmeyen kuyularda kayboldum.⁵⁵⁸*

Nihal Tüztürk, kaybettiği aşkını batan güneşe benzetmektedir. Şair bir akşam üzeri kayıkta sevdiğini düşündüğü esnada; rüzgâr sanki kulağına bir ninni mırıldanmış, gökyüzünde uçan martılar onların aşkını anlatmış, dalgalar üzerinde yavaşça sallanan kayık ise bir beşik olmuştur. Karşı kıyıdan gelen sesler ilk karşılaştıkları anı hatırlatmıştır şaire. Gece yarısı bir Çobanyıldızı sevgilinin yerini göstermiş fakat sonra ay ışığıyla birlikte Çobanyıldızı da kaybolmuştur;

*Rüzgârın sesi bir ninniydi sanki,
Dalgalar üzerindeki kayık bir beşikti
Uçan martılar hikâyemizi söylerdi.
Kaybolan aşkım batan güneşe benzerdi
Karşı kıyıdan bazen sesler gelirdi,
Kızılıklar içerisinde, bir gurup vakti
Ağır, ağır çalardı hep nağmesi.
Hatırlatırdı, ilk karşılaştığımız saati
Sonra dururdu, bazen gece yarısı.
Her taraf sessizken bir Çobanyıldızı
Senin bulunduğun yeri gösterirdi.*

⁵⁵⁸ Kevser Baysal, “Nukritzia”, *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 40.

*Arkasından ay ışığı, yavaş yavaş giderdi*⁵⁵⁹

Gölnur Demirel, sevgilinin gidişine sitem etmiştir. Sevgili onu terk ederek tüm güzel anıları, geçmişî âşığın omuzlarına yüklemiştir. O her şeyi geride bırakarak âşığa terk edilmenin acısını bırakmıştır;

İşte gidiyorsun

Gün o gün, saat o saat

Hep beklenen ama ertelenen o an.

İşte gidiyorsun

Sırtıma yüklediğim koca bir mazi

Elinde küçük bir valiz

Yükün hafifi sende

*Acının ağırı bende.*⁵⁶⁰

Mücella Kaya; yalnızlığından, sevgilinin yokluğundan dem vurmaktadır. Saat ilerlemekte, vakit geçip gitmektedir. Vakıit bir kar tanesine benzetilmiş, “gecenin saçları” ifadesiyle geceye insana ait bir özellik nispet edilmiştir. Vaktin ilerlemesi, saça değen kar tanesinin hemen eriyişiyle ifade edilmiş; gün, sevgili olmadan batmıştır. Tüm bekleyişlere rağmen giden sevgiliden hiçbir haber yoktur. “Ümit, on üçüncü ayda ve sen ertesini” mısrasıyla hem ümidinin hem de sevgilinin hiçbir zaman gelmeyeceğini kabullendiğini anlaşılmıştır. Zira ne on üçüncü ay ne de sonrası vardır. Sevgilinin yokluğunda gurbet acısı çeken şair, sanki idam cezası verilmiş bir suçlu gibidir;

Ayrılık türküsü tutturmuş meczup yalnızlığım

Eriyen saatlerden haber yok

Yelkovan yorgun,

Akrep arsız...

Vakit gecenin saçlarında kar tanesi

Zaman avcılarını zihnimde kol geziyor

Allı turnam vurulmuş

Gün ışığı sensiz düşüyor...

⁵⁵⁹ Mehmet Gözükar, Ömer Hakan Özalp (Der.), *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, Özgü Yayınevi, İstanbul 2011, 343.

⁵⁶⁰ Gölünur Demirel, “Gidene Mektup”, *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 30.

*Yokluğun çarpıyor gönül eşiğine
Gidenlerden haber yok
Postacı suskun,
Mektubum pulsuz...*

*Ümit, on üçüncü ayda sen ertesi
Gözlerim gözlerine gurbet çekiyor
Dar ağacım kurulmuş
Mum ışığı sessiz üşüyor...⁵⁶¹*

Hatice Güzel'e göre sevgiliden ayrı olmak kadar can yakıcı hiçbir şey bulunmamaktadır. Artık kullanılamaz hale gelen saatin içerisine, sevdiğiyle olan tüm zamanlarını esir etmek istemiştir. Dünya dönmeye devam ettikçe; sevgili, âşığın kalbini serbest bıraksa da bırakmasa da ruhu artık onun aşkıyla dolmuştur. Ayrılık ateşinde yansa, kızgın çöller onu yakıp kavursa bile sevgilinin hasreti azalmamıştır;

*Zamanı esir edebilir miyim?
Zembereği boşanmış saatin yelkovanına.
Dünya'nın çarkı durmadıktan sonra
Kilitler vursan gönlüme
Ya da azat etsen ne çıkar
Ruhum semaya kuş olup uçtuktan sonra.

Kızgın çöllerin, kavuran toprakları
Yaksa bedenimden ayrılan ruhumu.
Korlara döndürse.
Ne olur ki?
Eksilmez hasret kokan sevgilinin ıstırabı.
Hicran ateşlerine gark olsam da.⁵⁶²*

3.2.1.6. Yalnızlık

İnsan yaratılışı gereği, diğer insanlarla veya varlıklarla daima etkileşim kurmak istemiş ve birlikte yaşamıştır. Bir arada yaşamaya alışmış olan insanın yalnız kalması

⁵⁶¹ KK. 12.

⁵⁶² Hatice Güzel, "Gönül", *Edebiyatın Başkenti*, 32, 2021, 23.

hayatında önemli değişimlere sebep olmuş ve duygusal çöküşü beraberinde getirmiştir. Kahramanmaraşlı kadın şairlerin derdini anlatacak, duygularını paylaşacak birini bulamayıp şiire sarıldıkları görölmektedir. Bu kadar yalnız kalan kadınların şiirlerinde bu konuyu işlememeleri neredeyse imkansızdır.

Aynur Aba; “Yabancı Ayaz” başlıklı şiirinde yalnızlıktan üşüyen ruhunu, yüreğini anlatmıştır. Bu yalnızlık o kadar büyük ki ölüm bile uğramamaktadır. Şaire göre insan bir kitabın boş sayfaları gibidir;

Hayat yabancı bir ayaz gibi girmiş ruhumuzdan içeri,

Üşüyoruz istemsiz...

Dayanılır bir soğuk değil bu,

Bir parça yaza hasret yaşıyoruz.

Karlar altında kalmış yüreklerimizi,

Artık ısıtmaya yetmiyor hiçbir sevgi kırıntısı...

Acılarımız anlatılamayacak kadar derin,

Buzul çağını yaşıyor bedenlerimiz.

Bir kitabın boş sayfaları gibiyiz,

Ayrı, dargın, hüznü, soluk ve hissiz

O kadar yalnız kalmış ki

Ölüm bile uğramıyor kapımıza

Ölümlü dünyada ölmeye bile mecalimiz kalmamış.⁵⁶³

3.2.1.7. Aldatılmak

Kahramanmaraşlı kadınlar şiirlerinde kimseye anlatamadıkları dertlerini, özellikle eşleriyle aralarında yaşanan sorunları anlatmıştır. Onları en çok yaralayan durum eşlerinin kendilerini başka biriyle aldatması olmuştur. Birçoğu yüreklerini parçalayan bu acıyı şiirle ifade etmeyi seçmiştir.

Feleknaz Hanım ve Hacı Mehmet Erten’in evlilikleri erkek çocukları olmaması sebebiyle kötüye gitmiştir. Hacı Mehmet Erten milletvekili olarak İstanbul’a gitmiş fakat eşini ve çocuklarını yanında götürmemiştir. Üstelik İstanbul’da saray kökenli olduğu

⁵⁶³ Aynur Aba, “Yabancı Ayaz”, *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 35.

belirtilen Muazzez isimli bir kadınla evlenmiştir.⁵⁶⁴ Feleknaz Hanım da eşinin onu terk etmesi ve ikinci evlilik yapmasının acısına dayanamamış, acısını şiire dökmüştür;

*Günbegün artıyor gönlümde keder
Kimseye olmadı bende olan kader
Daralan bunalan nereye gider
Ben daraldım sen yardım et Allah'ım

Karışılmaz hikmetine işine
Yazdığın kaderler gelmiş boşuna
Engel çengelini takmış eşime
Ben yalnız, sen yardım et Allah'ım⁵⁶⁵*

Feleknaz Hanım, eşi aracılığıyla dertlerine çare bulmak üzere alerji sorunu olan kızı Makbule ve ameliyat olması gereken torunu Fevzi Erten'le İstanbul'a gitmiştir. Fakat tek amacı bu değildir. Ayrıca uzun zamandır ayrı olduğu eşine kendini hatırlatmak, eve dönme ihtimalini zorlamak istemiştir. Mehmet Erten'in Kalamış'taki evine gitmiş ve burada kendisini kuması karşılamıştır. Eşi ise Feleknaz Hanım'ı kovarcasına azarlamıştır. Kumasının yanında böyle hor görülmesi, küçük düşürülmesi onu kırmıştır. Çocuklarının tedavisi bitince Elbistan'a dönmüş ve şu şiiri yazmıştır;⁵⁶⁶

*Seher yeli sana sual sorarım
Bu gece de Kalamış'ta estin mi
Sen bilirsin dertli gönül halinden
Sen de benim gibi yâre küstün mü

Seher yeli hazin hazin esersin
Estersin de sabah vakti kesersin
Şu yanan kalbime ateş basarsın
Bir sual sorayım dur seher yeli⁵⁶⁷*

⁵⁶⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 43.

⁵⁶⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 59.

⁵⁶⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 44-45.

⁵⁶⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 60.

3.2.1.8. Hastalık

Kahramanmaraşlı kadınlar; kendilerinin veya yakınlarının hastalıkları üzerine duydukları üzüntüyü şiirle ifade etmiştir.

Gül Hatın, kendi hasta olunca şu şiiri söylemiştir;

*Yol bekledim Azrail gelmedi
Tatlı canım verici oldum almadı
Çok yalvardım kimse halim bilmedi
Çektiğim cefayı bir Allah bilir
Yalvarmama yandı çarkı felekler
Havada ağlaştı bütün melekler
Heva imiş hep çektiğim emekler
Çektiğim cefayı bir Allah bilir⁵⁶⁸*

Andırın'ın Camızlık köyünde yaşayan Halime Doğan, kalp krizi geçirmiş ve Adana Başkent Hastanesi'nin acil bölümüne yatırılmıştır. Fazla yorulmaması ve hareket etmemesi için eli kolu sedyeye bağlanmıştır. Halime Doğan ölümünün yaklaştığını düşünmüştür;⁵⁶⁹

*Yanım yönüm doktor dolu
Mevla'm gayırmıyor beni
Esabil'im datlı guzum
Şefin mi salmıyor seni
Gollarımı bağladılar
Gan çıkmıyor damarımdan
Ne anam var ne babam var
Haberim yok Omar'ımdan
Sahat on bir yatıyordum
Bir ağrı girdi bağrımdan
Yer gök inledi ya Rabbim*

⁵⁶⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 26.

⁵⁶⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 383.

*Benim deli bağartımdan*⁵⁷⁰

Andırın'ın Torlar köyünün Tahirli obasında yaşayan Hacer Temiz hastalanmış ve çok acı çekmiştir.⁵⁷¹ Bu acı üzerine şunları söylemiştir;

Kakamam yerimden her yerim hamır

Feleğin yüreği daşınan demir

Allah'ım da bana verir mi ömür

Ben her gün ağlarım hastayım diye

Gara günnere ile getirdim yazı

Bellerime geldi zalım bir sızı

Bu derdi almıyor verdim mi sözü

*Ben her gün ağlarım hastayım diye*⁵⁷²

Hatice Binboğa hastalığı üzerine şu şiiri söylemiştir;

Çeke çeke bu dert beni alıcı

Etim gidip kemiklerim kalıcı

Doktora gidersem can mı verici

*Kader böyleymiş derim ağlarım*⁵⁷³

3.2.1.9. Acı, Keder, Üzüntü

Acı, keder, üzüntü şiirlerde en çok işlenen konulardır. Esasen işlenen birçok konunun varış noktası acı, keder ve üzüntüdür. Kahramanmaraşlı kadınlar, yaşadıkları tüm haksızlıkları, aşağılanmaları, acıları, kederleri ve üzüntüleri yüreklerinden geldiği gibi şiirle ifade etmişlerdir.

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Beşbucak köyünde yaşayan Zülfü Kabalcı'nın üzerine yıldırım düşmüş ve bunun üzerine ameliyat olmuştur. Kendisinin üzerine kuma getiren kocası Kara Hacı'ya, çok sevdiği için karşı çıkamamıştır. Gelin almaya gidildiğinde Zülfü Hanım, huzursuzluk çıkmaması için sessiz kalmıştır. Fakat

⁵⁷⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 383.

⁵⁷¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 385.

⁵⁷² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 385.

⁵⁷³ Gözükkara ve dğr., *Her Gözyaşı Aynı Renk Elbistan Ağıtları II*, 95.

gelinin babası ona “Bu kız seninle düzenlik kuracak” deyince suskunluğunu bozmuş; “Mustafa Dayı, ben ameliyat oldum diye Peygamber olmadım. Senin kızın bana on eyvallah edecek de ben bir eyvallah edebilirsem o da sütüme vicdanıma.” demiştir. Sabah yola çıkılınca Zülfü Hanım şu ağıtı yakmıştır;⁵⁷⁴

... *Aman mazi aman mazi*
İçerime attı közü
Çürükler'in gavır gızı
*Gul oluyum Gara Hacı'm*⁵⁷⁵

Nurcihan Kızmaz, “İpsiz Uçurtma” başlıklı şiirinde babasız bir çocuğun yaşadığı hüznü anlatmıştır. Babasız bir çocuk; diğer çocuklardan uzakta oynar, düşer ağlayamaz, üşür söyleyemez, kimsenin ayağına dolanmaz, saçlarını yalnız rüzgâr okşar. Babasız bir çocuğun yüreğinin bir yanı daima hüznünlüdür;

Az ötede oynar babasız çocuk
Hep öteki kumda
Hep tek başına
Düşer de ağlamaz
Üşür de söylemez
İpsizdir uçurtması
Hiç tellere
Takılmaz

Az ötede oturur
Babasız çocuk
Hiç kimsenin ayağına
Dolanmaz
Rüzgâr okşar saçlarını
Göğe açar avuçlarını
Kayıp giderken yıldızlar
Ne dilek tutar

⁵⁷⁴ Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir (haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012, 89.

⁵⁷⁵ Uzun, *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 89.

*Bilinmez...*⁵⁷⁶

Andırın'ın Yeşiltepe köyünde 1975'li yıllara yaşayan Ekrem Koyuncu, komşuları Mecit'in kızına âşık olmuş ve onu kaçırmıştır. Annesi sabah kalktığı anda olayı öğrenmiş, komşusunu tuvalete emekleyerek giderken görünce, kız kaçtığı için eşinin onu dövdüğünü anlamıştır. Ayten Hanım oğlunun yaşının küçük olmasına mı, kız kaçırmasına mı, komşusunun dayak yemekten yürüyemez hale gelmesine mi üzölsün, bilemez. Çaresiz beklerken oğlunun karakolda olduğunu öğrenince, pencerenin önünde oturarak üzüntüsünü şöyle dile getirmiştir;⁵⁷⁷

*Yoruldu dutmuyor dizim
Kişiy e galmadı sözüm
Boşa vermen mahkemiye
Mıktar bizim a'za bizim
Sabahınan erken galktım
Mecid'in evine baktım
Önünde iki böyüğün
Yavrum bunu nasıl yaptın
Mecid'in kapı atlıyor
Durdu başımdan gitmiyor
Gel barışak bre Salih
Düşmanlarımız çatlıyor
...
Garakol vardı dayandı
Adnan'ın kapısına
Daha küçük teslim etmen
Polislerin zopasına
Erkenden atılan gara
Düzölmüşler sıra sıra
Dayanamaz küçük yavrum*

⁵⁷⁶ Nurcihan Kızmaz, "İpsiz Uçurtma", *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 55.

⁵⁷⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 15.

*Teslim etmen garagola*⁵⁷⁸

Andırın'ın Cambaz köyünde yaşayan Çeribaşı lakaplı Mustafa, eşkıyalık yapmaktadır. Çeribaşı, Çukurova'ya akrabalarının yanına gitmiş, dönüş yolculuğu esnasında ise Yoğunoluk denilen mevkide atların başıboş dolaştıklarını görmüştür. Hemen ormana girmiş, biraz ağca tevek çekerek onunla atın birini tutmuş ve binip kaçmıştır. Durumu öğrenen at sahipleri ise arkasından tüfek sıkmışlar ve saçmalar Çeribaşı'na isabet etmiştir. Kaçan Çeribaşı, Rabia Duman'ın kardeşlerinin yanına gelmiş, zira onlar da kaçaktır. Çeribaşı'nı Kızıloluk'ta bir mağaraya götürmüş, yarasını iyileştirmeye çalışmışlardır. Çeribaşı'na "Sen bu mağarada kal, eğer acıkırsan ve susarsan göğceoğlak gibi öt, biz anlarız." demişlerdir. Elif Kıvrak Duman, Çeribaşı'nın ve köylünün bu haline acımıştır;⁵⁷⁹

*Yoğunoluk yoğunoluk
Mavi sebka belik belik
Çeri'yi düşman çevirmiş
Bibisioğlu nerde galık
Çeri de mağarada yatar
Kollarını bir hoş atar
Acıkık mı susayık mı
Çeri bayguş gımı öter*⁵⁸⁰
*Bre Çeri bre Çeri
Çetelerin çalar boru
Baktın düşman zor geliyor
Çal bıçaa dönme geri*⁵⁸¹

3.2.1.10. Gurbet, Hasret, Özlem

Şairler, kimi zaman iş için başka memlekete giden eşlerinin, çocuklarının; kimi zaman uzak yerlere evlendirdikleri kızlarının, kimi zaman uzakta olan ailelerinin hasreti ve özlemi ile şiir söylemiştir. Hasret, yalnızca gurbette olan bir kişi için hissedilen

⁵⁷⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 15-16.

⁵⁷⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 92.

⁵⁸⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 92.

⁵⁸¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 92.

duyguları ifade etmemiş; bazen eski günlere, bazen çocukluğa hasret ve özlem duyulmuştur.

Aslen Kahramanmaraşlı olmayan Âdile Necla Kandeğer, Kahramanmaraş'ı öz yurdu olarak benimsemiştir. Şair için Kahramanmaraş'ta yabancı olduğu hiçbir şey yoktur ve herkes onun ailesi gibidir. “Maraş’a Hasret” şiirinde bu şehre olan bağlılığını hasretini şöyle anlatmıştır;

*Gönlümde çarparken hasret acısı
Ruhumun burada yok yabancısı
Hepsi de içimin candan bacısı
Nerdesin Maraş'ım göresim geldi.*

*Rüzgârlar kokunu getirdi bana
Bilsen nasıl hasret kalmıştım sana
Kavuşuyorum bak ben yana yana
Toprağına yüzüm süresim geldi
Bu geniş ovalar senin yolların
Açılsın Maraş'ım bana kolların
Ne güzel öz yurdum sağıın solların
Bağından üzümler deresim geldi⁵⁸²*

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Yeşiltepe köyünde yaşayan Ayten Koyuncu'nun kızı Leyla, eşi Giresun'da görevde olan teyzesinin yanına gezmeye gitmiştir. Kısa bir süre sonra teyzesinin hamile olduğu anlaşılmış fakat bu hamilelik riskli olduğu için Leyla teyzesinin yanında kalmıştır. Kızının özlemine dayanamayan Ayten Koyuncu şu ağıtı yakmıştır;⁵⁸³

*Yavrım sen gideli dokuz ay oldu
Anneyin galbine dokuz yıl doldu
Dön gel Leyla'm dön gel dayanamıyorum
Dön gel yavrım dön gel dayanamıyorum
Ektiyin çiçekler domurcak oldu*

⁵⁸² Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 157-158.

⁵⁸³ Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir (haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012, 415.

*Açtı güllerin de geri de soldu
Yavrım sen gideli dokuz ay oldu
Dön gel yavrım dön gel dayanamıyom*⁵⁸⁴

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesi Torlar köyüne bağlı Baytarlı obasında yaşayan Kamalı, 1952'de Kore Harbi'ne gitmiştir. Bunun üzerine Elif Tahta, eşinin hasretine dayanamamış ve şu ağıtı yakmıştır;⁵⁸⁵

*Çıktım çalının başına
Çağaramadım ben eşime
Heceb ettim Cennet Bacı
Gel de çağar gardaşına
Yanıyor ciğerim başı
Akıyor gözüümün yaşı
Cennet Bacı'mın güççük gardaşı
Getti galan gelir m'ola*⁵⁸⁶

Raziye Iraz, kızı Meryem, Malatya'nın Darende ilçesine gelin gidince kızının hasretiyle şu ağıtı yakmıştır;⁵⁸⁷

*Darende'nin yolu iki
Birbirine kavuşuyor
Meryem'i götüren samen
Selam verip savuşuyor
Darende'nin yolu uzak
Mevlâ'm bana kurmuş tuzak
Buralarda bulamadık
Gelip Darende'yi gezek
Malatya'nın yollarına
Gurban olam ellerine
Ben de mektup gönderiyom*

⁵⁸⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 415.

⁵⁸⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 392.

⁵⁸⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 392.

⁵⁸⁷ Oğuzhan Uzun, Mehmet Temiz, Halil İbrahim Özdemir, *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012, 95.

*Meryem alsın ellerine*⁵⁸⁸

Büyüktatlar kasabası, bölge itibariyle iş imkanları bakımından kısıtlı bir yerdir. Bu sebeple burada yaşayan gençler memleketlerinden uzakta, merkezde çalışmaya gitmektedir. Seksen beş yaşındaki Fatma Hanım'ın evlatları da iş için memleketlerinden uzakta yaşamaya başlamışlardır. Fatma Hanım, altı aydır görmediği oğullarının hasretini şöyle anlatmıştır;⁵⁸⁹

Yol üstünde gara çalı

Dalını gırasım geldi

Gelinsene guzularım

Vallahi göresim geldi

Kapınızın önü yonca

Gır atımın beli ince

Galdırmayın cenazemi

*Oğlum gızım gelmeyince*⁵⁹⁰

Gülnur Demirel, eski günlere özlem duymaktadır. Aslında bu özlemle birlikte yaşanan çağa ve insanlara sitem etmektedir;

Eski şarkılar mı güzeldi

Biz mi güzeldik eskiden?

Kaldırımlara çizilen seksek çizgilerini hangi yağmur sildi?

Hangi sonbahar rüzgârı savurdu saf hayallerimizi?

Hangi kızgın güneşte buharlaştı umutlarımız?

Mevsimler mi değişti,

Biz miydik değişen yoksa?

O ilk kalp çarpıntısı

İlk kaçamak bakış

O kızaran yüzler, yere inen bakışlar...

O bakışlar dönse baksa şimdi

*Kızarmayan yüzlere.*⁵⁹¹

⁵⁸⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 95.

⁵⁸⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 114.

⁵⁹⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 114.

⁵⁹¹ Gülnur Demirel, "Eskidendi", *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 20.

Gülşah Dilbirliği, sevdiğini çok özlemiş, onsuz gurbet zor gelmiş, günler geceler geçmek bilmemiştir;

*Sensizlik dar etti sılayı bana
Zor gelir geceler günü sayamam
Yolları aşta gelemem sana
Zor gelir geceler sayamam günü
Hasretle geçirdim karlı kışları
Özledim can yârim keman kaşları
Sil artık gözümden akan yaşları
Zor gelir geceler sayamam günü⁵⁹²*

Gülcan Şahin, çocukluğuna büyük bir özlem duymaktadır. Çocukken oynadığı oyunlara, kestane kokusuna, kahkahalarına hasret kalmıştır. Çocukça bir şekilde “Gözlerimi kapattım, açtım ellerimi/ Avuçlarımın arasına koyun çocukluğumu” serzenişi, duyduğu özlemi ifade etmeye yetmektedir;

*Elimi uzatıp yakalamak istiyorum,
Yağ satarım, bal satarım arasında kalan
Çocukluğumu
Önüm arkam, sağım solum sobe derken
Arayıp bulamadığım çocukluğumu
Gelir mi acaba sert bir rüzgâr esse
Kucaklar mı beni?
Sobanın başucuna götürür mü?
Kestane kokusuna, kaynayan suyun fokurtusuna...
Ve en önemlisi de
Çocuk kahkahalarımı bana geri verir mi?
Gözlerimi kapattım, açtım ellerimi
Avuçlarımın arasına koyun çocukluğumu⁵⁹³*

⁵⁹² Gülşah Dilbirliği, “Zor Gelir”, *Edebiyatın Başkenti*, 42, 2022, 7.

⁵⁹³ Gülcan Şahin, “Çocukluğuma”, *Edebiyatın Başkenti*, 11, 2020, 20.

Sibel Orçan gurbette yaşadığı ayrılık acısına artık dayanamamaktadır. Saçlarına rüzgâr değince örgüleri açılmaya hazırmışçasına tek tek çözölmüş, tıpkı dökölmeyi bekleyen gözyaşlarının hali sorulunca boşalmaya başlaması gibi:

*Saçlarıma garbi yeli vurunca
Beliklerim bir bir söküldü bugün
Hele bir de hallerimi sorunca
Gözlerimden yaşlar döküldü bugün
Maraş dağlarında bir keklik öter
Yaralı yüreği benden de beter
Çektirme ayrılık, çektirme yeter!
Yâd ellerde boynum büküldü bugün⁵⁹⁴*

Muammer Ketizmen Sinan, çocuklarının eğitimi için bir süre Elbistan'dan ayrılmış ve Ankara'da yaşamıştır. Bu süre içerisinde memleketine hasret kalmış ve özlemini şu sözlerle ifade etmiştir;

*Doğup büyüdüğüm
Sekip oynadığım
Hayaller kurduğum, mutlu olduğum
Güzel yurdum Elbistan'ım
Seni özledim.
Sılamı özledim
Hasretini içimde gizledim
Bazen güldüm, bazen sızladım
Gam yükünü omuzladım
Elbistan'ım, seni özledim⁵⁹⁵*

Asuman Soydan Atasayar, sevdiğine duyduğu hasreti “Kolay mı?” başlıklı şiirinde anlatmıştır. Herkese sunduğu güler yüzünün altında hasretinin acısını taşımaktadır. Ne beklenen gelmekte ne günler geçmektedir;

*Gün geçtikçe hasretin sancı koyar içime
Uzaklardan gülümü koklaması kolay mı?*

⁵⁹⁴ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 688.

⁵⁹⁵ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 76.

*İşildayan yüzümün güldüğünü zannetme
Tebessüme hıçkırık saklaması kolay mı?*

*Gamsız zamana karşı yüreğim tam isabet
İmbikten süzsem bile bala karışır hasret
Hedef alan oklara, yok bir kalkan ne de set
Pervasız takvimleri beklemesi kolay mı?*⁵⁹⁶

Andırın'ın Kalaboynu köyünden Eşe Gök'ün çocukları İngiltere'ye gitmiştir. On sekiz yıl boyunca çocuklarını göremeyen anne hasretini şöyle dile getirmiştir;⁵⁹⁷

*Bilemem ki neden gülmüyor yüzüm
Gözyaşlarım düzüm düzüm
Goca sarı sıcak geçer
Bellisizdir gışım yazım
Yağmur yağdı ben ıslandım
Vardım duvara yaslandım
Eller gülüp oynadıkça
Ben ellere heveslendim
Yavruyu yolladım yola
Gözyaşlarım dola dola
Ölüm Allah'ın emiri
Hasretlik de soyka gala*⁵⁹⁸

Zamanın birinde Andırın'da bir adam çalışmak üzere başka bir şehre gitmiştir. Eşi de onu çok özlemiş ve hasreti gönlünden şiir olup taşmıştır;⁵⁹⁹

*Gitti yârim gelmez geri
Bu sevda öldürür beni
Cennet yüzü görmesinler
Yârden ayıranlar beni
Yazımız gara yazılmış
Alinyazımız karaymış*

⁵⁹⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847- 2015*, 171.

⁵⁹⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 412.

⁵⁹⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 412.

⁵⁹⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 13.

*Gelmez olaydık dünyaya
Kaderde ayrılık varımıř⁶⁰⁰*

3.2.1.11. Kadere Sitem

Kadere, kötü talihe sitem şiirde sıklıkla işlenen temalardan biridir. Kahramanmaraşlı kadınlar erken yaşta, istemedikleri, beğenmedikleri biriyle evlendirilmeleri; yoksulluk, yaşadıkları haksızlık, yalnızlık gibi sebeplerle kaderlerine küsmüş ve ona sitem etmiştir. Zira şairler, yaşadığı tüm olumsuzlukların esas sebebini kadere yüklemektedir. Kader şiirlerde zalim ve acımasız olarak nitelendirilmiştir.

Bir kızı Karabekir isimli bir gence vermişlerdir. Kız, gelin olarak gittiği evde kocasını beğenmemiştir. Kocasının yaşı küçük olan kız kötü kaderine şu ağıtı yakmıştır;⁶⁰¹

*Gelin geldim Garabekir evine
Yedi bayram gına yakın elime
Gurban olsun çiğdem gimi geline
Çok gözelidim, bir çocuğa verdiler
Verdiler de günahıma girdiler*

*Sabah olur asbabını giyemez
Gece olur gel sarılak diyemez
Çok gözelidim bir çocuğa verdiler
Verdiler de beni bir çocuğa verdiler
Verdiler de günahıma girdiler⁶⁰²*

Hatice Güzel, yaşadığı tüm acılara artık sabredememekte ve acıların tek sebebi gördüğü kadere sitem etmektedir;

*Felek bir defa da etme bana zulüm
Aldın da vurdun yerlere zalım
Tükendim bittim kalmadı hâlim
Yeter felek yeter vurma beni yerlere.*

⁶⁰⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 13.

⁶⁰¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 108.

⁶⁰² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 108.

*Kaderimi de yaza yaza âşık oldum
Derdime dert eklemekten kitap oldum
Yerlere vurula vurula hitap oldum
Yeter felek yeter vurma beni yerlere.*⁶⁰³

Nurgül Kaynar Yüce, “Emanet Kumaş” başlıklı şiirinde kötü kaderin ne yapılırsa yapılsın değiştirilemeyeceğini anlatmıştır. “Kara bahta beyaz fırça sürseler” mısrasında baht bir tuvale benzetilmiştir. Kara baht; beyaza boyanmak, değiştirilmek istense de bu mümkün olmaz;

*Kara bahta beyaz fırça sürseler
Tuval kabul etmez el yaralanır
Bir güzeli bir çirkine verseler
Lâl olur şakıyan dil yaralanır.*⁶⁰⁴

Fatma Hatun Akat Ketizmen, bir türlü düzelmeyen kaderine şu şekilde isyan etmiştir;

*Sabır ettim yoksulluğa
İsyân ettim haksızlığa
Mahkûm oldum yalnızlığa
Herhalde af gelmeyecek

Pınar akar, dere çağlar
Yalnızlık, yüreğim dağlar
Müebbet mi yoksa beyler
Anladım, af gelmeyecek

Kaderime benim sözüm
Yanıyor içimde özüm
Çok özledim oğlum, kızım
Herhalde af gelmeyecek

Akşam oldu, güneş battı
Hasretlik canıma yetti
Çeke çeke ömrüm bitti*

⁶⁰³ Hatice Güzel, “Vurma Beni Yerlere”, *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 27.

⁶⁰⁴ Nurgül Yüce Kaynar, “Emanet Kumaş”, *Edebiyatın Başkenti*, 22, 2020, 20.

Anladım, af gelmeyecek

Bu ne biçim kara yazı

Bitmiyor yokuşu düzü

Yasalar olur bir dizi

Bunun sonu gelmeyecek

Gelse de Hatun görmeyecek⁶⁰⁵

Özden Ketizmen Arığ, kaderin gerçek yüzüyle genç yaşlarda tanıştığını ve kaderin ona küstüğünü “Kader” başlıklı şiirinde belirtmiştir. Şiirde kadere bazen küsmek, yazmak gibi insana ait özellikler; bazen rüzgâra ait özellikler verilmiştir. Kader; şairin sesinin çıkmasını engellemiş, sert bir rüzgâr gibi savurmuş, hiç aman vermemiş, yakıp kül etmiş, gülmek istediği vakit ona izin vermemiştir;

Genç yaşımda buldun beni

Bana mıydı kastın kader

Daha tanımazdım seni

Yine bana küstün kader

Fakirlik Allah vergisi

Çıkamaz ettin benden sesi

Peki, bu ayrılık nesi

Tüm yolları kestirdin kader

Elinde kalemi kara

Yazıyorsun sıra sıra

Bazı poyraz bazı bora

Üzerime estin kader

Şimdilik vermiyor aman

N’olur fazla olma yaman

Benim güleceğim zaman

Suratını astın kader

Fırsat vermedi hiç bana

Böyle yapılmaz insana

Kül eyledin yana yana

⁶⁰⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 112

*Benim ile şaşkın kader*⁶⁰⁶

3.2.1.12. Şikâyet, Hiciv/Eleştiri

Şiir, şairler arasında toplumda gördükleri aksaklıkları, bozuklukları; bireysel yaşamlarında karşılaştıkları haksızlıkları, adaletsizlikleri dile getirmenin bir aracı olarak görülmüştür.

Tarih boyunca birçok insan zulme uğramıştır. Dünya üzerinde ne zaman adaletin hesabı yapılmaya kalkılsa binlerce mazlumla karşılaşmıştır. Tuğba Tezcan Akkurt, “Kan Kokulu Gül Tomurcukları” şiirinde dünyadaki zulümden, insanların bu zulme kayıtsız kalmasından, annelerin acı çekmesinden şikâyet etmekte; artık uçurtmaların özgürce gökyüzünde süzülmesini, insanların vicdanlarının sesini dinlemelerini istemektedir;

*Ruhumda diyar diyar gezen hüznler,
Kalbimde atan kan kokulu gül tomurcukları,
Adaletin riyasetini yaparken gördüm,
Boğazıma kadar mazlumun ahına batmış insancıkları
Kara günlerin karasıyla yazılıyor Tarih,
Ve yazgısı o kara yazıya bağlı Adem'in çocukları,
Güzel günlere set çeken Firavun kılıklı avcılar,
Ne kadar sürer bilmem anaların yüreklerindeki sancılar
Ruhumda diyar diyar gezen hüznler,
Kalbimde atan kan kokulu gül tomurcukları,
Bir kaht-ı rical ve alemi saran kayıtsızlık,
Uçurtmalara takılan kelepçeler kırılsın artık!
Seyreyle olup biteni!
Duyduğun ses, kalbin çığlığını bastıran aklın fısıltıları,
Yükselsin arşa artık kalbin çığlıkları!
Ruhumda diyar diyar gezen hüznler,
Kalbimde atan, kan kokulu gül tomurcukları.*⁶⁰⁷

Gamze Gökçek, “Yok Oluyorum” şiirinde toplumun bozuk yanlarından ve dünyayı saran kötülükten bahsetmektedir. İnsanlar ne istediğini bilemez, doğru olanı reddeden,

⁶⁰⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847- 2015*, 206.

⁶⁰⁷ Tuğba Tezcan Akkurt, “Kan Kokulu Gül Tomurcukları”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 17.

kimseye acımayan bir tavır içerisinde ve şair artık Kahramanmaraş'a sığamamaktadır. "Yok Oluyorum" olarak başlıklандığı şiirinde yok olanın aslında kendisinin değil; insanlığın, dünyanın olduğunu ifade etmiştir. Çocukların hayallerinin yıkıldığı, kötülüğün sardığı dünyada iyiliğe dair hiçbir umut kalmamıştır;

*Ne istediğini bilemeyenler,
Doğru olanı toplumdan sürenler,
Düşene bir tekme kendi vuranlar,
Sonu nereye gider bilemiyorum*

*Dar geliyor bana bu koca şehir,
Acımı dindirmez şu koca nehir,
Verdikleri yemek ölümden zehir,
Sizin olmayan dünyayı, size bırakıyorum.*

*Ben değil aslında dünya yok olan,
Küçük yüreklerin hayalleri yıkılan,
Kötülük dünyayı sarmış giderken,
İyiliğin umutlarıdır tek solan.⁶⁰⁸*

Nurgül Yüce Kaynar'a göre eskiden zor şartlar altında yaşamak bugünden daha iyidir. Zira kısıtlı imkânlarla yapılan yemekler, yıkanan çamaşırlar, hayvan bakmak, tarla sürmek, kağnılarla yapılan yolculuk bugünün yalnızlığından, herkesin birbirine düşman olmasından, ekonomik krizinden yeğdir. Şair; tembellik, hastalık, düşmanlık nedir bilinmeyen zamanlara karşı bugünden şikâyetçidir;

*Kara kazanları ocağa kurup
Elde don yıkardık bundan eyiydi
Pırtının üstüne tokacı vurup
Üfeler sıkardık bundan eyiydi*

*Hantallık bilmezdik maraz bilmezdik
Gardaştık hepimiz garaz bilmezdik
Toprak dostumuzdu kriz bilmezdik
Kendimiz ekerdik bundan eyiydi*

⁶⁰⁸ Gamze Gökçek, "Yok Oluyorum", *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 7.

*Ekinleri orak ile biçerdik
Pınarlardan avuç avuç içerdik
Kağı inen köy yolundan geçerdik
Mal melal bakardık bundan eyiydi⁶⁰⁹*

Gamze Gökçek; dünyanın yaşanmaz bir hal almasından, yaşanan katliamlardan, dostlukların bitmesinden şikâyetçidir;

*Gece çöktü üstümüze, her yer karanlık,
Bir anda güneş mi battı, ne oldu?
Tabiat tozlu, dumanlı, bulanık.
Yaşanmıyor hayat berbat, ne oldu?
Dünyayı kan revan, katliam aldı,
Arkada yas-matem ve hüznün kaldı,
İnsanlar! İnsanlığı evde bıraktı.
Çarşıya hayvanlar mı doldu, ne oldu?
İçtiği su ayrı gitmeyen dostlar,
Ne yazık ki hepsi de ayrıldılar,
Birer birer maziye gömüldü hatıralar,
Şimdi hatırlanmıyorlar ne oldu?⁶¹⁰*

Gülşen Kırmacı; toplumdaki bozuk düzenin değişmeyeceğinden, insanların nefislerinin peşinden gitmesinden şikâyet etmektedir. Zira şeytan daima şeytanlığını yapmaktadır. Bu bozuk düzenin içerisinde direnenlerin sesinin asla duyulmayacağına, serzenişlerinin umursanmayacağına sitem etmektedir;

*Avurtları iliklerine kadar çökmüş direnişlerin
Cırcır böceği çığırtkanlığının ortasında kalır deyişlerin
Umarsızlık montuna bürünür serzenişlerin
Gücüne gitmesin artık iç çekişlerin
Değiştiririm sanma bozuk düzeni
Döndüremezsın nefsinin peşinden gideni
İşitsen de binlerce ah edeni*

⁶⁰⁹ Nurgül Yüce Kaynar, “Bundan Eyiydi”, *Edebiyatın Başkenti*, 63, 2024, 9.

⁶¹⁰ Gamze Gökçek, “Ne Oldu?”, *Edebiyatın Başkenti*, 58, 2023, 8.

*Göstermez iblis hakka hukuka özeni*⁶¹¹

Esma Yakar ise bugünkü aşkları eleştirmektedir. Şaire göre sevdalar eskisi gibi değildir; kavuşamamanın acısını bilmeyen âşıkların yüzü sararıp solmamakta, sevdâ üzerine edilen yeminler anlamsız, verilen sözler boş artık. Eskiden iliklere kadar hissedilen aşk, şimdi hiçbir anlam ifade etmemektedir;

*Eskisi gibi değil sevdalar
Âşıkların yüzü sararıp solmuyor artık
Edilen yeminler saman alevi
Verilen sözler basit birer palavra...*

*Sevda dediğin
İliklerine kadar işlerdi eskiden
Şimdi kuru bir şiirin adı dillerde
İçi boş anlamsız satırlarda kafiye...*⁶¹²

Âdile Necla Kandeğer, Hayati Vasfî Taşyürek'in "Lügatçemiz" şiirinde unutulmuş kelimeleri tatlı bir eleştiri mahiyetinde kaleme aldığı şiirle ifade etmiştir;

*Ne güzel yazmışsın lügatçemizi
Tanıtmışsın komşu illere bizi
Sözler inci olmuş hep dizi dizi
Pazartesi de isnândır bizde
Unutulanları yazmak isterim
Şair Vasfî beni affettin derim
Kahramanmaraş'ı candan severim
Şüphenin adı da gümandır bizde*⁶¹³

Gülnur Demirel, çocukların daima acı çekiyor oluşundan şikayetçidir;

*İmtihanın büyük, dünyada senin,
İsmail'ken kurban seçildin çocuk
Adın Muhammed'di yetim ve öksüz,
Gözyaşını melekler sildi çocuk.*

⁶¹¹ Gülşen Kırmacı, "Serzeniş", *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 9.

⁶¹² Esma Yakar, *Mağrur*, UKDE, Ankara 2013, 38.

⁶¹³ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 61.

*Gün oldu kılıçlar indi başına,
Bakmadı zalimler gözün yaşına,
Zehir mi kattılar tatlı aşına,
Evinden, yurdundan edildin çocuk.*

*Büyüklerin günahını hep sen mi çektin?
Bombalar üstünde patladı çocuk.
Bitmez mi kederin, bitmez mi derdin?
Sürgünden sürgüne atıldın çocuk.*

*Kimi rahat yatağında baba yurdunda,
Kimi sokaklarda, parkta, çadırda.
İlahi adalet öbür dünyada,
Sık dişini bu dünya geçici çocuk.*

*Ateşlendin yoktu ilaç verenin,
Belki de hapistin, koğuştı evin,
Gün yüzü gördü mü güzel gözlerin?
Senin ne suçun var, söyle be çocuk?
Nehir deli akar, götürür suyu,
Bozulur bir gün elbet dehrin oyunu
Sen sarıl Rabbine, cennettir sonu
Sakın imanını kaybetme çocuk.⁶¹⁴*

3.2.1.13. Dert Yakınma, İçini Dökme

Kadınlar çoğu zaman içindeki sıkıntıyı birilerine anlatmaktan çekinmişler, anlatmak isteseler de kendilerini anlayabilecek birini bulamamışlardır. İçini dökcek birini bulamayan Kahramanmaraşlı kadınlar şiiri kendilerine bir sırdaş, bir dost edinmiştir.

Rahime Çiçekli, bir şiirinde biri henüz bebek olan dört çocuğa babasız bakmanın zorluğundan dert yanmıştır;

Nen çalsam bebek uyumaz

⁶¹⁴ Gülnur Demirel, “Çocuk”, 18, 2020, 18.

*Kimseler halimi bilmez
Kınaman komşular beni
Babasız bebek büyümez*

*Firak değil gönül firak
İçimde oynuyor yürek
Babasız bebek m'olur
Ocak başlarında yırak*

*Oy Mevlâ'm yaktı özümü
Dinlemez benim sözümü
Nasıl büyütüyim kardeş
İki oğlan iki kızımı⁶¹⁵*

Sosyal bir varlık olan insan, kalbine sığmayan duygularını birileriyle paylaşma ihtiyacı hissetmiş, hatta dağa taş haykırmak istemiştir. Hayallerini, mutluluklarını herkes duysun isteyen Hatice Güzel, şiirinde söylemek istediklerini şöyle haykırmıştır;

*Dağlar taşlar haykırıyorum
Avazım çıktığı kadar
Duyun, duyun sesimi
Duysun kurtlar kuşlar
İçimde kalmasın toz pembe gülüşlerim.
Kalmasın içimde mavi düşlerim.⁶¹⁶*

Zekiye Tolu, derdini nasıl anlatacağını bilemeyerek içindekileri şiire dökmüştür. Şiirinde hem dünyanın kötü gidişatı hem de bireysel sorunlarını dile getirmiştir. Her geçen gün artan gamından, kederinden; dost gördüklerinden aldığı darbelerden, umutlarının bir bir solmasından dert yakınmaktadır;

*Nasıl anlatayım nereden başlayım
Dünyanın çivisi çıkmış vesselam
Sevdada kapandı güneşim ayım
Sevenler dünyada çekmiş vesselam*

⁶¹⁵ Mehmet Gözükar, Ömer Hakan Özalp (der.), *Elbistan Ağutları Her Gözyaşı Aynı Renk I*, Özgü Yayınevi, İstanbul 2011, 232.

⁶¹⁶ Hatice Güzel, "Haykırıyorum", *Edebiyatın Başkenti*, 27, 2021, 32.

*Her geçen gün artar gamım kederim
 Şu yalan dünyaya geldim giderim
 Hep sırtımdan vurdu dost bildiklerim
 Umut duvarlarım çökmüş vesselam*

*Deli gönlüm uykusundan uyandı
 Aklıma düştükçe yüreğim yandı
 Çektiğim acılar arşa dayandı
 Tolunay boynunu bükmüş vesselam⁶¹⁷*

Fatma Hatun Akat Ketizmen, henüz on dört yaşındayken nişanlanmış ve on altı yaşında da evlenmiştir. “Bilemedim” şiirinde erken yaşta evlenen bir kadının içinde biriken duyguların yansıması görülmektedir. Şiirinin ilk kıtasında dünyaya gelse de hiçbir işe yaramadığı düşüncesinde olduğu ve anne babasına kırgınlığı anlaşılmaktadır. Küçük yaşta evlendirilmesini hiçbir zaman kabullenememiştir. Zira yaşının küçüklüğü sebebiyle hep ezilmiş, hor görülmüş, haksızlığa uğramış fakat kendini hiç savunamamıştır. En büyük derdi ise okula gitmemesi ve cahil kalmasıdır. Şiirinin son iki kıtası ise kısıtlanması ve engellenmesi sebebiyle yaşadığı bastırılmışlık hissini özetler niteliktedir. Görülüyor ki hayatı boyunca onu anlayan ve dinleyen pek kimse olmamış; derdini, sıkıntısını hep içinde yaşamıştır. Bir de şiire dökmüştür;

*Bu dünyaya geldim amma
 Hiçbir işe yaramadım
 Anam babam vardı ama
 Bir faydasın göremedim*

*Küçüktüm verdiler ele
 Ömür boyu çektim çile
 En haklı ânımda bile
 Savunmayı bilemedim*

*Çünkü cahil idim, kördüm
 Mektep medrese mi gördüm
 Bu benim en büyük derdim
 Çaresini bulamadım*

⁶¹⁷ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 766.

*Konuştumsa susturdular
Bağırarak pusturdular
Beni bana küstürdüler
Bundan hakkım alamadım
Açamadım panjurları
Kıramadım zincirleri
Şu bende var olanları
Kimseye anlatamadım⁶¹⁸*

Asuman Soydan Atasayar, kendi olabilmek için verdiği mücadeleyi şöyle anlatmıştır;

*Menzile varmak için, bağı çözüük dizlerle
Kaç durakta kendimizi bekledik
Her solukta indik bindiğimiz yerlerden
Ne kürekler çektik, omuzlar ah ederken!
Sığ sulara kaç kulaç alev aldı,
Onları biz gökte yıldız sandık
Yol tükenip uçurum görününce
Vakit çıkmazında tılandık,
Gafil uykulardan uyandık.⁶¹⁹*

Reyyan Akbaş, bir türlü anlatamadığı derdini şiire dökmüştür;

*Anlatamıyorum derdimi yağmura
Diyorum ince ince karış toprağa
Düşen her damlanda umut sakla bana
Çaresizim, çare bul savrulan yarama
Anlatamıyorum derdimi yağmura
Ay ışığında pencereme vuran sağanak
Revamı kaldırımda dolaşan çıplak ayaklara
Anladım, anladım bu karanlık deva yarama
Anlatamıyorum derdimi yağmura*

⁶¹⁸ Bilgi, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 111.

⁶¹⁹ Ramazan Avcı, *Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2015, 97.

*Bir bendim uyumayan, bir de sokak lambası karşımda
Benzimizde yitirilmiş onlarca pârelenen rüya
Kapılıyor rüzgârın asude uğultusuna*

*Anlatamıyorum derdimi yağmura
Bu müsterih hali, hayli meyus olur bana
Seher vakti tasam derin, ruh fîrarda
Yolumu kesti pervasız düşen her damla*

*Anlatamıyorum derdimi yağmura
Salınan dallarım kırılmadan ulaşır mı bulutlara
Seher vakti tasam derin, ruh fîrarda
Yolumu kesti pervasız düşen her damla⁶²⁰*

Tezay Tezcan Akkurt; yaşanan tüm kötülüklerin, umutsuzlukların, zulümlerin suçlusu olarak baharı görmüştür. Fakat şiirin sonlarında asıl kavgasının baharla değil kendiyle, insanlıkla olduğunu kabul etmiştir;

*Gelme bahar, etme!
Sana söylenmiş şarkılara inanmıyorum artık
Kalemim imtina eder oldu seni yazmaktan
Sen ki ruhuma ilaçtın cemrelerinle
Ve sen ki panzehiriydin ıstırabımın
Biliyorum çeceksin aklımı yine
Bir seher vaktinin serinliğinde
Toprağı yarıp baş gösteren tohum azmiyle
Her şeyin güzel olacağı yalanına
İnandıracağım kendimi
Bir daha akmayacakmış gibi çocukların gözyaşı
Ölmeyecekmiş gibi kundaktaki bebekler
Zalimin kalbindeki kara lekeler
Senin ılık rüzgârınla uçup gidecekmiş gibi
Gelme bahar, etme!
Bu kaçınıcı sükût-i hayâl,
Bu kaçınıcı yenilgi?*

⁶²⁰ Reyhan Akbaş, “İçimdeki Sağanak”, *Edebiyatın Başkenti*, 13, 2020, 10.

*Bildiğim bir şey var ki artık
 Ne ben o eski benim
 Ne sen o eski bahar!
 Yazık ki yalanlarıyla seni de yordular
 Oysa sana yazılmıştı en ümitvâr satırlar
 Gelme bahar, etme!
 Yine aldanırım diye koklamıyorum çiçekleri
 Ve başımı kaldırmıyorum
 Bir bulutla göz göze gelirim de
 Coşar umutlarım diye
 Öylece uzaktan izliyorum seni
 Düşünüyorum da seninle
 Başka dünyalarda karşılaşmak vardı
 Kederden, gamdan, zulümden, ölümden
 Fersah fersah uzak bir dünyada
 Kavuşmak, kucaklaşmak vardı...
 Sen bana bakma bahar!
 Asma yüzünü, sen yine de gülümse
 Soluk bir beniz yakışmaz sana
 Benim kavgam kendimle
 Sen çocukların yüzünü güldür
 Ve her şeye rağmen
 Ümit fısılda yüreklerine
 Gelme bahar, etme!
 Meftunum bilirsin güzelliğine
 Yine yalan olur tüm bildiğim doğrular
 Ne ben o eski benim
 Ne sen o eski bahar!⁶²¹*

Fatma Hatun Akat Ketizmen, hayatı boyunca yaşadığı tüm acıların birikmişliği ile şiire sarılmıştır;

Bir sancı var içimde

⁶²¹ Tezay Tezcan Akkurt, “Gelme Bahar”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 3.

İnce ince sızlıyor
Bir yara var kalbimde
Evlatları özlüyor
Bir yazı var alnımda
Bunu kulu silemiyor
Allah'ın yazısıdır
Şikâyet edilmiyor
Kanatlarım kırıldı
Ne yapsam uçamıyom
Canımda var bir ağrı
Sızlıyor yatamıyom
Kaçırdım ipin ucunu
Bir türlü tutamıyom
Bu defa lokma büyük
Çiğiniyom yutamıyom
Sabır kâr eylemiyor
Kafamdan atamıyom
Her tarafım çevrildi
Bir yere kaçamıyom⁶²²

3.2.1.14. Öfke, Pişmanlık

Kahramanmaraşlı kadınlar ya eşlerine ya çocuklarına ya toplumda yaşanan olumsuzluklara öfkelenmiş ve şiirleriyle tepkilerini ortaya koymuşlardır. Bazen de yapmak için geciktikleri, kırdıkları kalp sebebiyle pişmanlık yaşamışlardır. Öfke ve pişmanlık, çoğu zaman birbirini takip eden iki duygu olmuştur.

Meliha Demirtaş; sevdiğinin artık arsızlaşmasına, hatalarının farkına varmamasına, küsmesine, surat asmasına öfkesini şöyle dile getirmiştir;

Sevdikçe arsızlaştın tepemden hiç inmedin
Ben nasihat verdikçe şımardın hiç dinmedin
Hatalarını saydım bir gün dert edinmedin

⁶²² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 129.

Dudağını büzerek küsmelerin ne ola
Senle olmak uğruna kaçırdım her fırsatı
Elimle ters çevirdim gördün işte bak matı
Verseler bile sensiz limuzin katı yatı
*Vazgeçtim de suratı asmaların ne ola*⁶²³

İlkbaharda; Andırın'ın Gökahmetli köyünde yaşayan ailelerin bir kısmı Kızılcaova yaylasına, bir kısmı ise Göksun'un Akoluk yaylasına göç etmektedir. Sonbaharda da herkes kışlığına geri dönmekte ve kendi göç ettiği yaylasını övmektedir. Fakat bazı kişiler işi iftiraya götürmektedir. Yapılan haksız iftiralara karşı Döne Ekici Gök dayanamamış ve öfkeyle şunları söylemiştir;

Yusuf Ağa 'ya kötü demiş
Yanaştırak gişininen
Kele nasıl laf söylemiş
Sen goskoca başınınan

Yusuf ağa büyük Ağa
Arkamızda karlı dağa
Buruya mektup salmışlar
Ellehem alamıyaklar yağa

Yaylamıza kötü demiş
Yel eser gelir kokusu
Ağam odiya dutturdu
Altında okur fakısı

Yağ aldık deriyinen
Laf söylerik yeriynen
Bu yayladan geri galmak
*Engellerin şoruyunan*⁶²⁴

Fatma Hatun Akat Ketizmen, bir gün şiir defterini kaybetmiş ve kardeşi Celal Bey'e sormuştur. O da şakayla karışık “Zaten pek güzel olmayan şiirler vardı; arama boşuna...”

⁶²³ Meliha Demirtaş, “Ne Ola”, *Edebiyatın Başkenti*, 39, 2022, 30.

⁶²⁴ Uzun ve dğr. *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 75.

demıştır. Kardeşinin bu sözüne kırılan ve öfkelenen Fatma Hatun şu şiiri kaleme almıştır;⁶²⁵

*Tahsilim yok lüks kitaplar yazayım
Param yok ki öğren diye gezeyim
Takdir, derim neden kendim üzeyim
Ben böyleyim başka türlü olamam*

*Ne Farsça bilirim ne Arapça
Yazdığım şiirin hepsi de Türkçe
Sonu Allah'a bağlanır çokça
Ben böyleyim, başka türlü olamam*

*Tahsilim yok, bu mu benim ayıbım
Suçlusu kim ettiğim bu kaybın
Kader derim, talih derim ne yapım
Ben böyleyim, başka türlü olamam*

*Yazdımsa dağa, taş, toprağa
Yazdımsa kurda, kuşa, yaprağa
Sonun Allah'a bağlarım ya
Ben böyleyim, başka türlü olamam*

*Hatun, sabır şükür et de gel bağla
Otur günahına tövbe et, ağla
Kim ne derse desin bildiğin söyle
Sen böylesin, başka türlü olamam⁶²⁶*

Fatma Hatun Ketizmen, yine şiirlerini beğenmeyenlere karşı öfkeyle şunları söylemiştir;

*Yazdığımı okumam size
Ne çabuk çıktınız yüze
Küskünüm hepinize
Bunu da mı çok gördünüz
Yıllarca yazmadım sustum*

⁶²⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 97.

⁶²⁶ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 97-98.

Şimdi hepinize küstüm
Yokmuş dünyada hiç dostum
Bunu da mı çok gördünüz

Anam, babam hep kalemim
Bu dindiriyor elemim
Sizlerle kestim selamım
Bunu da mı çok gördünüz

Hatun yok bunlardan hayır
Sen sesin Allah'a duyur
Yanar içim cayır cayır
*Bunu da mı çok gördünüz*⁶²⁷

3.2.1.15. Beddua

İnsanın canı bazen öyle yanar ki, o acıyla canını yakana beddua eder. Bu beddualar kimi zaman bir şiir halini almıştır. Fakat bu şiirlerde estetik kaygıların göz önünde bulundurulmadığı anlaşılmaktadır.

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Parmaksızlar köyünden Kestir Eşe'nin ekinine giren inekleri Bedriye isimli kız çocuğunun annesi çıkarır. Kestir Eşe ise onlara yetişir ve Bedriye'yi yere yatırıp sırtına birkaç sopa vurmuştur. Bedriye de canının acısıyla şunları söylemiştir;⁶²⁸

... İki hoplar bir sıçrar
Dağda sürüyü eve toplar
Kimisiye bişey demem amma
İnşallah da Eşe hortlar

Çiğitten de göö gözü
Cehennemden azgın yüzü
Cehennemden çıkmıyasın
Deli de döyüsün gızı

Eşe gelir eşinerek

⁶²⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 122.

⁶²⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 197.

*Ben ağlarım düşünerek
Kestir Eşe davar güder
Bitli saçı gaşınarak⁶²⁹*

3.2.1.16. Temenni, Hayal

Şairler; bazen hayalini kurduğu şeyleri, bazen biri için diledikleri güzellikleri, bazen toplumda, dünyada yaşanmasını bekledikleri güzellikleri, barışı, insanlığı şiirleriyle dile getirmişlerdir.

İnci Bilgin, “Güneşin Sesi” şiirinde bir dostu için temennilerini dile getirmiştir. Dostunun yüreğinin hep bahar olmasını, kırgınlık yaşamamasını, sevgiyle dolmasını istemiştir. Bunun için onu anlamayanlardan uzak olmasını tembihlemiştir. Gönlünün aşkla yanmasını, yoldaşının Allah olmasını temenni etmiştir;

*İçinden geliyorsa
Sessizce ağla dostum
Adını koymadığın
Gözyaşını sil dostum
Gönlün hep bahar olsun
Ayazda hiç kalmasın
Anlamayanlar seni
Bırak hep kışta kalsın
Aşkla öyle bir yan ki
Sevdan bir güneş olsun
Ağlayan yüreğine
Yoldaşın Allah olsun⁶³⁰*

Nurcihan Kızmaz; hiçbir zorluk yaşamadığı, her şeyin toz pembe olduğu bir hayat hayal etmektedir. İki kalbi olsun, biriyle sevsin, diğeriyle başka işleri halletsin istemektedir. Biraz da keyfine göre bir yaşam şeklinin hayalini kurmuştur; mesela güneş o isteyince doğmalı, yağmur gece yağmalı veya kuşlar kahvaltıya gelmeli, bulutlar koyuna benzemeli ya da yelkenli gemiye... “Bir tek dizlerim acısa düşünce” mısrasında

⁶²⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 197.

⁶³⁰ İnci Bilgin, “Güneşin Sesi”, *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 40.

çocukluğa dönme isteği sezinlenmektedir. Büyüdükçe farklı acıların canını acıtması yerine çocukluğuna dönerek düşünce hissettiği acıyı yaşamak istemiştir;

İki kalbi olsa insanın

Biri yalnızca sevse

Gündelik işler araya girmese

Güneş istediğim zaman doğsa

Yağmur geceleri yağsa

Kuşlar kahvaltıya gelse sofraya

Koyuna benzese bulutlar

Bazen yelkenli gemiye

Ardından bakakalsam öylece

Bir tek dizlerim acısa düşünce⁶³¹

Gamze Gökçek; acıların olmadığı, mutluluğun çok olduğu, neşe dolu, sevginin yayıldığı bir dünyanın hayalini kurmuştur;

Acıların yok olduğu,

Mutluluğun çok olduğu,

Her anın neşe dolduğu,

Bir dünya istiyorum,

Bir dünya istiyorum!

Her nefeste sevgi doğan,

Bir dünya istiyorum,

Sevdikçe nefreti boğan.⁶³²

Tuğba Tezcan Akkurt ise herkesin eşit şartlarda yaşadığı, insanların birbirini anlayabildiği, acının tarih olduğu bir dünyanın hayalini kurmuştur. Yorgun yüzlerin gülümsediği, herkesin sıcacık birer yuvaya sahip olduğu, doğrunun yanlışları götürdüğü günlerin gelmesini temenni etmektedir;

Bakarsın bir gün,

Herkesin ekmeği eşit,

Sofrasında çeşit,

⁶³¹ Nurcihan Kızmaz, "Ütopya", *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 17.

⁶³² Gamze Gökçek, "Bir Dünya İstiyorum", *Edebiyatın Başkenti*, 43, 2022, 6.

Yüreklerde ötekine geçit olur...
Bakarsın, dertli gönüller yaslanacak omuz,
Yuvasız kuşlar sıcak bir yuva bulur...
Bakarsın bir gün, yorgun yüzler gülümser,
Aydınlık, karanlığı söndürür...
Bakarsın acı, bir gün tarih olur,
*O gün günlerden mutluluk olur...*⁶³³

Gülcan Şahin'in hayalleri ve temennileri ise öğrencileri üzerinedir. Sayı saymayı, toplamayı yıldızları sayarak, kırlarda çiçek toplayarak öğretmeyi; yüksek notları çok gülenin, doğayı seveni, merhametli olanın almasını; başarının ölçütünün notların değil başkalarını düşünmek, sevgi dolu bir kalbin olmasını temenni etmektedir;

Gökteki yıldızları saymak istiyorum,
Kırlarda çiçek toplayarak
Sayıları,
Gökteki yıldızları sayarak öğrenmek
Toplamayı,
Kırlarda çiçek toplayarak,
En çok gülen alsın yüksek notları
Doğayı en çok seven,
Bir kediye merhamet eden mesela,
Takdir belgesi rakamlardan ibaret olmasın,
Diğerkâmlık olsun başarının ölçütü,
En çok seven başarılı sayılsın,
*Dünyayı en çok kucaklayan...*⁶³⁴

Münevver Soydan Özgenç, doğada her şeyin kendini yenilemesi gibi insanın da yaptığı hatalardan ders çıkarmış olarak dünyaya yeniden gelmesini temenni etmektedir;

Keşke insanlar için de fırsat verseydi doğa
Yeniden gelmek üzere dünyaya
Bir şart olsaydı, ama
Yalnızca hak edenler dönecek

⁶³³ Tuğba Tezcan Akkurt, "Bakarsın Birgün", *Edebiyatın Başkenti*, 41, 2022, 28.

⁶³⁴ Gülcan Şahin, "Bir Öğretmenin Serzenişi", *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 16.

*Yani sömürmek yok-ezmek yok
Savaş yok-öldürmek yok⁶³⁵*

3.2.1.17. Umut, Umutsuzluk

Umut ve umutsuzluk çoğu şairde rastlanan çelişkili iki duygudur. Bazen umut umutsuzluğu, bazen umutsuzluk umudu beraberinde getirmiş ya da biri diğerine galip olmuştur.

Umut, tüm olumsuzluklara rağmen mutlaka yeşermiştir;

*Ben sevdanı yüreğime gömerim
Toprağa atılan tohum gibi
Ne karakışlar vurur tohum gibi
Devirir umutlarımı
O yeşerir durur
Her şeye inat...
Bir gün...
Bahar da gelir
Ellerimden tutar sevda...
Karakışların da tadı kaçır
Sevdaysa sevda yüreğimde
Benim çiçeklerim
Güneşe açar...⁶³⁶*

Maşide Dinçer umutsuzluğunu, çocuğunu kaybetmiş bir annenin çaresizliğiyle eş görmektedir;

*Bir yol var önümde
Evladına ağlayan
Analar kadar çaresiz,
Mesafeler kadar uzak.⁶³⁷*

⁶³⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 175.

⁶³⁶ Avcı, *Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler*, 221.

⁶³⁷ Maşide Dinçer, "Tutsak", *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 56.

Tuğba Tezcan Akkurt, ömrünün yavaş yavaş tükenişini bir güz telaşına benzetmektedir. Ağaçların yapraklarını dökerek, bulutların gökyüzünden yağmuru boşaltarak tabiatı hazırladığı güz gibi yürek ve beden de ölüme hazırlanmaktadır. Gönlü sessizce bir hüznün kaplamakta, yüzü solmakta, sözleri tükenmekte ve artık günleri dolmaktadır;

Bir güz telaşı var gönlümün sokaklarında,

Hicret ediyor neşe, yağıyor hüznün...

Gün gün azalıyor ömrüm,

Soluyor yüzüm...

Adımlarımda gazellerin sesi,

Harf harf eksiliyor,

Lügatimden sözüm...

Bir güz telaşı var gönlümün sokaklarında,

Her bir yaprak dökülürken dile geliyor,

Doluyor günün, doluyor günün...⁶³⁸

Gülcan Şahin'e göre aralanan her kapının ardında mutlaka umut vardır;

Hep bir sır saklar

İçine alır seni

Karşılama tarafsız

Korku, heyecan, umut gizlidir

Aralanan her kapı ardında.

Bazen için titrer,

Gözlerin donuk bakar

Aralanmıştır ama göremezsiz

Kapının ardı duvardır.

Bazen sıcacık açılır

Bir çiçek bahçesine adım atarsın

Aralanan kapı değildir o an

Umuttur, gelecektir, heyecandır.⁶³⁹

⁶³⁸ Tuğba Tezcan Akkurt, "Güz Telaşı", *Edebiyatın Başkenti*, 43, 2022, 21.

⁶³⁹ Gülcan Şahin, "Kapılar", *Edebiyatın Başkenti*, 12, 2020, 33.

İnsanı hayatta tutan sarıldığı umutlarıdır. Hatice Güzel, hayatı sonlansa dahi umudunun hep devam etmesini istediğinden bahsetmiştir;

*Bir gün hayata veda edersem eğer
Kapamayın gözlerimi.
Hayallerim umutlarım tükenmesin.
Umut...
Umut değil midir insanı yaşatan
Ayakta tutan.
Elbette umuttur.
Umut mavi yolculuk değil midir?
Alabildiğine gökyüzü ve deniz.
Gökyüzünün mavisi götürür mü umuda
Ya da denizlerin mavisi.
İstemiyorum artık bana ne denizlerin mavisi umut olsun,
Ne de gökyüzünün.
Maviii maviii...
Düşlerde kalsın artık.
Hayalini kuramadığım pembelerde kalsın.
Kokusunu içime çekemediğim kır çiçeklerinde kalsın.
Üzerinde koşamadığım yemyeşil çimenlerde kalsın.
Gökyüzündeki yıldızların parıltısında kalsın...⁶⁴⁰*

Gülnur Demirel; bir gün beklediğinin geleceğine, ona kavuşacağına dair umut beslemektedir;

*Geleceksin biliyorum
Bir sabah ansızın
Daha kuşlar açmadan gözlerini
Daha uyanmadan güneşlerim
Çalacaksın kapımı.
Biliyorum geleceksin
Hiç gitmemişsin gibi döneceksin bana*

⁶⁴⁰ Hatice Güzel, “Umut”, *Edebiyatın Başkenti*, 21, 2020, 29.

Düğünler, bayramlar olacak yüreğimde
Biliyorum geleceksin
Beklediğim günlerin ödülü olacak dönüşün
Ağladığım gecelere inat
Senli gündüzlere uyanacağım
Biliyorum geleceksin
Döneceksin bana yine
Seni düşündükçe yanmayacak gözlerim
Her ayak sesine irkilmeyeceğim artık
Titremeyecek dudaklarım adını anarken
Biliyorum bitecek bu karanlık
Açacağım gözlerimi umudun aydınlığına
Bir sabah, biliyorum bir sabah
Çalacaksın kapımı umutla
Biraz kırgın, biraz dargın, biraz da küskün sana
Döneceksin biliyorum, dönmelisin aslında
Böylesine yalnız bırakmazsın beni
Kıyamazsın biliyorum
Biliyorum döneceksin.⁶⁴¹

Tezay Tezcan Akkurt; kendini sevgiyle ektiği her tohumun yeşermesini umutla bekleyen bir bahçivana benzetmiştir;

Güllere sevdalı,
Bir bahçivanım ben...
Tohum ekerken toprağa,
Başlar sabır yolculuğum...
Bilirim sevgiyle ekilen her tohum,
Yeşerir birgün mutlaka...
Buluşur toprak suyla,
Besler büyütür güneş,
Sımsıcak ışıyla...
Ve o gün geldiğinde,

⁶⁴¹ Gülnur Demirel, "Umut", *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2020, 25.

*Tohum filizlendiğinde,
Coşar umutlarım,
Tatlı bir yorgunluk sarar beni,
Umursamam elime batan dikenleri,
Gül koklayacaksam sonunda,
Değer yorulmaya...
Açar güllerim renk renk,
Bahçemde binbir çiçek,
Koklamaya doyamam,
Bitmez güllere sevdam...⁶⁴²*

3.2.1.18. Dünyanın Geçiciliği

Şairler; dünyanın geçiciliğini, aldatıcılığını, kimseye kalmayacağını şiirlerinde daima işlemişlerdir. Bu dünya için çabalamanın gereksizliği üzerinde durulmuştur. Âlemdeki her şeyin mutlak sahibi Allah'tır ve dünya, kulların yalnızca ebedî yurtları için hazırlık yapmaları gereken yaşamlarıdır. Zaman geçip gitmekte, ömür bitmektedir.

Ömür bitince dünya hayatı biter, bir mezar kazılır, kefen giydirilir. Ölenin kim olduğuna bakılmaz ve yaptıkları da zamanla unutulur. Kimse kimsenin heykelini dikmez, hoş dikilse de artık bir faydası olmaz. Bu sebeptendir ki insan Kur'ân-ı Kerim'e ve sünnete uygun yaşamalıdır. Zira ahirette ona fayda sağlayacak en önemli iki şey bunlardır;

*Gün gelip dünyadan kalkıp göçülür,
Bir ıssız mekândan kabir seçilir.
Bir cepsiz elbise bize biçilir,
Bir sünnet üzere yaşayın dostlar.

Mezara girince örtmezler üstün,
Adamdı diyerek dikmezler büstün.
Faide de vermez dikseler sütun,
Bir sünnet üzere yaşayın dostlar.⁶⁴³*

⁶⁴² Tezay Tezcan Akkurt, "Bahçıvan", *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 15.

⁶⁴³ Çomruk, "Zarifoğlu (Fatma Kahramanoğlu)", 417.

Asuman Soydan Atasayar, ömrü çürük ipten bir merdivene benzetmektedir. Dünyada her şey bir ahenk içindedir fakat zaman kısıtlıdır. Dünya yalancı bir âlemdir, damaklara sürülen bir parmak baldır, her şey bitmeye ve ölmeye mahkûmdur. İnsan her nefsin ölümü mutlaka tadacağını bilse de nefsinin peşinde daima koşmaktadır;

Devran döner aşk ile göğsünü gere gere

Her şey ahenk içinde; lâkin sınırlı süre!

Sanal âlemmiş dünya hem insanı hem kendi

Tutunacak dalı yok, meğer yalanmış hepsi

Bitmez dediğin biter, ölmez dediğin ölür

Damaklara sadece bir parmak bal sürülür

Her nefesin ölüme koştuğunu bilsek de

Hayal peşinde nefis, duramıyor yerinde⁶⁴⁴

Hayat Soydan Gürünlü ise ömrü bir kuşa benzetmektedir. Bir kuş gibi insan uçar gider bir anda, her şeyi geride bırakarak. Bu dünyada rahata, eğlenceye alışan insanın daracık bir kabre nasıl sığacağını sorgulamaktadır;

İnsan ömrü bir kuş gibi

Uçuverir gider bir gün

Her şeyine veda edip

Bu dünyadan göçer bir gün

Evim dersin yuvam dersin

Her şeyini terk edersin

Bu dünyaya aldanmışsın

Kabirde nasıl edersin⁶⁴⁵

Sapasağlam meyveyi çürütmeye bir kurt, insanın sağlığını bozmaya dert yeter. Yeter Şarlak'a göre kendi evladının dahi sırt çevirdiği bu dünyaya bel bağlamamak gerekmektedir. Zira bu dünyaya gelen mutlaka gitmektedir;

Sağlam özü kurt çevirir

Bedenini dert çevirir

⁶⁴⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 172.

⁶⁴⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 196-197.

*Oğlun kızın sırt çevirir
Gelen göçer bu dünyadan⁶⁴⁶*

Zübeyde Kozanoğlu dünyanın faniliğini, cennete girmek için tövbekâr olunması gerektiğini şöyle ifade etmiştir;

*Dünyaya gelenler sanma ki ölmez
Bu dünya fanidir, kimseye kalmaz
Azrail emirsiz, canını almaz
Töbyle kavrul ki, cennet göresin
Cennette huzurlu yere eresin⁶⁴⁷*

Mahsûse Hanım, dünya hayatının her hâlükârda son bulacağını şöyle anlatmıştır;

*Yoksa benim gibi duman mı başı?
Ah ile mi geçti acep genç yaşı?
Yalan dünya derler çoktur telaşı
Ağlasan da geçer, gülsen de geçer.⁶⁴⁸*

Bu âlemde her şey bir gün yok olmak için vardır. Vakit gelince bülbül susar, yıldız kayar, Güneş batır, sular çekilir. Her birinin yok olduğu bu dünyada insan da kalıcı değildir:

*Bülbüller de susar vakti gelince
Yıldızlar da kayar niyet edince
Güneş dahi batır hak gözetince
Kimse kendini baki sanmasın.

Kârunlar da ölür ecel gelince
Sular da çekilir Hakk dileyince
Mevsimler de şaşar çok yaşayınca
Hiç kimse kendini bâki sanmasın.⁶⁴⁹*

⁶⁴⁶ Avcı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 746.

⁶⁴⁷ Kozanoğlu, Bir Çiçek Misali, 41.

⁶⁴⁸ Çiftçi, Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler, 202.

⁶⁴⁹ Selma Dolgun, Kalbi Varmış Yüreksizin, Alaska Yayınları, İstanbul 2024, 110.

3.2.1.19. Ölüm

Ölüm genellikle acı, hüznün, üzüntü duygularıyla özdeşleştirilmiştir. Ölüm insanlar için sevdiklerini kaybetmek anlamına gelmekte ve hayatın son bulacak olması onları korkutmaktadır. Bu sebeple ölüm korkusu ve sevdiğini kaybetmenin acısı şiirlerde en çok işlenen konu olmuştur. Buna rağmen ölümü asıl dünyaya kavuşma olarak gören şairler de olmuştur. Zira birçok şairi etkileyen Mevlânâ öldüğü geceyi “şeb-i arûs” olarak nitelendirmiş, ölümü sevgiliye kavuşmak olarak değerlendirmiştir. Mevlânâ şiirlerinde doğan her canlının muhakkak ölümü tadacağını, bu nedenle ölenin ardından yas tutmak yerine onların sevgiliye kavuşma sevincine ortak olunması gerektiğini dile getirmiştir.⁶⁵⁰

Kahramanmaraşlı şairler; yakınlarının, sevdiklerinin ölümü üzerine şiir söylemiştir. Her konuda şiir söylemekten kaçınan kadınlar; genellikle birinin ölümü üzerine söyledikleri şiirler ile ya dolup taşan duygularını dile getirmiş ya da yeteneklerini ortaya çıkarmıştır. Kiminin annesi, kiminin babası, kiminin eşi, kiminin çocuğu ölmüş ve acıları yüreğinden taşmış şiir olarak dilinden dökülmüştür.

Tezay Tezcan Akkurt, bir gün yaşanan her şeyin yalnızca hatıralarda kalacağını, ömrün sonbaharda solan ve yavaş yavaş düşen bir yaprak misali tükeneceğini, önceden dert ettiğin her şeyin anlamsız hale geleceğini ve hikâyenin son bulacağını mısralarında şöyle anlatmıştır;

*Bir gün gelir,
Sarı sayfalı bir defterde kalır hatıralar...
Yılların yorgunluğu çöker omuzuna...
En yakın şahidindir yüzündeki çizgiler...
Artık çok da parlak değildir bakışların...
En sevdiğin mevsim sonbahar olur...
Ömrün gibi azalan her bir yaprak,
Ders verir gibidir sana...
Kaç bahar geçmiştir kim bilir,
Nice kuşlar konmuştur yemyeşil dallarına...
Onlar da göç ederler mevsim hazan olunca...*

⁶⁵⁰ Semiha Sümeyye Şegavli, Ayşe Hilal Kalkandelen, “Mevlânâ ve Şeb-i Arûs”, Mikail Dumlu, Emrullah Bolat, Serdar Yayatıcı (Ed.), *Mevlânâ ve İslâm Tasavvuru* (s. 144-158), Rûmî Yayınları, İstanbul 2023, 144.

*Kışlar korkutmaz seni eskisi gibi,
 Alışkınsındır sert rüzgârlara...
 Bir gün gelir,
 Sarı sayfalı defterin son sayfasıdır artık,
 Vakit vedâ vaktidir...
 Kapanır defter, biter hikâyen...
 Bir varmışsın, bir yokmuşsun gibi...*⁶⁵¹

1960'ta Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde doğan Adile Hanım, küçük yaşta bir kaza geçirmiş ve genç yaşta yetişkin bir adamla evlendirilmiştir. Beş sene süren bu evliliğin ardından eşi vefat etmiş ve yaşadığı tüm acılar ve bu kayıp üzerine şu ağıtı yazmıştır;⁶⁵²

*Yorulдум yola oturdum
 Felek vurdu ben götürdüm
 İki çocukla dul kaldım
 Felek bana sabır ver
 Örenleri bekliyorum
 Günü gününe ekliyorum
 Kalenin başında kaderim
 Sonunda çilemi çekiyorum*⁶⁵³

Güllü Bibi'nin kızına doktor çocuğunun olmayacağını söylemiş bunun üzerine eşi boşanmak istemiştir. Fakat kadın bunu kabul etmemiş ve on yıl sonra bir çocukları olmuştur. Ne var ki çocuk bir yaşına gelince çocukta anormallik sezilmiş ve çocuk vefat etmiştir. Bu acıya dayanamayan kadın da hayatını kaybetmiştir. Güllü Bibi de kızına şu ağıtı yakmıştır;⁶⁵⁴

*Kör oldu görmüyor gözüm
 Ağlamaya yoktur özüm
 Guzumu dohtura saldım
 Dohtur da bakmıyor guzum*

⁶⁵¹ Tezay Tezcan Akkurt, "Birgün Gelir", *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 28.

⁶⁵² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 32.

⁶⁵³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 32.

⁶⁵⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 88.

*Şu Afşin'in yeri esik
Ben ağlarım kesik kesik
Sana demiyekler guzum
Dohtur umudunu kesik⁶⁵⁵*

Emirli köyünden İlyas Bey'in kızı Sevgi, Cuma isimli biriyle nişanlanmış fakat kına yakıldığı günün akşamı beyin kanaması geçirerek vefat etmiştir. Kızının bu ani ölümü üzerine annesi Sırriye Hanım şu ağıtı yakmıştır;⁶⁵⁶

*Tütmez babayın bacası
Ezen okuyor hocası
Yekinsene nazlı kızım
Uyunmaz kına gecesi⁶⁵⁷*

Gülkız İpek Kaya, on sekiz yaşındaki kız kardeşi Habibe'nin çarpılık toprağı almak üzere gittiği topraklıkta kalarak hayatını kaybetmesi üzerine şu ağıtı yakmıştır;⁶⁵⁸

*Bugün günlerden pazardır, Pazar
Kaldırmayın yorganı yaralar azar
Gardeşi duyar nişanlısı sezer
Kardeşsiz gelin olan bacım⁶⁵⁹*

Melek Köker, annesinin ölümü üzerine şu şiiri kaleme almıştır;

*Akşam oldu, kara bastı,
Kalbimiz hep dolu yastı
Yattığın yastık kara taşı
Ciğerimde yaralar açtı.*

*Yavruların, kuzuların
Yürekləri sızlanır
Bıraktığın kuzuların,
Anne diye sızlanır.⁶⁶⁰*

⁶⁵⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 88.

⁶⁵⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 155.

⁶⁵⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 155.

⁶⁵⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV*, 357.

⁶⁵⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV*, 357.

⁶⁶⁰ Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 112.

Şerife isimli genç kız bir gün babası bayram namazı için hazırlanırken, babasının atının yularını tutmaktadır. Aynı zamanda da kirmen eğirmektedir. Bir ara, kirmeni döndürmek için dizine vurunca at ürkmüş ve Şerife'yi yere vurmuş. Kız bu şekilde hayatını kaybetmiştir. Annesi olmayan Şerife'ye üvey annesi şu ağıtı yakmıştır;⁶⁶¹

Ben Şerife'mi gelin ettim

Bak elinin kınasına

Anası da ben değilim

Kız gidiyor anasına

Kendi örmüş belliğini

Alamıyor soluğunu

At sürüyüp giderkene

*Taşlar delmiş doluğunu*⁶⁶²

Naime Nur Gümüştoka, Kahramanmaraş'ın önemli şairlerinden Nuri Pakdil'in ölümü üzerine duyduğu üzüntü sebebiyle bir şiir kaleme almıştır. Şiirinde Kahramanmaraş'ın bir değer kaybettiğini, davası olan Kudüs'ün artık savunmasız kaldığını ifade etmiştir. Yaşamı boyunca sahip olduğu devrimci duruş, ölümünde de kendini belli etmiş ve gidişi de bir devrim olmuştur;

Kudüs ateşi düştü yüreğime

Kudüs savunmasız kaldı bugün

Maraş binlerce evladın içinden

Bir evlat daha kaybetti bugün.

...

Büyük bir devrim yaptın

Kudüs'ü evlatsız, Maraş'ı öksüz

Şiirleri ibadetsiz ve hüznünlü bıraktın!

Sensiz bu Maraş, sessiz ve yalnız

Maraş'ın ağabeyi sevgili üstad,

*Gitmekle büyük bir devrim yaptın!*⁶⁶³

⁶⁶¹ Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 312.

⁶⁶² Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 312.

⁶⁶³ Naime Nur Gümüştoka, "Maraş'ın Ağabeyine, Kudüs'ün Şairine", *Edebiyatın Başkenti*, 9, 2019, 12.

Gözler yorgun, gönül bezgin, gülüşler solmuşsa yüzde; ölüm gelmiştir ve artık ona direnmek nafilidir. “Diken sarmış gamzeyi solmuş Gülizar” mısrasında gamze güle, yanak gül bahçesine benzetilmiştir. Gülde dikenden başka bir şey kalmamış ve yanaklar solmuş, kırmızılığı gitmiştir;

Gök kubbede olmasın mazlumun âhı

Sine'yi sarsın dostun kolları

Bilmez ki nefis, ölüm denen esrarı

Mevla'm yazmış bir kere Terk-i diyarı

Gözler bitap, gönül bizar

Diken sarmış gamzeyi solmuş Gülizar

Yine yollar ayan oldu azar azar

*Direnmek nafîle nasipse terk-i diyar*⁶⁶⁴

Afşin, Beyceğiz Mahallesi'nde oturan Türkan Hanım'ın beş yaşındaki oğlu Ahmet sünnet olmuş fakat bir türlü yarası iyileşmemiştir. Aksine daha da kötüye gitmiş ve birden hayatını kaybetmiştir. Gözü yaşlı, yüreği kanlı anne; susuz toprağa can veren yağmur misali yüreğine bir nebze olsun teselli vermek istercesine şu ağıtı yakmıştır;⁶⁶⁵

Kalem koydum pencerenin ucuna

“Hani yavrun?” deseler gider zoruma

Hasret kaldım ben körpecik kuzuma

Bu acı beni bu derde bağladı

Portakalı sarı sarı soyardım

Soyardım da başucuma koyardım

Yavrusuz anneyi öldü sanardım

Bu dert beni bu hastalığa bağladı

Ayağıma diken battı

Duramıyom sızısından

On beş sene yol gözledim

Haber gelmez kuzusundan

Çarşıya inelim geldi

⁶⁶⁴ Eker Özyurt, “Terk-i Diyar”, 34.

⁶⁶⁵ Uzun ve dğr., Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III, 49.

*Servise binesim geldi
 Kınamasın komşular beni
 Yavrumu göresim geldi
 Yörü bire yalan dünya
 Yalan dünya değil misin
 Beş yaşındaki yavrumu
 Alan dünya değil misin?*⁶⁶⁶

Selma Dolgun, şiirinde ölümün gerçeklerinden bahsetmiştir. “Demir almak” tabiri genellikle gemilerin limandan ayrılmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Fakat şiirde bir kuşun gökyüzünden ayrılmasını, ölümünü anlatmak için kullanılmıştır. Kuş ölünce artık baharda dallara konamaz, sıcaktan ve soğuktan bihaberdir. Şair, insan için ölümün gerçeğini bir kuşun ölümü ile anlatmak istemiştir. Ölüm ne kadar soğuksa geriye kalan acı da yüreği o kadar yakmaktadır:

*Bir kuş demir aldı bugün gökyüzünden.
 Dalına konmaz artık hiçbir baharın.
 Varamaz farkına ne soğğun ne sığının.
 Ölüm soğuk, acısı ateşten gömlek ölümün.*⁶⁶⁷

3.2.1.20. Nasihat

Nasihat kelimesi Arapça kökenli olup “başkalarının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba, iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret” manalarına gelmektedir.⁶⁶⁸

“İnsanî değerler, toplumu kendi içinde uyumlu bir varlık hâline getirir; kargaşaya, çatışmaya karşı toplumu koruyan ve kontrol eden bir mekanizma vazifesi görür. Herkes akıl ve vicdan sahibi ise de çeşitli vazifelerin yapılmasında fertler arasında kavrayış ve

⁶⁶⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 49.

⁶⁶⁷ Dolgun, *Kalbi Varmış Yüreksizin*, 76.

⁶⁶⁸ Mustafa Çağrıcı, “Nasihatnâme”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, c. XXXII, 408.

anlayış farkları bulunmaktadır. Bu yüzden insanların kendilerinden daha bilgili ve tecrübeli kimselerin öğütlerine ihtiyaçları vardır.”⁶⁶⁹

Edebiyatta insana iyiyi, güzeli öğretmek; topluma faydalı, ahlâklı, erdemli, dürüst bireyler yetiştirmek manalarını ifade etmektedir. “Nasihat; hayata yön veren, temelde alınması gereken emir ve yasaklarla başlamış, eğitim amacıyla devam etmiş, onları korumak adına yapılan uyarılarla devam etmiştir.”⁶⁷⁰

Kahramanmaraşlı kadınlar şiirlerinde çocuklarına, kendilerine veya başka birine dinî-ahlâkî öğütlerde bulunmuşlardır.

Gül Hatın, bir şiirinde dünyanın sıkıntısının çok olması, eğlencesinin ise kısa sürdüğünü; hiç kimseye bir faydasının olmadığını, birçok insan gibi vefasız olduğunu bu sebeple bu dünyadaki tüm sıkıntılardan Allah’a sığınıp sabretmek gerektiğini anlatmıştır. Gül Hatın’ın kendisine dünyanın geçiciliği, aldattıcılığı üzerine nasihat verdiği bu şiiri esasında herkes için bir ders niteliğindedir;

*Çoğumuş dünyanın cevri cefâsı
On beş dakika sürmez zevki sefâsı
Hiç kimseye dokunmamış vefâsı
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*

*Dünyaya sıtkile eyledim nazar
Çok insan vefasız dünyaya benzer
Düşünsün Mevla’sın eylesin hazer
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*⁶⁷¹

Ayşe Dede Çabuk’un “Oğluma Öğüt” ve “Kızıma Öğüt” başlıklı şiirleri de verilen nasihatler açısından oldukça dikkat çekmektedir. Oğluna; yalandan, haramdan sakınmasını; kötü arkadaştan uzak durmasını, daima Kur’an okumasını, çok çalışmasını, vatanını her zaman düşmandan korumasını, İslam’dan başka dinlere meyletmemesini, milleti için çalışmasını öğütlerken kızına; erkende uyanıp işlerini bitirmesini, makyajdan

⁶⁶⁹ Ayşe Hilal Kalkandelen, “Pendnâmeler Işığında İnsânî Değerler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43, 2015, 287.

⁶⁷⁰ Kalkandelen, “Pendnâmeler Işığında İnsânî Değerler”, 287.

⁶⁷¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 20.

uzak durmasını, tesettürüne dikkat etmesini, dünyanın neresinde olursa olsun namusunu korumasını, kalbinde iman ve sevgi olmasını, tarihi okuyup bilmesini öğütlemiştir;

Oğluma Öğüt

*Cenâbı Hak sana şahından yakın
Her zaman dilini yalandan sakın
Zinhar olmayasın harama yakın
İyiye güzeli gör, tanı oğlum*

*Dünyanı karartır kötü arkadaş
İpsizden uzak dur dese de kardaş
Varıp on sekizine girdiğinde yaş
Helali haramı bil, tanı oğlum.⁶⁷²*

Kızıma Öğüt

*Ezanla kalk erken bitir işini
Çok boyama kirpiğini kaşını
Sakın açma gerdanını döşünü
Her şeyinle tesettürlü ol kızım.*

*İster Mardin'de ol ister Konya'da
Yahut Afrika'da ya da Kenya'da
Namusuna güç yetmesin dünyada
İffetiyin kıymetini bil kızım.⁶⁷³*

*Cihanın rızkını veren yaratan
Kul kulun kısmetin verebilir mi?
Bu kar Nisan'da da kalkmaz diyenler
Allah'tan iyisin bilebilir mi?*

*Mal sahibi olan düştü fikire
Hiç olmadık işler gelir akıla
Kıl namazı devam eyle şüküre
Başa gelen daim kalabilir mi?⁶⁷⁴*

⁶⁷² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 165-166.

⁶⁷³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 166-167.

⁶⁷⁴ Çiftçi, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, 153.

Gülnur Demirel; umutsuzluğa düşenlere, yalnız hissedenlere, karanlıkta kaldığını düşünenlere nasihatte bulunmuştur;

*Biterse midin Eyyub ’u düşün
Yalnızlık sararsa İbrahim ’i an
Karanlık kerse Yunus gibi ol
Karanlığa Rabbin ışık verecek
At sırtından yükü dünya geçici
Kim kalmış ki burada gelen gidici
Yok olacak her şey sanma sahici
İmtihanı veren Eman verecek*⁶⁷⁵

Mehtap Tekinşen şiirinde esasen tüm insanlığa sevgiyi nasihat etmektedir. şiirde sevgi bazen soyu tükenen bir canlıya, bazen kuruyacak bir tohuma benzetilmiştir. şair dünyadaki tüm acıların ve kötülüklerin ancak sevgiyle düzeleceğine inanmaktadır;

*Tüketme sevgilerin soyunu,
Sonra arar bulamazsın,
Sıkıca tut yüreğinde,
Yalnız nefretle arpmasın,
Kurutma sevgilerin tohumunu,
Ellerinle serp yüreklere,
Filizlenip dallansın,
Aydınlansın yürekler,
Yaşat ki yaşasın sevgiler,
Onunla boğulsun,
Acılar kinler.*⁶⁷⁶

3.2.1.21. Merasim

Erkeklerin girdikleri ortamlara giremeyen kadınlar kendi aralarında düzenledikleri eğlencelerde, kına ve düğünlerde şiirlerini ezgili bir şekilde söylemişlerdir.

⁶⁷⁵ Gülnur Demirel, “mit”, *Edebiyatın Başkenti*, 37, 2022, 29.

⁶⁷⁶ Tekinşen, “Tekinşen, Mehtap”, 120-121.

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde kına türküsü olarak söylenen ağıtı esasen Çukurova'dan Kayseri'nin Develi ilçesine gönülsüz verilen bir kız kendisine yakmıştır;⁶⁷⁷

*Develi'nin bayırına
Ata örklerler çayırına
Vermen beni Develi'ye
Ana baba hayırına

Devel'oğlu'nun inadı
Keklik gafese dünedi
Vermen beni Develi'ye
Elalem sizi gınadı*⁶⁷⁸

3.2.1.22. Toplumsal Olaylar

Toplumun birer üyesi olan kadın şairlerin ekserisi toplumda meydana gelen deprem, yangın, ölüm, savaş gibi olayları şiirlerinde dile getirmişlerdir.

1915 Tehcir Olayı'ndan önce Ermeniler, kendi köy ve kasabalarının yanında bulunan Türk köylerine zulmetmeye ve halkı öldürmeye başlamıştır. Ermeniler, Türk köylerindeki askere alınmayan yaşlı erkekleri öldürmüş, kadınlara işkence etmiş, bebekleri annelerinden alıp kazanlarda kaynatmış ve kuzu eti diye öz annesine yedirmişlerdir. Ermeni köylerinden birinde Müslüman bir Türk ailesi yaşamaktadır. Bu ailenin on iki çocuğu ve babaları öldürülmüş, anneler Melek Hatun ise kendilerine hizmet etsin diye sağ bırakılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında Türk köylüleri de silahlanmış ve köylerini korumaya, Ermenilerin elindeki Türkleri kurtarmaya başlamışlardır. Türklerin baskınından önce Melek Hatun'u öldürmüşlerdir. Melek Hatun'un evine giren Türk çeteleri tarafından şu ağıt bulunmuştur;⁶⁷⁹

*Gara gazanı çattılar
Bebekleri gaynattılar
Gün görmemiş gelinleri*

⁶⁷⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 158.

⁶⁷⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 158.

⁶⁷⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 22.

Süingü ile oynattılar
Ermeniler arıyorlar
Gapı gapı geziyorlar
Düşman başına vermesin
Oğlak gibi yüzüyorlar
Kele Dudu kele Dudu
Ganlı gömlek yu diyorlar
Bebekleri gaynatmışlar
“Guzu eti, ye!” diyorlar

Amir memur demiyerek
Hepicini bağladılar
Bekiroğlu Dedanay'ı
Demir ile bağladılar
Hançer bıçak yüleniyor
Heral bizi kesiciler
Ayan olsun Doğan Bey'im
Urumlu'yu basıcılar

Geydiğin ara gelinim
Enme punara gelinim
Yeni gürdük yuvamızı
Allah onara gelinim⁶⁸⁰

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Çiçekli köyünde yaşayan Hatice Salan (d. 1943-ö. 2023), Adapazarı depreminde ölenler için şu ağıtı yakmıştır;⁶⁸¹

Deprem oldu gırıldılar
Bir çukura derildiler
Felek vurdu yoruldular
Gardaşlarım bacılarım
Gece uykuda çevirdi
Süslü binalar derildiler

⁶⁸⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 22.

⁶⁸¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 229.

*Felek vurdu yoruludular
Gardaşlarım bacılarım⁶⁸²*

6 Şubat 2023'te yaşanan Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli iki büyük depremde birçok insan evlerini, çocuklarını, eşlerini, yakınlarını; hayallerini, umutlarını kaybetmiştir. Toplumu derinden etkileyen bu felaket Kahramanmaraşlı kadınların şiirlerine konu olmuş, kadınlar yaşadıkları olayın şokunu, acısını şiirlerine dökerek içlerini ferahlatmaya çabalamıştır. Zübeyde Kozanoğlu'nun "Sesimizi Duyan Var Mı?" başlıklı şiiri yaşanan acının büyüklüğünü kanıtlar niteliktedir;

*Evimiz çöktü başıma
Sesimi duyan var mı?
Azrail geldi karşıma,
Sesimizi duyan var mı?
Oğlum kızım, kaldı orda
Anam babam aha şurda
Belki benden daha zorda
Sesimizi duyan var mı?
Kaldım karanlıkça yerde
Kardeş bacım, hani nerde?
Bir çare olsunlar derde
Sesimizi duyan var mı?⁶⁸³*

6 Şubat 2023'te yaşanan depremden geriye kalan acıyı Tezay Tezcan Akkurt şöyle anlatmaktadır;

*Usul usul yürümelisin şehrimde.
Can kırıkları var bastığın her yerde.
Bilemezdik düşmeden önce bu derde.
Şehirler de ölürmüş ecel geldiğinde.
Maraş, Maraş da bu nasıl Maraş?
Bağrına canlar düştü, gözlerinde yaş.
Havasında bir hüznün, rüzgârında bir telaş.*

⁶⁸² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 229.

⁶⁸³ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 90-91.

Yine mi kurtulmak için bahtına düştü savaş?

Ba'sü ba'del mevt var inanırız, biliriz.

Maraş'ım sen gülsen, biz de güleriz.

Kalacaktır elbet yarınlardan iz.

Bir olursak eğer, yeniden diriliriz.⁶⁸⁴

Tezay Tezcan Akkurt “İller Ağladı” şiirinde de 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremi konu almıştır. O gece sevdalar, hayaller ve hayatlar yarım kalmış; yuvaları olan evler artık insanlara mezar olmuş, gönüllere ateş düşmüş, güller ağlamış, bülbüller feryat etmiştir;

Bir gece vakti türkülere kıydılar.

Yarım kaldı sevdalar, teller ağladı.

Yıkılan hayatları bir bir saydılar.

Harabeydi dimağlar, diller ağladı.

Gönüllerde çağlayan akarsuydular,

Gökyüzünden inen seller ağladı.

Yuva değil adeta bir pusuydular,

Hazin hazin eserken yeller ağladı.

Evlerin temeline mezar oyduklar,

Figan etti bülbüller, güller ağladı.

Giderken içimize ateş koydular,

Büyüdü yangınımız, iller ağladı.⁶⁸⁵

Tezay Tezcan Akkurt, “Şubat Soğuğu” şiirinde bebeklerin öksüz, yetim kaldığı; anne babaların evlatlarını yitirdiği, hayallerin kaybedildiği, hayatların sarsıldığı, hikâyelerin yarım kaldığı 6 Şubat 2023 depremini işlemiştir;

Düşlerini yitirdi kabusla uyanınca,

Bir aczin ortasına düştü Maraş.

Hayaller enkaz altında kalınca,

Meçhule doğru yol aldı Maraş.

Titriyordu herkes, üşüyordu şehir,

⁶⁸⁴ Tezay Tezcan Akkurt, “Yeniden Diriliriz”, *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 3.

⁶⁸⁵ Tezay Tezcan Akkurt, “İller Ağladı”, *Edebiyatın Başkenti*, 53, 2023, 12.

*Sarsıldı hayatlar, korkunçtu seyir,
Karanlığın koynuna düşünce esir,
Ağıtlar yaktı bağrında Maraş.*

*Öksüz, yetim kaldı masum bebekler,
Yitirdi evladını babalar, anneler,
Yarım kaldı yaşanmadan hikayeler,
Bir hazin zamana yürüdü Maraş.*

*Şubatın soğuğu sardı ruhunu,
Cehalet kazdı senin kuyunu,
Ebrar, Hamidiye unutulur mu?
Yaz bunları bir bir deftere Maraş!*

*Tarihin, bugünün giydi kefen,
Kalmadı neredeyse yol, iz bilen.
Sarılmazsan umuda dolmaz çilen,
Direni ki yeniden şahlanasın Maraş!⁶⁸⁶*

23 Nisan 1968’de Kahramanmaraş Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisi Gönül Felekoğlu, teklifini kabul etmediği bir erkek tarafından arkadaşlarının gözü önünde öldürülmüştür.⁶⁸⁷ Bu acı olay üzerine Hayriye Karakaş “Gitti” başlıklı şiiri yazmıştır;

*Bir tabanca sesi,
Arkasından bir daha
Allah ’ım ne oluyor,
Yerde bir genç kız yatıyor.
Kanlara bulanmış,
Gözlerinde kan, alnında kan.
Her yerinde kan.
Başında bir katil.
Ey katil,
Nasıl kıydın
Yarının genç aydın öğretmenine.*

⁶⁸⁶ Tezay Tezcan Akkurt, “Şubat Soğuğu”, *Edebiyatın Başkenti*, 50, 2023, 11.

⁶⁸⁷ <https://marastahaber.com/ozel-haber/gonul-felekoglundun-cok-acikli-oykusu-179242h.html> (Erişim Tarihi: 09.10.2024).

*O bir ışıktı,
İstikbalde bizim için parlayacak
Cahil köyleri aydınlatacaktı.
Ama,
Bir sevgi uğruna,
Sevmemek uğruna,
Muradına eremeden gitti,
Yetiştiremeden kendi gibi
Genç aydın öğretmenler,
Gitti, gitti Gönül'ümüz,
Bir hiç uğruna gitti.⁶⁸⁸*

Asuman Soydan Atasayar; okul yıllarından kalma birkaç defterinin, dosyasının, kitabının arasından çıkan Kahramanmaraş olaylarının etkisiyle yazdığı “Kahramanmaraş’a” şiirinin iki kelime dışında hiçbir değişiklik yapmadığını, acemi işi olan bu şiirin buram buram millî duygular koktuğunu söylemiştir;⁶⁸⁹

*Bir şehir geliyor gözlerimin önüne
Bir şehir ki; gaziler dervişler yetiştirmiş
Şehitler gömmüş bağına bir zamanlar
Kahramanlık naralarını dinlemiş yer gök
Göğüsler gururdan kabarmış
Gözyaşları sevinçten akmış bir zamanlar

Bu şehri düşünüyorum şimdi
Ve sessiz sessiz ağlıyorum
Hayır! Sevinçten değil bu defa
Kederden, acıdan, elemden
Bakamıyorum kimsenin yüzüne
Utaniyorum adımda
Kahramanlığımdan

Alev alev yanıyor cadde sokaklar
Paramparça olmuş evler, ocaklar*

⁶⁸⁸ Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 29.

⁶⁸⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV*, 12.

Heyhat!
Düşmanlarının düşlerini
*Yaşattı sana kan kardaşlar*⁶⁹⁰

Filistin’de özellikle çocukların, kadınların, yaşlıların saldırı altında olması; bir katliamın yaşanması vicdanı olan herkesin acısı olmuştur. Bu sebeple Türk şiirinde işlenen konular arasında yer almıştır. Nurgül Kaynar Yüce “Ben Filistinli Çocuk” şiirinde, bir çocuğun ağzından Filistin’de yaşanan zulmü gözler önüne sermek istemiştir;

Ben Filistinli çocuk
Adımı sormayın
Bilmiyorum
Ölü bir annenin karnından alınmışım
Babamı paramparça etmiş İsrail bombası
Öksüz ve yetim kalmışım

Ben Filistinli çocuk
Dedesı, babası, emmisi olmayan
Leyleğin yuvadan attığıyım işte...
Garip, öksüz ve kimsesiz
Binlerce kardeşim öldürölürken
Dünya niçin kalıyor sessiz?

Ben Filistinli çocuk
Ağzı süt değil kan kokan
Her bir yanımdarbe almış
Yaralanmışım
Hiçbir akrabam yok şu hayatta
*Yapayalnız kalmışım*⁶⁹¹

Doğu Türkistan’da yaşanan Çin zulmü de şairlerimizin yüreğini dağlamış ve şiirlerinde yer edinmiştir. Hatice Bardakçı Türkistan için şu şiiri kaleme almıştır;

Gözyaşımın yolu bitmedi yanağımda, kanlı ve sıcak!
Ellerim titreyerek, yetim başına uzanacak.

⁶⁹⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV*, 12.

⁶⁹¹ Nurgül Yüce Kaynar, “Ben Filistinli Çocuk”, *Edebiyatın Başkenti*, 58, 2023, 3.

*Türkistan bağrında yine güller açacak,
Hudutlarında Kudüs sabrı var senin,
Siper almış taş bedenlere sıkacak!*⁶⁹²

İrkçılık tarihin ilk çağlarından itibaren var olan bir sorundur. Eşitliğin ve adaletin savunulduğu bir dünyada insanların birbirini ten rengine göre ayrıştırması elbette şairler tarafından tepki çekmiş ve sitemlerini şiirleriyle dile getirmişlerdir. İnci Okumuş, siyahî bir çocuğun yaşadığı kıtlık, açlık ve acıyı şöyle anlatmıştır;

*Rengin siyah senin çocuk
Rengine büründüm bu kuraklıkta
Hiç bilmediğim ülkedeki kıtlığın içinde
Bembeyaz dişlerini görüyorum
Seninle her vakit, açlıktan ölüyorum
Kalbimin kuraklığını bu oruçta
Sana adadım ey çocuk
Açım, susuzum, dilim kupkuru
Sana imdada yetişemeyen ellerime
Irmaklar gibi dualarımı bölüyorum*⁶⁹³

Kahramanmaraş Afşin-Elbistan B Termik Santrali'ne kömür veren Çöllolar Kömür Sahası'nda ilki 6 Şubat 2011'de, ikincisi 10 Şubat 2011'de olmak üzere iki göçük yaşanmıştır. Bu göçüklerin ilkinde bir işçi hayatını kaybetmiş, ikincisinde bir işçi hayatını kaybederken dokuzu bulunamamıştır.⁶⁹⁴ Esme Saz, bu göçüklerde kalan on bir işçi için şu ağıtı yakmıştır;

*Emir büyük yerden gelmiş
Dağ devrilmiş toprak olmuş
Kurban olam güzel Allah
İşçiler altında kalmış
Maraş Elbistan ilimiz*

⁶⁹² Hatice Bardakçı, "Doğu Türkistan'a", *Edebiyatın Başkenti*, 25, 2021, 37.

⁶⁹³ Duran Boz (Ed.), *Kahramanmaraşlı Şairlerden Çocuk Şiirleri -Güldeste-*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2022, 227.

⁶⁹⁴ <https://www.evrensel.net/haber/510647/ilic-madeninde-yasananlar-collolari-hatirlatti-9-isci-13-yildir-toprak-altinda> (Erişim Tarihi: 15.11.2024).

*Eser sürekli yelimiz
Kurban olam güzel Allah
Göçükte kaldı ölümüz⁶⁹⁵*

Önceki dönemlerde kadına yönelik kısıtlamalar, engellemeler, baskılar ve son dönemlerde artan kadına şiddet olayları, kadın cinayetleri şiirlere de konu edilmiştir. Toplumun önemli bir parçası olan kadınlara yönelik bu olaylar Kahramanmaraşlı kadın şairler tarafından da ele alınmıştır. Hatice Altuk Keşoğlu “Kadınlar” şiirinde kadının yaşadığı tüm halleri dile getirmiştir;

*Bahçede çapacı tarlada ırgat
Vurulur taşlardan taşa kadınlar
Şehirde hanımdır; köylerde avrat
Sofrada tuz olur aşı kadınlar.

Şehide anadır, şaire dize
Düşman ile geldik bizler yüz yüze
İşte Nene Hatun örnektir bize
Hazırdırlar her savaşa kadınlar.

Ülkemde kanayan derin yaradır
Hangi adaleti neye göredir
Olmaz olsun bunun adı töredir
Kumadır beşinci eşe kadınlar.

Gönülleri bahçe çiçek yetirir
Aşkıyla Mecnun’u çöle götürür
Nice yiğitleri dize getirir
Girerler hayale düşe kadınlar.

Dinleyin ağalar, dinleyin beyler
Selvinaz’ın dili kötü de söyler
Padişahlar bile kadınsız neyler
Her zaman taç olsun başa kadınlar.⁶⁹⁶*

⁶⁹⁵ Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağutları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 251.

⁶⁹⁶ Avcı, *Kahramanmaraşlı Halk Şairleri*, 371.

3.2.1.23. Vatan, Memleket

Kahramanmaraşlı kadınlar; memleketlerine, vatanlarına olan sevgilerini şiirlerinde dile getirmekten geri durmamıştır. Doğdukları, büyüdükları, kültüründen beslendikleri vatanlarına daima büyük bir sevgi beslemişlerdir.

Gamze Gökçek, memleketi Kahramanmaraş'a olan sevgisini “Kahramanmaraşlıyım Ben” şiiriyle dile getirmiştir. Ayrıca bu şiiri kaleme alması insanların sürekli kendisinin Kahramanmaraşlı olmadığını sanmaları sebebiyle olmuştur;

*Yüreklere cesaret veren şanıyla,
Kahramanlar yurdu, Maraşlıyım ben.
Altın harflerle tarihe geçen adıyla,
Silinmeyen şehir Maraşlıyım ben.
Yalanı bilmem, doğru sözüyle,
Asla haramı görmeyen gözüyle,
Kıyısıyla, köşesiyle, özüyle,
Dün, bugün ve yarın Maraşlıyım ben.
Karlı kışıyla, sıcak yazıyla,
Her zaman esen deli poyrazıyla,
Türküsüyle, şiiriyle, sazıyla,
Ozanlar diyarı Maraşlıyım ben,
Şairler diyarı Maraşlıyım ben.
Gel gör içimdeki seni
Sen aziz ve kutlu
Her yerde senin ihtişamın
En güzel çiçeklerin açtığı toprak
Çocukların neşeli diyarı
Yüksekten uçan kuşların yuvası
Sen
Sen Maraş
Kaderimin güzergâhısın ilelebet⁶⁹⁷*

⁶⁹⁷ Gülşen Kırmacı, “Sen Maraş”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 53.

Tuğba Tezcan Akkurt, şiirinde memleketini anlatırken insana ait özelliklerle benzeştirmiştir; memleket gülümseyen bir yüze sahiptir, bir insan gibi sırtından bıçaklanabilir;

*Yüzüne ayaz vurur, gülümser memleketim,
Sırtından bıçaklansa dirilir memleketim.
Göç onda, sevdada onda, kavga onda, sır onda...
Kör karanlıklarda ı ışık olur memleketim.*⁶⁹⁸

Mehtap Tekinşen; bu güzel şehrin gizeminin çözülebilmesi için burada yaşanması, etrafında olup biten güzellikleri görebilecek göze sahip olunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu şehrin sırrını yalnızca burada yetişen, yaşayan insanlar çözebilir;

*Bu şehrin gizini çözmek için,
Yaşamak, yaşatmak lazım,
Çarpan kalpler,
Güzel gören gözler,
Doğru duyan kulaklar lazım,
Poyraziyla nefes alan,
Boğazını topraktan doyuran,
Sırtını, başı duman duman,
Ahır dağına yaslayan,
Bu şehrin insanları,
Bu şehrengizi çözmek lazım.*⁶⁹⁹

Âdile Necla Kandeğer, doğmadığı ama sonradan yerleştiği Kahramanmaraş'ı kendi yurdu olarak benimsemiş ve şiirlerinde daima bu şehrin güzelliğinden, kahramanlıklarından bahsetmiştir;

*Sırtını vermişsin Ahır Dağı'na
Koç yiğitler dolmuş dört bucağına
Düşmanı düşürdün çelik ağına,
Yurdun gözbebeği Kahraman Maraş.*⁷⁰⁰

⁶⁹⁸ Tuğba Tezcan Akkurt, "Memleketim", *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 6.

⁶⁹⁹ Tekinşen, "Tekinşen, Mehtap", 121.

⁷⁰⁰ Avcı, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, 60.

Saadet Derindere, yörenin kültürünü, örf-âdetlerini, geleneklerini eleştirenlere şöyle cevap vermiştir;

*Bazen matem, bazen düğün olur
Bazı ayaz olur bazı don vurur
Ateş olur güneş, adam kavurur
Yöre bizim el ne karışır.*

*Büyük sözün üstüne söz etmeyiz
Birlik çınarını yakıp köz etmeyiz
Cümlesine dua eder söz etmeyiz
Töre bizim, el ne karışır.*

*Yolculuyuz yolumuz Allah yolu
Kula bakışımız Allah'ın kulu
Bazı efkârlı bazı umut dolu
Türkü bizim el ne karışır (Saadet Derindere)*

3.2.1.24. Direniş/Mücadele

Kahramanmaraş tarihi boyunca çeşitli saldırılara uğramış ve halk daima bu saldırıları birlik içinde defetmiştir. Birçok kadın kahramanı yetiştiren şehrin kadın şairleri kendilerine emanet edilen memleketlerinin mücadelecı karakterini şiirlerine yansıtmıştır. Şairler yalnızca Kahramanmaraş'ın değil, Türkiye tarihinin de direnişini şiirlerine konu edinmiştir.

Gamze Gökçek, “Çanakkale'nin Sesi” şiirinde Türk milletinin vatanını korumaktan asla vazgeçmeyeceğini, kadınının erkeğinin savaştan geri kalmayacağını, acıların yıldıramayacağını ifade etmiştir;

*Bir ölüp, bin doğmaya inanırız,
Hasım gözüyle bakmayın; hısımız,
Adem'le Havva'dan, bugüne kadar,
Alnımız açık, eğilmedi başımız.*

*Gözyaşları dökülen anaların,
Üstü kapalı kalmış anıların,
Toprağına girer miyiz sandınız?*

*Sürdü din-iman iken bu vatanın,
Ölsek de evlatlarımızı satmayız,
Onlar harp ederken yan gelip yatmayız,
Aç da kalsak harama yan bakmayız,
Bu işte anlayamadığınız farkımız.*⁷⁰¹

Gülnur Demirel, artık mücadelenin yalnızca silahla değil ilim ve bilimle olacağını savunmuştur. Türk milletinin mücadelecı kimliğinin bugün ancak başkalarını eleştirmekten vazgeçerek, çağın gerekliliklerini yerine getirerek, kendini gerçekleştirerek ve herkesi kendine hayran bırakarak ortaya çıkacağına inanmaktadır;

*Ey vatan, silkele artık ölü toprağını,
Başlasın mücadele göster şecaatini,
Al kalemi eline yakala altın çağı
Hayran kalınan değil, hayran olunan ol.
İlimle, fenle coş, üret, sat ve var ol
Bırak eleştiriye, aç gözünü gerçeğe,
Kaçmadan son otobüs parlak medeniyete*⁷⁰²

Dilek Eker Özyurt; Millî Mücadele döneminde Türkiye’de ve Kahramanmaraş’ta yaşanan olayları, Türk’ün mücadelecı ruhunu şöyle ifade etmiştir;

*Anadolu’nun kutsal bağrına,
Ayak basmış namahrem, doğudan batıya,
Habis eller uzanmış, göz dikmiş namusa,
Mustafa Kemal Paşa emir verdi Sivas’ta,
Bir şerare yeter Kahramanmaraş’a...
Zemheride boyanır vatan toprağı kana,
Rabbine sığınıp, namerde baş kaldırmaya,
İman dolu göğsüyle bırakır mı düşmana,
Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, namluyla,
Bir hiddet yeter Kahramanmaraş’a...*⁷⁰³

⁷⁰¹ Gamze Gökçek, “Çanakkale’nin Sesi”, *Edebiyatın Başkenti*, 61, 2024, 19.

⁷⁰² Gülnur Demirel, “Gerçek Mücadelemiz”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 15.

⁷⁰³ Dilek Eker Özyurt, “Kahramanmaraş’a”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 6.

Gülcan Şahin; Türk milletinin hiçbir engelle boyun eğmeyeceğini ve düşmana karşı daima mücadeleye hazır olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir;

*Duvarlar engelli aşılmıyorsa da,
Kapılar zincirli geçilmiyorsa da,
Kaleler yıkılmış yerleştirilemiyorsa da,
TÜRK'ün gücü hepsini yener.*

*Düşman gelip kapıya dayansa da,
Kötüler ellerine kelepçe vursa da,
Bulutlar gökyüzünden yavaşça
Kaybolsa da,
TÜRK'ün gücü hepsini yener.⁷⁰⁴*

3.2.1.25. Tabiat

Coğrafi bakımdan oldukça zengin olan Türkiye, bu yönüyle de şiiirlere konu olmuştur. Şairler Allah'ın yarattığı tüm güzelliklere hayranlıklarını şiiirlerinde ifade etmiştir. Kahramanmaraşlı kadınlar kimi zaman bir meyveye, kimi zaman bir hayvan, kimi zaman sonbahara, kimi zaman bahara ve diğer tabiat unsurlarına şiiir söylemişlerdir.

Esra Purtaş; Türk şiiirinde krallığın bir simgesi olan, haber taşıyan, kanatlarında barışı ve sevgiyi taşıyan beyaz güvercine şöyle seslenmiştir;

*Kanatları rüzgârı geçiyor
Uçuyor güneşle beraber
Kanatlarındaki tüyleri her yana bırakıyor
Kimisine mutluluk, kimisine keder atıyor
Kimi devletlerin, kimi kralların önemli simgesi
Kimilerinin sabırla beklediği haberin kaynağı
Uç beyaz güvercin uç her yana sevgi bırak
Dünya özlem içinde güzelliği arıyor⁷⁰⁵*

⁷⁰⁴ Gülcan Şahin, “Türk'ün Gücü”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 8.

⁷⁰⁵ Esra Purtaş, “Beyaz Güvercin”, *Edebiyatın Başkenti*, 55, 2023, 16.

Gül Hatın, çiçekler üzerine bir şiir söylemiştir. Şiirde geçen çiçeklerden hercai, menekşe türü bir çiçektir. Beş adet yaprağı bulunan çiçekte, genellikle iki renk hâkimdir. Bu sebeple şair onu gökkuşağına benzetmiştir;

*Hercainin adı güzel
Hak ona eylemiş nazar
İneğim sağmaya⁷⁰⁶benzer
Hayran oldum çiçeklere⁷⁰⁷*

Nurcihan Kızmaz, bir ağacın önce kâğıt ardından kitap olma serüvenini şiirle ifade etmiştir. Kendi halinde olan bir ağaç geçirdiği evreler sonunda kitap haline gelmiş, ilim erbapları tarafından okunmuş ve dünyadaki cehalet ortadan kalkmıştır;

*Ben bir ağaç idim
kendi halimde
geldi iki kişi
hızır eyledi
eğildim büküldüm
usta elinde
götürdü çarşıya
pazar eyledi
yazıldım çizildim
rafa dizildim
aldı bir kul beni
nazar eyledi
okudu okudu
yine okudu
gömdü cehaleti
mezar eyledi⁷⁰⁸*

Şiirlere en çok konu olan mevsim hazandır. Gülnur Demirel, sonbaharda düşen yaprakların ömürle bağını sorgulamıştır;

⁷⁰⁶ İneğimsağma (İnâm Sâma/ İneğimsema/ Ebemguşâ/ Elâm Sâma/ Alâim-i Semâ): Gökkuşağı. Bk.: Özalp, 109; Bilgin, *Elbistanca Sözlük*, 207.

⁷⁰⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 38.

⁷⁰⁸ Nurcihan Kızmaz, “Ağacın Yazgısı”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 25.

Sonbahar mı daha sarı, yapraklar mı bilmiyorum.

Mevsimlerin en güzelini, en renklisini izlerken

Neden iç çekerim bilmiyorum.

Düşen her bir yaprakta ömürler midir yapraklarla düşen?⁷⁰⁹

Kış, rüzgâr, yağmur önce dağlara ulaşmaktadır. Rüzgârı, yağmuru, çamuru, karı en iyi yalın ayak koşan çocuklar bilir;

Dağlara kış sorulur mu?

Rüzgarlar, yağmurlar

Önce dağlara uğrar

Yalın ayak koşan çocuklar⁷¹⁰

Söz sanatlarıyla en çok tabiat şiirlerinde rastlanmaktadır. Doğa adeta bir insan oluverir bu şiirlerde. Sonbahar gelince kuşlar artık sıcak diyarlara göçer, ağaçlar yapraklarını dökmeye başlar. Yavaş yavaş solan yapraklar bir renk cümbüşü sunmaktadır. Hazan, hüznün ve ayrılık mevsimidir genellikle. Şair, yağmurun yağmasını son mısrada bir iç dökme olarak nitelemiştir;

Rüzgâr ne söylediye

Kuşların kulağına

Öyle sessiz sedasız

Toparlanıp gittiler.

Ve ardından bir poyraz

Bir fırtına

Akasyalar neye uğradığını

Bilmediler.

Kimine bir renk cümbüşü

Sonbahar

Kimine susma vakti

Kimine fîrak.

Senin de yeter çektiğin

Ey bulut

⁷⁰⁹ Gülnur Demirel, “Güz”, *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 11.

⁷¹⁰ Emine Abacı, “Dağlar”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 23.

Tutma kendini

*Bırak.*⁷¹¹

Sonbahar, şairlerin kötü ruh halinin bir yansıması olarak şiirlerde aksedilmiştir. Bu mevsimde kalpler kırılgan ve ıssızdır. Bu mevsimde herkes bambaşka bir ruh hali içindedir; kimi zaman garip bir mutluluk, kimi zaman ağır bir hüznün, çoğu zaman yorgun ve kederli. Mutlulukların kaybolup gitmesi ve kalplerdeki kötülük, sonbahar yağmurlarının oluşturduğu sel sebebiyledir;

Sislidir yüreğimin şehirleri bu mevsimde

Karanlıktır, sessizdir...

Bir başka olur buralar güzde

Yapraklar bir başka sarı, yağmur bir başka coşkun...

İnsanlar bir başka sevinçli

Yıldızlar başka yorgun.

Çocuklar bi başka kederli bu vakit

Bulutlar bi başka kızgın...

Huyudur bu mevsim yüreğimin,

En güzel yağmurları bu mevsimde yağar.

Takılır gider mutluluklarımız güz sellerine

Ve güzel yürekler bu sellerle kirlenir...

Sislidir yüreğimin şehirleri bu mevsimde

*Öyle ya, gözün huydur sis olmak yüreğimde!*⁷¹²

Şiirlerinde genel olarak aile dertleri, akraba kavgaları gibi konuları işleyen Habibe Bacı, kavak ağacı için şu şiiri söylemiştir;

Ağaçlar içinde gayet ulusun

Uçuşan kuşların doğru yolusun

Çok sallanın benim gibi delisin

Ağaçlar içinde delisin kavak

Ulu kuşlar sana yapar yuvayı

Yüksek yerden kokuluyon havayı

Yalvar bizim için eyle duayı

⁷¹¹ Nurcihan Kızmaz, "Ayaz", *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 42.

⁷¹² Zehra Bağır, "Huy", *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 21.

*İçmişsin bâdeler dolusun kavak*⁷¹³

Reyyan Akbaş, sonbahar mevsimi üzerine şu şiiri kaleme almıştır:

*Bir mevsim düşün
Adı sonbahar olsun
Eylülün tadı yağmur olsun
Güneş güze kucak açsın*

*Bir mevsim düşün
Adı sonbahar olsun
Rüzgarla uyansın ağaçlar
Rüyaya dalsın yapraklar*⁷¹⁴

Fatma Hatun Akat Ketizmen, çiçekleri anlattığı şiirinde okurlarını ilkbaharın rengarenk, coşkulu âlemine götürmektedir. Tüm bu güzelliklerin yaratıcısının Allah olduğunu da hatırlatmıştır;

*Bahar gelir bütün çiçekler açar
Akasya etrafa kokusun saçar
Leylak nazlanarak önüne bakar
Nazlanma rengine kurban olduğum*

*Dağda nergis kar altından kalkıyor
Maviş maviş gözleriyle bakıyor
Kendine has kokusuyla kokuyor
Gizlenme rengine kurban olduğum*

...

*Hatun say say bitmez güzeldir çoğu
Hepsinden de şifa buluyor doktor
Bunları yaratan var, muhakkaktır
Allah'ın birliğine kurban olduğum*⁷¹⁵

*Sen sanır mısın kâinatın ruhu yok?
Ağaç mahzun, çiçek durgun, gökyüzünün keyfi yok...*

⁷¹³ Gözükkara ve dğr., *Elbistan Ağutları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, 210-211.

⁷¹⁴ Reyyan Akbaş, "Bigane Güz", *Edebiyatın Başkenti*, 19, 2020, 13.

⁷¹⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 126-127.

*Beşerin karıştırıp kirlettiği dünyada,
Kâinatın ruhunda mutluluktan eser yok.*

*Gül kahreder, bülbül derbeder,
Sevgisizlik hükmedince muhabbet kuşuna düşer keder.
Beşerin karıştırıp kirlettiği dünyada,
Solup boynunu bükür menekşeler.*

*Kuşların dilinde en acılı nağmeler,
Yığitsiz kalan atlar, koştuktan yorgun düşer.
Beşerin karıştırıp kirlettiği dünyada,
Küsüp esirger meyvesini yediverenler.*

*Yağmaz olur bulutlar, hasat vermez topraklar.
Rüzgârda titreyerek savrulur yapraklar.
Beşerin karıştırıp kirlettiği dünyada,
Kaçacak yer bulamaz göçmen kuşlar...⁷¹⁶*

3.2.1.26. Yerel Kelimeler

Muammer Ketizmen Sinan, “Özlem-Çocukluğum” şiirinde çocukluğunda kullandığı yerel kelimelere yer vermiştir;

*Kuru tarhanayı yerdik
Babanneye ebe derdik
Damlara bulgur sererdik
Ne güzeldi çocukluğum
Merdivenin adı süllüm
Çıkılırdı bölüm bölüm
Aklıma gelmezdi ölüm
Ne güzeldi çocukluğum⁷¹⁷*

Âdile Necla Kandeğer, Hayati Vasfi Taşyürek’in “Lügatçemiz” şiirine nazire olarak kaleme aldığı “Lügatçeye Nazire” şiirinde yerel kelimelere yer vermiştir;

⁷¹⁶ Tuğba Tezcan Akkurt, “Kainatın Ruhu”, *Edebiyatın Başkenti*, 33, 2021, 34.

⁷¹⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 77.

Ne güzel yazmışsın lügatçemizi
 Tanıtmışsın komşu illere bizi
 Sözler inci olmuş hep dizi dizi
 Pazartesi de isnândır bizde.

Unutulanları yazmak isterim
 Şair Vasfî beni affetsin derim
 Kahramanmaraş'ı candan severim
 Şüphenin adı da gümandır bizde

Peştemala mezer, hamama hemem
 Gizli şorları da kimseye demem
 Tarhana sert olur ben onu yemem
 Zahra tutulmazsa dumandır bizde

Bir güzel görünce derler hemen peh
 Evet demek için lazım gelir eh
 Üzüm kurusuna burada derler teh
 Entarinin adı fistandır bizde

Kediye püsük der, nalına hapap
 Omuza hop derler, sahanlara kap
 Her şeye verilmiş burada bir lakap
 Maraş'ı kurtaran imandır bizde

Perşembeye deri, peynire pendir
 Çamaşır ipine diyorlar kendir
 Kız Aniş şu damdan şaptayı indir
 Tarhana yağlamak yamandır bizde

Pantolon adı burada pontil
 Anahtara ise diyorlar ki dil
 Kadınlar hamamda kullanırlar kil
 Kahramanlık ise destandır bizde

Şanlı kalesi de yiğit durağı
 Burcunda kurmuştur düşmana ağı
 Her an dalgalanır şanlı bayrağı

*Zafer madalyası nişandır bizde*⁷¹⁸

3.2.2. Tür Bakımından Değerlendirilmesi

Tür; edebiyat sahasında ortaya konan eserlerin ortak yönleri, belli özellikleri göz önünde bulundurularak yapılan sınıflandırma sonucu ortaya çıkmaktadır.⁷¹⁹ Edebî anlamıyla tür, eserlerin yapı ve içerik özellikleri dikkate alınarak bölümlere ayrılmasıdır.⁷²⁰ Edebî tür, manzum veya mensur olarak kaleme alınan eserlerin konusu ile ilgili bir terimi ifade etmektedir. Manzum eserlerde türü, eserin konusu belirlemektedir.⁷²¹ Nazım türlerinin incelenmesinde dize ve uyak düzeninin bir önemi bulunmamakta, nazım biçimleri ile türler arasında kesin bir bağ aranmamaktadır.⁷²²

Kahramanmaraşlı kadın şairler toplum tarafından belirlenen roller sonucu uğradıkları baskı, engelleme ve kısıtlamalar sebebiyle şiir yazmaktan/söylemekten çekinmiş ya da söylediği şiirlerin duyulmamasına, konusuna dikkat etmek durumunda kalmıştır. Aşk şiiri yazmaktan çekinen kadınların; ölen yakınları için ağıt yakarak, çocuklarına ninni söyleyerek, mâni okuyarak; meyvelere, çiçeklere güzellemeler yazarak içlerindeki şiir yazma isteği ve yeteneğini açığa çıkardıkları görülmüştür. Yapılan incelemelerde çoğunlukla ağıt, ninni, mâni ve türkü türünde şiir yazdığı iddia edilen bu kadınların Türk edebiyatının farklı türlerinde de şiirler kaleme aldığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda Kahramanmaraşlı kadınların; münâcât, n'at, şefâatnâme, maktel-i Hüseyin, medhiyye, güzelleme, şehir-engîz, koçaklama, zafernâme, varsağı, nasihatnâme, ramazâniyye, bayrâmiyye, nevrûziyye, bahâriyye, hazâniyye, kıyafetnâme, hiciv, taşlama, atışma, deyişme, ağıt, mâni, türkü ve serbest şiir türünde eserler kaleme aldığı tespit edilmiştir.

⁷¹⁸ Avcı, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, 37.

⁷¹⁹ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 489.

⁷²⁰ Metin Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen, Erzurum 2007, 11.

⁷²¹ Ahmet Mermer, Lütfi Alıcı, Muvaffak Eflatun, Yavuz Bayram, Neslihan Koç Keskin, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ, Ankara 2010, 251.

⁷²² Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, 98.

3.2.2.1. Münâcât

Münâcât, Arapça n-c-v kökünden gelen mufâale kalıbında bir kelimedir.⁷²³ Sözlükte; “birinin kulağına bir şey söyleme, fısıldama” anlamlarına gelmektedir. Terim olarak “Allah’a yakarış, yalvarma, af dileme, Allah’a gizlice yalvarma, dua etme”yi ifade etmektedir.⁷²⁴ Münâcât ıstılâhî olarak; Allah’a dua etmek, yalvarmak, yakarmak için yazılan manzumelere denmektedir.⁷²⁵

Münâcâtlar şairlerin kul olarak doğrudan Allah’a yöneldikleri, af diledikleri ve şefaât istedikleri şiirlerdir. Günahkârlık, pişmanlık, ölüm ve cehennem korkusu bu tür şiirlerde anlatılmakta ve şairler, Allah’ın bağışlayıcılığına sığınmaktadırlar.⁷²⁶ Özellikle Allah’ın Rahman ve Rahim olduğu; esirgeyenin, bağışlayanın, afv u mağfiret edenin o olduğu; insanın ise onun kudreti karşısındaki acizliği ve onun merhametine, bağışlamasına muhtaç bulunduğu üzerinde durulmaktadır. Bu tür şiirlerde Allah için zikredilecek her şey, biraz da insanın bu aciziyeti ve ona muhtaçlığından hareketle seçilmektedir. Yegâne Ganiyy-i Mutlak, Allah’tır; ilminin ve kudretinin sonu yoktur, ezeli ve ebedidir, kâinatın tek hâkimi odur; kul baştan başa fakr u zaruret içindedir. Şairler bunları zikredip ardından acizliklerini belirtmekte, geçmiş günahlarından dolayı pişmanlıklarını ifade etmekte ve tövbe, istiğfarda bulunmaktadır.⁷²⁷ Münâcâtlarda Allah’ın bağışlayıcılığını ifade eden Rahîm, Rahmân, Gaffâr, Muîn, Settâr, Kerîm gibi isim ve sıfatlarına sıkça yer verildiği görülmektedir.⁷²⁸

Hâfız Kız, ömrünü boş yere harcadığını, çokça günah işlediğini, nefsine uyduğunu ve acizliğini belirterek âlemlerin Rabbi, kullarının sığınağı, tüm dertlerin dermanı, varlığı sonsuz olan Allah’tan af ve hidayet dilemektedir. Şiirinde Allah’ın Kerîm, Rahîm, Latîf ve Mucîb isimlerini zikretmiş; Hz. Peygamber’in şefaâtini talep etmiştir;

Geçti ömrüm bilmedim yok yerlere kıldım hebâ.

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhe’l- âlemîn.

Rûz-i mahşerde şefâat ide bize Mustafa.

⁷²³ Ali Yılmaz (Ed.), *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, 152.

⁷²⁴ Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 173; bk.: Abdurrahman Güzel, *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ, Ankara 2021, 521.

⁷²⁵ Arslan Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2012, 245.

⁷²⁶ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 263.

⁷²⁷ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 153.

⁷²⁸ Mehmet Gökteş, *Kavram Atlası Türk İslâm Edebiyatı I*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, 73.

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhel âlemîn.

Sana ma'lum sen bilirsin işledim bunca günah.

Cümlelerin maksudu sensin, kamuya sensin penâh.

Kul hatasız olmaz amma, affedersin padişah.

Lütfedüp eyle hidâyet, yâ ilâhe'l- âlemîn.

Ey hakîm-i lâyezal, sensin, kamu derde tabîb.

Yâ kerîm u yâ rahîm u yâ lâtif u yâ mucîb.

Sen inayet kıl, şefâat eylesün, bize habîb.

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhe'l-âlemîn.

Yüz sürüp, cürm ile geldim, kapına ben, yâ kerîm.

Nefs elinden kurtarub eyle tarikatta mukîm.

Sen atâ eyle ricamı yâ sîrate'l-müstakim.

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhe'l-âlemîn.

Nice varam hazretine, kıl kerem, eyle atâ.

Çün o zâkir kulların olur dâim hafâ

Bir günahkâr kulunum ben bilüb ettim hata

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhe'l-âlemîn.

Hafizâ biçare aciz, ağlayuben kapuna.

Nefs elinden, cürmü isyan, yüz sürerim tapuna

Yüz sürer, eyler temenni, yalvarır, dergâhına.

Lütfedüp eyle hidâyet yâ ilâhe'l-âlemin.⁷²⁹

Feleknaz Hanım; çektiği sıkıntılara rağmen her şeyin yaratıcısı, kullarının sığınağı olan Rabb'inden ümit kesmemekte ve ondan medet ummaktadır;

Ey kâdir-i kayyum ilâh

Şu benim halime rahmet

Sensin cümle âlem penâh

Bu taze narıma rahmet

Nazik can ayrılmaz tenden

Geçti mi halkın benden

⁷²⁹ Çiftçi, Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler, 127-128.

*Kesmem ümidimi senden
Bülbülem zârıma rahmet*

*Uykular gözüme basmaz
Vefâsız yar kulak asmaz
Kul Hüda'dan ümit kesmez
Şu eksiz başıma rahmet*

*Düşürdün bir azim derde
Gece gündüz fikir, zârde
Gençlik, cehâlet var serde
Mansurem narına rahmet*

*Nideyim dünyanın malın
İstemem yeşilin alın
Kimse bilmez dertli halim
Perişan halime rahmet*

*Mihnetten ayıkamaz başım
Otuzbire girdi yaşım
Ancak sana kaldı işim
Mükedder kalbime rahmet*

*Yaz bahadır her şey biter
Gül açılır bülbül öter
Çektirdiğin çile yeter
Domburam harıma rahmet⁷³⁰*

Hayat Soydan Gürünlü, daima, her darda kaldığında Allah'ı zikretmektedir;

*Sabahları seherlerde
Çağırırım yâ Hak diye
Gözlerimden yaşlar akar
Çağırırım yâ Hak diye
Allah diyen kalmaz darda
Ne zaman sıkılsa zorda*

⁷³⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 51-52.

*Elini açıp da yolda
Çağırsa yâ Hak diye*

*Doğruluktan kaçma sakın
Ecel gelir belki, ondan sakın
Haram yeme, ondan sakın
Çağır Allah Allah diye*

*Fakirlerin gönlünü yap
Kötülüğü kalbinden at
Fesatlığa verme fırsat
Her gün Allah deyip de yat*

*Hayat'ın gözleri dolu
Gittiği yol huzur dolu
Bakmaz o hiç arkasına
Yüreği aşk ile dolu⁷³¹*

Zübeyde Kozanoğlu günahlarının affı, Allah'ın huzuruna tertemiz çıkabilmek için Allah'a yalvarmaktadır;

*Boş çuval misali, dolalım diye
Gözümünden perdeyi, kaldır Yarabbi!
Huzura ak yüzle, tek çıkmak için
Gözümünden perdeyi, kaldır Yarabbi!*

*Dilim gece gündüz, seni anarken
Feryadım sanadır, kalbim kanarken
Duaya tutuşup, aşkla dönerken
Gözümünden perdeyi, kaldır Yarabbi!*

*Günahtan arındır, bizde kalmasın
Alnımda günahın izi olmasın
Kirlenmiş ruhumuz, sana gelmesin
Gözümünden perdeyi, kaldır Yarabbi!*

Kozanoğlu'm n'idem, bitmedi çilem

⁷³¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 198.

*Veren hatırına, çekilir elem
Müjdeler sunulsun, cennete gülem
Gözümünden perdeyi, kaldır Yarabbi!*⁷³²

Gülnur Demirel, dünyada artan zulmün son bulması ve kalplerin merhametle dolması için Rabb'ine yakarmaktadır;

*İstemeyi verensin
İsteyelim istersin
İstiyorum Ey Rabbim,
Yolumuza ıfık ser:*

*Yırtılsın zıft perdesi,
Nur insin yüreklere.
İstiyorum Ey Rabbim
Bizlere inşirah ver:*

*Sağdan, soldan, yukarıdan
Zulüm yağıyor burdan
Yar ayrılmaz ağyârdan
Bizlere ferâset ver:*

*Gelmesi hep beklenen,
O nurlu sabahlardan
İstiyorum Ey Rabbim,
Bir kutlu kurtuluş ver
Bizlere ferahlık ver.*⁷³³

Tezay Tezcan Akkurt, 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli iki depremde yıkılan Ebrar sitesinde küçücük çocukların hayatını, hayallerini kaybetmesi, ailelerin paramparça olması üzerine Rabb'inden yardım dilemektedir;

*Tepebaşını sarmış akbabalar, sırtlanlar!
Körpecik hayallere pusu kurmuşlar...
Şimdi pencerelerine konmuyor kuşlar...
Tevfik eyle yâ Râb yıkıldı Ebrar!*

⁷³² Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 24.

⁷³³ Gülnur Demirel, "Dua", *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 10.

Gözyaşımız kurudu akıyor artık...
Hayatlar paramparça, resimler yırtık...
Enkazın bağrına canlar bıraktık...
Rahmet eyle yâ Râb yıkıldı Ebrar!

Baharı göremedi Gökçe yavrular...
Siper oldu analar, babalar Serdar...
Şahit ol ey gökyüzü şehidimiz var..!
*Kabul eyle yâ Râb yıkıldı Ebrar!*⁷³⁴

3.2.2.2. Na‘t

Arapça kökenli olan na‘t kelimesi “özelliklerini sayma, övme, medh ü senâ ile vasıfları tanımlama ve nitelendirme; nitelikleri sayma, methetme, överek anlatma” anlamlarına gelmektedir.⁷³⁵ Istilâhî olarak na‘t; Hz. Peygamber’i metheden, maddî ve manevî özelliklerini sıralayan manzumeleri ifade etmektedir.⁷³⁶ Na‘t türü şiirlerde Hz. Peygamber’e duyulan sevgi, hürmet, hasret; onun peygamberliği, mucizeleri, hicreti, yaşadığı sıkıntıları, şefaati, olağanüstü özellikleri gibi konular işlenmiştir.⁷³⁷ Na‘t, en ileri ve en mükemmel bir aşk abidesidir.⁷³⁸ Na‘tler aynı zamanda diğer peygamberler, dört halife, Mevlâna, Abdülkâdir Geylânî gibi din büyükleri için şiirleri de ifade etmektedir.⁷³⁹ Na‘t yazmakla meşhur olan şahıslar nâ‘t-gû olarak ifade edilmektedir.⁷⁴⁰

Yeter Yıldırım Hz. Peygamber’e olan sevgisini, onun cemalini görme arzusunu, Medine’de huzuruna varma isteğini dile getirmiş; Hz. Peygamber’in güzel özelliklerini belirtmiştir;

İstemem dünya malını
Terk edip gitsem elimi
Bir yol görsem cemâlini

⁷³⁴ Tezay Tezcan Akkurt, “Ebrar”, *Edebiyatın Başkenti*, 50, 2023, 16.

⁷³⁵ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 254; Akkuş, 181; Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 173.

⁷³⁶ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 173.

⁷³⁷ Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 181; Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 254.

⁷³⁸ Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, 559.

⁷³⁹ Emine Yeniterzi, *Türk Edebiyatında Na‘tlar (Antoloji)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015, XIII.

⁷⁴⁰ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslâm Edebiyatı I*, 76.

Arz eyleyem yâ Muhammed

Rafık Seyyid'dir pirime

Âyansın gizli sırrıma

Nasıl varırım yanına

Arz eyleyem yâ Muhammed

Ümmetini koyma nâcâr

Yanağında güller açar

Nurundan cehennem kaçır

Arz eyleyem yâ Muhammed

Kabrinde zümrüt ağacı

Biri tatlı biri acı

Sensin derdimin ilacı

Arz eyleyem yâ Muhammed

Kuşlar dolaşır başında

Melekler döner peşinde

Bir sefer görsem düşümde

Arz eyleyem yâ Muhammed

Medine şehrine varsam

Eşiğine yüzüm sürsem

Bir gece misafir olsam

Arz eyleyem yâ Muhammed

Yanağında parlar nuru

Kırmızı gül oldu teni

Misk u amber kokar teri

Arz eyleyem yâ Muhammed

Ahir zaman peygamberi

Mahşer günü ara beni

İki cihan serveri

Arz eyleyem yâ Muhammed

YETER ne söyleyip ne yazar

Senin aşkınla dolandır gezer

*Cennetinden bir yer sezer
Al beni dışarıda koyma Muhammed⁷⁴¹*

Yeter Yıldırım; Medine'ye, Ravza-i Mutahhara'ya, Hz. Peygamber'in huzuruna varmaya gitmiştir. Hz. Peygamber'in bir adının Muhammed, bir adının Ahmet olmasını ve Habîbullah oluşunu zikretmiştir;

*Düştüm yollarına çekerim zahmet
Hak hidâyet etti cennetü'l-hikmet
Bir adın Muhammed bir adın Ahmet
Cânansın cânımı vermeye geldim

Daim Zikrullah'tır benim amacım
Lütfedersen lütuf almaya geldim
Kur'ân-ı Kerim'dir benim inancım
Eşiğine yüzüm sürmeye geldim

Benim istediğim Hak'tır Hak yolu
Hak yolunda canım vermeye geldim
Hakk'ın sevgilisi Habib'in kulu
Senin cemâlini görmeye geldim

Senin için geldim cennet şehrine
Dayanamaz oldum dünya kahrına
Bağdat'tan karıştım Fırat nehrine
Açılsın ummanlar dalmaya geldim

Benim istediğim Hak'tır Hak yolu
Hak yolunda canım vermeye geldim
Senin her tarafın kible, Zikrullah
Kırk vakit namazın kılmaya geldim

Meydanında badesi var balı var
Yanağında yaratanın nuru var
Ravza'sında şol cennetin gülü var
Girip Ravza'sına dermeye geldim*

⁷⁴¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 201-202.

Ravza'sına giden gülünü derer
Sıratı geçenler cennete girer
Cemalin gören murada erer
Verirsen murada ermeye geldim

Söyle bilirsen gönülden söyle
Hak yolun bilirsen deryayı boyla
Dört direk arası cenneti âlâ
Orda birer namaz kılmaya geldim

Söyle Garip YETER söyler yanında
Ebubekir Sıddık, Ömer de yanda
Yarın mahşerde Hak divanında
Sancağın altında durmaya geldik⁷⁴²

Zübeyde Kozanoğlu, Hz. Peygamber'in gelişiyle toplumdaki kötülüklerin düzeldiğini, kulların putlara tapmaktan, kötü yollardan kurtulduğunu ifade etmiştir;

Gelişinle nurlandı, bu yüce âlem
Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH
Çökmüştü üstümüze karanlık elem
Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Gelmesen feryadımız, arşa çıkmıştı
İnsan denen yaratık, puta tapmıştı
Âlemi beşer eğri, yola sapmıştı
Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Ümmetinin üstüne, rahmetle yağdın
Karanlığın üstüne, yıldızlar sağdın
Cehaletin içinden, güneşçe doğdun
Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Sen dertlere dermansın, gönle sultansın
İstemedin ümmetin, bedeni yansın
Şefaatin bize, bağışlayansın

⁷⁴² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 202-203.

Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Cahiliyet devrini, kapattın birden

Kurtardın kız kızanı, cümle bir şerden

Çekip aldın âlemi, şirkten ve kirden

Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Geldiğin günden beri, severiz seni

Şefaatinı nasip et, her dem yepyeni

İstiyorum cennette, gül cemalini

Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH

Sen olmazsan elimden, olur mu tutan

Ruhsuz kara toprakta, olurum yatan

İki cihan serveri, ışıksın tüten

Nurunla aydınlandık yâ RESULALLAH⁷⁴³

Gülnur Demirel, ismini dahi duyduğunda huzur bulduğu peygamberi görebilmeyi arzulamaktadır;

Karanlık bir gecede secdedeyim

Dua dua çiçeksin dilimde

Adın nur oluyor, akıyor gönlüme

Adın böyle güzelse, yadın nasıl güzeldir.

Sensizlik susuz çöllere savuruyor bizi

Önümüz kum, ardımız kum, her yanımız kum

Yaktıkça söndürüyor, yeniden yakıyorsun

Kurumuş dudaklarda bir bahar oluyorsun

Mevsimler değişiyor anıldığın her yerde

Kışa düştük sevgili, baharları kaçırdık

Kışın böyle güzelse, baharın ne güzeldir.

İklimine uçuşan kuşları kıskanırım

Ravzanı aydınlatan güneşi kıskanırım

Andıkça seni her dem, gözümde tullenirsin

Sen zemheride gelsen, karları eritirsin

⁷⁴³ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 83.

*Gel gönüme sevgili, erit buzdan dağları
 Çıksın ordan ne varsa, masıvayı kov, gitsin
 Bu yürek yalnız sana, tek sana kilitlensin
 Düşsün içime bir kor, yandıkça kavrulayım
 Öyle bir yanayım ki, hakiki kul olayım
 İsmine vurulayım, ismini duyurayım,
 İsmi böyle güzelse, cismin nasıl güzeldir!*

*Güliden güzel teninde bir goncadır dudağın
 O dudaktan dökülen, her söz inci tanesi
 Hayata yön veriyor, ukbayı anlatıyor
 Sözlerin dinleyene, hep “O’NU” fısıldıyor
 Sözün böyle güzelse, özün nasıl güzeldir
 Özün böyle güzelse, yüzün nasıl güzeldir.⁷⁴⁴*

Gamze Gökçek, âlemlerin sevgilisi olan Hz. Peygamber’in huzuruna gitmektedir;

*‘Ey’ âlemlerin sevgilisi,
 Ne olur huzuruna çağır beni,
 Aşarak tüm engelleri,
 ‘Sana’ doğru geliyorum.*

*Hasretinle yaşadım senelerdir,
 Vuslatına ermeye geliyorum.
 Dileğim; Hacerü’l-Esvet’i görmektir,
 Güllerini dermeye geliyorum.*

*Anlamadı hiç kimse beni,
 Herkes kırdı geçti, kalbimi,
 Anladım ben, yeni yeni,
 Sen’den af dilemeye geliyorum.*

*Kalbime kazıdım, temelini ben,
 Adın çıkar soluduğum nefesten,
 Hasretimi anla, derbeder halimden,
 Acımı dindirmeye geliyorum.*

⁷⁴⁴ Demirel, “Efendim”, 19.

*Doğrularıma ve yanlışlarıma,
Kurban olam bakma kusurlarıma,
Ağlayıp gözümde yaşlarla,
Yükümü indirmeye geliyorum.*

*Kâbe'yi tavaf etmeye,
Arafat'ta vakfe etmeye,
Safa Merve'de dönmeye,
Muradıma ermeye geliyorum.⁷⁴⁵*

3.2.2.3. Şefâatnâme

Şefâat sözlükte, “birinin suçunun affedilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için yapılan aracılık”,⁷⁴⁶ “bir suçlu veya muhtacın, nâil-i afv u ihsân olması için edilen tasavvut ve iltimas” anlamlarına gelmektedir. Istılâhî olarak; “Hz. Peygamber’in rûz-ı mahşerde ümmetinin günahlarının bağışlanarak, cehennem azabından kurtulması ve cennete girmeleri için Allah’a niyaz etmesi”ni ifade etmektedir. Bu duygu ve düşüncelerle kaleme alınan şiirlere de Şefâatnâme ismi verilmektedir.⁷⁴⁷ Şairler, Hz. Peygamber’in sıfatlarını ve erdemlerini sayarak nail olunması dileğiyle dua etmektedirler. Bu tür şiirlerde şair, kendi acziyetini ifade ederek, günahlarının affı için Hz. Peygamber’den şefaati istemektedir.⁷⁴⁸

Fatma Genç Dede, 1988’de Mekke’de Medine’ye giderken söylediği şiirinde Hz. Peygamber’den şefaati ummaktadır;

*Ben gidiyom güzel yola
Methetmekle gelmez dile
Gözyaşımı sile sile
Derdimi yanmaya geliyom sana*

*Beytullah'ı döne döne
Zemzem içtim kana kana
Hasretinden yana yana*

⁷⁴⁵ Son Damla, “Sana Geliyorum”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 8.

⁷⁴⁶ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 232.

⁷⁴⁷ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 239.

⁷⁴⁸ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 328.

Derdimi yanmaya geliyom sana

Âlemlerin sultanısın

Dertlilerin dermanısın

Büyük şefâat kânisin

Derdimi yanmaya geliyom sana

Bir kuş gelir öte öte

Ben yanarım tüte tüte

Gitmeme Medine'den öte

Derdimi yanmaya geliyom sana

Mevla'm yardım etsin bunca düşküne

Benim gibi dul kalıp da şaşkına

Şefaate eyle Allah aşkına

Derdimi yanmaya geliyom sana

Mevla'm kara yazmış benim yazımı

Kimse bilmez kalbimdeki sızımı

Altı aylıkken yetim kalan kuzun

Derdimi yanmaya geliyom sana⁷⁴⁹

Fatma Genç Dede ahiret ve kıyamet gününde, günahları sebebiyle yaşayacağı azaptan, sırat köprüsünü geçememekten, cehennemde yanmaktan korkmaktadır. Bu sebeple Hz. Peygamber'in yapacağı şefaate muhtaç hissetmektedir;

Kefenim sarılıp kabre girmeden

Hocam gelip talkınımı vermeden

Zalim şeytan başucuma gelmeden

Yâ Muhammed yetiş imdadımıza

Kıyamet kopunca gözler kan ağlar

Cehennem ateşi ciğeri dağlar

Bütün peygamberler nefsine ağlar

Yâ Muhammed yetiş imdadımıza

Cehennem kükrer çıkar bir duman

⁷⁴⁹ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 181-182.

*Malik'e yalvarırık vermez aman
Sırat köprüsünde halimiz çok yaman
Yâ Muhammed yetiş imdadımıza*

*Kıyametten korkar ağlarım
Ciğerimi ateşlere dağlarım
Ben derdimi cananıma söylerim
Yâ Muhammed yetiş imdadımıza⁷⁵⁰*

3.2.2.4. Maktel-i Hüseyin

Arapça “k-t-l” kökünden türemiş bir kelime olan maktel, “bir kişinin öldürüldüğü yer, zaman ve öldürülmesi” anlamına gelmektedir. Maktel-i Hüseyin ibaresi ise “Hüseyin’in öldürülmesi” demektir. Zaman içerisinde maktel kelimesi Hz. Hüseyin’in öldürülmesi ile özdeşleşmiştir.⁷⁵¹ Istılâhî olarak, Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesini anlatan bir mersiye türünü ifade etmektedir.⁷⁵² Bu eserlerde amaç ağlamak ve ağlatmak olmuştur. Daha çok Şîî yazarlar tarafından kaleme alınmış olan maktel-i Hüseyin’ler lirik-didaktik bir anlatım ve trajik bir üsluba sahiptirler.⁷⁵³ Emevî halifesi Muaviye’nin oğlu Yezid, Hz. Muhammed’in torunu ve Hz. Ali’nin oğlu olan Hz. Hüseyin ile 10 Muharrem 681’de Kerbela’da karşılaşmış, Hz. Hüseyin burada şehit düşmüştür. Kerbela olayı asırlardır İslâm dünyasında büyük bir üzüntüyle hatırlanmakta ve 10 Muharrem, Şiilerde, Alevî-Bektaşîlerde yas günü olarak yâd edilmektedir.⁷⁵⁴ Kerbela olayı ve Hz. Hüseyin ile beraberindekilerin çoğunun eziyet ile şehit edilmesi Türk edebiyatında işlenmiştir. Türk edebiyatında, özellikle Alevî- Bektâşî edebiyatlarıyla divan ve halk edebiyatında bu olayla ilgili müstakil eserler, mersiye ve manzumeler telif edilmiştir.⁷⁵⁵

Eşe Baraklı, Hz. Hüseyin’in şehit edilmesi üzerine bu şiiri kaleme almıştır;

*Allah Allah deyip de gapıyı açmış
Kâfirleri görünüşük tebdili şaşmış*

⁷⁵⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 182.

⁷⁵¹ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 289.

⁷⁵² Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 136.

⁷⁵³ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 296.

⁷⁵⁴ Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, 655.

⁷⁵⁵ Şâdi Meddâh, *Maktel-i Hüseyin Kerbelâ Hadisesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2015, 27.

*Kellesi gucakta üç gün dövüşmüş
Vay Hasan ile Hüseyin'im vay*

*Hüseyin'im attan düştü
Kâfirlerin boynunu bişti
Zalım keklik ganımı işti
Vay Hasan ile Hüseyin'im vay*

*Hüseyin'imi götürdüler
Gülgünüzlere yetirdiler
Al gannara batırdılar
Vay Hasan ile Hüseyin'im vay*

*Kerbela'nın yazıları
Ceren goolar tazıları
Kerbela'da şehit düşmüş
Fadıma ana guzuları⁷⁵⁶*

3.2.2.5. Medhiyye

Arapça kökenli olan medh “övmek, övgü; birinin iyiliğini söyleme” anlamlarına gelmektedir. Istilâhî olarak “bir kimseyi veya bir kişiyi övmek için yazılmış” şiir türüne verilen isimdir.⁷⁵⁷ Ya padişah, vezir, şeyhülislâm gibi zamanın ileri gelenlerini ya da dört halife, din ve tarikat büyüklerini övmek için medhiye yazılmaktadır.⁷⁵⁸ Yaşayan kimseler için kaleme alınan medhiyelerde gerçeklik payı aranmamaktadır. Zira şair, bu medhiyelerle menfaat sağlamayı veya medih hakkında yeni mefhum ve mazmunları yakalayarak hüner göstermeyi amaçlamaktadır. Ölmüş biri için ise böyle bir menfaat sağlanması mümkün olmadığı için daha gerçekçi, samimi duygularla medhiyeler kaleme alınmıştır.⁷⁵⁹

Zübeyde Nakiboğlu Saraç TBMM'yi açan, Cumhuriyet'i, ilke ve inkılaplarıyla çığır açan Mustafa Kemal Atatürk'ü şöyle anlatmıştır;

Atatürk seni çok severiz

⁷⁵⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 83.

⁷⁵⁷ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 143.

⁷⁵⁸ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 263.

⁷⁵⁹ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 211.

Türk halkını kurtardın
Ankara'da meclis açtın
Tüm ulusa seslendin
Kurtuluş Savaşı'nı başlattın
Ülküm yükselmek dedin
İlkelerinle çağ açtın
Tüm dünyada ün saldın
Kurduğun cumhuriyetle
Yönetim şeklini belirttin,
Türk insanını yücelttin
*Unutulmayacak eserler bıraktın.*⁷⁶⁰

Zekiye Tolu, manevî ustası olarak gördüğü Neşet Ertaş'tan şöyle bahsetmiştir;

Ayrı bir fark vardı, ayrı bir yorum.
Halı bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.
Sözlerine kimse yapmazdı yorum,
Dalı bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.

Eseriyle bütün âlem eğlendi,
Mecnun olup Leyla'sına bağlandı,
Aşkın ateşiyle yürek dağlandı,
Külü bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.

Kimse sahip çıkmaz sağ iken beden,
Ölünce kıymeti bilinir neden,
Hacı Bektaş Veli izinden giden,
Yolu bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.

Nameleri nice yürek yakardı,
Sohbet dili adeta halk kokardı,
Dudağından şeker şerbet akardı,
Dili bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.

Tolunay'ım sır içinde sırdaydı,
Sanatında bizden farklı yerdeydi,

⁷⁶⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 193.

*Göğüste mızraptı, sapta perdeydi,
Teli bir başkaydı Neşet Ertaş'ın.*⁷⁶¹

3.2.2.6. Güzelleme

Halk şiiri nazım şekillerinden olan koşmanın bir türüdür. Güzelleme “bir kimseyi, bir güzeli, bir yeri, tabiatı, doğal güzellikleri övmek maksadıyla yazılan şiirler”⁷⁶² ve “güzelliğin, bir güzelin övgüsünün anlatıldığı koşmalar” olarak ifade edilmektedir. Ana konusu güzellik, sevgi, aşk ve hicrandır. Güzellemeler sevda üzerine yazılan şiirlerdir. Âşık olmak âşıklık geleneğinin bir gereğidir. Şiirlerde anlatılan güzel, genellikle hayal dünyasına ait biridir. Âşıklık geleneğinde güzelin anlatımında kalıp söyleyişler ortaya çıkmıştır.⁷⁶³ Genç kız, gelin, dağ, ağaç, hayvan, çiçek gibi unsurlar sıkça işlenmiştir.⁷⁶⁴ Erkek şairlerin genellikle sevdiği kadının güzelliğinden bahsettiği bu şiir türünde kadınlar gelebilecek kötü sözlerden, iftiralarından sakınmak için sevdikleri bir din, tarikat büyüünü; ülkelerini, hemcinslerini, ailelerinden birini, doğal güzellikleri, çiçekleri, meyveleri vs. övmüştür.

Zübeyde Nakiboğlu Saraç, çok sevdiği ülkesinden şöyle bahsetmiştir;

*Türküler yakılır sana
Ülkelerin en güzeli
Şehitlerin kanıyla süslenen
Bayrağım dalgalanır gururla.

Dört mevsimi en güzel geçen
Üç tarafı denizlerle kaplı
Benim eşsiz ülkem
Çalışkan insanların
Sende yaşar güzelliği*⁷⁶⁵

⁷⁶¹ Avı, Kahramanmaraş Halk Şairleri, 767.

⁷⁶² Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 185; Faruk K. Demirtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Akçağ, Ankara 2005, 49.

⁷⁶³ Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 134.

⁷⁶⁴ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 136.

⁷⁶⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 190.

Zübeyde Kozanoğlu savaş zamanı cephede ve gerisinde yer alan, soyun devamını sağlayan, gelecek nesilleri yetiştiren kadınların güzelliklerini anlatmıştır;

Savaşta ve barışta

Ah şu kadınlarımız

Cephelerde yarışta

Ah şu kadınlarımız

İnce ve tatlı sesli

Nazenince nefesli

Kötülüğe kafesli

Ah şu kadınlarımız

Kadınsız gitme toya

Varlıkları bir rüya

Aşkı yazarlar suya

Ah şu kadınlarımız

Soyunu sürdürecekt

Yarına erdirecek

Zamanı kurduracak

Ah şu kadınlarımız

Cennettir onun yolu

Sevilir tende solu

Sevginin oğul balı

Ah şu kadınlarımız

Kozanoğlu'm yol serdi

Kadında kadın derdi

Hem yerildi, hem yerdi

*Ah şu kadınlarımız*⁷⁶⁶

Tezay Tezcan Akkurt evi yuva yapan, anne olan, dokunduğu her şeyi güzelleştiren kadının varlığında ve yokluğunda neler yaşanacağından bahsetmiştir;

Severse kadın,

⁷⁶⁶ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 59.

Yuva yapar, ana olur, yâr olur.
 Gülerse kadın,
 Güller açar yüzünde, gülizâr olur.
 İsterse kadın,
 Kuru buğday ekmek olur, aş olur.
 Dilerse kadın,
 Bir ile, bir devlete baş olur.
 Bakarsa kadın,
 Çorak çöller çiçeklenir, bağ olur.
 Yaşarsa kadın,
 Yıkılmaz, arkanda duran dağ olur.
 Giderse kadın,
 Koca dünya çekilmez zindan olur.⁷⁶⁷

Fatma Hatun Akat Ketizmen, yemek yaptığı tahılların güzelliklerinden bahsetmiştir;

Fasulye der güzelim, tahılların başıyım
 Herkes beni beğenir; düğün bayram aşıyım
 Mutfakta bayanların koşarım imdadına
 Hele zeytinyağlımın doyulur mu tadına
 Nohut diyor, arkadaş benim de çoktur işim
 Tatlı maya yaparlar buğday ile taydaşım
 Birçok yemek olurum, çok da güzeldir tadım
 Aman fazla yemeyin, çünkü nohuttur adım
 Mercimek de diyor ki ben fukara aşıyım
 Çeker çorba yaparlar yemeklerin başıyım
 Mutfakta beş on çeşit yemek olur çıkarım
 Vitaminim gayet çok, fakirlere bakarım
 Buğday diyor, arkadaş hor görmüyorum sizi
 Ben sofraya gelmezsem yemezler yemeğinizi
 Hangisini sayayım çoktur, benim hünerim

⁷⁶⁷ Tezay Tezcan Akkurt, “Kadın”, *Edebiyatın Başkenti*, 61, 2024, 8.

*Ben cennet tohumuyum, besmelesiz yemeyin
 Beni yerde görenler öpüp koyar başına
 Ben bu kadar kutsalken siz konuşman boşuna
 Ben olmazsam yanında hemen koşar getirir
 Ben olmazsam yanında kim oturur sofraya*

*Darı diyor, arkadaş ıslıl ıslıdır yüzüm
 Firiğim çok güzeldir, pişir, var ise közün
 Kış günü patlatırsan eğlendiririm seni
 Dışarıda yağın kar kısıkanıyor beni*

*Misafir gelince hediğimi koyarlar
 Sanki ne olursa kabuğumu soyarlar
 Bazen tepsiye basım fırında pişirirler
 Yağım mısır özüdür, yemezse delirirler⁷⁶⁸*

Fatma Hatun Akat Ketizmen, meyvelerin ağzından şunları söylemiştir;

*Yenidünya diyor ki er geldim pazara
 Ne kadar hamaratım, uğramasam nazara
 O kadar böbürlenme seninle geldi erik
 İçin bütün çekirdek, senin neyini yerik*

*Ben de hazırlanıyorum, geliyorum, diyor kiraz
 Tadı çok güzel ama toplaması zor biraz
 Reçelim de çok güzel açar yiyenler için
 Herkes adımı koyar güzel olduğum için*

*Dut da diyor, siz gidin ben geliyorum meydana
 Tadım da çok tatlıdır çok yararım insana
 Pekmez olur, kan veririm hiç zararım yok sana
 Bol bol beni ye de vücuduna kan depola*

*Sarıerik diyor ben de geliyorum ama
 Sen kadar değilse de faydam vardır insan
 Yiyenler beğeniyor benim güzel tadımı*

⁷⁶⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 136.

Meyve şurubu koyarlar benim adıml

Şeftali de çok güzeldir, başkadır hali

Ne kadar yersen ye asla olmaz zararı

Çiçeği de faydalı, arı toplar balını

İncitme, güzel topla, sakın kırma dalını

Elma dedi, nerededir bu konuşanlar hani

Ben gelince giderler bana korlar meydanı

Çünkü ben çok güzelim, vardır yeşilim, alım

Hemen koyup gitmem ki ben bir sene yaşarım

Portakal da diyor ki elmayla arkadaşım

Birçok çeşitlerim vardır çoktur adım canım

Vitaminim gayet çok faydalıyım odama

Kokum da gayet güzel, al da doldur odana

Diyor ki arkadaşım, unutmayın ben de varım

Kim olduğumu söyleyeyim, ekşi tatlı ben narım

Gösterişli değilim, güzelliğim içimde

Hep deva bulursunuz şurubumu için de

Ayva, armut, mandalina, incir de var sırada

Hiçbiriniz konuşmayın üzüm varken burada

Ceviz der unutmayın ben de varım aha da

Hatun diyor, kalmasın fındık, fıstık arada

Muz diyor ki unuttun, çok gücüme gidiyor

Yazsan ne olurdu ki defterinin ucuna

Faydalarımı sayma, ye de biraz fazla doy

Yıkamaya lüzum yok, yalnız kabuğumu soy⁷⁶⁹

Gül Hatın, çiçekler üzerine şu güzellemeyi söylemiştir;

Çiçeklerin başı güldür

Onun âşığı bülbüldür

Mis gibi kokusu boldur

⁷⁶⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2024*, 137-138.

Hayran oldum çiçeklere

*Şu çiçek güzel, kırmızı
Dergâha döndermiş yüzü
Affettir günahlarımızı
Hayran oldum çiçeklere*

*Mavi çiçek terpaş gezer
Yaprağını kibar düzer
Hak eylemiş ona nazar
Hayran oldum çiçeklere*

*Şu çiçek acayipsarı
Ne güzel yaratmış bari
Narinden et bizi geri
Hayran oldum çiçeklere*

*Hercainin adı güzel
Hak ona eylemiş nazar
İneğimsağmaya benzer
Hayran oldum çiçeklere*

*Menekşe boynun eğiyor
Eğışı cana değıyor
Yüzünden nurlar yağıyor
Hayran oldum çiçeklere*

*Ne güzelsin beyaz çiçek
Dallarında var tomurcak
Bilirim piriniz koçak
Hayran oldum çiçeklere*

*Karanfil ne güzel kokar
Kokusu canları yakar
Bir gören bir daha bakar
Hayran oldum çiçeklere*

*Kul Mevla'dan eyle hazer
Hak etmiş onlara nazar*

*Hep birbirinden güzel
 Hayran oldum çiçeklere
 Gülendem, bu dünya akrep
 Her birinde türlü yaprak
 Mekânımız kara toprak
 Hayran oldum çiçeklere⁷⁷⁰*

Ayşe Dede Çabuk, “Elbistan Güzeli” olarak nitelendirdiği hemcinsine şu şiiri yazmıştır;

*Rabbim çok özenmiş sana
 Öyle yakınsın ki cana
 Gözlerinden kana kana
 İçtim Elbistan güzeli.
 Aşkın zirvesi gibisin
 Temmuz gölgesi gibisin
 Meltemin sesi gibisin
 Uçtum Elbistan güzeli.
 Çok şansım var aşktan yana
 Hep mutluluk verdin bana
 Şu kalbimi yalnız sana
 Açtım Elbistan güzeli.
 Hıyın güzel sen güzelsin
 Bütün cihana bedelsin
 Ufkumu açtıran yelsin
 Açtım Elbistan güzeli.
 İnce uzun çınar gibi
 Billur billur pınar gibi
 Elinde bâde sunar gibi
 İçtim Elbistan güzeli.
 Aşk falında bir goncasın*

⁷⁷⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 37-38.

*Dağ yolunda bir yoncasın
Hem güzelsin hem incesin
Seçtin Elbistan güzeli.*⁷⁷¹

3.2.2.7. Şehr-engîz

Şehrengîz kelimesi, “şehir karıştıran, koparan” anlamlarına gelmektedir. Fars edebiyatındaki karşılığı ise “şehir-âşûb”dur.⁷⁷² İstilahta; “bir şehir halkının yaşama biçimini, güzelliklerini; güzellerini ve güzel olarak tanımlanan meslek erbabını konu edinen şiir türü”,⁷⁷³ “bir şehri ve güzellerini tasvir maksadıyla yazılan eserler”⁷⁷⁴ veya “bir şehri tabiatıyla, mimarisiyle tanıtmak; orada yaşayan seçilmiş insanları anlatmak amacıyla kaleme alınan eserler” olarak ifade edilmektedir. Şehr-engîzler Türk edebiyatına ait millî nazım türüdür. Bu eserlerde yarı şakacı yarı ciddi bir üslup hâkim olmakla birlikte dinî ve tasavvufî özelliklere pek rastlanmamaktadır.⁷⁷⁵ Toplumsal hayatın bir yansıması olarak görülen şehr-engîzlerde pek sanat kaygısı güdülmemiş, samimî bir dil hâkim olmuştur.⁷⁷⁶ Şehr-engîzler şehrin insanlarını, yaşayış biçimini, inanç ve geleneklerini anlatması sebebiyle birer tarihî belge niteliğindedir.⁷⁷⁷

Kuruluşu ta Hititler dönemine dayanan Kahramanmaraş; tarihiyle, mimarî unsurlarıyla ve doğal güzellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Perinur Olgun da Kahramanmaraş’ın tarihini, mimarî yapılarını, doğal güzelliklerini, yemeklerini, ilçelerini, yaşam tarzlarını “Kahramanmaraş” şiirinde anlatmıştır;

*Hititler kurmuşlar seneler önce,
İllerin baş tacı ilidir Maraş
Himmetbaba Camii baştan görünce
Duaya başlayan elidir Maraş
Osmanlıdan kalma Azgıt Kalesi
Az uzaktadır Andırın ilçesi*

⁷⁷¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 163-164.

⁷⁷² Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 331.

⁷⁷³ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 234.

⁷⁷⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, 40.

⁷⁷⁵ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 425.

⁷⁷⁶ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 434.

⁷⁷⁷ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 328.

*Karşına çıkar Yeraltı Çarşısı
İlkbahardan esen yelidir Maraş*

*Göksun'un içinde var Bozhöyüğü
Çakır mağarası odur büyüğü
Başkonuş'ta büyür çiflik geyiği
Yavşan Yaylasın'ın belidir Maraş.*

*Aslantaş Barajı sular her yeri
Geben'i görmeden gelme hiç geri
Abbasiler saklar koynunda eri
Selam duran asker selidir Maraş.*

*Kış için tarhana bulgur nişasta
Ekşiliyi içen canlanır hasta
Tirşiği yemezsen olursun yasta
Âşıkların sazın telidir Maraş.*

*Uzunoluk'u sor Sütçü İmam'a
Tek kurşunla karşı geldi düşmana
Persler Romalılar derken vatana
Seni sevmeyen bil delidir Maraş.*

*Kışın ateşte bir hoştur pelitler
Menengiç'e orda çıtımık derler
Kurdeyne, aşılak, bardak severler
Sanki altından bir yalıdır Maraş.*

*Yosunlu kayası balık tutarsın
Buz gibi suyuna karpuz atarsın
Gamalak gölgesi güzel yatarsın.
Sanki saf ipekten halıdır Maraş*

*Gâvur Gölü saklar ördekle keklik
Engizek zirvesi uygundur trekking
Kırmızıbiberle pirinç de ektik
Dondurmanın hası, balıdır Maraş*

*Eshab-ı Kehf'i gör uyur sanırsın
Ören deresinde nefes alırsın
Çağlayancerit'te şifa bulursun.
Döngel çayının can salıdır Maraş.*

*Bulut Deliği bir fosil mağara
Sarkıt, dikit, sütun, damlataş ara
Cela'dan içen hiç düşmezmiş dara
Yenicekale'nin şalıdır Maraş.*

*İpek yolu hazır karşında Nurhak
Ekmekçi'den Ulucami'ye dur bak
Papatyalar açar saçına al tak
Dostluğun güvenin dalıdır Maraş.*

*Hurman Kalesi sarı köyü Marabız.
Yemek pişirir su taşır ana kız
Savaşan düşmana bile dostuz biz
Bayrağımın şanlı alıdır Maraş.⁷⁷⁸*

Kahramanmaraş “edelerin diyarı” olarak anılmaktadır. Tezay Tezcan Akkurt da bu ismi verdiği şiirinde Kahramanmaraş'ın baharda büründüğü güzellikleri, önemli yiyecekleri, içecekleri, havasını ve yollarını şöyle anlatmıştır;

*Ne güzeldir baharda,
Maraş'ımın havası...
Ahır Dağı yemyeşil,
Kekik kokar yaylası...*

*Tarhana firiğine,
Maraşlı dayanamaz,
Fıstık ezmesinin,
Tadına doyum olmaz...*

*Sıcakken yemelisin,
Yumuşak çöreğini,
Buz gibi içmelisin,*

⁷⁷⁸ Perinur Olgun, “Kahramanmaraş”, *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 21.

Meyan şerbetini...

Havalar ısınınca,

Serinletir dondurma.

Maraş'taki lezzeti,

Başka yerde arama...

Çınarlarla süslüdür,

Maraş'ımın yolları.

Havası, suyu güzel,

Edelerin diyarı...⁷⁷⁹

Gülşah Dilbirliği, “Maraşıma” şiirinde Kahramanmaraş'ın kahramanlarından; meşhur dondurmasından, tarhanasından, tırşığından, biberinden ve havasından bahsetmiştir;

Gezmesin bağrında diye düşmanlar

Uğruna dökülen kanlara kurban.

Dokunan namertler şimdi pişmanlar

Korkmadan savunan canlara kurban.

Sevinçle, gururla kaleye koştum

Sütçü İmam dedim gönülden coştum

Senem Ayşe gibi çok engel aştım

Maraş'ın dâhisi onlara kurban.

Dondurma, Tarhana sende bir başka

Biberin, Tırşığın yeseler keşke

Delice poyrazın getirir aşka

Poyrazın estiği yönlerle kurban.

Serindir bağların, mis gibi kokar

Ter temiz suların, buz gibi akar

Ruşendil uğruna türküler yakar

Maraş'ımda geçen günlere kurban.⁷⁸⁰

⁷⁷⁹ Tezay Tezcan Akkurt, “Edelerin Diyârı”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 8.

⁷⁸⁰ Gülşah Dilbirliği, “Maraşıma”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 6.

Ayşe Dede Çabuk, Elbistanlı şairlere hitaben yazdığı şiirinde Elbistan'ın güzelliklerini anlatmıştır;

*Elbistanlı şair kardeşler
Almanya'dan selam size
Ben hasretim göremiyom
Emanettir sılam size.*

*Mevla'm yaratmış özüyle
Battal, Candar Gazi ile
İçmesiyle Kırk gözüyle
Emanettir sılam size.*

*Evliya Ümmet Baba'mız
Yüksekte Kızılcobamız
Şemo'ya bakan Nine'miz
Emanettir sılam size.*

*Arşa yükselir ezanı
Çoktur şairi ozanı
Dede getirdi düzeni
Emanettir sılam size.*

*Elbistan'ın gönlü sıcak
Şiirlerle kucak kucak
Yükseltin onu çabucak
Emanettir sılam size.*

*Elbistan Âlim Ovası
Gönüllerden siler pası
Pınarbaşı Kaynarca'sı
Emanettir sılam size.*

*Kim övünmez ki yurduyla
Mutluluğu ve derdiyle
Alevi'si, Sünni'siyle
Emanettir sılam size.*

Gurbetçi bitmez çilesi

*İçinden gelmez gülesi
Göçer Elbistan'ın sesi
Emanettir sılam size.*

*Gurbette garip geceler
Gönül dostları heceler
Öğretmenler Sırrı hocalar
Emanettir sılam size.*

*Ayşe Çabuk gelmek ister
Öz yurdunu görmek ister
Uğruna can vermek ister
Emanettir sılam size.⁷⁸¹*

Elbistan halkı; güler yüzlü, nezih, misafirperverdir ve düğünlerde, cenazelerde birbirlerine destek olmaktadır. Bu yörenin çocukları zeki, halkı genellikle eğitim görmüştür. Yöresel yiyeceklerinden birkaçı; üzüm, pekmez, köpük sucuk, pancarlı tarhana çorbası, genellikle Ramazan'da pişirilen tahinli çörek, tas kebabı, pisik omacı, cıvıklama, peynirli çörek, çemen, kırmızı dolma biberdir. Zübeyde Nakiboğlu Saraç, şiirinde bunlardan, çocukken oynadığı oyunlardan ve Kahramanmaraş'ın diğer güzelliklerinden bahsetmiştir;

*Benden de selam olsun
Elbistan'ın Şardağı'na
Eski Köprübaşı'nın
Cıvıl cıvıl dolaşan güler yüzlü insanına
Sinemaların birbirleri ile yarışan
Plak seslerine selam olsun

Bir oymak olduk
Gurbetteki Elbistanlılarla
Şiirini okuduk, özlemle
Gurbete çıkıp da gurbet görmeyen
Sizin şiirinizi anlar mı ola

Bizden de selam olsun*

⁷⁸¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 167-168.

*Nezih Elbistanlılara
Kerpiç evlerine Köşkerler Çarşısı'na
Selam selam olsun.*

*Pınarbaşı'nın kaynağına
Hiçbir yerde bulamadığım suyuna
Temiz havasına, karına kışına
Yağmur yağınca buram buram kokan toprağına
Basınca ayağının şeklini alan çamuruna
Selam, selam olsun.*

*Her zaman andığımız Elbistan'a, Elbistanlılara
Zeki bakışlı, pırıl pırıl çocuklarına
Selam olsun özlediğim öğrencilerime
Çarşıdaki esnafına, berberine, memuruna, doktoruna
Selam, selam olsun.*

*Çocukken oynadığımız Mınavara, Miçi, yalağına
“Eşlerim, Kaleden çıktık...” diye
Bağrıışanlara selam olsun.*

*Hayatına, örtmesine, saçığına, portmasına
Loğuna, oluşuna, tağına
Misafirini kanepenin üst başına oturtan,
Misafirperver insanına selam olsun
Düğününde, ölüsünde birbirine sahip çıkan
Ölüsünün arkasından üç gün okunan
Kur'an'ına selam olsun. Üzümlüne, pekmezine, köpük sucuğına
Pişince, buğum buğum buğulanan
Pancarlı tarhana çorbasına selam olsun
Ramazan'da pişen tahinli çöreğıne
Tas kebabı, saç böreğı, kayganasına
Köftesine, pisik omacı, cıvıklamasına
Peynirli çöreğıne, çemenine
Balkonları süsleyen kırmızı dolma biberine
Selam olsun eşsiz yöresel yemeklerine.*

*Dört mevsimi en güzel geçen
Baharda ağaçların birbirleriyle yarışan
Renk renk çiçeklerine
Parlayan güneşine selam olsun.
Türkiye'nin her bir yerine dağılan
Elbistanlılara selam olsun
Elbistan'ın okumuşu
Elbet bakar vatanına
Bir baş gerek toplayıcı
Bütün hemşerilerini bağrına...*⁷⁸²

Hayat Soydan Gürünlü, Kahramanmaraş'ı terk eden hemşerilerine sitem etmekte ve şehrin güzelliklerinden bahsetmektedir. Zira artık şehirde eskisi gibi çamur kalmamış, güzellikler artmış, her yer yemyeşil olmuş, termik santral sayesinde insanlar rahata kavuşmuştur. Bu şehrin doğası güzel, yemekleri lezzetli; yazı, baharı, kışı bambaşkadır ve insanları dost yürekli, hoşgörülü ve güler yüzlüdür;

*Birer birer terk ettiler sılayı
Hepsi de koyup gittiler burayı
Nasıl bıraktınız güzel doğayı
Benim dost yürekli hemşehrilerim
Neden terk ettiniz bu güzel şehri
Kalmadı çamuru eskisi gibi
Her şeyi bol, güzel, yemesi zevkli
Benim hoş görüşlü hemşehrilerim
Baharı bir başka yazı bir başka
Dolaşır Ceyhan'ı, baştanbaşa
Karakışı başka güzü bir başka
Benim garip seven hemşehrilerim
Sonbaharda kurutları serilir
Damlara boydan boya ipler gerilir
Şırası yapılı bastık serilir*

⁷⁸² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 191-193.

Benim dost yürekli hemşehrilerim

Termik santrali cana can katar

Enerji olmasa millet ne yapar

Hayat zor çekilir, canından bıkar

Benim güler yüzlü hemşehrilerim

Etrafı bol yeşillerle donanmış

Köşeye çekilmiş efkâra dalmış

Vilayet hakkını neden almamış

*Benim dost yürekli hemşehrilerim*⁷⁸³

Çanakkale, kahraman Türk tarihinin en seçkin örneğidir. Asuman Soydan Atasayar, bir kahramanlık destanı yazdıran Çanakkale'yi şöyle anlatmıştır;

Ey kahraman neslimin, en seçkin örneği

Ey şanlı tarihimin, en hazin hikâyesi

Hangi tarih sayfası açılınca

Böylesine titriyor yürekler

Hangi geçmiş yâd edilince

Böylesine ağlıyor gönüller

Çünkü sen ölmedin; ruhun yurdunda yaşar

Ölmeyeceksin de ebediyete kadar

Sen, melekleri bile ağlatan şehitsin

Çünkü sen bir Çanakkale'sin

Sen, Peygamber'immin duası

Anaların dinmeyen gözyaşısın

Sevgilinin bitmeyen kara sevdası

Bu vatanın hakiki evladısın

Yüzyıl değil, bin yıl da geçse

Yazılmış en büyük destan sen olacaksın

Sen ilâhî mertebenin en yüce yerindesin

Çünkü sen bir Çanakkale'sin

⁷⁸³ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 194-195.

Eminim ruhun şâd
Gönlün bahtiyardır
Sana dökülen gözyaşı bile
Allah katında sevaptır

Şükür ki vatan hasreti çekmiyor
Onun bağrında sımsıcak yatıyorsun
Şüpheden olmasın ebediyete kadar da yatacaksın
Sen, ebedi saâdet döşeğindesin
*Çünkü sen bir Çanakkale'sin*⁷⁸⁴

İnci Okumuş, çok sevdiği İstanbul'un manevî atmosferini, tarihî ve doğal güzelliklerini şiirinde işlemiştir. Tövbekâr gözyaşlarıyla âşıklar Süleymaniye Camii'nden yükselen ezan sesini dinlemektedir. Şair İstanbul'a adeta aşkını dile getirmektedir;

Nedim İstanbul
Sevdana düştüğüm yerde
Her kulaç
Sana götürüyor beni
Nasuhî gözyaşlarıyla âşıklar
Dinliyor Süleymaniye'den
Huzurun ulvîleşen sesini
Hissettir bana yalnızlığında
Vefalı bir dost gibi
Hissettir ey İstanbul
Omzuma konmuş ellerini

Ferman İstanbul
Ağır ağır sürükle yorgunluğumu
Dalsın seninle gözlerim
Üsküdar'da hülyalı uykuya
Al kır direncini Beykoz'da
Ruhumdaki karanlığın
Müebbet ver
Kanlıca'da

⁷⁸⁴ Uzun ve dğr., Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV, 13.

Bekleyen sevdalıya

Derman İstanbul

İşte karşımdasın

Üsküdar tepeleri akşamı uğurlar

Sürgün düşlerimi Çamlıca'da rehin alıp

Beykoz'da

Sana mecbur kılıyor uykular

Benzi sararıyorken

Koynunda seherin

Neden hâlâ sende diniyor ağrılar?

Beşîr İstanbul

Hangi evren

Tebessümün kadar esrarlı?

Hangi çile

Şükürlü çilen kadar?

Kalamış'ta huzura yenilirken

Tiryaki hüznünler

Kahrı gömen şarkıları söyle yeniden

'İstanbul'u sevmezse gönül

Aşk ne anlar?

Şefik İstanbul

Kapılıp kendi girdabına

Kendini yakan

Sana söyleyemediğim şiirler kalmış

Bir de erguvan tadında

Öpüşlerin dudaklarımda

Darağacına çekilirken

Dönülmez sevdalar

Sen kalmışsın canana kefil

Aşka şahit

Sere serpe Boğaz'ın ayaklarında

Kavi İstanbul

Akşam uykusuna dalan Hisar'ın
Sıçrar yangını damarlarıma
Bin âh ile yaşamayı öğrenirken senden
Yedi tepeden ilahî sesin gelir kulaklarıma
Firakına düştüğüm yerde bil ki
Koşuşan sendin
Kirpik uçlarıma

Canan İstanbul
Akşam sefasında yahut
Sabah endamında
Sana sızlanır
Sana açarım kalbimi
İsmine adadığım risalemde
Güzelliğindir bil ki
Hüznümün kefeni
Vaktin mizana konduğu yerde sen
Zümrüt bakışlarınla dalarsın
Boğazlardaki suya
Bense sitem dolu şiirler yazarım
*Sensiz demlenen uykuya*⁷⁸⁵

3.2.2.8. Koçaklama

Halk şiirine ait bir nazım türü olan koçaklama; “coşkun ve yiğitçe bir üslupla savaş ve dövüşleri anlatan şiirler”,⁷⁸⁶ “yiğitliği, yiğitleri öven, savaşlardan bahseden kahramanlık şiirleri”,⁷⁸⁷ “yiğitlik, savaş ve kahramanlık üzerine söylenmiş koşmalar”,⁷⁸⁸ “kahramanlık, yiğitlik ve savaş ile ilgili şiirler, divan şiirindeki hamasî destanların, halk şiirindeki karşılığı”⁷⁸⁹ ve “konusu savaş, yiğitlik ve kahramanlık olan şiirler” anlamına

⁷⁸⁵ İnci Okumuş, “Hasretin Yaktığı Yerde İstanbul”, *Edebiyatın Başkenti*, 1, 2019, 24.

⁷⁸⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 341.

⁷⁸⁷ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 49.

⁷⁸⁸ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 279.

⁷⁸⁹ Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, 474.

gelmektedir. Epik şiir özelliği taşıyan koçaklamaların coşkulu ve yüksek sesle söylenme özelliği bulunmaktadır.⁷⁹⁰

Zübeyde Kozanoğlu, Çanakkale Zaferi'ni ve bu savaş esnasında gösterilen yiğitlikleri anlatmaktadır;

Ey bu bayrak uğruna, kükreyen aslan

Sen kükredin yerler, yerden oynadı

Dağ gibi, ova gibi, bağrıma yaslan

Sen kükredin yerler, yerden oynadı

Bağrında büyüdü, nice yiğitler

Özünde destansı, çınlar ağıtlar

Atalar şanından, aldın öğütler

Sen kükredin yerler, yerden oynadı

Sana el uzattı, Mehmet'in benim

Al bayrak altında, geçiyor günüm

Bu vatanda gelir, şahadet sonum

Sen kükredin yerler, yerden oynadı

Çanakkale Türk'ün, kudreti şanı

Damarlarda atar, asildir kanı

Vatan evladının, adaktır canı

Sen kükredin yerler, yerden oynadı

Kozanoğlu canı, adak vatana

Düşmandır yurduna, kurşun atana

Merhamet eylemem, yurdun satana

*Sen kükredin yerler, yerden oynadı*⁷⁹¹

Nurgül Yüce Kaynar, Kahramanmaraş halkının Millî Mücadele döneminde gösterdiği büyük cesaret ve kahramanlığı işlemiştir;

Unutmadık yüz yıl geçti aradan

Pek yamandı edelerim Maraş'ta

Kanatsız melek yaratmış yaradan

⁷⁹⁰ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 188.

⁷⁹¹ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 37.

Bir Rıdvan'dı edelerim Maraş'ta...

Küffar iffetime gözün koyunca

Sütçü İmam ilk ateşi kayınca

Düştü namert yere boylu

boyunca

Çağlayandı edelerim Maraş'ta...

Silahları kazma ile kürekti

Cesareti iman dolu yürekti

O gün şimşek olup çakmak

gerekti

Asumandı edelerim Maraş'ta...

Peçe bizde namus demek ar

demek

Vatan bayrak bizim için yâr

demek

Esarette yenen lokma kor demek

Pehlivandı edelerim Maraş'ta...

Senem Ayşe'si, Şerife Bacısı

Arslan Bey'i Ökkeşi'yle Hacısı

Galeyan eyledi Rıdvan Hocası

Pir Sultan'dı edelerim Maraş'ta...

Tokmak indirmede Abdal Halil

Ağa

Din bahsi diyerek vurmaz davula

Fransız kefare yurttan kovula

Süleyman'dı edelerim Maraş'ta...

Çakmakçı Said'e dipçikler indi

Maraş'ım ecnebi iline döndü

Yanan ocakların ışığı söndü

Kor narmandı edelerim

Maraş'ta...

Ulu Camii ezan sesiyle inler
 Teheccüt vaktinde duada binler
 Her duaya şahit seccade dinler
 Ne civandı edelerim Maraş'ta...

Boğazkesen caddesinde bir telaş
 Kanlı dere sanki cehenneme eş
 Kefen biçti Fransızlara Maraş
 Bezirgandı edelerim Maraş'ta...

Cuma hutbesinde fetva verildi
 Yiğitler toplanıp çete kuruldu
 Fransız, İngiliz yurttan sürüldü
 Kahramandı edelerim Maraş'ta...

Pusatı baltaydı, kalkanı kürek
 Al bayrağım mahsun dayanmaz
 yürek
 Hücumla kaleye tekbir diyerek
 Alperen'di edelerim Maraş'ta

Tek yürek olup el ele verdiler
 Ermeninin ihanetin gördüler
 Allah Allah diye burça vardılar
 Şâdumandı edelerim Maraş'ta.

Düşmanlara gülzar olamaz
 Maraş
 Hürriyetten uzak kalamaz Maraş
 Esarete asla gelemes Maraş
 Bir şahandı edelerim Maraş'ta...

Vatan için şehadeti seçtiler
 Anadan, evlattan, yârdan
 geçtiler
 İstiklâl uğruna Hakk'a göçtüler
 Ol Reyyandı edelerim Maraş'ta...

Kimler göçtü kimler kondu dalına

*Nice canlar feda oldu yoluna
Bülbül mesken etti gonca gülüne
Aşiyandı edelerim Maraş'ta...*

*Birlik olup şehirlisi köylüsü
Sıksası, güdüğü, selvi boylusu
Kadını, kızanı, bekar, evlisi
Hep şahlandı edelerim Maraş'ta...*

*Sözde ermeni soykırım yalandı
Koynumuzda beslenenler yılandı
Tüm zehriyle boynumuza dolandı
İnanandı edelerim Maraş'ta*

*Hepsi birer parıldayan yıldızdı
Silahları balta, namtı, daldızdı
Ermeniler zehirli çuvaldızdı
Kehkeşandı edelerim Maraş'ta...*

*Çetin bir kış idi esvaplar yuha
Ne ayakta potin, ne sırtta çuha
Koç yiğitler hicret etti Allah'a
Kardelendi edelerim Maraş'ta...*

*Eşi şehit düşen Naciye nine
Sâdık vatanına, kutsal dinine
Evini yakarak düşman inine
Harlayandı edelerim Maraş'ta
Cesur idi mertti namert değildi
Ne el etek öptü ne de eğildi
Bir asırdır kahramanca övüldü
Hükümrandı edelerim Maraş'ta...*

*Fransız çaputun indirdi yere
Dillenip konuşsa şu Kanlı Dere
Komşu sandığımız ermenilere
Şahmerandı edelerim Maraş'ta...*

*Her kuşun etini yenir sandılar
Vatanıma dört yandan
dayandılar
Ölen edelerim kahramandılar
Kerimandı edelerim Maraş'ta...*

*Fransızlar yıldı gibi savruldu
Ermeniler kanlarında yoğruldu
Şehitlerim şol cennete çağrıldı
Küheylandı edelerim Maraş'ta...*

*Yiğitlerin harman olduğu yerdi
Utku için çok mücadele verdi
Fransızı imanla yere serdi
Bir destandı edelerim Maraş'ta*

*Nurgül kurban toprağına taşına
Yakışır madalyan nazlı döşüne
Hadsiz keferenin orda işi ne?
Egemendi edelerim Maraş'ta...⁷⁹²*

Gülcan Şahin'e göre Türk milletini yıkmaya kimsenin gücü yetmez;

*Duvarlar engelli aşılmıyorsa da,
Kapılar zincirli geçilmiyorsa da,
Kaleler yıkılmış yerleştirilemiyorsa da,
TÜRK'ün gücü hepsini yener.*

*Düşman gelip kapıya dayansa da,
Kötüler ellerine kelepçe vursa da,
Bulutlar gökyüzünden yavaşça
kaybolsa da,
TÜRK'ün gücü hepsini yener.⁷⁹³*

⁷⁹² Nurgül Kaynar Yüce, "Maraş (Kahramanlık) Destanı", *Edebiyatın Başkenti*, 12, 2020, 6.

⁷⁹³ Şahin, "Türk'ün Gücü", 8.

Hatice Güzel, Millî Mücadele döneminde Fransızların, İngilizlerin ve Ermenilerin saldırılarına rağmen Kahramanmaraş halkının iman ve inanç gücüyle gösterdikleri direnişi anlatmıştır;

*Fransız, İngiliz, Ermeni'si
Göz dikmiş vatanımın taşına toprağına.
Hiç aman verir mi cengâver Maraş'ım
Fransız'ın İngiliz'in gözdağına.*

*Pis elini uzatırsan peçeme
Kurşunu yersin alnının orta yerine
Önünde duramazsın artık
İman ve inanç seline.*

*Bayrağı dalgalanmadan kalesinde
Alnını secdeye koymaz Maraş'ım
Fransız işgalinin altında
Hürriyetsiz yaşamaz Maraş'ım.*

*Kadını, erkeği, yaşlısı, genciyle
Şaha kalktı Maraş'ım, orağı, tırpanı, yabasıyla.
Hiç gözünü açtırır mı işgalci gâvura
İçindeki vatan memleket aşkıyla.*

*Bir avuç çapulcuya boyun eğer mi
Dünyayı dize getirmiş Osmanlının ecdadı.
Senin gibi nice devletçik geçmiş elinden
Üç kıtayı sallayan Türk Milleti.*

*Adana, Urfa, Antep'i
Şahlanarak ayağa kaldırdı Maraş'ım
Toprağıma göz dikmiş Fransız İngiliz'i
Yedi kat yerin dibine batırdı Kahramanmaraş'ım⁷⁹⁴*

⁷⁹⁴ Hatice Güzel, "Kahramanmaraş'ım", *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 33.

Nurgül Kaynar Yüce, yine bir şiirinde Millî Mücadele döneminin kadın-erkek kahramanlarından bahsetmiştir: Çakmakçı, Sütçü İmam, Senem Ayşe, davulcu Halil, Celil, Rıdvan Hoca...

İşgal etti toprağı Fransız keferesi.

Kadın erkek demeden göğüs gerdi Maraşlı

Böyle başladı halkın milli mücadelesi.

Köylü kentli birleşip çete kurdu Maraşlı

Müşrik kirli elini peçemize uzattı.

Çakmakçı 'ya kalkan el yaramıza tuz attı

Sütçü İmam tekbirle ilk kurşununu attı.

Fransız 'ı imanla geri sürdü Maraşlı

Senem Ayşe dediğin cesaret timsalidir

Ukuya ateş yakan bir vefa emsalidir

Tek arzusu bağımsız memleket visalidir

Hürriyet için nice canlar verdi Maraşlı

Ermeni 'ye dersini verdi davulcu Halil

Kefere için tokmak kaldırtmaz bana Celil

Düşmana davul çalıp etmesin Rabbim zelil

Düşmana yol vermeyen etten surdu Maraşlı

Bir Cuma hutbesinde Rıdvan Hoca haykırdı

Halkı istiklâl için cenk etmeye çağırdı

İşgal altında olmak ölmekten çok ağırdı

Bu ihlasla kurtardı ana yurdu Maraşlı

İhtiyarı ve genci aynı safta birleşti

Milli heyecan coştı aşkı güneşe eşti

Vatanı işgal eden yedi düvel kalleşti

Kadın erkek devleşti yere serdi Maraşlı...

Dârü'l-Harp denilince toprağına taşına

Hürriyet sevdasıyla bir ruh geldi başına

Dediler düşmanlara vurun Allah aşkına

Al bayrağı burçlarda tekrar gördü Maraşlı...

*Silahlı teçhizatı çok azdı tüm neferin
Maraş savunması ki büyük şanlı eserin
Örneksin Sütçü İmam kalplerdir senin yerin
Etten kemikten çelik duvar ördü Maraşlı...*

*İmandan bildi vatan sevgisini her zaman
Düşmanın çizmesine vermedi asla emân
Şahit oldu melekler hayrandır sana cihan
Firdevs bahçelerine o gün erdi Maraşlı.⁷⁹⁵*

Dilek Eker Özyurt da şiirinde Millî Mücadele döneminde Kahramanmaraş'ta yaşanan kahramanlıkları işlemiştir;

*Anadolu'nun kutsal bağrına,
Ayak basmış namahrem, doğudan batıya,
Habis eller uzanmış, göz dikmiş namusa,
Mustafa Kemal Paşa emir verdi Sivas'ta,
Bir şerare yeter Kahramanmaraş'a...*

*Zemheride boyanır vatan toprağı kana,
Rabbine sığınıp, namerde baş kaldırmaya,
İman dolu göğsüyle bırakır mı düşmana,
Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, namluyla,
Bir hiddet yeter Kahramanmaraş'a...*

*Yüreklere ateş kor olmuş yağar,
Cihan'a meydan okur gözü yaşlı analar,
Gök delinir, tekbirle dua yağar,
Haçlı bu vatani sahipsiz mi sanar?
İsimsiz Kahramanlar, küffara korku salar,
Bir nida yeter Kahramanmaraş'a...*

*Nice canlar serilir, bir karış toprağa,
Ateş düşmüş yüce şanlı bayrağa,
Haçlı gözün dikmiş, hilale imana,
Nasıl sığar bu zulüm ecdadın ruhuna,*

⁷⁹⁵ Nurgül Kaynar Yüce, "Maraşlı", *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 24.

*Boyun eğmez bu millet, Ermeni'ye, Fransız'a,
Bir kıvılcım yeter Kahramanmaraş'a...*

*Yürekler kor, her yer kıyamet,
Yar verir, can verir, elbet,
Hain düşmana yok merhamet,
Alnı açık başı dik bu millet,
Türk'ün tek emelidir şahadet,
Bir mızrak yeter Kahramanmaraş'a...⁷⁹⁶*

3.2.2.9. Zafernâme

Zafernâme, savaşlarda elde edilen zaferi konu alan şiirleri ifade etmektedir.⁷⁹⁷ Kahramanmaraşlı şairler bu tür şiirlerde genellikle Çanakkale Zaferi, Millî Mücadele döneminde gösterilen kahramanlıkların sonucu kazanılan zafer konu edilmiştir.

Zübeyde Kozanoğlu'nun Çanakkele Zaferi'ni işlediği zafernâme türündeki şiiri şu şekildedir;

*Dikmişti yurduma, dış güçler gözü
Mehmetçikler kurdu, seferlerle toy
Şehâdet üzere, verdiler sözü
Gittiler geriye, dönmediler oy!*

*Çanakkale geçilmedi, geçilmez
Cenneti baki ki, aşksız açılmaz
Sorgusuz sualsiz, Hakk'a uçulmaz
Gittiler geriye, dönmediler oy!*

*Şahbazlar dönmeyi, düşünmediler
Canımız vatana, feda dediler
Aşkları kefendi, vurgun yediler
Gittiler geriye, dönmediler oy!*

*Kozanoğlu'm Türkler, tarih yazıyor
Yabanlar kudurmuş, güçle azıyor*

⁷⁹⁶ Dilek Eker Özyurt, "Kahramanmaraş'a", *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 6.

⁷⁹⁷ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 382.

*Mehmet şehit olmuş, kanı sızıyor
Gittiler geriye, dönmediler oy!⁷⁹⁸*

Gamze Gökçek, Millî Mücadele döneminin ardından Kahramanmaraş'a kahramanlık madalyasının verilmesini şiirinde işlemiştir;

*Çekmiş silahını düşman üstüne,
Maraş'ın yoluna kanını sermiş,
Yan gözle bakılınca, dostuna,
Namusu uğruna, canını vermiş.*

*Hiç görmemişlerdi, böyle kahraman,
Düşmanlarda şaşkına döndüler, o an,
İlk kurşunu attı, yoktu kurtulan,
Analar ne yiğitler doğurur, gör de inan.*

*Yirmi beş kasım bin dokuz yüz yirmi iki de,
Barut onun üzerine patlamış kalede,
Ruhunu teslim etmiş "Rabbi'ne",
Kıyamet kopmuş Maraş'ın üstüne.*

*Madalya verildi bundan dolayı,
Maraş'ın kahraman olmuştu adı,
Bir anlatsa gördüklerini Ahır Dağı,
Maraş'a da zaten bu zafer yakışırdı.*

*Bunda kahramanların emeği vardı,
Yiğitler bu şehri, kan verdi aldı,
Nice anaların, gözleri yaşlı kaldı,
Maraş vatandı, şerefti, namustu, ardı.*

*Hepsini toprağa gömdü, düşmanın,
Yüzü gülsün ay yıldızlı bayrağın,
Rahmeti üstüne olsun Allah'ın,
Ruhunu şâd edek o, yüce insanın,
Yattığı yer nur olsun, Sütçü İmam'ın.⁷⁹⁹*

⁷⁹⁸ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 38.

⁷⁹⁹ Son Damla, "Maraş'ın Kurtuluşu", *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 13.

3.2.2.10. Varsağı

Varsağı, halk edebiyatı nazım biçimlerinden olan koşmanın kendine has üslubuyla söylenen türüdür.⁸⁰⁰ Varsağı, ismini Güney Anadolu bölgesinde yaşayan Varsak Türklerinden almıştır. Yiğitçe bir havayla söylenir. “Behey, bre, hey gidi” gibi ünlemlerle söyleyişe mertçe bir hava katılır. Dörtlük sayısı 3-5 arasında değişir.⁸⁰¹

Andırın’ın Cambaz köyünde yaşayan Çeribaşı lakaplı Mustafa, eşkıyalık yapmaktadır. Çeribaşı, Çukurova’ya akrabalarının yanına gitmiş, dönüş yolculuğu esnasında ise Yoğunoluk denilen mevkide atların başıboş dolaştıklarını görmüştür. Hemen ormana girmiş, biraz ağca tevek çekerek onunla atın birini tutmuş ve binip kaçmıştır. Durumu öğrenen at sahipleri ise arkasından tüfek sıkmışlar ve saçmalar Çeribaşı’na isabet etmiştir. Kaçan Çeribaşı, Rabia Duman’ın kardeşlerinin yanına gelmiş, zira onlar da kaçaktır. Çeribaşı’nı Kızıloluk’ta bir mağaraya götürmüş, yarasını iyileştirmeye çalışmışlardır. Çeribaşı’na “Sen bu mağarada kal, eğer acıkırsan ve susarsan göğceoğlak gibi öt, biz anlarız.” demişlerdir. Elif Kıvrak Duman, Çeribaşı’nın ve köylünün bu haline acımıştır;⁸⁰²

Bre Çeri bre Çeri
Çetelerin çalar boru
Baktın düşman zor geliyor
*Çal bıcaa dönme geri*⁸⁰³

Afşin’in Beyceğiz Mahallesi’nde oturan Türkan Hanım’ın beş yaşındaki oğlu sünnet olmuş fakat yarası bir türlü iyileşmemiş, aksine daha da kötüye gitmiştir iyileşeceği kanaati hâkimken birden hayatını kaybeder. Gözü yaşlı, yüreği kanlı anne, susuz toprağa can veren yağmur misali yüreğine bir nebze olsun teselli vermek istercesine yalan dünyaya öfkesini dile getirmiştir;⁸⁰⁴

Yörü bire yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Beş yaşındaki yavrumu

⁸⁰⁰ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 505.

⁸⁰¹ Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, 496.

⁸⁰² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 92.

⁸⁰³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 92.

⁸⁰⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları III*, 49.

*Alan dünya değil misin?*⁸⁰⁵

3.2.2.11. Nasihatnâme

Nasihat, “öğüt, tavsiye, ibret verici ders”⁸⁰⁶ ve “hâlis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak”⁸⁰⁷ anlamlarına gelmektedir. Nasihatnâme ise “dinî, sosyal ve ahlâkî bir takım öğütler verilerek çağın gereğine göre hayatın bütün evreleri için hazırlamak ve yetiştirme esasına dayalı eserler”,⁸⁰⁸ “öğüt verici nitelikte yazılmış didaktik eserler”,⁸⁰⁹ “din, ahlak, toplumsal yaşam, meslekler, yönetim hizmetleri konularında öğüt verici veya iyi insan olma, yaşamda başarılı olmanın yollarını gösteren eserler”, “İslâmî temellere dayalı ahlâkî davranış kurallarını özlü formüller halinde yeni kuşaklara aktarmak amacıyla yazılmış öğretici eserler”,⁸¹⁰ İnsanları doğru yola sevk etmek, ahlaklı yaşamalarını sağlamak için öğüt veren, bu yolda ibretli hikâyeler içeren manzum veya mensur eserler”⁸¹¹ ve “İslâm dinine dayanan ahlak kuralları ve gelenekleri veciz ifadelerle dile getirerek insanlara, özellikle gençlere öğüt vermek gayesiyle yazılmış eserler”⁸¹² olarak ifade edilmiştir. Nasihatnâmelerde, insana yaşam sürecinde en doğuyu bulmak ve uygulamak yolunda hizmet önemli olduğundan dinin ve millî kültürün değerleri bir bütünlük içerisinde verilmektedir.⁸¹³

Bu tür, Türk edebiyatına İran edebiyatından geçmiştir. İran’da oluşan bu tür pendnâme olarak adlandırılmıştır.⁸¹⁴ Fakat nasihatnâme, bir tür olarak Türk edebiyatına İran edebiyatından gelmiş olsa da öğüt verme geleneği Türklerde çok daha eskiye götürülebilmektedir. XI. yüzyılda kaleme alınan *Dîvân-ı Lugâtî’t-Türk*’te yer alan atasözleri de birer nasihat olmakla birlikte bu geleneğin tohumları sayılabilmektedir.⁸¹⁵

⁸⁰⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları III*, 49.

⁸⁰⁶ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 188.

⁸⁰⁷ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 282.

⁸⁰⁸ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 188.

⁸⁰⁹ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 350.

⁸¹⁰ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 188.

⁸¹¹ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 343.

⁸¹² Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 309.

⁸¹³ Neclâ Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev’ilere Giriş*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1994, 265.

⁸¹⁴ Yusuf Çetindağ, *Feridüddin Attar: Pendname*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2013, 31.

⁸¹⁵ Mehmet Hengirmen, *Güvâhî: Pendname*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, 9.

Türk şiirinde nasihat konusu fazlaca işlenmiştir. Hatta İslâmî edebiyatta bu konunun işlendiği eserler “nasihatnâme” olarak isimlendirilmiştir. Bu eserler daha ziyade toplumsal çözümlerin yaşandığı dönemlerde kaleme alınmış ve bozulma yaşanan alanlarda çözüm önerileri sunmuştur. Bu kitaplarda hemen her dönemde yaşanan hak, adalet, doğruluk, cömertlik, yardımseverlik gibi ahlâkî değerlerin yanı sıra toplumun çağdan çağa bireysel ya da toplumsal düşünceleri, yükselmeye ve çözülmeye götüren anlayışlar, dinî ve tasavvufî hayatın algılanışı, görgü kurallarındaki farklılaşmalar, din ve kültürler arası etkileşimler, değer yargıları gibi değişim ve gelişim süreçleri gözlemlenebilmektedir.⁸¹⁶

Kahramanmaraşlı şairler de bazen kendine, bazen çocuklarına, bazen de genele öğüt vermektedir. Esasen amaç tüm insanlığa hitap edebilmektir.

Muammer Ketizmen Sinan, bu dünyada kalıcı bir şey olmadığı için hiçbir şeye güvenmemeyi öğütlemiştir;

*Güvenme dünyaya durmadan döner
Yolu aydınlatır eski bir fener
Bazen ışık verir bazen de söner
Güvenme dünyaya döner de döner
Yolu aydınlatır eski bir fener*

*Çeşit çeşit nebat yetişir dağda
Kuşlar cıvıldaşır bahçede bağda
Balıklar oynasır denizde ağda
Güvenme onlara onlar da döner
Yolu aydınlatır eski bir fener*

*Yağmur yağar kara toprak ıslanır
Yorgun çiftçi harmanına yaslanır
İşlenmezse suda demir paslanır
Güvenme onlara onlar da döner*

⁸¹⁶ Reyhan Keleş, “Türk Edebiyatında Nasihat”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 44, Erzurum 2010, 185.

Yolu aydınlatır eski bir fener

*Koyun kuzu yaylalarda beslenir
Çoban dağda kaval çalar seslenir
Çayır çimen yenecek yem üs(t)lenir
Güvenme onlara onlar da döner*

Yolu aydınlatır eski bir fener

*Ormanlarda yaşar karaca geyik
Kimi yavru küçük, kimisi büyük
Yükseklerde öter keklik, üveyik
Güvenme onlara onlar da döner*

Yolu aydınlatır eski bir fener

*Dere çağlayarak yolunu bulur
Yüksekten akarak şelale olur
Lale, sümbül çevresinde bol olur
Güvenme onlara onlar da döner*

Yolu aydınlatır eski bir fener

*Sorup tanımadan ahabap olma
Altını ararken çamura dalma
Zenginin yanına yoksulu salma
Güvenme ahababa ahabaplar da döner*

Yolu aydınlatır eski bir fener

*MANNİ kimselere inanma artık
Güvenecek bir tek Allah var artık
İçeri görünmez, dış kapı örtük
Güvenme dostlara dostun da döner*

Tek elinde kalır isli bir fener

İsli bir fener... İsli bir fener⁸¹⁷

Gül Hatın'ın dünya hakkında kendine verdiği nasihatler şöyledir;

*Çoğumuş dünyanın cevri cefâsı
On beş dakika sürmez zevki sefâsı*

⁸¹⁷ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 89-90.

*Hiç kimseye dokunmamış vefâsı
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*

*Dünyaya sükile eyledim nazar
Çok insan vefasız dünyaya benzer
Düşünsün Mevla'sın eylesin hazer
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*

*Dünyanın ben hiç gezmedim peşinde
Hayır yok aklında başında
Ne olduğunu bildim on beş yaşında
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*

*Dünya güler oynar aldatır seni
Ne fakir bırakır ne de sultanı
Anadan doğanın mahvolur canı
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir*

*Dünyada dermanın verenin vardır
Gülendem, bakmadan görenin vardır
Kefene iman ile saranın vardır
Sıkılma bir şeye Allah kerimdir⁸¹⁸*

Fatma Hatun Akat Ketizmen, dünya hakkında vermek istediği nasihatleri bir anne ve çocuğu arasında geçen konuşma şeklinde hikâyeleştirmiş ve şiirini oluşturmuştur;

*Çocuğu annesine
Dünya nedir, demişti
Annesi çocuğuna
Şöyle cevap vermişti:
Dünya bir rüya gibi
Onu anlamak çok zor
Ben cahilim evladım
Onu öğretmene sor
Yine de anlatayım
Dilim döndüğü kadar*

⁸¹⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 20.

Futbol topu gibidir
 Onu oynayanlar var
 Kimi kalkar kimi düşer
 Hepsinin bir amacı var
 Kimi para peşinde
 Kimi şöhrete koşar
 Kaleciyi hiç sorma
 Sanki cephede asker
 Boş yere yorulur mu
 Onun da çıkarı var
 Bir de izleyici var
 O da ediyormuş kâr
 Çoğu da para verip
 Boş yere vakit harcar
 Anlatmayı bilir isem
 Anlatacak çok şey var
 Yavrum nasıl anlatayım
 Başka türlü toplar var
 Bazısı saç uzatır
 Boynuna boncuk takar
 Sanki erkekmiş gibi
 Kızlara çalım satar
 Dünya da top gibi
 Gelenleri oyalar
 Öyle bir sahtekâr ki
 Doğruya neler yapar
 Onun sevdiği insan
 Hep yalancı sahtekâr
 Eğer işi düşerse
 Ne kadar vaatler var
 Bir imza almak için
 Alır verir selâmı
 Amacına erince

Hiç tanımaz ki seni
 Yaratan bizler için
 Neler vermiş bilmezler
 Önlerini görürler
 Arkaların bilmezler
 Oysa iyinin kötünün
 Vardır bir bedeli
 Sen doğruyu yaparsan
 Ebet çıkar yoluna
 Allah da yardım eder
 Doğru olan kuluna
 Bir de kendin beğenme
 Mağrur olma kulak ver
 Büyükleme evladım
 Senden büyük Allah var
 Hiçbir işe yaramaz
 Bu dünyada kötülük
 Şu yalancı âlemde
 Kötü olacak ne var
 İyi düşün evladım
 Kötü hep eder zarar
 Kimse etmemiş hiç kâr
 Zararın ardı zarar
 Dünya bir hali bindir
 Cahil kalma tahsil yap
 İyiyi kötüyü
 Tahsil yapanlar anlar
 Çalıştım anlatmaya
 Anlatabiliyorsam
 Cahil olmak ne kötü
 Eğer ders alıyorsan
 Dünyanın bir adına
 Yalan dünya, diyorlar

*Eğer çok kötü ise
 Neden beğeniyorlar
 Çok ayıp olsa da
 Bir adı kahpe dünya
 Sakın ona inanıp
 Düşmeyesin ağına
 İşte oğlum bunları
 Yazıyor sana anan
 Yaşadıkça anlarsın
 Dünyayı zaman zaman
 Ölürlen nasip etsin
 Herkese kâmil iman
 Fatıha da beklerim
 Oğlum senden her zaman⁸¹⁹*

Ayşe Dede Çabuk ise arkadaş seçiminde dikkatli olunmasını, arkadaşına her sırrın anlatılmaması gerektiğini öğütlemektedir;

*Dost bilip kimseye deme derdini
 Arkandan kuyunu kazar vallahi
 Sen sanık olursun o da bir yargıç
 En ağır cezayı yazar vallahi.*

*Seçerken dostunu düşünmek gerek
 Söylersin sırrını dost zannederek
 Darda kor da kaçır hep inciterek
 O hassas kalbini üzer vallahi.*

*Arkandan çekiştirir yüzüne över
 Zannetme ki seni yürekten sever
 İyi giyinirsin gözüyle döver
 Tepeden tırnağa süzer vallahi.*

*Hep ayırmak ister seni eşinden
 Sen kaçsan da o yetişir peşinden*

⁸¹⁹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 122-125.

*Gözlerim dolar da taşar yaşından
Sessizce kalbine sizar vallahi.*⁸²⁰

Özden Ketizmen Arığ da hayat hakkında öğütlerini şöyle sıralamıştır;

*Bu hayat denilen şey bir ince dala benzer
Sakin, dokunum deme, kırılır ha kırılır
Ümdini kesip de zehir etme dünyanı
Kader denilen o şey, dirilir ha dirilir*

*Sen insansın unutma yaşamın bedelini
Elinle yazamazsın Allah'ın kaderini
Yolunu çok iyi seç tutma kötünün elini
Yoksa ömür defterin dürülür ha dürülür*

*İnsanlığa kıymet ver, ezip geçme fakiri
Dünya kimseye kalmaz düşün ahiretini
Ömür boyu bırakma terbiyeni ülfetini
Bir gün senin hesabın görülür ha görülür*⁸²¹

Özden Ketizmen Arığ sevgiyi, saygıyı, kötü sözlerden uzak durmayı öğütlemiştir;

*Sevgi, saygı sende temel taşıdır
Sevil, sayıl sana bunlar yakışır
İşte bunlar tüm her şeyin başıdır
Küçüğü sev, büyüğü say hor görme*

*Hürmet göster, sevgi besle sormadan
Sevgi göster şefkat göster durmadan
Sevgi denen güzel çiçek solmadan
Küçüğü sev, büyüğü say hor görme*

*Sev sevenler, say sayanlar bunu bil
Ne istersen onu söyler bil ki dil
Kötü sözü, kem lafları süpür sil
Küçüğü sev, büyüğü say hor görme*⁸²²

⁸²⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 167.

⁸²¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 207.

⁸²² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 208.

Gülşah Dilbirliği, çocuğuna düşkünün elinden tutmasını, küçüklerini kötülükten korumasını, iyilik yapanı asla unutmamasını, doğru yolda olmasını, yalandan ve haramdan sakınmasını, hayallerinin peşinde koşması gerektiğinden, insanların eleştirilerini duymamasını ve haksızlığa dur demeyi bilmesini nasihat etmiştir;

*Görürsen düşkünü tut ellerinden
İlk adımında elinden tutanı unutma
Koru küçükleri kötülüklerden
Seni gözünden bile sakınanı unutma

Sakın ayrılma doğru yolundan
Koru dilini kalbini yalandan
Uzatma elini hayır gelmez haramdan
Sana ak sütü vereni unutma

Koş hayallerine aş engelleri
Umursama sana dur artık diyenleri
Susma durdur haksızlığa gidenleri
Hayat yolundaki çizgini unutma⁸²³*

Nurgül Kaynar Yüce de kızına, doğru yolda olmasını, helal kazanmasını, dürüst olmasını, dünya malı için hır yapmamasını, dostunu iyi seçmesini, geçmişini temiz bırakmasını, büyüklerine daima saygılı olmasını, kul hakkına riayet etmesini, her şeyi sevmesini, kendi sahip olduklarını başkalarına ait olanlara tercih etmesini öğütlemiştir;

*Üç günlük bir yoldur dünya dediğin
Doğrudan ayırma özünü kızım
Helâl lokma olsun daim yediğin
Harama kaydırma gözünü kızım

Dürüst ol ki; dürüst çıksın yoluna
Hırslanıp meyletme dünya malına
Bir düşersen kimse bakmaz halına
Değişme yokuşa düzünü kızım

Dostunu iyi seç sırrını dökme*

⁸²³ Gülşah Dilbirliği, “Evlada Öğüt”, *Edebiyatın Başkenti*, 32, 2021, 6.

*Yaklaşıp ateşe kendini yakma
Yalandan uzak dur yanlışa bakma
Tatmasın hiç kalbin hüznünü kızım*

*Zaman su misali akıp da gider
Gün gelir bedene ruh veda eder
İnsan ne ederse kendine eder
Pak bırak geriye izini kızım*

*Ananı atanı görmezden gelme
Ne olacağım de ne oldum deme
Acından ölsem de kul hakkı yeme
Dinle şu ananın sözünü kızım*

*Gönlünü Allah'a kul olana ver
Allah aşkı ile küll olana ver
Özü sözü yüzü bir olana ver
Silkele dünyanın tozunu kızım*

*Alet olma kula ve alet etme
Hedefine yürü asla pes etme
Sevgiye çoban ol sakın kin gütmeye
Kış etme baharın yazını kızım*

*Cemâl güzelliği etmez beş para
Ahlâkı yüreği güzeli ara
Olur ya düşersen bir gün sen dara
Duyurma kimseye sızını kızım*

*Garip Nurgül yanar gönülde, histe
Sana dua eder bil her nefeste
Rabbimden sevginin çoğunu iste
Menfaatin ise azını kızım⁸²⁴*

⁸²⁴ Nurgül Kaynar Yüce, "Kızım", *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 3.

3.2.2.12. Ramazâniyye

Kamerî dokuzuncu ay olan Ramazan ayı, edebî metinlere sıkça konu olmuştur. İslâm kültüründe; oruç ve oruçla ilgili, iftar, sahur, teravîh gibi uygulamalar; Kadir gecesini gibi kutsal bir gecenin bu ay içinde olması gibi farklı özellikler sebebiyle Ramazan, şairlerin ilgisini çekmiştir.⁸²⁵ Deyimlerden günlük konuşmalara, şiirden mûsikîye kadar kültürün hemen her alanında Ramazan ayı ve oruçla ilgili unsurlarla karşılaşmak mümkündür.⁸²⁶ Ramazan ayı münasebetiyle yazılan şiirlere ramazâniyye denilmektedir.⁸²⁷ Ramazâniyyelerde Hilâl'in durumu, Ramazan'ın başlaması, aç kalmanın zorluğu, Ramazan'da özel olarak hazırlanmış yemekler, sahur, imsak, eğlenceler, kandillerin asılması, keyif verici maddelere getirilen yasaklar, arkasından gelen bayram sevinci işlenmiştir.⁸²⁸ Şairlerin bazen aşk, ayrılık, vuslat gibi duygularını anlatırken benzetme unsuru, bazen de sevgili konumunda, bir insanmış gibi Ramazan ve oruç kavramlarını şiirlerinde kullandıkları görülmüştür.⁸²⁹

Hayat Soydan Gürünlü on bir ayın sultanı, kandillerin yakıldığı, gönüllere ilaç olan, rahmet ve mağfiret ayı, zenginlerin fakirlere yardım ettiği Ramazânı anlatmıştır;

Kandiller çırılar yanar

Ramazân ayı gelince

Müminler sahura kalkar

Ramazân ayı gelince

On bir ayın sultanıdır

Gönüllerin baş tacıdır

Hastaların ilacıdır

Ramazân ayı gelince

Gönüllerde güller açar

Üstümüze rahmet saçar

Şeytanlar bu ayda kaçır

Ramazân ayı gelince

⁸²⁵ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 212.

⁸²⁶ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 294.

⁸²⁷ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 289.

⁸²⁸ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 301.

⁸²⁹ Yılmaz, *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, 295.

*Yardımlar olur bu ayda
Karınlar doyar bu ayda
Yetimler güler bu ayda
Ramazan ayı gelince*

*Kalpler bu ayda doluyor
İnsanlar huzur buluyor
Fakirin yüzü gülüyor
Ramazan ayı gelince⁸³⁰*

Gülnur Demirel ise Ramazan'ın gidişine üzülmemektedir. Zira Ramazan'ın gelişi bahar, gidişi hazandır;

*Dağların üstünden son ışıklarını topladığı gibi güneşin,
Gitme Ramazan, gitme ki yok cihanda bir eşin.*

*Gitme, bulutların ardında kaybolduğu gibi mehtabın
Silemedik kirlerini henüz, masivanın, günahın.*

*Tövbe ırmağından içip kanamadık, arınamadık
Ramazan, dur gitme, senin ufkuna doyamadık.*

*Gecelerin ki ayrı eser meltemin, üşütmezdi
Gündüzlerin ki tutar bizi, dünyayı sevdirmezdi.*

*Camilerin ıslıl ıslıl, dualar perde perde
Yükselirdi bir ağızdan, şimdi o ufuk nerde?*

*Gitme Ramazan, yağmur ol ıslat, rüzgâr ol serinlet
Bin günahla kıvraniyor ruhlar, serinlet.*

*Gitme Ramazan, tut elimizden, bırakma
Orucunla, iftarınla, sahurunla, huzurunla...*

*Sar bizi çepeçevre, kulluk nedir, bilelim,
O'na kul olmakla asıl sultanlığa erelim.*

*Ramazan, hatırlat bize unuttuğumuz o bezmi,
Hani hep birden söz verdiğimiz o yüce ahdi.*

⁸³⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 196.

*Hatırlat Ramazan, hatırlat ki yeniden
Ahd ü Peyman edelim Rabbe, temizlenelim.*

*Hani arzın halifesi, hani eşref-i mahlukat
Hani varlığın efendisi insandı. Heyhat!*

*Nasıl da unuttu insan insanlığını
Nasıl da utandırdı hayvanlıkta hayvanatı.*

*İnsanı bin tokatla tokatlıyor da Allah
İnsan hala anlamıyor bu tokadı. Eyvah!*

*Haberi yok, ruhu yara, kalbinde binbirecram
Yine dönüp para diyor, yine dönüp mal, makam*

*Ey Ramazan, dur dinle, arıtmadan gitme bizi
Hasenat yıkılıp gidiyor, kalmıyor bile izi.*

*Tut elimizi Ramazan, tut da Rabbe ulaştır.
Eşref-i mahlukatı yüce makama ulaştır.⁸³¹*

*Fânidir insanoğlu, fâniyle mutlu olmaz.
Bitip giden sevgiler, ruhunu doyuramaz.*

*Sonsuzluk arzusuyla, huzuru arar durur,
Bâki olan bir aşkla ancak bahtiyâr olur.*

*Yemek, içmek, eğlenmek beden besinidir
Bunlardan geçemeyen, nefsinin esiridir.*

*Manevi yolculukta oruç bir basamaktır,
Yaradan aşkı için gün boyu aç kalmaktır.*

*Hoş geldin sabır ayı, iyi ki geldin Ramazan,
Bayrama kavuşunca, bahara dönsün hazan !!!⁸³²*

Gülnur Demirel'e göre Ramazan'ın gelişi mutluluk, gidişi hüznü vermektedir.
Ramazan onun için umut demektir;

Gelişi bayram sabahı

⁸³¹ Gülnur Demirel, "Gitme Ramazan", *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 16.

⁸³² Tezay Tezcan Akkurt, "İyi Ki Geldin Ramazan", *Edebiyatın Başkenti*, 38, 2022, 8.

Gidişi hüzn

Bilmem kaç bahardır gülmedi yüzüm.

Ey Ramazan, adın umut, adın gökyüzüm.

Rahmet sal bizlere, hiç esirgeme

Yaradan'dan bir nefha sun gönlümüze

Sun ki gülsün yüzler, bitsin kavgalar.

Sun ki sussun gözü yaşlı yavrular.

Öyle bir gelişle gel ki biz şahlanalım

Kimiz neyiz anlayıp uyanalım.

Gelişin bayram sabahı, gidişin hüzn

Gecelerin ışık saçar, rahmet dolu gündüzün.

Dalıp gitsek de dünyaya, yine son sözüm:

“Bizleri kapından ayırmaya Ya Rab!”⁸³³

3.2.2.13. Bayrâmiyye

Bayram, millî ve dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan günlerdir. Bayramlar hemen hemen her milletin hayatında var olan “mutluluk, sevinç ve eğlence günleri”dir. Bayram kutlamaları, milletin kutsiyet atfettiği değerlerle iç içe olduğu, bayramın temsil ettiği duygu, düşünce halini idrak ettiği anlardır. Bu günlerde sosyal hayat fevkalade canlıdır, mutluluk doruk noktasındadır.⁸³⁴ Bayrâmiyye; “bayramlık, bayram bahşışı”⁸³⁵, “bayram kutlaması, bayramlar vesilesiyle yazılan şiirler”⁸³⁶ ve “bayramın gelişini kutlamak amacıyla yazılan şiirler”⁸³⁷ anlamlarına gelmektedir. Bayramın mutluluk, huzur ve sevinç simgesi olması sebebiyle bayrâmiyyelerin de bu tarz bir üsluba hâkim olmasını sağlamıştır. Orucun bırakılmasındaki rahatlama, bayram hediyeleri, kurban kesme, bayramlaşma, bayram ziyaretleri, küslerin barışması, bayram yerlerindeki güzellikler bu tür şiirlerin konusunu oluşturmuştur.⁸³⁸ Bayrâmiyyeler toplumun bayramlarda yapıp

⁸³³ Gülnur Demirel, “Ramazan”, *Edebiyatın Başkenti*, 38, 2022, 31.

⁸³⁴ Güzel, *Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, 555.

⁸³⁵ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 297.

⁸³⁶ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 121.

⁸³⁷ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 223.

⁸³⁸ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 122.

ettiklerini anlatan birer belge niteliğindedir. Bayramla ilgili inanç ve gelenekler bu manzumelerde ifade edilmiştir.⁸³⁹

Gülşah Dilbirliği herkesin kalbinden kötülüğü atarak, birbirine sevgiyle bakmasını, küslerin barışmasını, kimsenin birbirini kırmamasını, daima mutluluk olmasını dilemektedir. Bunun da bayramlarda bayramlaşma merasimleriyle gerçekleşeceğine inanmaktadır;

*Temizle kalbini kötü anlardan
Söyle güzel sözü bayramlaşalım
Hayır gelmez bize mutsuz dünlerden
Göster güler yüzü bayramlaşalım
Kimsenin gönlünü sakın ha yıkma
Ahiret dünyanı elinle yakma
Umutlar yerine hüznler ekme
Sil de kötü izi bayramlaşalım
Evleriniz her an neşeyle dolsun
Böyle güzel günler bizleri bulsun
Milletime bayram hep kutlu olsun
Haydi çal da sazı bayramlaşalım
Ruşendil duayı düşürmez dilden
Alıyor feyzini nazlı bir gülden
Bir garip görürsen çevirip yoldan
Silki yaşlı gözü bayramlaşalım⁸⁴⁰*

Gamze Gökçek, eski bayramlara özlem duymaktadır. Eskiden bayramlarda büyüklerin eli öpülür, hastalar ve akrabalar ziyaret edilir, küsler barışır, uzun zaman birbirini göremeyenler kavuşurlarmış;

*Büyüğün; eli öpülürdü saygıdan,
Hasta olanlar, ziyaret edilirdi.
Mutlu bile, olunursa kaygıdan,
Hısım, akraba, görmeye gidilirdi.*

⁸³⁹ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslâm Edebiyatı I*, 84.

⁸⁴⁰ Gülşah Dilbirliği, “Bayramlaşalım”, *Edebiyatın Başkenti*, 39, 2022, 3.

*Uzun zamandır görüşemeyen dostlar,
Yine aynı mekânda buluştular,
Allah sonsuza dek ayırmasın,
Bu bayramda, el ele tutuştular.*

*İşte bayram dediğin: böyle olur,
Bayram, bayram olursa güzel olur,
Yüreğinde, sevgi bulunduranın,
Her günü, bayram gibi güzel olur.*

*Şimdi, özletiyorsun kendini,
Eski Ramazan Bayramı,
Gözümde tütüyor, hani!
Sıladaki emmi, dayı,*

*Dilerim; bu bayram da öyle olsun,
Herkes bayramda bari huzur bulsun,
Sevgiler çağlasın oluklardan,
İnsanlar kana kana içsin dursun.⁸⁴¹*

Tuğba Tezcan Akkurt bayramın bir an önce gelmesini arzulamaktadır. Mazlumlara, dert içinde boğulanlara, hüznü çocuklara, hastalara, Rabb'inden bir yardım bekleyenlere, hayalleri yarım kalanlara bir umut olarak bayram gelmelidir. Zira bayram mutluluk, vuslat ve iyilik demektir;

*Gelsin bayram, kalbi kırık mazlumlara,
Kara kışı içinde yaşayanlara,
Derdi dağları aşanlara,
Koşarak gelsin bayram!
Gelsin bayram, hüznü çocuklara,
Naçar kalan kullara,
Şifa bekleyen hastalara,
Koşarak gelsin bayram!
Gelsin bayram, Rabbe açılan ellere,
Zoraki gülümseyen yüzlere,*

⁸⁴¹ Son Damla, "Özlenen Bayramlar", *Edebiyatın Başkenti*, 39, 2022, 6.

*Yarım kalan düşlere,
Koşarak gelsin bayram!
Gelsin bayram, güvercinler gökyüzünde süzölsün,
Fırak ateşi vuslat yağmuruyla sönsün,
Kötölük düğömleri birer birer çözölsün,
Gelsin bayram, iyilik tüm dünyada hüküm sürsün!*⁸⁴²

3.2.2.14. Nevrûziyye

Farsça bir kelime olan nevrûz, “yeni gün, Nevruz bayramı, bahar başlangıcı, ilkbahar, Celâî takvimine göre yılbaşı”⁸⁴³ anlamlarına gelmektedir. Nevrûz, Güneş’in hamel (koç) burcuna girdiği gün olup eski Mart’ın dokuzu, şimdiki 21 Mart, olarak bilinmektedir. İran’da eskiden beri iki ayrı güne bu isim verilmektedir: Bunlardan biri Güneş takviminin ilk ayı olan Ferverdîn ayının ilk günü olan “nevrûz-ı âmme”, diğeri ise Ferverdîn ayının yedinci günü olan “Nevrûz-ı hâsse”dir. İlkinde Güneş’in koç burcuna girdiği bilinmektedir. Efsaneye göre Allah kâinatı ve insanları bu günde yaratmış ve bütün yıldızlar bugün dönmeye başlamıştır. Yine efsaneye göre Cemşîd, bu günde halkı toplamış ve onu, Tanrı’ya şükür ve ibadet günü olarak ilan etmiştir.⁸⁴⁴

Miladî takvimde gece ile gündüzün eşit olduğu 21 Mart, nevrûz yani bahar bayramı olarak kabul edilmiştir. Nevrûz; tabiatın ve insanın kış mevsiminden çıkarak, bahara, bolluk ve berekete kavuşmasını simgelemektedir.⁸⁴⁵

Alevî-Bektaşî topluluklarda 21 Mart, Nevrûz bayramı olarak büyük törenlerle kutlanmakta ve ayîn-i cem icra edilmektedir. Gündüz başlayan törenler ertesi gün sabaha kadar devam etmektedir. Meydan açılmakta; yeni âşıklar şiirlerini, nefeslerini okumakta ve ardından nevrûziyyeler okunmaktadır.⁸⁴⁶

Nevrûziye, Nevrûz dolayısıyla kaleme alınan manzumeleri ifade etmektedir. Bayram, sevinç, mutluluk, yenilik, aydınlık, umut ve coşku demektir. Kıştan sonra gelen nevrûz bir ferahlık müjdesidir.⁸⁴⁷ Şairler, bahâriyyede olduğu gibi tabiatın canlanması,

⁸⁴² Tuğba Tezcan Akkurt, “Gelsin Bayram”, *Edebiyatın Başkenti*, 52, 2023, 12.

⁸⁴³ Mehmet Kanar, *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2008, 1529.

⁸⁴⁴ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 357-358.

⁸⁴⁵ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 383.

⁸⁴⁶ Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, 721.

⁸⁴⁷ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 264-265.

Güneş'in yüzünü göstermesi, çiçeklerin açması, eğlence meclisleri gibi baharla ilgili pek çok konu anlatılmıştır.⁸⁴⁸

Zübeyde Kozanoğlu'nun Nevruz bayramı için yazdığı “Bugün Nevruz Türk'ün Kutlu Bayramı” şiiri şöyledir;

Belli olur dört bir yanda geldiğin

Sen gelince hava başka kokuyor

Aşıkârca görülüyor güldüğün

Bugün Nevruz Türk'ün kutlu bayramı

Türküler söylenir, halay çekilir

Yaşayan canlıya, sevgi ekilir

Baharın sıcağı, cana dökülür

Bugün Nevruz Türk'ün kutlu bayramı

Kuzular oynasır, çimen üstünde

Elinden tutulur, güzel dostunda

Ayrılar yayılır, toprak destinde

Bugün Nevruz Türk'ün kutlu bayramı

Ne güzel yapılır, bu günde bayram

Oluyor ferdime, her gören hayran

Melteme kapılıp, edersin seyran

Bugün Nevruz Türk'ün kutlu bayramı

Kozanoğlu işte, açmış çiçekler

Sevinçle uyanmış, minik böcekler

İnsanlık şefkatle, yoksul kucaklar

*Bugün Nevruz Türk'ün kutlu bayramı*⁸⁴⁹

3.2.2.15. Bahâriyye

Bahâriyye kelime olarak “baharla ilgili, bahara ait” demektir.⁸⁵⁰ Bahâriyye ıstılâhî olarak “baharın güzelliklerinden, hoşluğundan, diriltileceğinden, insana verdiği neşveden

⁸⁴⁸ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 384.

⁸⁴⁹ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 44.

⁸⁵⁰ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 25.

bahseden şiirler”⁸⁵¹ ifade edilmektedir. Şairler, baharla birlikte yeniden hayat bulan ve şekillenen dünyayı, şahsî estetik anlayışlarıyla bu tür eserlerde yorumlamışlardır. Bahar mevsiminin anlatıldığı bu türde şairler tabiattan yola çıkarak sıkça teşbih kullanmaktadırlar. Kâinatın bir parçası olan çiçekler, ağaçlar bu şiirlerde her türlü ayrıntıyla verilmektedir.⁸⁵² Şairler; baharın gelişini, güzelliğini, manzaralarını; tabiattaki değişimi ve baharın insanı etkilemesini coşkun bir dille tasvir etmişlerdir.⁸⁵³

Fatma Hatun Akat Ketizmen, baharda açan çiçekleri şöyle anlatmıştır;

*Bahar gelir bütün çiçekler açar
Akasya etrafa kokusun saçar
Leylak nazlanarak önüne bakar
Nazlanma rengine kurban olduğum
Dağda nergis kar altından kalkıyor
Maviş maviş gözleriyle bakıyor
Kendine has kokusuyla kokuyor
Gizlenme rengine kurban olduğum
Şeftali de pembe giymiş saklanır
Çok güzeldir her tarafta görünür
Güz gelince meyvelerin derilir
Pembe yanağına kurban olduğum
Çalılar da sarı açar ezeli
Kokusunda güzellerin güzeli
Hiç utanma çok severiz biz seni
Batsın dikenlerin, kurban olduğum
Güller gayet güzel nazlıdır kendi
Peygamber kokusu, bulunmaz dengi
Türlü türlü açar vardır her rengi
Güzel kokusuna kurban olduğum
Menekşe, karanfil her çiçek güzel*

⁸⁵¹ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 62.

⁸⁵² Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 378.

⁸⁵³ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 26.

*Sarmaşık boy atar yaprağın dizer
Lale de utanır boynunu bükür
Utanma rengine kurban olduğum*

*Badem ilkbaharda gelinlik giyer
Şöyle bir bakmamız dünyaya değer
Tabiata öncü buymuş ya meğer
Beyaz gelinliğine kurban olduğum*

*Hatun say say bitmez güzeldir çoğu
Hepsinden de şifa buluyor doktor
Bunları yaratan var, muhakkaktır
Allah'ın birliğine kurban olduğum⁸⁵⁴*

Zübeyde Kozanoğlu baharın kokusunu, cıvıl cıvıl kuş seslerini, etrafı saran yeşillikleri, hafifçe esen rüzgârı anlatmıştır;

*Yayılmış her yana, bahar kokusu
İçime çekiyom, nefeslenerek
Kadifeden özü ve de dokusu
İçime çekiyom, nefeslenerek*

*İnceden inceye, geliyor bahar
Meltem havasında, esiyor seher
Geceler başkadır, çetindir nehar
İçime çekiyom, nefeslenerek*

*Kuşların sesiyle, uyandım sabah
Günün ışıyla, ediverdim ah
Toprağım dostumdur, en sevgili şah
İçime çekiyom, nefeslenerek*

*Kuzular meleşir, bizim bağlarda
İpek böcekleri, naif ağlarda
Nevruzlar açılmış, yalçın dağlarda
İçime çekiyom, nefeslenerek*

⁸⁵⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 126-127.

*Tufanı, poyrazı, mevsim yarısı
İçimden geçse de, doğa sorusu
Yeşile çalıyor, dalın kuru su
İçime çekiyom, nefeslenerek*⁸⁵⁵

Hatice Güzel ilkbaharın, umudun ve mutluluğun kendine ulaşmasını beklemektedir;

*Ey ilk bahar!
Yine mi teğet geçeceksin benden
Ölümün geçtiği gibi.
Göçmen kuşlar uğramayacak mı bana
Bir kez olsun hatırıma sormayacaklar mı?
Yeşeren dallar, çiçek açan meyva ağaçları
Bir kez olsun yönünü dönmeyecek mi bana.
Gonca gonca açan güller, gülmeyecek mi hiç.
Kır çiçekleri, Menekşe'ler, Nergiz'ler, Sümbül'ler.
Yoğurt çiçekleri uğramasalar da
Esen rüzgarlar bir defada olsa
Kokularını getirmeyecek mi bana.
Ey ilk bahar sesleniyorum sana.
Dünya benim için dönmüyorsa.
Mevsimler değişmiyorsa bende bir türlü
Uçsuz bucaksız yeşiline mavine sar beni.
Çiçekler ekilsin üzerime
Mavi gökyüzü serilsin.
Yıldızlar ışıklarını saçsın alabildiğine
Ne olur sar beni dünyanın yeşiline mavisine.*⁸⁵⁶

3.2.2.16. Hazâniyye

Farsça kökenli olan hazân kelimesi “güz, sonbahar” anlamına gelmektedir. Hazâniye ise “sonbahar konusunu işleyen şiir”i ifade etmektedir. Güz; yaşlanma,

⁸⁵⁵ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 53.

⁸⁵⁶ Hatice Güzel, “İlkbahar”, *Edebiyatın Başkenti*, 26, 2021, 25.

ihtiyarlık, bitiş ve ölümü sembolize etmektedir. İnsan yaşamının beyazlamış saçlarıyla yaşlılık dönemini; bitkilerin yok oluş döneminden önceki ürün alma dönemine gönderme yaparak da bolluğu temsil etmektedir. Altın sarısı, doğadaki sessizlik, uykuya bürünmüşlük, gül bahçesinin dağılması ve yaprak dökümü, sonbaharın şiire konu olan yönlerini oluşturmaktadır.⁸⁵⁷ Kahramanmaraşlı kadın şairler, genellikle sonbaharı hüznüyle yanlarıyla özdeşleştirmiş, umutsuzluklarını ifade etme aracı görmüşlerdir.

Zübeyde Kozanoğlu Eylül’le birlikte başlayan yaprak dökümünü ve yaprakların sararmasını ömrünün solması ve yavaş yavaş tükenmesiyle benzeştirmiştir;

*Yapraklar düşüyor, gönül dalından
Bana ne, sana ne, dünya malından
Sıyırdım gözümü, moru, alından
Tüm renkler sararmış, bak eylül geldi
Aylardan farklısın, çekil aradan
Sanma ki kendini, oldum sıradan
Hesapsız, kitapsız değil Yaradan
Tüm renkler sararmış, bak eylül geldi
Gönüller yorulmuş, tebessüm hasta
Sıralı dertlerin, hepsi de yasta
Çareler tükendi, bilesin usta
Tüm renkler sararmış, bak eylül geldi
Dostça bildiklerim, kalbimi sökmüş
Gözlerim bulutlu, yaşların dökmüş
Nicesi âlemde, boynunu bükmüş
Tüm renkler sararmış, bak eylül geldi
Ömrümün son demi, bitti bitiyor
Dünyalık ne varsa, hepsi gidiyor
Üç beş arşın bezle, toprak yutuyor
Tüm renkler sararmış, bak eylül geldi⁸⁵⁸*

⁸⁵⁷ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 96-97.

⁸⁵⁸ Kozanoğlu, *Bir Çiçek Misali*, 23.

Reyyan Akbaş hüzn ve hasretle eş tuttuğu sonbahara içten içe bir hayranlık duymaktadır. Rüzgârın yaprakları savurmasını, sevgi olarak betimlemiştir. Yağmurun pencereden süzülmesinden, serin sonbahar sabahlarında doğan güneşten, martılardan, yıldızların parlaklığından, sarının her tonuna bürünen yapraklardan mutluluk duymaktadır. Ayrıca hasreti beraberinde getiren sonbaharda sevmek ve özlemenin de bambaşka olduğunu söylemektedir;

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Rüzgârın yaprakları sevmesinde tadı
Yağmurun penceremden süzülmesi adı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Hem hüzn hem hasret adı
Serin sabaha doğan güneş tadı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Sararıp düşen yapraklarda yazılı adı
Dalgaları karşılayan martılarda saklı şanı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Özlemin, sevmenin en güzel yanı
Şafak vaktinin en güzel anı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Mavinin en berrak halinde saklı adı
Yıldızların en parlak hali tadı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

*Bir mevsim öyle bir mevsim ki
Sessiz gece de içilen kahvede tadı
Yazılan şiir, bestelenen şarkılarda adı
Mevsim sonbahar, Eylül'de gizli tadı*

Bir mevsim öyle bir mevsim ki

*Sarının bin bir tonunda hazanın tadı
Denize yansıyan yakamozda gizli adı
Mevsim sonbahar Eylül'de gizli tadı⁸⁵⁹*

Naime Nur Gümüştoka, şiirinde sonbahar ve ölümü işlemiştir. Oysa şaire göre ömür bir yaşamı tüketmek için oldukça kısadır;

*İçimde tuhaf bir korku var
Bir yaşam omuzuma tutunmuş
Gökyüzü sular seller gibi ağıyor
Vicdan muhasebesi tutulmuş
Doğru ya da yanlış bir karar verilmiş
Bir yaşam var omuzumda
Ölüm ve hayat arasına sıkışmış
Birilerinin, birine hayat borcu var
En güzel son bahar gecesinde verilecek
Hayallerinden asılmış bir yaşam var
Kıyamet gününe kadar sürecektir
Müsaait bir sonbahar var mı?
Birileri bir yerde yaşamına son verecek
Eylül umutlarını aldı gitti
Ekim pervasızca geçti gitti
Kasım, son baharı buz gibi kışa bağlama telaşında
Sonbahar bir yaşamı bitirmek için çok kısa
Birileri tüm noksanlığıyla yaşayıp gidiyor
Aşktan mı bilinmez, bir hayali var
Kimilerinin hayat arayışına inat
Umut dolu bir bir işin peşinde
Sonbahar bir aşk için çok fazla
Ölmek mi? yaşamak mı?
Bu soru sonbahar için çok saçma
Hiçbir şeyin dozu tutturulamıyor bu aylarda*

⁸⁵⁹ Reyhan Akbaş, "Mevsim Sonbahar", *Edebiyatın Başkenti*, 8, 2019, 10.

Sanırım sonbaharda doğmak gerek

Sonbaharda bulduğum aşkım

Yine bir sonbahar gecesi bitmeli

Bir yaşamın son bulabileceği

En uygun sonbahar ayında!

Belki pervasızca geçip giden Ekim'i durdururum

Belki de kasımı beklerim

Soğuk bir aralık ayına bağlanmadan sonbahar

Oracıkta bir yaşamı son buldururum.⁸⁶⁰

Nurcihan Kızmaz da sonbaharın hüznü yanını ele almıştır. Rüzgârın salladığı dalı ve bu yüzden düşen yaprağa insana ait bir özellik yüklenmiş; yaprak dala, dal yaprağa küsmüştür.

Rüzgâr eser dal sallanır

Yaprak düşer

Düşer ya düşmesine

Yaprak dala

Dal yaprağa küser

Mevsim hazan

Yürekten hüznün

Durum pek hazin

Böylece gökyüzüne

Ağlamak düşer

Çile mevsimidir hazan

Gül üşür, bülbül üşür

Dağlar yollar hep üşür

Tek yaprak değil savrulan

Kimine ölüm

Kimine ayrılık düşer

Karakişın boranın

Habercisidir hazan

⁸⁶⁰ Naime Nur Gümüştoka, "Sonbaharı Yaşamak", *Edebiyatın Başkenti*, 8, 2019, 20.

*Böyle yükü yüreciği zor taşır
Ondandır hırçınlığı
Her şeyi savurduğu
Değil mi ki bahar yaz
Onun öz kardeşidir.⁸⁶¹*

3.2.2.17. Kıyâfet-nâme

Kıyâfet-nâme, Arapça “kafv” kökünden türemiştir. “Bir şeyin dış görünüşü, bir kimsenin giydiklerinin bütünü”⁸⁶² ve “giysi, şekil, dış görünüş, görünüş, suret ve kılık”⁸⁶³ anlamlarına gelmektedir. Kıyâfetnâme ise “bir kimsenin dış görünüşüne bakarak karakterini tayin eden ilim” ve bu konuyla ilgili yazılan eserlere verilen isimdir. İnsan vücudunun ruhu kaplayan bir elbise olduğu düşünüldüğü için insanın göz, kulak, el, ayak, saç vb. organlarına bakarak karakteri ve ahlâkı hakkında hükümler verilmiştir. Bu tür ilimlerle uğraşan kimselere kayıf veya kıyâfetşinas denmektedir.⁸⁶⁴

Gül Hatın’ın kıyâfet-nâme türündeki şiiri şöyledir:

*Mizam parçasına benziyor başı
Alnı ay misali karadır kaşı
Arasan cihanda bulunmaz eşi
Dünyada ukbada sıkılmayasın

Aşağı tuttuğu koca cevizli
Yukarı tuttuğu yedi havuzlu
Kumral perçemli de seyfala gözlü
Dünyada ukbada sıkılmayasın

Hünkâr oturuşlu asan kalkışlı
İspir yürüyüşlü, şahin bakışlı
Atının palanı sırma nakışlı
Dünyada ukbada sıkılmayasın

Beytullah’a gide, olasın hacı*

⁸⁶¹ Nurcihan Kızılmaz, “Gül üşür Bülbül üşür”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 45.

⁸⁶² Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 371.

⁸⁶³ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 128.

⁸⁶⁴ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 185.

Sayinen gayrettir onun ilacı
Daima Gülendem sana duacı
*Dünyada ukbada sıkılmayasın*⁸⁶⁵

3.2.2.18. Hicviye

Hecv/hicv kelimesi Arapça olup “birisinin ayıplarını ya da kusurlarını sayıp dökmek, söylemek” anlamına gelmektedir. Edebî bir tür olarak hicviye, “bir kişinin, toplumun ya da kurumun alaylı bir üslûpla eleştiren metinler”⁸⁶⁶, “biriyle şiir yoluyla alay etme, şiir yoluyla birini gülünç hale koyma, yermek”⁸⁶⁷ “kişilerin ve toplumun kötü yönlerini, gülünç durumlarını alaylı bir dille ortaya koyan manzum yazılar”⁸⁶⁸ ve “bir kimsenin kusurlarını ortaya koymak, onu yermek için yazılan manzumeler”i⁸⁶⁹ ifade etmektedir. Hiciv yazarı, yazdıklarında egosunu öne çıkarma kaygısı taşısa da asıl amacı, toplumsal hayattaki çarpıklıkları, kötü gidişatı; kurum ve kuruluşlardaki aksaklıkları; yöneticilerin haksızlıklarını, kişilerin hoş a gitmeyen ve genel ahlâka aykırı tavır ve davranışlarını yermek ve alaya almaktır.⁸⁷⁰

Gamze Gökçek dünyada zalim, vicdanını ve merhametini kaybeden insanları hayvanlara benzeterek eleştirmektedir;

Dünyayı kan revan, katliam aldı,
Arkada yas-matem ve hüüzün kaldı,
İnsanlar! İnsanlığı evde bıraktı.
*Çarşıya hayvanlar mı doldu, ne oldu?*⁸⁷¹

Tezay Tezcan Akkurt, toplumdaki bozuklukları, hoşgörünün, koşulsuz sevginin, adaletin vs. temsilcisi olanlar üzerinden dile getirmiştir;

Biz bilemedik insan olmayı...
Hoşgörünün sultanı “Mevlâna” gelsin!
Yaradandan ötürü sevip saymayı,

⁸⁶⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 18-19.

⁸⁶⁶ Mermer ve dğr., *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 401.

⁸⁶⁷ Akkuş, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 103.

⁸⁶⁸ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 146.

⁸⁶⁹ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 39.

⁸⁷⁰ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 200.

⁸⁷¹ Gökçek, “Ne Oldu?”, 8.

“Yunus” gelsin, hepimize öğretsin!

Teraziler bozuk, nerde hak hukuk?

Nasıl tartacağız “Ömer” (r.a) söylesin!

Malzemeler eksik, binalar yıkık...

“Selimiye” mimârı “Sinan” nerdesin?

Gönül gözüyle görüp bakmayı,

“Veysel”i duymayanlar ne bilsin?

Candan öte olan “CAN” a varmayı,

“Barış Abi” söylesin, âlem dinlesin!!!⁸⁷²

3.2.2.19. Taşlama

Taşlama; “toplumdaki haksızlıkların, yolsuzlukların, geriliklerin ve ekonomik sorunların mizahî bir dille anlatıldığı koşmalar”⁸⁷³ ve “Beğenilmeyen kimseleri, âdetleri, huyları kötülemek, küçümsemek, onlarla alay etmek amacıyla söylenen şiirler”i⁸⁷⁴ ifade etmektedir. Âşık karşılaşmalarında âşıkların birbirleriyle mizahî bir üslupla, kırmadan takılmalarını oluşturur. Bir bakıma âşıklar güldürerek iğnelerler. Âşıkların diline düşmekten çekinilmesi sebebiyle taşlamalar toplumu düzeltme rolüne sahiptir.⁸⁷⁵

Nurgül Kaynar Yüce, geçmişten bugüne, toplumda yaşanan değişimler sebebiyle kültürün unutulması, toplumun yozlaşması üzerine şu taşlamayı kaleme almıştır.

Çağ atlayıp zamana ayak uydurmak için

Geçmişî inkâr edip dünümüzü unuttuk

Doyumsuz neslimize marka giydirmek için

Üç etekli bindallı donumuzu unuttuk

Sılayı rahim nedir bırakalı çok oldu

Bayramlar rafa kalkıp tatil köyüne doldu

Dedeler ve neneler evlada hasret kaldı

Yolumuzu gözleyen anamızı unuttuk.

⁸⁷² Tezay Tezcan Akkurt, “Biz Bilemedik”, *Edebiyatın Başkenti*, 33, 2021, 31.

⁸⁷³ Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 135.

⁸⁷⁴ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 50.

⁸⁷⁵ Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, 135.

Yozlaştı kültürümüz ıradık özümüzden
 Umudumuz kalmadı oğlumuz kızımızdan
 Dünya hırsı bürümüş doymayan gözümüzden
 Madde peşinde koşup manamızı unuttuk

 Evvelden hem başı dik hem de alnı ak idik
 Misk-ü amber kokardık kalbi gönlü pak idik
 Kirli sulara yüzüp balçıkla yüz yıkadık
 Hurafelere kanıp dinimizi unuttuk

 Değişti lisanımız hello, okey, çüz ile
 Egomuzu şişirdik sahte forslu poz ile
 Sadakat can çekiştir yalan, iki yüz ile
 Sanal aleme dalıp hanemizi unuttuk.

 Hep ezbere gittik de tarihten ders almadık
 Hazıra dadanarak süte maya çalmadık
 Çalışıp didinip de baltaya sap olmadık
 Atalete düşerek fenimizi unuttuk.

 Kul hakkına girerek malımıza mal katıp
 Sorsalar Müslümanız herkese ahkam satıp
 İçimiz sızlamadan rahat yatakta yatıp
 Kible nerde bilmeyiz, yönümüzü unuttuk

 Gaflet ile kavurduk ocakta aşımızı
 Besmelesiz yaptık hep dünyalık işimizi
 Kolay yoldan lüks hayat süslerken düşümüzü
 Seher vakti ağaran tanımızı unuttuk

 Nurgül'üm meyil verme sahte irem gülüne
 Aldanma şu dünyanın yanar döner haline
 Komşu komşunun muhtaç olmaz sanıp külüne
 Kara toprak olacak sonumuzu unuttuk.⁸⁷⁶

Çağın beraberinde getirdiği yeni toplum düzenini şöyle yermektedir;

⁸⁷⁶ Nurgül Kaynar Yüce, “Unuttuk”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 10.

Bu ne biçim zaman Allah

Yarattığın kul dövüşte

Kalmadı terbiye edep

Baba ile döl dövüşte

Hep yok oldu hayâ, perde

Hani eski gençlik, nerde

Bak şu başa gelen derde

Gül ile bülbül dövüşte

Soyunur ekrana gelir

Kendince her şeyi bilir

Çaldığına pişman olur

Mızrap ile tel dövüşte

Yatağımızda yatamıyok

Doğru bir iş yapamıyok

Bir parmak bal tadamıyok

Arı ile bal dövüşte

Mahpusta silah patlıyor

Kardeş kardeşi haklıyor

Kimsenin gücü yetmiyor

Sağ ile sol dövüşte⁸⁷⁷

3.2.2.20. Atışma

Saz şairleri arasında, âşğın söz ve saz gücünü göstermek amacıyla belli bir ayağa uyarak, karşılıklı söylenen şiirlerdir. Atışmada üstün gelmek, âşğın itibarı ve ünü için oldukça önemlidir.⁸⁷⁸ Ayrıca atışmada âşıkların birbirlerini mizahî bir dille iğneledikleri görülmektedir.⁸⁷⁹

Ozan Zeki Tunç ile Havva Keskin arasındaki atışma şu şekildedir;

Ozan Zeki Tunç

⁸⁷⁷ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 105-106.

⁸⁷⁸ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 57.

⁸⁷⁹ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 31.

*Derdini demeyen derman bulamaz,
Sır saklanır bizde çekinme bacım.
Bir kul ki kusursuz olmaz olamaz,
Korkulu gözlerle bakınma Bacım.*

Havva Keskin

*Bana pay verip de nasihat gibi,
Paşa gibi tavır takınma kardeş,
Yaram kuyu gibi görülmez dibi,
Yüreğime sakın dokunma kardeş.*

Ozan Zeki Tunç

*Anladım durumu demi yon bana,
Kumaş çürümüşse neylesin yama,
Yalan dünya için hiç girme gama,
Kimseye varıp da yakınma bacım.*

Havva Keskin

*Çok güzel tavsiye diyorum buna,
Dünya gamı beni bıktırdı cana,
Anlatsam üzerim kıyamam sana,
Benim ile sende dökünme kardeş.*

Ozan Zeki Tunç

*Acep sözüm kulağına erdi mi,
Zor bulursun zaman bozuk merdini,
Her olur olmaza açma derdini,
Önüme gelene sökünme bacım.*

Havva Keskin

*Dil kolay çözülmez vermezse güven,
Çok olur bilirsin ağızdan öven,
Bu zamanda nerde hakiki seven,
Her toprağa değen ekin mi kardeş.*

Ozan Zeki Tunç

*Ozan Zeki'm der ki zorlandı hayat,
Dert hicran bindirdi üstüne kat kat,
Ne desem her zaman bende kabahat,
Dürüst ol zalimden sakınma bacım.*

Havva Keskin

*Havva'yım yarına değiliz baki,
Bu yükü çekeriz ecele ta ki,
Hele bana dertler sanki tiryaki,
Yol dediğin sanki tekin mi kardeş.⁸⁸⁰*

Güllü Gözükara'nın oğlu Mehmet Gözükara evli ve iki çocuk babasıdır. Ailevî nedenlerden ötürü askere altı-yedi yıl geç gitmiştir. Geride bıraktığı eşi ve yavruları gözünde tutmakta, yüreği onların hasreti ile dağlanmaktadır. Bu süreçte sılaya yazdığı mısralarla nefes almaktadır. Duygularını şiirleştirip gönderdikçe annesi Güllü Hanım da cevap vermiştir;⁸⁸¹

Oğul

*Yolum düştü gurbet ele
Ana seni çok özledim
Haber saldım memlekete
Ana seni çok özledim*

Ana

*Yoluna kurban olurum
Oğlum vatan bekçisisin
Mektubun gelir okurum
Oğlum vatan bekçisisin*

Oğul

*Ana dersem içim burkar
Ayrılıktan âlem korkar
Hep bize değildir zahar*

⁸⁸⁰ “Ozanlar Atışması”, *Edebiyatın Başkenti*, 8, 2019, 26.

⁸⁸¹ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 149.

Ana seni çok özledim

Ana

Oğlum desem içim yanar

İçerimde kalbim kanar

Ben ağlasam eller kınar

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Kader talim eder sınar

Kınayanlar boşa kınar

Hasret kalan özlem sunar

Ana seni çok özledim

Ana

Kader sınav ededursun

Ana özledim diyorsun

Vatan borcu ödüyorsun

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Rüya gördüm karman-çorman

Elde olsa bir gün durmam

Bu can sana olsun kurban

Ana seni çok özledim

Ana

Gördüğün düş hayır ola

Mektupla selamın gele

Sen dönesin güle güle

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Helal eyle hakkın fazla

Gönül eğlenmiyor sazla

Çok yaşamam bu marazla

Ana seni çok özledim

Ana

Helal olsun hakkım sana

Süt emzirdim kana kana

İyi hizmet et vatana

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Gönül bağım harap oldu

Güller zamansız soldu

Seni andım gözüüm doldu

Ana seni çok özledim

Ana

Gönül bağım hep karasız

Güller açılmaz zamansız

Hakan, Canan durmaz sensiz

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Gönül umman duygu nehir

Başta gelen olmaz tehir

Gam kasavet katar şehir

Ana seni çok özledim

Ana

Bir gün berat verilecek

Vakti gelen derilecek

Hizmet mecbur görülecek

Oğlum vatan bekçisisin

Oğul

Gözükara'm eyler minnet

Dua eyle bitsin hasret

Bu ayrılık bize zahmet

Ana seni çok özledim

Ana

Anan Güllü bekler yolun

Duaya alışık dilim

Yanımızda nazlı gelin

*Oğlum vatan bekçisisin*⁸⁸²

Andırın'ın Gökahmetli köyü, 1983'te yapılan Arslantaş Barajı yüzünden su altında kalmaya başlamış ve herkes canının derdine düşmüştür. Kimi Kadirli, Osmaniye ve Adana'ya göçmüş; kimi evini sökmüş, kimi ağlamış, kimi gülmüştür. Doğup büyüdüğü ve çocukluk anılarının olduğu toprakları bırakıp gitmek herkese ağır gelmiştir. Köylünün acı feryadını yüreklerinin en derininde hissedenden Ballı Hatun (Belkise Gök) ve Hasibe Hatun (II. Hasibe) çok üzülmüş ve karşılıklı olarak şunları söylemişlerdir;⁸⁸³

Hasibe Hatun

Ucdan ala Kur'an kursu

Hocalar veriyor dersi

Hocam hutbede oturur

Başında gırmızı fesi

Köyümüzde ünlü cami

Herkes sana güveniyor

Başında ayı yıldızı

Minareimiz can umuyor

Hocalar okuyor Kur'an

Var mı bizi arayan soran

Ününü almış Gökahmetli

Bakın hele olmuş viran

Oturdum da ben ağlıyom

Ağ gonağım bozulurkan

Gökahmetli harap oldu

⁸⁸² Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 150-152.

⁸⁸³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 79.

Tarihlere yazılırkan

Çağırın da gelsin Ballı'ya

Ben söyleyem o belliye

Baraç bizi ayırıyor

Yaşım da değdi elliye

Ballı Hatun

Söylesene Hasibe Abla

Düzü baraçta geldi eline

Düşünmeye ne gerek var

Düzülür gelir diline

Neçe çıktım neçe indim

Baraç gelmiyeci sandım

Ag gonağım gırmızı evim

Babam ölük gimi yandım

Hasibe Hatun

Okur yazarlığım olsa

Galem alıp yazıcıyım

Havıs tüves tuttum evi

Elleheme bozucuyum

Geldi odalara doldu

Gavırmış baraç suyu

Kimlerinen gomşu ollum

Belli olmaz elin huyu

Şeherliler köye geldi

Ayrana hasiret galdı

Gınamasın eller bizi

Memlekete sular doldu

Seyhan emmimi yuttu

Aklım da başımdan getti

Olmaz olasıca baraç

Bize edeceğini etti

Ballı Hatun

*İtler içesice baraç
Ayağıma gelir gendi
Mevlama duva ederim
İnşallah yıkılır (delinir) bendi*

*Babamoğlu Gadir Hoca
Eviyin de yeri üce
Olmaz olasıca baraç
Halımız n'olacak nice*

*Camının güzel yazısı
Tamam babamın eseri
İki gözüm gan ağlıyor
Eller vurdukça keseri*

*Babam gızı göçmüş Çal'a
Ağlayarak düştüm yola
Gınamasın eller bizi
Memleket gediıyor sele*

*Emmimin oğlu Efendi
Benim de ciğerim yandı
İtler içesice baraç
Geldi odalara doldu*

*Geçmiş olsuna gelmedi
Darıldın halam gızıma
Baraç kendini de basa
Ataşlar düşe özüne*

*Gavırmış gavır baraç
Geldi odalara doldu
Gurban olam babam gızı
Babam yurdu nasıl oldu⁸⁸⁴*

⁸⁸⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları I*, 79-80.

Andırın'da büyük bir çiftlikte yaşayan bir ağa kızını istemediği biriyle zorla evlendirmeyi düşünmektedir. Kız ise yanlarında duran ve işlerini yapan amcasının oğluna âşıktır. Kız bohçasını alarak amcasının oğlunun yanına gitmiş ve kaçmak istediğini söylemiştir. Fakat oğlan çaresiz olduğundan kabul etmemiş, atışmışlardır;⁸⁸⁵

Kız

*Bileziğimi nal eyledim,
Saçlarımı çul eyledim
Üç günnücek yem eyledim
Bin gedelim emmim oğlu*

Oğlan

*Beş gardaşın var duyarlar
Alayı birbirine uyarlar
Tatlı canımıza gıyarlar
Ben gedemem emmim gızı*

Kız

*Arnacımız gızıl gaya
Alnını alnıma daya
Havlıda ağca taya
Bin gedelim emmim oğlu*

Oğlan

*Ağca tayın nalı yoktur
Üstünde de çulu yoktur
Üç günnücek yemi yoktur
Ben gedemem emmim oğlu*

Kız

*Bileziğimi nal ederim
Örgümü de çul ederim
Üç günnücek yem ederim*

⁸⁸⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları II*, 26.

Bin gidelim emmim oğlu

Anamın belini büktüm

Babamın evini yıktım

Binbaş altın aldım

Bin gedelim emmim oğlu

Oğlan

Anan duyar baban duyar

Arkamıza atlı yığar

Gelen atlı cana gıyar

Ben gedemem emmim gızı

Kız

Anam duysun babam duysun

Arkamızda atlı ıysın

Gelen atlı bana gıysın

Bin gedelim emmim oğlu

Oğlan

Evimizin önü ceviz

Cevizin dalları gouz

Gız nişannın itten yavız

Ben gedemem emmim gızı

Ala öküzü çifte goştum

Ağ bideri yere saçtım

Ben bir halal ekmece düştüm

Ben gedemem emmim gızı

Kız

Ala öküzü gurtlar yesin

Ağ bideri serçe deşsin

Halal ekmece zehir olsun

Bin gidelim emmim oğlu

Oğlan

*Beş gardaşın var duyarlar
Alayı birbirine uyarlar
Tatlı canımıza gıyarlar
Ben gedemem emmim gızı*

Kız

*Evimizin önü garaçalı
Yel estikçe döner dalı
Emmimoğlu zaten deli
Bin gidelim emmim Arapoğlu⁸⁸⁶*

3.2.2.21. Değişme

Değiş, Halk edebiyatı alanında koşma ve türkü gibi nazım şekilleriyle yazılan şiirlere verilen isimdir.⁸⁸⁷ Âşıkların karşılıklı bu şiirleri söylemesi ise değişme olarak ifade edilmektedir. En az iki âşık, kendi kendilerine veya bilir kişi ve dinleyiciler karşısında belli kurallar içerisinde şiir söylemektedirler. Diyalog esasına dayalı değişmelerde âşıklar birbirini denemekte ve yenmeye çalışmaktadırlar.⁸⁸⁸

Andırın'ın Gökahmetli köyünde yaşayan Hasan Gök, 1941'de Saplıcan hastalığına yakalanmış ve aniden ölmüştür. Onun bu vakitsiz ölümüne üzülen eşi Emine Hatun, bacısı Fadıma ve Şerif Hatun ile baldızı Döne Hatun cenazesinin başında karşılıklı olarak şunları söylemişlerdir;⁸⁸⁹

Şerif Hatun

*Nerde Mehmed'inen Ali
Küskün m'ola Hasan size
Ölürken çokça yalvarmış
Mor belikli gelin gıza*

Fadıma Hatun

Emmis'oğlu Hacı Ağa

⁸⁸⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 26-27.

⁸⁸⁷ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 111.

⁸⁸⁸ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 82.

⁸⁸⁹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 103.

*Adil'i amanat etmiş
Hasan edem öldü diye
İçerde bağarmış Anış*

Emine Hatun

*Yaptığım yuva yıkıldı
Ben guşlara garışayım
Ağalarım la küskün idim
Dil dökerek barışayım*

Fadıma Hatun

*Hanı nerde Hasan Yusuf
Gardaşını yitirdi mi
Adil'i yanına alıp
Boynu bükük oturdu mu*

Şerif Hatun

*Nerede galdın Fadıma
Gurban olurum adına
Hasan gardaş tatlı idi
Yusuf benzemez tadına*

Döne Hatun

*Annında deste kekili
Bende goymadı akılı
Ne ağlıyom anam gızı
Yusuf eviyyin vekili

Yoruldu yola oturdum
Mevla'm vurdu ben götürdüm
Ne ağlıyom anam gızı
Eşini emmiler götürdü⁸⁹⁰*

Andırın'ın Gökahmetli köyünden Hacı Mehmet Ağa'nın oğlu Hüseyin Gök ile ilgili iki rivayet bulunmaktadır: ilk rivayete göre Hüseyin Gök askerde iken vereme yakalanmış

⁸⁹⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 103.

ve bu durumu ailesine anlatmamıştır. 1952’de askerliği bitirip köyüne dönünce akrabaları Tembel Ağa’nın kızı Hasibe Hatun ile evlendirilir. Evlendikten üç ay sonra, yirmi iki yaşında ölmüştür. Hüseyin’in genç yaşta ölümü herkesi derinden sarmış, anası ve eşi karşılıklı acılarını dillendirmiştir. İkinci rivayete göre Gökahmetli köyünden Tembel Ağa’nın kızı Hasibe Hatun’u, Hüseyin Gök’le nişanlamışlardır. Hasibe’nin halasının oğlu olan Hüseyin veremdir ve evlenirse öleceği söylenmesine rağmen “Dayımın kızını bir günlük de yaşasam yine de alacağım!” demiştir. Evlendikten üç ay sonra ölmüştür;⁸⁹¹

Hanımı

Gene gediıyor teyyara
Sardım da verdim cuvara
Keskin miydi emmioğlu
Ciğerinde çıkan yara
Bibim de bana darıldı
Eşim boynuma sarıldı
Ben de gelin geliyordum
Dediler bayrak düürüldü
Ben de düyüne giderken
Bibim de çekiyor halay
Kele bana vermen öğüt,
Öyle demek dile golay
Battal Ağa Battal Ağa
Daha babamoğlu sana
Doktoru da götürücü
Zilfaroğlu Ali Bey’e

Anası

Adana’dan gelen filim
Olmaz olsun böyle ölüm
Küskün gitme aslan oğlum
Yıldız’ı getiririm gelin

⁸⁹¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 108.

*Tohumunu tutu m'ola
Yaz gününe açan yemişen
Hellehem uğur gelmemiş
Samene çıkan davşan*

Hanımı

*Ana ben ataşa düştüm
Meğer ne zor olurmuş acı
Südünü istemiş vermemiş
Olmaz olsun böyle bacı*

Anası

*Gadanı alayım telli
Gelinimi iyi telle
Sen gidiyon aslan oğlum
Mahmut'umu bana yolla*

Hanımı

*Gurban olam emmioğlu
Gokular döktüm saçına
Kıyamaz emmisi gızına
Çorap giydiririm gıçına*

*Kadanı alayım yelek
Kanadımı kırdı felek
Gadan alam emmioğlu
Eksik mi diledin dilek*

Anası

*Git hocanın kızın getir
Hizmeti bile görek
Birimiz ardına durak
Birimiz südünü vererek*

*Hüseyin'in ala gözü
Yandı Andırn'ın düzü*

*İntizar eyledi m'ola
Şu hocanın yıldız gızı*

Hanımı

*Dursun Ağa Dursun Ağa
Daha atlamadım eşik
Üç aylıcak gelin galdım
Sallamadım altın beşik

Salım salım gelinnik asbabı
Birken dakmadım dalıma
Üç aylıcak gelin galdım
Bibim baksana halıma*

Anası

*Tahir Ağa'm Tahir Ağa'm
Hüseyin'im senin teğen
Hep toplandı emmileri
Kalkmıyor Hüseyin Bey'im*

Hanımı

*Gadanı alayım Hoca
Bugün sabah olmaz gece
Gurban olam sürmel'eşim
Seni yatırdılar uca*

Anası

*Gel hele gel Battal oğlum
Bugün ağdın sırası
Geri durun da bakıyım
Nerde yavrumun yarası⁸⁹²*

Andırın'ın Gökahmetli köyünden Kürdoğlu Mustafa Efendi'nin kızı Şerif, Gındıralara gelin gitmiş ve orada ölmüştür. Onun ölümü üzerine annesi Beserek Hatun,

⁸⁹² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 108-110.

teyzesi Gökşen Hatun, önceden onu seven amcasının oğlu Derviş karşılıklı olarak acılarını dile getirmiştir;⁸⁹³

Anası

*Bir ataş düştü özüme
Miller çekilsin gözüme
Tedeşleri hep toplandı
Biri benzemez gızıma*

Teyzesi

*Göğşen kendirini gersin
Ben cehizin atıcıyım
Ener bacım gabil olsa
Ben yerine yaticıyım*

Anası

*Irameyin gemi geldi
Ben üstünü kestiririm
Yabancıya veririm gızı
Emmilerin küstürürüm*

Derviş

*Kars 'a ilaç diye gettim
Ata üzengi çalarak
Ağ Şerif'im can veriyor
Yogan üstünden atarak

Senin kökün benim soyum
Yatan garyolada uyun
İnek sağman yanık yayma,
Çıkan garyolada uyun⁸⁹⁴*

Bir genç kız ve oğlan evlenmiştir. Gelin baba evinden ayrıldıktan sonra Halbur Yaylası'na çıkarken mola vermişler ve halay çekerek eğlenmişlerdir. Bu esnada silah

⁸⁹³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 180.

⁸⁹⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 180.

sıkılmış ve bir kurşun damada isabet etmiş, damat ölmüştür. Bu olaydan dolayı herkes gelini suçlamış, onun uğursuzluğu yüzünden damadın öldüğünü düşünmüşlerdir;⁸⁹⁵

Gelin

*Halbur derler yüksek yayla
Ben daha görmedim böyle
Halini sormaya geldim
Eşim yarelerin heyle*

Kaynana

*Öte yüzden beri yüze
Acı haber geldi bize
Gırk altınnan nişan daktım
Ayağı gademsiz gıza*

Gelin

*Süpürmedim havlınızı
Böyle m'ettiniz gavlinizi
Öyle deme hatın anam
Ben m'öldürdüm oğlunuzu*

Kaynana

*Evimizin önü gavak
Dalın gırdım ufak ufak
Güççük oğlum zatan ufak
Gözlen m'ola hatın gızım*

Gelin

*Evimizin önü gavak
Dalın gırdım ufak ufak
Güççük oğlun olsun ufak
Gözlerim ben hatın anam*

Kaynana

⁸⁹⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 227.

*Ganadı bağı lek geydirdim
Çifte davıllar dövdürdüm
Gınamayın gomşularım
Gademsiz gelin indirdim*

Kayınbaba

*Üzüm gara üzüm gara
Salkımları düzüm gara
Şimdi anan baban gelir
Söölemeye yüzüm gara*

*Ağ mı gattım aşım
Çehre yeteirdim başıma
Gınamayın gomşularım
Gudretten geldi başıma*

Gelin

*Anşa Dezze Anşa Dezze
Süpürmedim evinizi
Bana ne çok darılırsın
Ben m'öldürdüm oğlunuzu*

*Az gederim uz gederim
Ben yolumu düz gederim
Ben elimden gelin geldim
Geri döner kız gederim*

*Akarsular duruluyor
Gan belmeden beliniyor
Düyününe gelen samen
Cenazende bulunuyor⁸⁹⁶*

Andırın'ın Gökahmetli köyünden Kara Mehmet Ağa'nın oğlu Ahmet Ağa kaçaktır. Aynı köyden Darende'nin ünlü ağalarından Mustafa Bey ile evli olan Hasibe Hatun, Ahmet Ağa'ya kadın elbisesi giydirerek Darende'ye götürmüştür. Aradan biraz zaman

⁸⁹⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 227-228.

geçtikten sonra Hasibe Hatun köye geri dönmüş ve Ahmet Ağa'nın öldüğü haberini yaymıştır. Ailesi bu duruma çok üzülmüş, kız kardeşi Telli Hatun; Hasibe Hatun'a sitem etmiş ve Hasibe Hatun da ona durumu şiirle anlatmaya çalışmıştır;⁸⁹⁷

Telli Hatun

Hoş geldin bacım Hasibe

Bu geliş geliş olmadı

Ağcadağ'a vardım da

Gardaş da beni bulmadı

Geldim de ıssız yurlara

Ben de uğradım dertlere

Gardaşı amanat ettim

Ağca Dağ'dağa Kürtlere

Hasibe Hatun

Ne ağlar da ne yorulur

Ben de tarihe darılmam

Ne ağlıyon babam gızı

Bir gizlice yerde derim

Maraş'tan gelen olsa

Tahkık habarını alsam

Kürtler bizi öldürmeden

Ahmed bizden evvel ölse⁸⁹⁸

3.2.2.22. Ağıt

Ağıt; ölüm veya felaketler üzerine söylenmiş koşmalardır. Bazen ölen birinin ardından o kişinin meziyetleri, ölümünden duyulan acı; bazen toplumsal bir olay karşısında herkesin ortak acısı dile getirilir. Ağıtların kaynağı eski Türklerde “yuğ” törenlerinde söylenen “sagu”lardır. Ağıt ölü evinde söylenir ve “ağıt yakmak” olarak ifade

⁸⁹⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 409.

⁸⁹⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları I*, 409.

edilir. Ağıt ölenin akrabaları tarafından ya da ağıt yakması için tutulmuş biri tarafından söylenir. Ağıt, bir tür acıyı azaltma şeklidir denilebilir.⁸⁹⁹

Ağıtlar, dar manada ölüm üzerine; geniş manada ise acı veren her konuda yazılmış şiirlerdir. Birinin hasta olması, evden gelinin çıkması, delikanlının askere gitmesi, vatanın düşman eline geçmesi, kaza, hasret, doğal afet, sevilen bir hayvanın kaybı, üzerine söylenen şiirler ve nağmelere ağıt denmektedir.⁹⁰⁰

Ağıtçılar, ağıtın metnini hafızalarındaki eski temeller üzerine kurmuşlardır. Ayrıca kendi yetenekleriyle içinde bulundukları zaman, mekân ve olayın yarattığı etkiden yararlanarak, söyledikleri ağıtın şekil ve konu bakımından zenginleşmesini sağlamaktadırlar. Ağıtlar toplumun manevî değerlerindendir. Geleneğin taşıyıcısı olan ağıtlar, söylendiği dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Ağıtlarda o döneme ait ekonomik yapıdan kılık kıyafete, insan ilişkilerinden yaşama biçimine kadar birçok bilgiye ulaşmak mümkündür.⁹⁰¹

İnsanların ölüm karşısında, canlı veya cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli/düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler ağıt olarak isimlendirilmiştir.⁹⁰²

Doğu’da, ölenlerden söz edilirken onlardan geriye kalan en güldürücü olaylar ağlanarak anlatılmaktadır. Geçmişe yönelik gülünecek şeyler anlatırken kimi kadınların da gözleri yaşarmaktadır. Onlar söylemlerine daha sarsıcı renkler katmaktadır. Her kadının bir iç ağıtı vardır. Kimi saçını başını yolar, kimi çağılayan ırmak, kimi duru sudur. Ağıt; insanın yaşam gereğidir, duyarlılığı, değer verme erdemidir; direncinin ezgiye dönüşen bilincidir.⁹⁰³

Kahramanmaraş’ta “kadın şairler; annesine, bacasına, kocasına, kızına, oğluna, kardeşine, kuzenine, halasına, gelinine, yeğenine şiir yazmıştır. Yetim kalma, yalnızlık, terk edilmiş olmanın acısı, küçük düşürülmesi, küslük, güvensizlik, çocuklarının olmayışı, evliliğinde beklediğini bulamama, eşi, kardeşi, evladı veya herhangi bir yakınının vakitsiz ölümü, geçmişine, çocukluğuna özlem duyuş, vatan hasreti; kadının

⁸⁹⁹ Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, 476.

⁹⁰⁰ Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ, Ankara 2014, 301-302.

⁹⁰¹ Ramazan Koca (Haz.), *Göksun Ağıtları*, Göksun Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2008, 13-14.

⁹⁰² Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ, Ankara t.y., 290.

⁹⁰³ Adnan Binyazar, *Ağıt Toplumu*, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2020, 14.

şiiir yazmasına, ağıt yakmasına sebep olmuştur. Anlatılan bilgilere göre her köyde çok sayıda kadın, kısa olup ezberlerinde tutabildikleri için olsa gerek ağıt, mânî, türkü söyleyip atışmalar yapmışlardır.”⁹⁰⁴

Kahramanmaraş’ın bazı ilçelerinde farklı ağıt törenleri gerçekleştirilmektedir: Binboğa dağları civarı ile Göksun yöresinde, ölünün elbiseleri ortaya konmakta, ağıtçı kadın bu elbiseleri birer birer eline alarak ağlamakta ve ağıt yakmaktadır. Orada hazır bulunan kadınlar da ağlaşmaktadırlar. İl merkezinde “beyit söyleyip ağlatan kadınlar”, ölüyü övücü mahiyette maniler söylemektedir. Bu mânîlerde, ölenin fazilet ve iyilikleri anlatılmaktadır. Mânileri dinleyenler de ağlamaktadır. Pazarcık ilçesine bağlı köylerde, ölünün gömüldüğü mezarlığın karşı tarafındaki tepeye, tarlaların birisinden ağlaya ağlaya taş toplayıp yığmaktadır. Yaptıkları bu işin adı “düştü”dür ve bu inanış bir çeşit ağıttır. Elbistan ilçesinde ise ölülere ağıt yakmanın, Kur’ân okumak kadar gerekli olduğu inanışı mevcuttur.⁹⁰⁵

Andırın’ın bir köyünde yaşayan güzel bir kız varmış, anne babası isteyenlerin hiçbirine kızlarını vermemiş ve kız evde kalmıştır.⁹⁰⁶ Kız, bu duruma fazlaca üzülmüş ve şu ağıtı yakmıştır;

*Babamın evinde belim büküldü
Ağzımın içinde dişim döküldü
Şu yalan dünyada evim yıkıldı
Hatın anam etme ele ver beni
Sırtımda götürürüm cennete seni

Benim yaşıtıların hep gelin oldu
Her birisi ekiz doğurdu
Babam bilmem beni oğlu mu sandı
Hatın anam etme ele ver beni
Sırtımda götürürüm cennete seni

Şu dağlarda kar oldu eridi
Cahallığın bir gününü görmedim*

⁹⁰⁴ Kalkandelen, “Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar”, 69.

⁹⁰⁵ İsmail Görkem, *Türk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları (Metin-İnceleme)*, Akçağ, Ankara 2001, 19.

⁹⁰⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 110.

Benim yaşıdlarım hep gelin oldu
Her birisi ekiz çocuk doğurdu
Hatın anam etme ele ver beni
Sırtımda götürürüm cennete seni

Ormanın dalını yeyin budallar
Çoban olub her gün seni güdeller
Güççüksün babayın gönün edeller
Bu sene de evde gal hatın gızım

Sırt elbisesini devre biçerim
Elin oğluyunan bir gün kaçarım
Hatın anam etme ele ver beni
*Sırtımda götürürüm cennete seni*⁹⁰⁷

Andırın'ın Gökahmetli köyünden Paşa Çomulu isimli bir genç, yazın See Yaylası'na gitmiş, yaylada av tüfeğini doldururken kazayla tüfek elinde ateş almış ve eli parçalanmıştır. Döne Hanım kardeşini Kahramanmaraş'ta tedavi ettirmek için yola çıkmış, yolda giderken yaranın acısıyla Paşa feryat figan emiştir. Döne Hanım kardeşinin acı içinde kıvranarak ağlamasına dayanamayarak arabada aşağıdaki ağıtı söylemiştir;⁹⁰⁸

Aman şu dağları aştım
Şaştım babamoğlu şaştım
Şu Mevla'm yardım etsin
Gardaş ben gurbete düştüm

Görünür Maraş'ın baa
Yüreemde goymadın yaa
Gaygeyleme geldik gardaş
Görünüyor Ahar Daa

Maraş'ta da çifte oluk
İşimiz Allah'a galık
Babamoğlu gurşun deemiş
Barnakları belik belik

⁹⁰⁷ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 110.

⁹⁰⁸ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 130.

Andırın'ın yolu uzak
Yırak yerek mektup yazak
Bibimoğlu burda m'ola
Gel gardaş gooşu gezek

Görünmez dumannı dağlar
Bacın arkansıra ağlar
Galma gedek babamoğlu
Nişannın da gara bağlar⁹⁰⁹

Atatürk'ün ölümü üzerine duyduğu derin üzüntüyü şöyle dile getirmiştir;

Ben Atatürk'üme hürmet ederim
Seni duydum yine arttı kederim
Görmek için sarayına giderim
Bugün cihan kan ağladı Atatürk

Yeryüzünde top araban yürüyor
Gökyüzünde tayyareler dönüyor
Senin öldüğünü herkes biliyor
Afet Hanım kara bağlar Atatürk

O kıymetli elbiseni soydular
Güzel cismin bir tahtaya koydular
Yavuz ile Ankara'ya saldılar
Bütün dünya kan ağladı Atatürk

Atam yüksek idi şerefın şanın
Toprağa karıştı o güzel tenin
Senin kız kardeşin Makbule Hanım
Taşlar ile bağrını döver Atatürk

Bugün söndü Dolmabahçe Sarayı
Bozulmasın Türkiye'nin alayı
Sen imişsin bu milletin kalayı
Bozuldu cilası bugün Atatürk

⁹⁰⁹ Uzun ve dğr., Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II, 130.

Acı haberlerin gitti dört yana
 Yareli yüreğim döndü pür yâna
 İngiliz'e İtalyan'a İran'a
 Matemli haberin gitti Atatürk

 Atam sendin paşaların koçağı
 Söğünmesin Türkiye'nin ocağı
 Zaferle kazandın o al sancağı
 Hazin hazin dalgalanır Atatürk

 Avrupa'dan Almanya'dan geldiler
 O şerefli merasimi gördüler
 Başlar eğip sana çelenk koydular
 Bütün devlet yandı sana Atatürk

 Şanlı Atatürk'üm, pek yüce, şanlı
 Kendisi kahraman gözleri kanlı
 Senin için ağlar her delikanlı
 Derler bugün öksüz kaldık Atatürk

 Var mı bu dünyada göynüynen göçen
 Ecel şerbetini eliyle içen
 Küçük Ülkü'yle Sabiha Gökçen
 Bugün figan etti düştü Atatürk

 Mahabetten varamazsın yanına
 Dağda arslan dayanmazdı ününe
 İkinci teşrinin gitti onuna
 Vefasız dünyadan gitti Atatürk

 Umarım dünyadan gitti imanla göçe
 Sırat köprüsünü selamet geçe
 Sabah satını dokuzu beş geçe
 Yumdu gözlerini sustu Atatürk

 Hep Türkiye ona reyini verecek
 İsmet Paşa reis-i cumhur olacak
 Dürülmesin yelkelensin al sancak

*Yaşasın bir müddet İsmet, Atatürk*⁹¹⁰

Andırın'ın Bostanlı köyünden Ahmet Aslan, aynı köyden Hurşide Karpuz'un keçisini taşla vura vura öldürmüştür. Hurşide Karpuz da Göğ keçisine şu ağıtı yakmıştır;⁹¹¹

*Eeldi de daşı aldı
Doğruldu da geçiye vurdu
Ganadım golum gırdı
Zalım mıydın zalım oğlan

Almalı 'ya varmadın mı
Sen geçimi görmedin mi
Zalım mıydın zalım oğlan
Daşı alıb vurmadin mı

Geçimden sütler akyor
Yavrusu yola bakıyor
Zalım mıydın zalım oğlan
Yılan olmuş da sokuyor*⁹¹²

Andırın'ın Çığsar köyünde yaşayan Güllü Gülmez ve ailesinin çok güzel, ala renkli bir köpeği vardır. Bu köpek bilinmeyen bir sebeple ölmüş, Güllü Gülmez de şu ağıtı yakmıştır;⁹¹³

*Al'it gelir nenni nenni
Ürerken de lamnı lamnı
Al'it gelir gannı gannı
Pek yanarım al'it sana

İnceğiz 'ın yaladığı
Mor goyuna yolladığı
Aslan gaplan bellediği
Pek yanarım al'it sana*⁹¹⁴

⁹¹⁰ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 60-61.

⁹¹¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 177.

⁹¹² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 177.

⁹¹³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 181.

⁹¹⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 181.

Andırın'ın Parmaksızlar köyünde yaşayan İsmail Efendi'nin iki eşi vardır. İki eşle yetinmeyen adam Kadirli'nin Bozkuyu köyünden bir kız almıştır. Bunun üzerine yörenin meşhur ağıtçısı Hasibe Hatun çok üzölmüş ve şu ağıtı yakmıştır:⁹¹⁵

Bozkuyu'dan gelin geldi

Gadirli zarkadak durdu

İki avrad yedi çocuk

Aman bu herif gudurdu

Bozkuyu'dan gelen güzel

Maşallah değmesin nazar

İki avrad yedi çocuk

*Aman bu herif gudurgun gezer*⁹¹⁶

3.2.2.23. Mâni

Anonim Halk Edebiyatı türlerinden mâni; düğünlerde, kadın topluluklarında, iş yerlerinde, tarlalarda vb. söylenmektedir. Umumiyetle hece vezninin 7 veya 8'lisi ile meydana getirilen 4 mısralık manzumelerdir. Dört mısradan az veya çok mısralarla ve hecelerle söylenen mâniler de vardır. Bunlar karşılıklı mâni atışmalarında, "karşı-beri" adı verilen türkülerde, Kuzey Bulgaristan'la Romanya'da yaşayan Gagauz Türklerinin eserlerinde dikkati çekmektedir. Mânilerde birinci, ikinci ve dördüncü mısralar kafiyeleşmektedir (a a b a).⁹¹⁷

Mâni, az sözle çok anlamın ifade edildiği, sevdâ ağırlıklı olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, eklemeleri dışında yedi heceli müstakil bir dörtlük hacminde söylenen bir şiir türüdür. Mânîyi diğer halk şiiri türlerinden ayıran en önemli özellik, kafiye düzeni (a a b a) ile bağımsız dörtlükler hâlinde söylenişe sahip olmasıdır.⁹¹⁸

Anadolu'da mâni yakmak, mâni düzmek, mâni atmak; mâni söyleyene de âşık, bağrıyanık, delimine, mânicibaşı, mânidar, mâni düzücü, mâni yakıcı, şair, türkücü, yanık, mânici vb. denmektedir.⁹¹⁹ Mâniler, çeşitli ortamlarda söylenegelmiştir. Ramazan

⁹¹⁵ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 191.

⁹¹⁶ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 191.

⁹¹⁷ Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, 281.

⁹¹⁸ Can ve dğr., "Kaderikara (Dirgen Hatça, Hatice Binboğa)", 315.

⁹¹⁹ Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, 40.

ayında bekçiler, sokak satıcıları, niyete ve fala bakan kızlar, semaî kahvelerinde âşıklar ve mahallî sanatçılar, imeceye, sıra gecelerinde, düğünlere ve eğlencelere katılanlar vs. kendilerine daima mâni söyleyebilmek için imkân bulabilmişlerdir. Bununla beraber mânileri daha ziyade uygun vesile ve ortamlarında kızlar, kadınlar söylemektedir. Kadınlar ve kızlar çeşitli zaman ve vesilelerle bir araya gelip eğlenmektedir. Bazen imece (bulgular çekimi, kışlık erişte, şehriye vs. yapımı gibi) usulü iş yaparken mâni okumaktadırlar.⁹²⁰

Her türlü hayat hadiseleri arasında, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat vb. konuları işleyen mânilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini oluşturmaktadır. Dinleyen veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyetle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışmakta; nadiren dört mısranın bütün bir duygu, fikir ve hayali işlediği görülmektedir.⁹²¹

Genellikle anonim olarak söylenen mâniler kısa ve özlü deyişlerdir ve Anadolu’da olduğu gibi Kahramanmaraş’ta da oldukça yaygındır. İl merkezi, ilçe ve köylerinde söylenen çok sayıda mâni vardır. Rumeli’den Anadolu’ya göçler esnasında Ilıca’ya yerleşen göçmen kadınları, 6 Mayıs Hıdırellez günü eğlencelerinde maniler söylemiştir. Ayrıca Hıdırellez günü dışında ülkemizin diğer bölgelerinde de bahar mevsiminde maniler söyleme geleneği vardır. Kahramanmaraş’ta mâni söylemeye başlamadan önce ortaya bir tas su konur ve kadınlar, genç kızlar tasın içine yüzük, toka vb. değerli şeyler atarlar. Daha sonra tasın üstü bir örtüyle kapatılır. Manici söyleyişine başlayınca tasın içine atılan eşyalar bir çocuk tarafından teker teker çıkartılır. Tasın içerisinden çıkartılan eşya kime aitse söylenen mâni onun talihini ifade etmektedir. Yapılan işleme de mentuvar denilmektedir.⁹²²

Kahramanmaraş’ta genç kadın ve kızlara öğüt vererek, mâni okuyarak yol gösteren Eşe Cırık Ebe’ye ait bazı maniler şöyledir;

Bahçeye ekerler yonca

Allah ömürler versin gence

Adam sormadan geçer mi

⁹²⁰ Can ve dğr., “Kaderikara (Dirgen Hatça, Hatice Binboğa)”, 315.

⁹²¹ Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, 281.

⁹²² <https://marastaedebiyat.com/mani-ninni-bilmece> (Erişim Tarihi: 28.08.2024)

*N'olur ihtiyar olunca*⁹²³

Odada dayak gerek

Dolabında gümüş firek

Sabredip de dayanmaya

*Gayim gayim yürek gerek*⁹²⁴

Bal idik pekmez olduk

Gül idik kokmaz olduk

Evvel gerekli idik

*Şimdi gerekmez olduk*⁹²⁵

3.2.2.24. Türkü

“Türkçe söylenmiş şiir” anlamına gelen türkünün, türkî sözünden geldiği düşünülmektedir.⁹²⁶ Daha çok söyleyeni belli olmayan ve çeşitli ezgilerle, değişik makamlarla icra edilen nazım türüdür.⁹²⁷ Türk halk şiirinin en eski türlerinden olan türkü kavramıyla ilk kez XV. yüzyılda Doğu Türklerinde karşılaşmıştır. Türküler genellikle hece vezninin 7’li, 8’li, 11’li kalıplarıyla bendler halinde söylenmektedir.⁹²⁸ Türküler halkın gönlünden kopan şiirler olmaları sebebiyle halk dilinin yalınlığını ve sıcaklığını yansıtmaktadır.⁹²⁹

Türkülerin konuları genellikle aşk ve lirik hususlardan oluşmaktadır. Günlük olayları dile getiren; savaşlardan, efelerden, meşhur eşkıyadan bahseden türküler de bulunmaktadır. Türkü söylemeye, türkü yakmak denilmektedir.⁹³⁰ Kahramanmaraş yöresine ait çok sayıda türkü mevcuttur. Kadınlar özellikle kına gecelerinde türkü yakmışlardır;

Bedriye Parmaksız tarafından derlenen kına türküsü şöyledir;

Yeşil gınamı ezsinler

⁹²³ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 183.

⁹²⁴ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 184.

⁹²⁵ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 184.

⁹²⁶ Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, 173.

⁹²⁷ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 491.

⁹²⁸ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 367.

⁹²⁹ Cemâl Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, Gazi Kitabevi, Ankara 2002, 21.

⁹³⁰ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 47.

*Altın renkli tas içinde
Gediyorum arkadaşlar
Artık galbim yas içinde*

*Tel elekten un elerim
Kervan geldi gezelerim
Elinizi beri verin
Halallaşak dezzelerim*

*Baba kızın çok muyudu
Bir kız sana yük müyüdü
Kör olası emmilerim
Heç oğlunuz yok muyudu*

*Gediyorum elinizden
Gurtuluyom dilinizden
Yeşil başlı ördek olsam
Su da içmem gölünüzden*

*Don yuduğum yassı daşlar
Kölgelendiğim kaba ağaşlar
İşte goyup gidiyorum
Halallaşak arkadaşlar*

*Atladım geçtim eşiği
Sofrada buldum gaşığı
İşte göydüm gidiyorum
Büyük evin yakışığı*

*Gız anası gız anası
Başında mum yanası
İşte göydüm gidiyorum
Hanı bunun öz anası*

*Taba'a düzülen gına
Ben aalarım yana yana
İşte goyup gediyorum
Dua edib gara güne*

*Başıma bağlamam allar
Boşandı duttuğum dallar
İşte goyub gedyorum
Yarin beni kim yollar*

*Gız anası gız anası
Hanı bunun öz anası
İşte goyub gedyorum
Ağlasana kör olası*

*Elimi yuduğum arklar
Arkamı verdiğim dutlar
İşte goyub gedyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar⁹³¹*

Kahramanmaraş'ta kına gecelerinde söylenen türkü, Fatma Çavuş tarafından derlenmiştir;

*Dolandı geldi gelinci
Elinde yalım gılinci
Heybeye goyun yemişi
Dokunsun gına gümüşi*

*Gız anası gız anası
Başında mumlar yanası
Gız gınayı yaktırmıyor
Yok mu bunun öz anası*

*Elimde mendilim gara
Yüreğimin başı yara
Amanetim bir gardeşim
Yok annem halından bilen*

*İnce elekte duz elerim
Ferman geldi gezelerim
Ben gedyom arkadaşlar*

⁹³¹ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları II*, 156-157.

Yarın beni kimler yollar
Cıgıl cıgıl akar sular
Zindan oldu bana dağlar
Ben gediyoum arkadaşlar
*Yarın beni kimler yollar*⁹³²

Elif Dalkıran tarafından derlenen ve kına gecelerinde sıklıkla söylenen türkü şöyledir;

Anayın ataşı derede tüter
Babayın ekini sonradan yeter
Bir ayrılık geldi de ölümden beter
Gız sabahtan gediyou mu

Atladım geçtim eşiği
Sufrada buldum gaşığı
Böyük evin yakışığı
Gız sabahtan gediyou mu

Atladım geçtim Tuna'yı
Ağ ele vurun gınayı
Ağlatman sefil anayı
Gız sabahtan gediyou mu

Atladım geçtim eşiği
Sufrada buldum gaşığı
Böyük evin yakışığı
Gız sabahtan gediyou mu

Duz torbasın duzsuz goyan
Böyük evi ıssız goyan
Anasını gızsız goyan
Gız sabahtan gediyou mu

Gediyorum elinizden
Gurtulayım dilinizden

⁹³² Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 159.

*Yeşil başlı ördek olsam
Sular içmem gölünüzden*⁹³³

Ayşe Öksüz tarafından derlenen kına türküsü şöyledir;

*Çattılar ocak daşını
Gurdular düğün aşını
Çağrın gelsin gardaşını
Biz gınayı yakıcıyık*

*Sıra sıra yurt daşları
Sırmalı yünsük gaşları
İzin verin gardaşları
Biz gınayı yakıcıyık*

*Sıra sıra da söğütler
Anası kızını öğütler
İzin verin siz yiğitler
Biz gınayı yakıcıyık*

*Sıra sıra da sokular
Anası kızını kokular
İzin verin siz yiğitler
Biz gınayı yakıcıyık*⁹³⁴

3.2.2.25. Serbest Şiir

Serbest şiir, ölçü ve kafiyeyle bağlı kalınmadan söylenen şiirleri ifade etmektedir.⁹³⁵ Bendlerin, mısraların ve hecelerin sayıları belli bir düzene bağlı değildir; şair ister kafiyeli yazar ister yazmaz.⁹³⁶ Serbest şiirde vezin ve kafiyeyle doğan ahengin yeri, kelimelerin seçimi ve tertibi ile sağlanan iç ahenkle doldurulmak istenmiştir.⁹³⁷

Meliha Ünal Kar, “Kalbimin Efsunu” başlıklı şiiri;

ey kalbimin efsunu,

⁹³³ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 160.

⁹³⁴ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları II*, 163.

⁹³⁵ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 415.

⁹³⁶ Tekin, *Edebiyatımızda Terimler*, 312.

⁹³⁷ Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 416.

gecenin yalnızlıkla imtihanında gel
 bütün seslerin “fa”da toğlandığında
 usul usul
 “la”, “la”
 içtenliğin ellerinden tutarak...

bir okul bahçesi oturmuş usuma
 eski zaman kokulu
 dilimde topal bir tekerleme,
 özlem fişkirtirken ruhuma
 Kaf dağının kışneyen atlarıyla gel
 güneşin kokusuna susayan mallarla
 canımın yaz köşesi,
 düşlerin omzuna yaslanarak...

sek içiyorum
 kınından çekilen günün acılarını.
 ezberi bozulmuş diyarların pabucu,
 şehla dolaşıyor umurumun dış kapısında.
 adresi unutulmuş evlerin hasreti,
 yolların uzayan boyunda...
 şafağın buğusuyla gel
 kuşluk vakitlerinin vefasıyla
 ömrümün gücenik gülü,
 gurbetin yüzünü sıra kokutarak...

sular seller gibi küskünüm,
 hayatın kaldırım taşlarına.
 birem birem denklemişim aykırılıkları
 bir yanımla ülkemin içerden işleyen yarası,
 bir yanımla zamanın örselenmişlikleri...
 ayın burnundaki çiçekle gel
 Zühre'nin alnındaki akla
 kalbimin narı beyzası,
 uyumu göğsüne sarınarak...

g/özü bağı kimliğin,
 kılavuz olduğu ç/ağdayım
 her insan içimde bir ceset!
 yoruldum eksenimde dönmekten.
 cambaza ip, Hızır'a yol sormadan
 kör pusulanın ş/aşkın ibresiyle
 nasıl geçerim gölgemin içinden?
 bir köşe başında zaptı hazırken sırtımın
 annemden emdiğim sütün erdemiyle gel
 eteklerinde tozaklanan muştularla
 kıracıma ağan ırmak,
 zulmün kırbacından korunarak...

çürümüşlüğün maskeli koynunda
 susuz kalmışsa özüm,
 yanmamışsa ateşin tavına vararak
 vebali kimin boynuna?
 tufan sağmadan nefsim,
 çölde talazlanan gözyaşıma
 kayayı oyan damlaların sabrıyla gel
 suya doymuş ırmakların kıvancıyla
 ıssızlığımın nazlı kardeleni
 nefesinin serininde kurutarak...

geriye s/aymakta direncim
 dağarcığım karınca, gün talan
 evirip çevirip koyduğum, yeni yetme bir çingı
 çıkını, alıp gitmeden çiğnime
 küllerinden yeniden doğmanın ateşiyle gel
 kendime varılan y/ollarla
 yazılmamış şiirimin öznesi,
 lal dilimi okutarak...

ey kalbimin efsunu,
 saatler geceye sağılan yılan

*akıt artık Anka'nın ağzından öptüğüm suyu...*⁹³⁸

Münevver Soydan Özgenç'in "Her Mayıs'ta Gönlüm Yasta" başlıklı şiiri;

Orhan Veli'nin eve

Ekmekle tuz götürmeyi unuttuğu

Güzel havalar

Hangi ayda başlar?

Mart mı, Nisan mı?

En çok Mayıs olmalı...

Unutmanın zararı yok

Mümkün olsa da Mayıs'ta

Hiç koşmasam

Hiç konuşmasam

Hatta insan içine karışmasam

Bir yandan imrenip bir yandan şaşarak

Yalnızca Mayıs'ları yaşasam...

Keşke insanlar için de fırsat verseydi doğa

Yeniden gelmek üzere dünyaya

Bir şart olsaydı, ama

Yalnızca hak edenler dönecek

Yani sömürmek yok-ezmek yok

Savaş yok-öldürmek yok

Ne bulamadığına gocunma

Ne yaptıklarından pişmanlık

En soylu haliyle yeniden filizlense

Her baharda insanlık...

Bir tek sevmekten yorulup öldükten sonra

Yeniden bulsak birbirimizi

Aynı dalda bir başka Mayıs'ta

Bütün aylar masum

Her ay doyasıya yaşamak için bizim

⁹³⁸ Bilgin, *Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015*, 156-158.

Ne Aralık'ta katliam
Ne Eylül'de hüznün...
Temmuz sıcağında Madımak
Hele Mayıs! Hele Mayıs!
Coşkum acılara tutsak...

Darağacında üç fidan
Her yıl daha fazla anılan
Ve bir siyasetçi
Geçen gün haberlerde rastladım
Çok yaşamam mahcubiyeti
Ve suçluluğun utancı
Fersiz gözlerinden okunan
Daha fazla ne yazsam?
Her Mayıs'ta aynı yerdeyim aynı anılar

Sıraladığımız duvar dibinde
Ağzımda ekşi ekmek tadı
Dışarıda yağmurla yıkanmış bir bahar
Taze ceviz yaprağı
Beklediğim bir başka koku var ki bir de
Tutkuyla sevdiğim İğde çiçeği
*İnadına düşlerim hâlâ o güzel geleceği...*⁹³⁹

Asuman Soydan Atasayar'ın şiiri;

Bir şehir geliyor gözlerimin önüne
Bir şehir ki; gaziler, dervişler yetiştirmiş
Şehitler gömmüş bağrına bir zamanlar
Kahramanlık naralarını dinlemiş yer gök
Göğüsler gururdan kabarmış
Gözyaşları sevinçten akmış bir zamanlar

Bu şehri düşünüyorum şimdi
Ve sessiz sessiz ağlıyorum

⁹³⁹ Bilgin, Elbistanlı Hanım Şairler 1847-2015, 174-176.

*Hayır! Sevinçten değil bu defa
Kederden, acıdan, elemden
Bakamıyorum kimsenin yüzüne
Utaniyorum adımdan
Kahramanlığımdan*

*Alev alev yanıyor cadde sokaklar
Paramparça olmuş evler, ocaklar
Heyhat!
Düşmanlarının düşlerini
Yaşattı sana kan kardaşlar⁹⁴⁰*

*Hatice Çolakoğlu'nun şiiri;
Düşünce farklılığı
Ve algılayıp anlama güçlüğü
Çelişkiler arasında yorulan mantık
Yorumlamayı bile imkansızlaştıran açıklamalar
Fikirlerin çatıştığı bir an
İşte, bunların hepsini
Bir arada yaşamaktan bıktım
Sıralanması imkânsız olan
Düşünce yoğunluğunda ezilmekten bıktım
Yorulmaktan, yorulmamaktan
Yorulmuşçasına didinmekten bıktım⁹⁴¹*

Nurcihan Kızmaz'ın "Sabırsız Bekleyiş" başlıklı şiiri;

*Öyle bir gel ki
bu gözlerin sende hakkı
kalmasın
ve öyle bir kal ki
lügatında gitmek lafzı
olmasın*

⁹⁴⁰ Uzun ve dğr., *Kahramanmaraş Yöresi Ağıtları IV*, 12.

⁹⁴¹ Kurt, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, 173.

*Ben çocuğum
ne anlarım sabırdan
sen öyle bir anlat ki
bir türlü aklım almasın*

*Gidersen güneş gibi git
sabah erkenden geri gel
uyandığımda
karanlık olmasın*

*Tarifsiz bekleyişler bıraktım
ardından
öyle bir tarif et ki
beklemek ölüm gibi olmasın...⁹⁴²*

Serap Taşan'ın "Güneş'i Ört Üstüme" başlıklı şiiri;

*Yağmurlar ince ince kırılır bulutlara
İner dağların doruklarına
Dağlar ki şahlanmış at
Çakalın korkusu*

*Kurdun rüyası
Yüreğimin dağlanmış yanı
Yüreğime yangınlar düşmeden gel
Yağmurlar kirpiklerime inmeden gel*

*Ne fırtınalar gördüm
Ne rüzgârlar
Volkanın patladığı yerden kayalar çıkar
Ve lavlar*

*Demem o ki
Şairane sitemlerim var
Yüreğime basa basa
Dizelerden fışkıran
Dert kozası ömrüme örülmeden gel*

⁹⁴² Nurcihan Kızmaz, "Sabırsız Bekleyiş", *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 44.

Avuçlarına sevdanın ateşini al da gel
İçimdeki köksüz nilüferlere demir attım
Geceye hep seni anlattım
Daha da karardı utancından gece
Uykularım üşüyor sensizlikte
Güneşi ört üstüme
*Kucak dolusu sarılmaları al da gel*⁹⁴³

⁹⁴³ <https://mobil.elbistangundemhaber.net/yazarlar/serap-tasan/gunesi-ort-ustume/399/> (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

SONUÇ

Malazgirt zaferiyle birlikte Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkler, yerleştikleri bölgeleri kültürel anlamda zenginleştirmişler ve birer merkez haline getirmişlerdir. Kahramanmaraş da şairleri ve şiirleriyle bu kültür merkezlerinden biri olmuştur. Ne yazık ki şiirle özdeşleştirilen, edebiyatla yoğrulan bu şehirde kadın şairler dışlanmış, ihmal edilmiş ve hak ettikleri değeri pek görememişlerdir. Hal böyleyken mevzu hakkında akademik bir çalışmanın henüz yapılmamış olması bir eksiklik olarak görülmüştür. “Türk edebiyatına birçok önemli şairi kazandıran bu coğrafyada kadın şair yetişmeme ihtimali olabilir mi?” sorusu bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Kadınlar hor görülme, iftiraya uğrama, yanlış anlaşılma korkusuyla şiir yazmaktan kaçınmışlardır. İçinde birikip taşan duyguları şiirle ifade etmekten kaçamayan kadınlar ise ya söylediklerini duyurmamaya özen göstermiş ya da şiirlerini önce un çuvalı gibi kimsenin bulamayacağı yerlere gizlemiş sonra yakalanma endişesiyle yakmışlardır. Birçok şiirin ve şairin bu sebeplerle hiç tanınmadan unutulup gitmesi kültürel anlamda büyük bir kayıptır. Bugün ulaşılan şiirler ve şairler ise ezberlerde kalanlar, birileri tarafından yazıyla kayda alınanlar sayesinde. Son dönemlerde kadınlara verilen çeşitli hak ve özgürlükler sebebiyle baskıdan kurtulan kadınlar şiir dünyasında kendini göstermiş olsa da maalesef hak ettikleri konumlara pek ulaşamamışlardır. Yapılan literatür taramalarında Kahramanmaraşlı kadın şairleri ele alan derli toplu bir çalışmaya rastlanmamış olması da bu kadınların ihmal edilme derecelerini yansıtmaktadır. Bu çalışmayla Kahramanmaraşlı kadın şairlerin unutulup gitmesini engellemek, hak ettikleri değeri görmelerini sağlamak; onları Türk edebiyatı ve kültürüne kazandırmak amaçlanmıştır. Bu sayede Türk edebiyatına, özellikle Kahramanmaraş edebiyatına, Kahramanmaraşlı kadın şairlerin tamamını içeren derli toplu bir çalışmanın sunulması sağlanmıştır.

“Osmanlıdan Bugüne Maraşlı Kadın Şairler” başlıklı yüksek lisans tezinde Kahramanmaraş'ın edebiyat dünyası; bu dünya içerisinde kadın şairlerin yeri, sayısı, şiirlerinin muhtevası ve türü incelenmiştir.

Kahramanmaraşlı kadın şairleri tanıtmak, şiirlerini incelemek yetiştikleri coğrafya ve tarihin ayrıntılı olarak bilinmesini gerektirmektedir. Zira yetiştigi toplumdan izler taşıyan, beslendiği coğrafyayı ve tarihi içselleştiren bir şair bunlardan ayrı düşünülmemelidir. Aksi halde ne şair ne de şiirleri gerçek manada anlaşılabilir. Bu amaçla

Kahramanmaraş coğrafyası ve tarihinin ayrıntılı olarak incelendiği bir bölüme yer verilmiştir.

Yörenin coğrafi unsurları, kadim tarihi, kültürü edebiyatının gelişmesinde önemli rol oynamış; halk, divan ve yeni Türk şiiri sahasında birçok şair yetişmesini sağlamıştır. Kadın şairleri, bu köklü edebiyat birikiminden bağımsız ele almak mümkün olmadığından Kahramanmaraş edebiyatı halk, divan ve yeni Türk şiiri bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca Kahramanmaraş'ta bir okul veya ekol olarak görülen dergicilik faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın asıl problemine bir hazırlık olarak Kahramanmaraş coğrafyası, tarihi ve edebiyatı iki bölüm halinde incelenmiştir. Bu sayede kadın şairleri tanıtmak, şiirlerini muhteva ve tür açısından doğru değerlendirme yapmak mümkün olmuştur. Daha önce Kahramanmaraşlı kadın şairlerin hayatı, şiirlerinin muhtevası ve türü üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Hatta birçoğunun yazdığı şiirin türünü dahi bilemeyecek kadar şiirden uzak tutulduğu görülmüş; bu kadınları yalnızca ağıt, türkü, mâni söyledikleri düşünülmüştür. Çalışma bu sınırlılıklar üzerine inşa edilmiş ve toplum tarafından kendilerine çizilen sınırları aşarak şiir dünyasının içerisine giren Kahramanmaraşlı kadın şairleri, belirtilen genellemelerin içerisinden kurtarmak hedeflenmiştir.

Çalışma sonucunda Maraşlı kadın şairlerin sayısının azımsanamayacak kadar çok olduğu, işledikleri konularla şiir dünyasını zenginleştirecekleri tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde Kahramanmaraşlı kadın şair sayısı üç yüz elli dokuz olarak belirlenmiş; bu şairlerin Afşin, Andırın ve Elbistan'da yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu şairlerden iki yüz sekseni halk, biri divan ve yetmiş sekizi yeni Türk şiir sahasında ürün vermiştir. Çalışmada ele alınan "Kul Latife/Latife Bacı" mahlaslı kişinin aslında kadın olmadığı belirlenmiştir.

Kahramanmaraşlı kadınların şiirleri muhteva açısından değerlendirilmiş ve yirmi beş başlık belirlenmiştir. Şiirlerinde Allah sevgisi, Allah'a yakarış, Hz. Peygamber'e duyulan muhabbet, Hz. Peygamber'den şefaât isteme gibi dinî konuların; depres, savaş, zafer, bayram gibi toplumsal konuların; aşk, ayrılık, gurbet, yalnızlık gibi bireysel konuların; tabiat ve yerel kelimelerin işlendiği tespit edilmiştir. Tür açısından yapılan değerlendirmelerde ise yalnızca ağıt, türkü, mâni yazdıklarına dair yapılan genellemenin aksine birçok türde eser verdikleri anlaşılmıştır. Bu bağlamda şiirlerin münâcât, nâ't,

şefâatnâme, maktel-i Hüseyin, medhiyye, güzelleme, şehir-engîz başta olmak üzere yirmi beş türde kaleme alındığı belirlenmiştir.

Çalışma ile çeşitli konularda edebiyat ve kültür dünyasına katkı sağlanması temenni edilmektedir. Kahramanmaraş edebiyatı hususunda bölgesel olarak bu kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Kahramanmaraş'ta kadın şairlerin edebiyat dünyasında bu zamana kadar anılmamış olması çalışmayı gerekli kılmıştır. Unutulmuş, gölgede bırakılmış bu kadın şairlerin isimlerinin belirlenmesi dahi büyük önem arz ederken bununla sınırlı kalınmayıp şiirlerinin muhteva ve tür açısından değerlendirmesi yapılmıştır. Bu sayede literatüre yeni isimler ve şiirler kazandırılmıştır. Ayrıca şiirlerde ele alınan konular ile gelecek nesillere kültürel bir aktarımın gerçekleşmesi sağlanmıştır. Araştırmalar sonucunda tespit edilen tek kadın divan şairi ise divan edebiyatı için önem arz etmektedir. Yörede yetiştiği tespit edilen tek divan şairi olan Hâfız Kız'a ait bir şiir bulunmaktadır. Fakat bugüne kadar divan şiiri olarak değerlendirilmemiştir. Çalışma ile ulaşılan bulgular, yapılacak olan bölgesel çalışmalar sayesinde Türk edebiyatında kadın şair sayısı hususunda daha doğru verilere ulaşılabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın örnek teşkil etmesi temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aba, Aynur, “Yabancı Ayaz”, *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 35.
- Abacı, Emine, “Dağlar”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 23.
- Abay Çelik, Zeynep Esra, “Modernleşme Bağlamında Aile İçi İlişkilerde ve Kadının Konumunda Değişim”, Emrah İstek (Ed.), *Hanım Efendi (Tarihte İz Bırakan Kadınlar ve Toplumsal Aktör Olarak Kadın)* (277-308), Beyan, İstanbul 2021, 299.
- Abdullah Tansel, Fevziye, *İstiklâl Harbi'nde Mücahit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1991.
- Acar, Hasan, “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”, *İnsan&İnsan*, 2019.
- Ağaoğlu, Neriman, Saral, Zerrin, *Edebiyatımızda Kadın Yazarlar Sözlüğü*, Phoenix, Ankara 2013.
- Ahmed Rasim, *Matbûat Hâtıralarından Muharrir, Şair, Edib*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1924.
- Ak, Suat, *Necip Fazıl ve Büyük Doğu-Sosyal, Siyasi Mücadele Tarihi-*, Büyüyen Ay, İstanbul 2016.
- Akandere, Osman, Semiz, Yaşar, *Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2018.
- Akbaş, Reyhan, “Bigane Güz”, *Edebiyatın Başkenti*, 19, 2020, 13.
- Akbaş, Reyhan, “İçimdeki Sağanak”, *Edebiyatın Başkenti*, 13, 2020, 10.
- Akbaş, Reyhan, “Mevsim Sonbahar”, *Edebiyatın Başkenti*, 8, 2019, 10.
- Akbıyık, Yaşar, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.
- Akkuş, Metin, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen, Erzurum 2007.
- Aksay, Ömer, *Kaideyi Bozan İstisnalar*, Hayy Kitap, İstanbul 2012.
- Alacı, Beral, *Cumhuriyet ve Kadın*, Ötüken, İstanbul 2023.

- Alıcı, Gülcan, “Gülkız Bacı (Güven)”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2018, 3. Cilt, 559-560.
- Alıcı, Lütfi (Haz.), *Halîlî-i Mar’aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb’a Tenkitli Metin-Tıpkıbasım*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2010.
- Alıcı, Lütfi, “Tezkirelere Göre Kahramanmaraşlı Divan Şairleri”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/2, 2004, 56-63.
- Alıcı, Lütfi, Alıcı, Gülcan (Haz.), *Maraşlı Divan Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli-zâde Rahmî Çeviri Yazı-Tıpkıbasım*, Noyamedya, Kahramanmaraş 2014.
- Alkan İspirli, Serhan, *Kadın Divan Şairleri ve Geleneğin Uzantısı*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2007.
- Alparslan, Yaşar, Alıcı, Lütfi, Yakar, Serdar, *Türk Edebiyatında Maraşlılar*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- Alparslan, Yaşar, Karataş, Mehmet, Yakar, Serdar (Ed.), *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- Alparslan, Yaşar, Yakar, Sedat (Haz.), *Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Cağrafiya Kitaplarına Göre Maraş*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- Alparslan, Yaşar, Yakar, Serdar (Haz.), *Maraş Meşhurları*, T.C. Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş 2019.
- Alparslan, Yaşar, Yakar, Serdar, *Maraş’ta Divanından Parça Kalmış Halk Şairleri*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- Altınöz, İsmail, *Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- Alver, Köksal, “Şehileri Gezdiren Nehir”, *Yedi Güzel Adam’dan Biri: Cahit Zarifoğlu*, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Özel Sayı:14, 2017, 60-64.
- Andı, M. Fatih, Yorulmaz, Hüseyin (Ed.), *Bir Dağ Nasıl Söylerse Öyle: Cahit Zarifoğlu*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2020.
- Argunşah, Hülya, “Kadın Yazarların Türkçedeki Yolculuğu (Cumhuriyet’e Kadar)”, Esmâ Özdaşlı (Ed.), *Türkiye’de Kadın: Siyasî, Sosyal ve Kültürel Alanda Değişim* (223-251), TASAV, Ankara 2022.

- Arifi Paşa, *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükûmeti*, Yaşar Alparslan, Serdar Yakar (Ed.), Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2011.
- Arslan Kırdök, Kadriye, *Ya Sonra*, Kitap Ağacı Yayınları, İstanbul 2024.
- Arslan, Hasan (Haz.), *17. Yüzyılda Maraş Sancağı (Siyasi, İdari, İktisadi ve İctimai Tarihi)*, Dulkadiroğlu Belediyesi, Kahramanmaraş 2014.
- Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyat Tarihi/Metinler*, Karahan Kitabevi, Adana 2011.
- Aslan, Halide, “Osmanlılarda Müslüman Kadın”, *Müslüman Kadının Tarihi 1 Tarihte Müslüman Kadın (157-176)*, Ensar, İstanbul 2021.
- Atalay, Besim, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- Atayurt, Didem, “‘Dişil’ Bir İtaatsizlik: Örneklem Olarak Bejan Matur Şiiri”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2013, 83-102.
- Atçeken, Zeki, Bedirhan, Yaşar, *Malazgirt'ten Vatan'a Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2014.
- Ateş, Nilüfer, “Anadolu’da Müslüman Kadın”, Feyza Betül Köse (Ed.), *Müslüman Kadının Tarihi 2 Coğrafyada Müslüman Kadın (127-150)*, Ensar, Ankara 2021.
- Atmaca, Seher, *Binboğa'nın Söz Pınarı Afşinli Âşıklar Şairler Yazarlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017.
- Avcı, Ramazan, “Atasayar, Asuman Soydan”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2017, 1. Cilt, 387.
- Avcı, Ramazan, “Kırdök, Kadriye Arslan”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2021, 5. Cilt, 100.
- Avcı, Ramazan, “Okumuş, İnci”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2022, 6. Cilt, 9-11.
- Avcı, Ramazan, *Kahramanmaraş Halk Şairleri*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2023.

- Avcı, Ramazan, *Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi*, T.C. Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş 2008.
- Avcı, Ramazan, Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2015.
- Ayvazoğlu, Beşir, *İslâm Estetiği ve İnsan*, Çağ Yayınları, İstanbul 1989
- Bağır, Zehra, "Huy", *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 21.
- Bardakçı, Hatice, "Doğu Türkistan'a", *Edebiyatın Başkenti*, 25, 2021, 37.
- Bayazıt, Erdem, *Şiirler Sebep Ey/Risaleler/Gelecek Zaman Risalesi*, İz Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Baymak, Osman, Donat, Canseli, *Türk Dünyası Kadın Şairleri Şiir Antolojisi*, Kosova 2009.
- Baysal, Kevser, "Nukritzia", *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 40.
- Bedirhan, Yaşar, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Yayınevi, Konya 2022.
- Bilgin, Arif, *Elbistanca Sözlük Örnekleriyle Elbistan Ağzı*, Pınar Giyim, Elbistan 2006.
- Bilgin, Arif, *Elbistanlı Hanım Şairler*, Özgü Yayınları, Elbistan 2015.
- Bilgin, İnci, "Güneşin Sesi", *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 40.
- Binyazar, Adnan, *Ağıt Toplumu*, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2020.
- Boz, Duran (Ed.), *Kahramanmaraşlı Şairlerden Çocuk Şiirleri -Güldeste-*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2022.
- Can, Niyazi, Erşahin, İbrahim, "Kaderikara (Dirgen Hatça, Hatice Binboğa)", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2020, 4. Cilt, 272-273.
- Çağrııcı, Mustafa, "Nasihatnâme", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, 32, 408-409.
- Çakmakçı, Selami, "Taşkın, Ayşegül", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ankara 2024, 7. Cilt, 104-105.

- Çelik, Aysun, “Gülün Bülbül Olduğudur: Osmanlı’nın Kadın Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 2020,182-212.
- Çetindağ, Yusuf, Feridüddin Attar: Pendname, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2013.
- Çiftçi, Cemil, *Maraşlı Şairler Yazarlar Alimler*, Kitabevi, İstanbul 2000.
- Çomruk, Sebiha, “Zarifoğlu (Fatma Kahramanoğlu)”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Ankara 2024, 7. Cilt, 416-417.
- Çoruhlu, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002.
- Demir, Gülnur, “Ümit”, *Edebiyatın Başkenti*, 37, 2022, 1-52.
- Demircioğlu, İsmail H., Özcan, Ahmet, Yiğit, Yücel, Çeçen, Namık (Ed.), *Çağdaş Türkiye Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2009.
- Demirel, Gülnur, “Anlasan”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 29.
- Demirel, Gülnur, “Dua”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 10.
- Demirel, Gülnur, “Efendim”, *Edebiyatın Başkenti*, 14, 2020, 19.
- Demirel, Gülnur, “Eskidendi”, *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 20.
- Demirel, Gülnur, “Gerçek Mücadelemiz”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 15.
- Demirel, Gülnur, “Gidene Mektup”, *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 30.
- Demirel, Gülnur, “Gitme Ramazan”, *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 16.
- Demirel, Gülnur, “Güz”, *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 11.
- Demirel, Gülnur, “Ramazan”, *Edebiyatın Başkenti*, 38, 2022, 31.
- Demirel, Gülnur, “Umut”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2020, 25.
- Demirel, Gülnur, “Ümit”, *Edebiyatın Başkenti*, 37, 2022, 29.
- Demirel, Gülnur, “Çocuk”, *Edebiyatın Başkenti*, 18, 2020, 18.
- Demirtaş, Faruk K., *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Akçağ, Ankara 2005.
- Demirtaş, Meliha, “Gözlerin”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 50.

- Demirtaş, Meliha, “Ne Ola”, *Edebiyatın Başkenti*, 39, 30.
- Derindere, Saadet, “Göçen Kuşlar”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 31.
- Devrim, Tuba, “Aykırı Şiirler”, *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 47.
- Dilbirliği, Gülşah, “Bayramlaşalım”, *Edebiyatın Başkenti*, 39, 2022, 3.
- Dilbirliği, Gülşah, “Evlada Öğüt”, *Edebiyatın Başkenti*, 32, 2021, 6.
- Dilbirliği, Gülşah, “Kurban Olduğum”, *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 13.
- Dilbirliği, Gülşah, “Maraşıma”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 6.
- Dilbirliği, Gülşah, “Söyleme”, *Edebiyatın Başkenti*, 46, 2022, 8.
- Dilbirliği, Gülşah, “Zalim Ayrılık”, *Edebiyatın Başkenti*, 52, 2023, 6.
- Dilbirliği, Gülşah, “Zor Gelir”, *Edebiyatın Başkenti*, 42, 2022, 7.
- Dilcin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- Dinçer, Maşide, “Tutsak”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 2-60.
- Dizdaroğlu, Hikmet, *Halk Şiirinde Türler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1969.
- Doğan, Mehmet (Haz.), *Erdem Bayazıt Kitabı*, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2009.
- Doğan, Orhan, Avcı, Ramazan, Yakar, Serdar, *Akdeniz'in Altın Kenti Kahramanmaraş*, Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kahramanmaraş 2014.
- Dolgun, Selma, *Kalbi Varmış Yüreksizin*, Alaska Yayınları, İstanbul 2024.
- Dolgun, Selma, *Şimal*, Mihenk Kitap, İstanbul 2021.
- Durdu, Betül (Ed.), *Kahramanmaraş'ın Sözü Edebiyat Yolu*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2021.
- Durman, Nurettin, “Mavera Dergisi Vesilesiyle”, *Yedi Güzel Adam'dan Biri: Cahit Zarifoğlu*, Hece Aylık Edebiyat Dergisi Özel Sayı:14, 2017, 519-523.
- Dursun, Ali, *Medeniyetin Burçları Sezai Karakoç Kitabı*, Medeniyetin Burçları Derneği, Kayseri 2015.

- Dünder, Betül (Ed.), *Konuşmalar Kitabı Şairler Arasında Kadın Olmak*, Paradoks, İstanbul 2013.
- “Edebiyata Kadın Eli Değdi!”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, Şubat 2023, 45.
- Eker Özyurt, Dilek, “Kahramanmaraş’a”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 6.
- Eker Özyurt, Dilek, “Terk-i Diyar”, *Edebiyatın Başkenti*, 11, 2020, 34.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ, Ankara t.y.
- Emiroğlu, Öztürk (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi I*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Emlek, Tuba, *Milli Mücadele Kahramanı Kahraman Kadınlar*, Halk Kitabevi, İstanbul 2017.
- Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2023.
- Enginün, İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013.
- Erşahin, İbrahim, “Hâfız Kız”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2020, 4. Cilt, 30-31.
- Eyicil, Ahmet, *Yakın Çağda Kahramanmaraş*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- Ezeli Doğanay, *Kızılbaş Kadın Şairler*, İtalik, Ankara 2003.
- Gökçek, Gamze, “Bir Dünya İstiyorum”, *Edebiyatın Başkenti*, 43, 2022, 6.
- Gökçek, Gamze, “Çanakkale’nin Sesi”, *Edebiyatın Başkenti*, 61, 2024, 19.
- Gökçek, Gamze, “Ne Oldu?”, *Edebiyatın Başkenti*, 58, 2023, 8.
- Gökçek, Gamze, “Yok Oluyorum”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 7.
- Gökhan, İlyas, *Kahramanmaraş Tarihi (Osmanlı-Kurtuluş Savaşı-Cumhuriyet Dönemleri) II*, Niğde 2019.
- Gökhan, İlyas, Kaya, Selim, *İlkçağdan Dulkadirli'lere Kadar Maraş*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- Göktaş, Mehmet, *Kavram Atlası Türk İslâm Edebiyatı I*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020.

- Göktürk, İsmail, Yılmaz, Mehmet, “Kahramanmaraş Şehir Kimliği Üzerine Toplumsal Yapı Çözümlemesi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/2, 2018, 19-34.
- Görkem, İsmail, *Türk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları (Metin-İnceleme)*, Akçağ, Ankara 2001.
- Gözükara, Mehmet, Özalp, Ömer Hakan (Der.), *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk I*, Özgü Yayınevi, İstanbul 2011.
- Gözükara, Mehmet, Özalp, Ömer Hakan (Der.), *Elbistan Ağıtları Her Gözyaşı Aynı Renk II*, Özgü Yayınevi, İstanbul 2011.
- Güleç, Hamdi, *Türk Halk Edebiyatı*, Kriter, İstanbul 2011.
- Gülendam, Ramazan, *Türk Romanında Kadın Kimliği (1946-1960)*, Salkım Söğüt Yayınları, Konya 2006.
- Gümüştoka, Naime Nur, “Maraş’ın Ağabeyine, Kudüs’ün Şairine”, *Edebiyatın Başkenti*, 9, 2019, 1-34.
- Gümüştoka, Naime Nur, “Bana Gelsene”, *Edebiyatın Başkenti*, 6, 2019, 28.
- Gündüz, Tufan, “Kahramanmaraş”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, 24, 193-196.
- Güzel, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ, Ankara 2021.
- Güzel, Hatice, “Gönül”, *Edebiyatın Başkenti*, 32, 2021, 23.
- Güzel, Hatice, “Haykırıyorum”, *Edebiyatın Başkenti*, 27, 2021, 32.
- Güzel, Hatice, “İlkbahar”, *Edebiyatın Başkenti*, 26, 2021, 25.
- Güzel, Hatice, “Kahramanmaraş’ım”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 33.
- Güzel, Hatice, “Umut”, *Edebiyatın Başkenti*, 21, 2020, 29.
- Güzel, Hatice, “Vurma Beni Yerlere”, *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 27.
- Güzel, Hatice, “Bitmeyen Kış”, *Edebiyatın Başkenti*, 22, 2020, 10.
- Haksal, Ali Haydar, *Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Irmağı*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016.

- Halman, Talât Sait, Horata, Osman, Çelik, Yakup, Demir, Nurettin, Kalpaklı, Mehmet, Korkmaz, Ramazan, Oğuz, M. Öcal (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi II*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2007.
- Hamzaoglu, Mehtap, “Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar”, *Lectio Socialis*, 2017.
- Hamzaoglu, Mehtap, “Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet Dönemine Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamında Öne Çıkan Kadınlar”, *Lectio Socialis*, 2017, 74-92.
- Hengirmen, Mehmet, *Güvâhî: Pendname*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- İnan, Mehmet Akif, *Aydınlar, Batı ve Biz*, Eğitim-Bir-Sen, Ankara 2009.
- İnan, Mehmet Akif, *Hicret*, Eğitimbirsan Yayınları, Ankara 2016.
- İstanbul, Serenat, “Orta Anadolu’da Kadın Âşıkların İcra Ortamları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2019, 153-161.
- Kabaklı, Ahmet, *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- Kahraman, Seyit Ali (Haz.), *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 7.-10. Dizin (Cilt:2)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.
- Kahramanmaraş “Şehir Kimliği” Çalıştayı Sonuç Rapor Ocak 2015, Şehir Kimliği Çalıştayı, Kahramanmaraş 2015.
- Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1995.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Kadim Ağıt Kültürü ve Elbistanlı Kadınlar”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 13(1), 2024, 64-79.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Pendnâmeler Işığında İnsânî Değerler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43, 2015, 286-305.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Türk İslâm Edebiyatı ve Kadın”, *Müslüman Kadının Tarihi 4 İlimde Müslüman Kadın (123-144)*, Ensar, İstanbul 2021.
- Kanar, Mehmet, *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2008.

- Karademir, Nadire, “Kahramanmaraş’ta Coğrafi Bir Mekân: Edebiyat Mahfilleri”, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/12, 2021, 238-251.
- Karadeniz, H. Basri, “Dulkadir Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış”, Yaşar Alparslan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar (Ed.), *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I-II*, (ss. II, 19-43), Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- Karaer, Mustafa Necati, *Karacaoğlan Hayatı ve Bütün Şiirleri*, Dergâh yayınları, İstanbul 2008.
- Karakoç, Abdurrahim, *Vur Emri*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1975.
- Karakoç, Bahaettin, *Beyaz Dilekçe/Bütün Eserleri 3*, Nar Yayınları, İstanbul 2019.
- Karakoç, Sezai, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2006.
- Karakoç, Şeyma, *Astro: Not*, Cinius Yayınları, İstanbul 2023.
- Karataş, Turan, *Doğu’nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2013.
- Kavaz, İbrahim, *Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirleri ve Şiirlerindeki Değişmeler İnceleme ve Metin*, Kesit, İstanbul 2020.
- Kaya, Bayram Ali, Yılmaz, Ozan, Coşkun, Vildan S., Kaplan, Orhan (Haz.), *Klasik Türk Edebiyatı Temel Bilgiler*, Kesit, İstanbul 2018.
- Kaya, Mücahit, *Cennet İlham Eden Şairler*, Sur Yayınları, İstanbul 2019.
- Kayabaşı, Onur Alp, “Türk Mitolojisinin Kutsal Dişisi: Umay”, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2016, 225. 220-228.
- Kaynar Yüce, Nurgül “Maraşlı”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 24.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Ben Filistinli Çocuk”, *Edebiyatın Başkenti*, 58, 2023, 3.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Bundan Eyiydi”, *Edebiyatın Başkenti*, 63, 2024, 9.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Emanet Kumaş”, *Edebiyatın Başkenti*, 22, 2020, 20.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Kızım”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 3.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Maraş (Kahramanlık) Destanı”, *Edebiyatın Başkenti*, 12, 2020, 6.
- Kaynar Yüce, Nurgül, “Unuttuk”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 10.

- Keleş, Reyhan, “Alevi-Bektaşî Edebiyatının Kadın Şairleri ve Bazı Tartışmalar”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 93, 2020, 111-142.
- Keleş, Reyhan, “Türk Edebiyatında Nasihat”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 44, Erzurum 2010, 183-209.
- Kılıçsallayan, Rabia, “Bekleyiş”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 33.
- Kılınç, Mustafa, “Millî Mücadelede Maraş’ta Siyasi ve Sosyal Gelişmeler ve Millî Mücadelede Maraş Şehitleri”, *Asia Minor Studies*, 6/12, 2018, 171-189.
- Kırmacı, Gülşen, “Sen Maraş”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 53.
- Kırmacı, Gülşen, “Serzeniş”, *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 9.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2018.
- Kızmaz, Nurcihan, “Ağacın Yazgısı”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 25.
- Kızmaz, Nurcihan, “Ayaz”, *Edebiyatın Başkenti*, 44, 2022, 42.
- Kızmaz, Nurcihan, “Gül üşür Bülbül üşür”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 45.
- Kızmaz, Nurcihan, “İpsiz Uçurtma”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 55.
- Kızmaz, Nurcihan, “Sabırsız Bekleyiş”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 44.
- Kızmaz, Nurcihan, “Ütopya”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 17.
- Kirenci, Mustafa, *Bir Gülü Yetiştirmek İçin... Sezai Karakoç ve Diriliş’e Dair*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2022.
- Koca, Osman (Ed.), *Acz Kitabı*, Beyan, İstanbul 2017.
- Koca, Ramazan (Haz.), *Göksun Ağıtları*, Göksun Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2008.
- Koç, Kemalettin, *Kahramanmaraş’ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Yapı ve Şehirleşme Tarihi*, UKDE, Kahramanmaraş 2010.
- Korkmaz, Ramazan (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000 El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2007.
- Kozanoğlu, Zübeyde, *Bir Çiçek Misali*, Alaska, İstanbul t.y., s.y.

- Köse, Resul, “Cumhuriyet Dönemi’nde Maraş’ın Bazı Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları (1939-1950)”, *Belgi Dergisi*, s.22, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Denizli 2021, 377-398.
- Kurnaz, Cemal, *Eski Türk Edebiyatı*, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- Kurt, Celalettin, *Elbistanlı Şairler Antolojisi*, Yenimalatya Gazetesi, Malatya 1993.
- Kuru, Selim Sırrı, “Sünbülzâde Vehbî”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, 38, 140-141.
- Küçük, Mehmet Alparslan, “Geleneksel Türk Dini’ndeki ‘Ana/Dışıl Ruhlar’a Mitolojik Açıdan Bakış”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, 116. 105-134.
- Kükrer, Bilge Gizem, *Eski Türk Toplumunda Kadın*, Yeditepe, İstanbul 2023.
- Matur, Bejan, *Dağın Ardına Bakmak*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- Matur, Bejan, *Onun Çölünde*, Metis Yayınları İstanbul 2002.
- Mermer, Ahmet, Alıcı, Lütfi, Eflatun, Muvaffak, Bayram, Yavuz, Koç Keskin, Neslihan, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ, Ankara 2010.
- Nurgül Kaynar Yüce, “Oğul”, *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 25.
- Okay, M. Orhan, *Necip Fazıl “Sıcak Yarada Kezzap”*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.
- Okumuş, İnci, “Hasretin Yaktığı Yerde İstanbul”, *Edebiyatın Başkenti*, 1, 2019, 24.
- Okumuş, İnci, *Aşkın Elif Hâli*, Kumrum Yayınevi, İstanbul 2013.
- Olgun, Perinur, “Kahramanmaraş”, *Edebiyatın Başkenti*, 16, 2020, 21,
- “Ozanlar Atışması”, *Edebiyatın Başkenti*, 8, 2019, 26.
- Önal, Mehmet, *Yeni Türk Edebiyatı En Uzun Asrın Edebiyatına Teorik Bir Yaklaşım*, Akçağ, Ankara 2008.
- Özalp, Abdulvahap, *Elbistan Ağzı-Çiçek Köyü Örneği*, Özgü Yayınları, İstanbul 2008.
- Özarlan, Metin, “Türkiye’deki Âşık Tarzı Geleneği İçinde Kadın Âşıklar Üzerine Bazı Düşünceler”, *Tarihi Değiştiren Toplumunu Dönüştüren Kadınlar Sempozyumu*, 24-25 Kasım 2014, 167-186.

- Özçelik, Bedri, *Elbistan Kültür Havzası Halk Şairleri ve Abdurrahim Karakoç'un Şiir Dünyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2021.
- Özçelik, Bedri, Turan, Fatma Ahsen, “Elbisatan Havzası Yazılı Kültür Ortamında Yer Alan Karşılaşma-Atışma-Deyişme Örnekleri”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 2020, 367-400.
- Özdenören, Alaeddin, *Bütün Şiirleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016.
- Özdenören, Alaeddin, *Şiirin Geçitleri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Özgül, Kayahan (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış Yeni Türk Edebiyatı*, Kurgan Edebiyat, Ankara 2013.
- Özkiraz, Ahmet, Arslanel, M. Nazan, “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2011, 1-10.
- Öztoprak, Nihat, *Şiirin Zarif Kalemleri*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2024.
- Öztürk, Mehmet, *Türk Kadınlar Tarihinde Menkıbeler*, Cinius Yayınları, İstanbul 2018.
- Pakdil, Nuri, *Anneler ve Kudüsler*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2019.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- Pala, İskender, *Aşına Güzeller*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- Pekolcay, Neclâ, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1994.
- Polat, Özlem, “Aklıma Geldiğin An”, *Edebiyatın Başkenti*, 25, 2021, 30.
- Purtaş, Esra, “Beyaz Güvercin”, *Edebiyatın Başkenti*, 55, 2023, 16.
- Sakaoğlu, Saim, *Dadaloğlu*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- Sarı, Safa Demir, “Modern Zamanlarda Müslüman Kadın”, *Müslüman Kadının Tarihi I Tarihte Müslüman Kadın (177-199)*, Ensar, İstanbul 2021, 192.
- Sarıyıldız, Mürvet, *Diriliş Sevdası*, Hayat, İstanbul 2016.
- Sarıyıldız, Mürvet, *İki Cami Arasında Aşk*, Apa Matbaacılık, İstanbul 2011.
- Sarıyıldız, Mürvet, *Yokluğun Yalnız Bırakmıyor Beni*, Rumuz Yayınevi, İstanbul 2014.

- Seçen, Büşra, Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Kadın Âşıklar: Kahramanmaraş Örneği”, Zhuldyz Sakhi, Aslı Balcı (Ed.), *III. International Turkic and Women's Studies Congress* (ss.1-13), UBAK, Erzurum 2024.
- Serenat İstanbullu, “Orta Anadolu’da Kadın Âşıkların İcra Ortamları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2019, 153-161.
- Sever, Mustafa, “Âşık Tarzı Kültür Geleneğinde Günümüz Kadın Âşıklar”, *Türkbilig*, 20, 2010, 97-106.
- Solak, İbrahim, *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, Akçağ, Ankara 2004.
- Son Damla, “Maraş’ın Kurtuluşu”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 13.
- Son Damla, “Özlenen Bayramlar”, *Edebiyatın Başkenti*, 39, 2022, 6.
- Son Damla, “Sana Geliyorum”, *Edebiyatın Başkenti*, 45, 2022, 8.
- Şâdî Meddâh, *Maktel-i Hüseyin Kerbelâ Hadisesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2015.
- Şahin, Gülcan, “Türk’ün Gücü”, *Edebiyatın Başkenti*, 24, 2021, 8.
- Şahin, Gülcan, “Bir Öğretmenin Serzenişi”, *Edebiyatın Başkenti*, 23, 2021, 16.
- Şahin, Gülcan, “Çocukluğuma”, *Edebiyatın Başkenti*, 11, 2020, 20.
- Şahin, Gülcan, “Kapılar”, *Edebiyatın Başkenti*, 12, 2020, 33.
- Şahin, Mehmet Nuri, Çetin, Mehmet (Ed.), *Necip Fazıl Kısakürek*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- Şamlıoğlu, Kemal, Polat, Adem, Kurt, Emre, Kazan, Burak (Ed.), *Tüm Yönleriyle Sezai Karakoç Şiir Anlayışı*, Ekin, Bursa 2022.
- Şegavli, Semiha Sümeyye, Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Mevlânâ ve Şeb-i Arûs”, Mikail Dumlu, Emrullah Bolat, Serdar Yayatıcı (Ed.), *Mevlânâ ve İslâm Tasavvuru (s. 144-158)*, Rûmî Yayınları, İstanbul 2023.
- Tahirü’l- Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.
- Tankut, Hasan Reşit, *Maraş Yollarında*, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2008.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Yaşadığım Gibi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000.

- Taşdemir, Yıldız, “Damla-î Gurbet”, *Edebiyatın Başkenti*, 47, 2023, 50.
- Tekin, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler*, Boğaziçi Yayınları, Ankara 2012.
- Tekin, Talat, *Orhon Yazıtları, Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*, BilgeSu Yayıncılık, Ankara 2018.
- Tekinşen, Osman Cenap, “Tekinşen, Mehtap”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Ankara 2024, 7. Cilt, 120-121.
- Tetik Işık, Seher, Aras, İnanç “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Âşıklar: Âşık Şahsenem Örneği”, *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 237-250.
- Tezay Tezcan Akkurt, “Küçük Kırılma”, *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 18.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Bahçıvan”, *Edebiyatın Başkenti*, 34, 2021, 15.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Birgün Gelir”, *Edebiyatın Başkenti*, 35, 2022, 28.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Biz Bilemedik”, *Edebiyatın Başkenti*, 33, 2021, 31.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Ebrar”, *Edebiyatın Başkenti*, 50, 2023, 16.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Edelerin Diyârı”, *Edebiyatın Başkenti*, 36, 2022, 8.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Gelme Bahar”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 3.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “İller Ağladı”, *Edebiyatın Başkenti*, 53, 2023, 12.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “İyi Ki Geldin Ramazan”, *Edebiyatın Başkenti*, 38, 2022, 8.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Kadın”, *Edebiyatın Başkenti*, 61, 2024, 8.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Şubat Soğuğu”, *Edebiyatın Başkenti*, 50, 2023, 11.
- Tezcan Akkurt, Tezay, “Yeniden Diriliriz”, *Edebiyatın Başkenti*, 60, 2024, 3.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Bakarsın Birgün”, *Edebiyatın Başkenti*, 41, 2022, 28.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Gelsin Bayram”, *Edebiyatın Başkenti*, 52, 2023, 12.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Kainatın Ruhu”, *Edebiyatın Başkenti*, 33, 2021, 34.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Kan Kokulu Gül Tomurcukları”, *Edebiyatın Başkenti*, 62, 2024, 17.

- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Memleketim”, *Edebiyatın Başkenti*, 48, 2023, 6.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Şikayetçiyim Hüznümden”, *Edebiyatın Başkenti*, 64, 2024, 23.
- Tezcan Akkurt, Tuğba, “Güz Telaşı”, *Edebiyatın Başkenti*, 43, 2022, 21.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Tokmak, A. Naci, *Dîvan Edebiyatı (Muhtasar-Örnekli-Sözlüklü)*, Demavend, İstanbul 2018.
- Toprak, Sefa, “Modern Bir Münacat ve Şathiye Söylemi Olarak Cahit Zarifoğlu’nun *Sultan Şiir*”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, Sonbahar 2022, 43-57.
- Toroğlu, Emin, “Kahramanmaraş”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş, 4. Cilt, 282-346.
- Torun Çelik, Esmâ, “Türk Kadını Kahramanlarından Kara Fatma”, *Turkish Studies*, 11/16, 2016, 131-158.
- Tuncel, Metin, “Bugünkü Kahramanmaraş”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, 24, 196-197.
- Uslu, Ahmet, *Bir Maverâ Şairi Erdem Bayazıt’ın Şiiri*, İdeal Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Uyguner, Muzaffer (Haz.), *Necip Fazıl Kısakürek Yaşamı Sanatı Yapıtlarından Seçmeler*, Bilgi Yayınları, Ankara 1994.
- Uzun, Oğuzhan, Temiz, Mehmet, Özdemir, Halil İbrahim (Haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları I*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012.
- Uzun, Oğuzhan, Temiz, Mehmet, Özdemir, Halil İbrahim (Haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları II*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012.
- Uzun, Oğuzhan, Temiz, Mehmet, Özdemir, Halil İbrahim (Haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları III*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012.
- Uzun, Oğuzhan, Temiz, Mehmet, Özdemir, Halil İbrahim (Haz.), *Kahramanmaraş Yöresi Ağutları IV*, Kahramanmaraş Belediyesi, Ankara 2012.
- Ünalp, F. Rezzan, “Birinci Dünya Harbi Sonunda Maraş’ın İtilaf Devletlerince İşgali ve Maraş Savunması”, *Akademik Bakış*, 11/22, 2018, 205-235.
- Yakar, Esmâ, *Mağrur*, UKDE, Ankara 2013.

- Yakar, Serdar, “Dilbirliği, Gülşah”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, Kahramanmaraş 2018, 3. Cilt, 108-109.
- Yakut, Esra, “Türk Siyasî Hayatında Müslüman Kadın”, *Müslüman Kadının Tarihi 5 Siyasette Müslüman Kadın* (129-151), Ensar, İstanbul 2021.
- Yalçınova, Ömer, *Kahramanmaraş Edebiyat Tarihine Giriş*, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kahramanmaraş 2021.
- Yanardağ, Mehmet Fetih, Yıldırım, Zilfi, “İnci Okumuş’un Şiirleri Üstüne Tematik Bir İnceleme”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), Kahramanmaraş 2021, 1739-1757.
- Yeğın, Abdullah, Badıllı, Abdulkadir, İsmail, Hekimoğlu, Çalım, İlham (Haz.), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, Tükdav, İstanbul 2000.
- Yenikale, Ahmet (Haz.), *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Kültür Eserleri*, Kahramanmaraş 2012.
- Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na’tlar (Antoloji)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015.
- Yıldız, Alim, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2020.
- Yılmaz, Ali (Ed.), *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.
- Yinanç, Mükrimin Halil, *Türkiye Selçuklular Devri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları Edebiyat Fakültesi Tarih Zümresi Neşriyatı, İstanbul 1944.
- Yörükân, Yusuf Ziya, *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*, Ötüken, İstanbul 2005, 49-58.
- Zarifoğlu, Cahit, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul 2011.
- Zarifoğlu, Cahit, *Yedi Güzel Adam*, Beyan, İstanbul 2017.
- Özdenören, Rasim, “Benim Maraşım”, <https://www.marastaedebiyat.com/rasim-ozdenoren-benim-marasim> (Erişim Tarihi: 23.12.2023).
- <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96-> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

<https://www.afad.gov.tr/kahramanmaras-pazarcikta-meydana-gelen-deprem-hakkinda-bilgilendirmee-merkezicerik> (Erişim Tarihi: 26.01.2024).

<https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36>(Erişim Tarihi:26.01.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/haber/22409618/mahkeme-yazar-goturleri-hakli-buldu> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/haber/20037214/goturlerin-bana-kalan-hic-adli-siir-kitabi-okuyucusuyla-bulustu> (Erişim Tarihi: 18.04.2024).

<https://www.elbistankaynarca.com/kahramanmaras-vefatlar/2021-09-09>(Erişim Tarihi:25.05.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/vefat/10029821/done-coban-71-yasinda>(Erişim Tarihi:25.05.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/kahramanmaras-vefatlar/22-08-2015> (Erişim Tarihi:25.05.2024).

<https://www.marastaedebiyat.com/cumhuriyet-donemi-edebiyati> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

<https://kahramanmaras.bel.tr/maras-mudafaasi-ve-kahraman-kadinlarimiz> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

Âşık Kul Nuri Youtube Kanalı, https://youtube.com/channel/UCrIt2tXtU2i_9o8VlOJiSCw?feature=shared (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

Âşık Gülfani Youtube Kanalı, <https://youtube.com/@askgulfani3262?feature=shared> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

Hatice Altuk Keşoğlu Instagram Hesabı, <https://www.instagram.com/hatice.altuk?igsh=YnFzMmx6aHF4emVj> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

Sibel Orçan Facebook Hesabı, <https://www.facebook.com/sibel.orcan.12> (Erişim Tarihi: 10.07.2024).

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/dilana-nese-balikci> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fatma-inan> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

Eşma Yakar Vefat Haberi, <https://www.milligazete.com.tr/haber/13620791/sair-yazar-esma-yakar-vefat-etti> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

<https://www.haberpodium.ch/eylem-demir-senturkten-sifir-noktasi/> (Erişim Tarihi: 05.08.2024).

<https://www.marasbugun.com.tr/sair-yazar-kadriye-kirdok-ile-soylesi>(Erişim Tarihi: 08.08.2024).

<https://tezadlar.az/index.php/en/medi-a/27093-kahramanmarasli-kadri-ye-kirdok-portre> (Erişim Tarihi: 08.08.2024).

<https://sia.az/az/news/literature/1155359.html> (Erişim Tarihi: 08.08.2024).

<https://www.marasbugun.com.tr/bu-cografyada-kadin-yazar-olmak> (Erişim Tarihi: 08.08.2024).

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halili-halili-marasi> (Erişim Tarihi: 08.08.2024)

<https://mesder.org.tr/arsivler/1320> (Erişim Tarihi: 08.08.2024).

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 12.08.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/haber/9995849/rahime-kislalin-siir-kitabi-okuyucuyla-bulustu> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

<https://www.malatyatekhaber.com/makale/18586464/suleyman-ozerol/rahime-kislaldan-elbistan-halk-kulturu-derlemeleri> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/makale/10015120/nazife-yetisgen/kalemime-sarildim> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

<https://www.elbistaninsesi.com/haber/9984919/elbistanli-ogretmenin-ilk-kitabi-okuyucu-ile-bulustu> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

şeyma Karakoç Hayatı, <https://www.antoloji.com/seyma-karakoc/hayati/> (Erişim Tarihi: 16.08.2024).

<http://www.maraskenthaber.com/kenthaber-in-kose-yazarligi-kadrosuna-yeni-bir-isim-daha-eklendi/12657/> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

<https://1000kitap.com/yazar/selma-dolgun?hl=tr> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

<https://www.maraspusula.com/biyografi/selma-dolgun-kimdir> (Erişim Tarihi: 26.08.2024).

Gönül Felekoğlu, <https://marastahaber.com/ozel-haber/gonul-felekoglunun-cok-acikli-oykusu-179242h.html> (Erişim Tarihi: 09.10.2024).

<https://blog.edebiyatdefteri.com/nurgulkaynaryuce/siir/1378716-aski-anlamak/author.html> (Erişim Tarihi: 01.11.2024).

<https://www.evrensel.net/haber/510647/ilic-madeninde-yasananlar-collolari-hatirlatti-9-isci-13-yildir-toprak-altinda> (Erişim Tarihi: 15.11.2024).

<https://www.antoloji.com/ozan-40-siiri/> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

<https://www.edebiyatdefteri.com/siir/53272/alisamadim.html> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

<https://www.elbistankaynarca.com/makale/19025047/nazife-yetisgen/gok-gri-yer-kirmizi> (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

<https://mobil.elbistangundemhaber.net/yazarlar/serap-tasan/ah-istanbul/425/> (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

<https://mobil.elbistangundemhaber.net/yazarlar/serap-tasan/gunesi-ort-ustume/399/> (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

<https://www.adanamuhelif.com/yazar-hatice-guzelin-oyku-kitabi-karanliktaki-ciglik-ilgi-goruyor/> (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

<https://www.isk.org.tr/leyla-oruc/> (Erişim Tarihi: 07.12.2024).

Sözlü Kaynaklar

KK.1: Murat Zencir, d. 1971, Kahramanmaraş, 05.08.2024.

KK.2: Nurgül Kaynar Yüce, d. 1971, Onikişubat, 27.10.2024.

KK.3: Tuğba Tezcan Akkurt, d. 1982, Kahramanmaraş, 06.11.2024.

KK. 4: Selma Dolgun, d. 1986, Çağlayancerit, 07.11.2024.

KK. 5: Tezay Tezcan Akkurt, d. 1977, Kahramanmaraş, 17.10.2024.

- KK. 6: Seher Türker, d. 1945, Kahramanmaraş, 23.08.2024.
- KK. 7: Dilek Eker Özyurt, d. 1976, Sivas, 29.08.2024.
- KK. 8: Sümeyye İnce, d. 1976, Adıyaman, 14.10.2024.
- KK. 9: Ayşe Karataş, d. 1979, Düziçi, 23.08.2024.
- KK. 10: Süreyya Üdürgücü, d. 1981, Kahramanmaraş, 04.09.2024.
- KK. 11: Özlem Polat, d. 1982, Nurhak, 18.09.2024.
- KK. 12: Gamze Gökçek, d. 1987, Onikişubat, 22.09.2024.
- KK. 13: Mücella Kaya, d. 1996, Sivas, 04.09.2024.
- KK. 14: Gülşen Kırmacı, d. 1982, Düziçi, 05.10.2024.
- KK. 15: Kezziban Götürler, d. 1972, Elbistan, 17.11.2024.
- KK. 16: Serap Taşan, d. 1972, Elbistan, 01.10.2024.
- KK. 17: Şule Yeşil, d. 1984, Zonguldak, 01. 10.2024.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Büşra SEÇEN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk-İslam Edebiyatı Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Farsça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	2024